

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

DERSAADET GAZETESİ
İNCELEME-TASNİF-METİN
Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Aylim YILDIRAR

Danışman
Prof. Dr. Nâzım H. POLAT
2010-NİĞDE

Prof. Dr. Nâzım H. POLAT danışmanlığında **Aylım YILDIRAR** tarafından hazırlanan “**DERSAADET GAZETESİ İNCELEME-TASNİF-METİN**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

26.07.2010

JÜRİ :

Danışman : **Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Genç Osman GEÇER**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Kamil İŞERİ**



ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun Tarih ve.....
Sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Selen DOĞAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Dersaadet gazetesi, Mütareke Döneminin bütün baskısıyla İstanbul Hükûmeti'ni şaşkınlığa düşürdüğü, 1920 yılının ikinci yarısında sansürün matbuat âlemini bunalıttığı bir dönemde yayın hayatına başladı. İlk sayı 8 Temmuz 1920'de (8 Temmuz 1336) okuyucusuyla buluştu. *Dersaadet* gazetesi, emsallerinden farklı olarak resimli bir gazete olacağını duyurmuştu. Resimler özellikle gazetenin birinci sayfasında bulunuyordu.

Dersaadet gazetesi Mütareke Döneminin ağır şartları altında yayın hayatını sürdürmeye çalışırken “Devlet-i Al-i Osman” için de kurtuluş çareleri aramaktadır. Gazetenin gayesi sadece günlük haberleri duyurmak değildir. Aynı zamanda eğitim, edebiyat, tiyatro, dinî terbiye, ahlak ve tarih konularında okuyucuyu bilgilendirmek, memleketimizin saadeti için ne yapmak gerektiğini ortaya koymak amacındadır.

Dersaadet gazetesinin ilk sahibi ve altıncı sayıya kadar mesul müdürü Sedat Simavi'dir. Yedinci sayıdan itibaren gazetenin mesul müdürü M. Sabri'dir. 124. sayıdan itibaren gazetenin künyesinde sahibi olarak İbrahim ismi kayıtlıdır. Mesul müdür yine M. Sabri'dir. 128 sayı yayınlanan gazetenin 128. son sayısı 25 Kasım 1920 (25 Teşrinisani 1336/ 13 Rebiyülevvel 1339) tarihini taşımaktadır. Mütareke Dönemine ve Sevr Barış Antlaşması'na tanıklık eden *Dersaadet* gazetesinin ana hatlarıyla ve ihtiva ettiği metinlerle tanıtılması tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

Tezin “Giriş” kısmında Mütareke Dönemi ve Basını hakkında bilgi vermeye çalıştık. Tezin “Giriş”ten sonraki kısmı üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm “*Dersaadet*”in tanıtılmasına ayrılmıştır. Bu bölümde *Dersaadet* gazetesinin yayınlanma süreci, künyesi, gazetenin biçim özellikleri; gazetede edebî, fikrî ve kültürel faaliyetler etrafında bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde “*Dersaadet*’te Neler Var?” başlığı altında başyazıların, imzalı, imzasız yazıların ve haberlerin tarih sıralı ve yazar adına göre dökümü yapılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise “*Dersaadet*’ten Seçilmiş Metinler” başlığı altında gazetede yayınlanmış metinlere yer verilmiştir. Dönemin siyasi, sosyal, fikrî, edebî, dinî/ahlakî ve kültürel hayatını yansıtan bu metinler konularına göre Latin harflerine aktararak verilmiştir.

“*Dersaadet* Gazetesi İnceleme-Tasnif-Metin” isimli tez çalışmasında yukarıdaki bölümlerden sonra sırasıyla “Dizin”, “Sonuç”, “Kaynakça” kısımları yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mütareke Dönemi, Basın, Gazete, *Dersaadet* Gazetesi.

ABSTRACT

The Paper *Dersaadet* began its broadcasting life when the Truce period surprised İstanbul government by all its pressure and where censorship overwhelmed the Press World in the second half of 1920. The first issue met with the readers on 8th July, 1920 (8th July, 1336). The Paper *Dersaadet* had announced that unlike its counterparts, it would be an illustrated newspaper. The illustrations were particularly on the front page.

While The Paper *Dersaadet* was trying to survive under severe conditions of the Truce period it was also looking for a way to release “Devlet-i Al-i Osman”. The purpose of the Paper is not only broadcasting daily news, but also informing the reader about literature, theatre, religious manners, morals and history. Furthermore, it also aims to present what should be done for the happiness of our country.

Sedat Simavi was the first owner of the paper “*Dersaadet*” and the responsible manager till the sixth issue. After the seventh issue, M. Sabri was the responsible manager. İbrahim was registered as the owner of the newspaper on the copyright page after the 124th issue. M. Sabri was still the responsible manager. The newspaper was published 128th times. The 128th issue, the last newspaper, was published on 25th November 1920 (25 Teşrinisani 1336, 13 Rebiülevvel 1339). The subject of the thesis is introducing the paper “*Dersaadet*” which witnessed to Truce Period and The Treaty of Sevres, through its main points and articles.

I tried to give information about The Truce Period and Press in “Introduction” part of our thesis.

The part following the introduction consists of three main sections. The first section is allocated to the presentation of *Dersaadet*. In this section literal, ideal and cultural activities besides publication process, copyright page and features of the paper *Dersaadet* are examined in full. In the second section the chronological enumeration of leading articles, signed/ unsigned articles and news was done under the title of “What is there in *Dersaadet*?” In the third and last section are there texts that were published in the paper under the title of “Selected Texts from *Dersaadet*” These texts which reflect the political, social, ideal, literal, religious/moral and cultural life of the period are presented in Latin in accordance with the chronology of the paper

In the thesis named “The paper *Dersaadet*”, the sections “index”, “conclusion”, “bibliography” are added in this order right after the sections we mentioned above.

Key Words: Truce period, Press, Newspaper, *Dersaadet* Newspaper

ÖN SÖZ

İnsanlar yaşadıkları yer ve zamanın şartları içinde yeniden doğarlar. Onları soluk aldıkları bu havanın dışında düşünmek bizi yanıltabilir. Her biri yazar veya gazeteci olarak dünyaya farklı pencerelerden bakan bu insanları anlamak ancak ilham aldıkları olayları birlikte düşünmekle mümkün olur. Onlar bütün bu unsurların yarattığı atmosferde hayat bulur, kendileri olurlar. Eserler de böyledir. Hele gazeteler güncelin peşinde oluştukları için onları ertesi günün şartları içinde değerlendirmeye kalkışmak bizi yanılgıya götürebilir. Bu nedenle doksan yıl sonra geri dönüp baktığımızda gördüklerimizi tespit etmek için o dönemin şartlarını yeniden düşünmek zorundayız. Zamanı ve mekânı, insanı; insanların hangi psikoloji ile hareket ettiklerini, olaylara tanıklıklarını, yazıları oluşturan olayları “*Dersaadet* gazetesi” çerçevesi içinde somutlaştırmaya çalıştık.

Gazeteler zamanı, kişileri, yazıların kaleme alındığı ortamları, yazarların yaşadıkları olayları somut bir şekilde temsil ederler. Gazeteler üzerinde yapılacak tahlilî çalışmalar, onları bütün ayrıntıları ile zamanımıza taşıyabilir. Bizim gayemiz, “*Dersaadet*”i yeniden düşünmek, onu keşfedecek nazarların dikkatine sunmaktır.

Her dönemde, kıyıda köşede kalmış gazete ve dergilerin devri yansıtması açısından pek önemsenmediği, revaçta olan yayınların kıstas alındığı bilinmektedir. Ömrü kısa olduğundan veya başka sebeplerle ihmal edilmiş *Dersaadet* gibi gazetelerin incelenmesinin, Mütareke Dönemini ve basınını anlamada önemli olduğu muhakkaktır.

Sosyal ve siyasal karmaşanın hâkim olduğu Mütareke Dönemini yaşayan insanların, gazete ve dergilerinde hangi konulara değindikleri, haberleri nasıl verdikleri, edebiyatı nasıl şekillendirdikleri son derece önemlidir. *Dersaadet* gazetesinde edebiyata, çocuk eğitime ve kadın haklarına devriyle kıyaslanmayacak ölçüde çok yer ayrılması gazetenin önemli özelliklerinden biridir ve manidardır.

Sansür baskısı altında çıkan gazeteler satır aralarında gerçekleri saklamakta, gazetelerde bu satırları bulmak daha da güçleşmektedir. Kargaşa ortamı sansürle birleşince gazetelerin işleri daha da zorlaşmakta, tayyedilen yazılar gazete sütunlarını

boş bırakmıştır. Ancak yasağa karşı ilginin artması nedeniyle bir yandan gazetelerin işleri güçleşirken bir yandan da azimlerinin arttığı söylenebilir.

Çalışma giriş bölümüne ilaveten üç ana başlık altında toplandı. Giriş bölümünde Mütareke yıllarının genel bir tasviri ve Türk basınının Mütareke yıllarındaki durumu genel hatlarıyla verildi. İnceleme başlığını taşıyan birinci bölümde *Dersaadet* gazetesinin yayınlanma süreci, muhtevası; Mütareke Döneminde gazetenin temsil ettiği değerler ile *Dersaadet*'teki yazılar ve yazarlar üzerinde duruldu. Gazetede yazan kadro zaten edebiyat dünyasınca tanınan isimler olduğundan gazetede kalem tecrübesi bulunan şair ve yazarlar ana hatlarıyla tanıtıldı.

Dersaadet'in tahlilî fihristi başlığını taşıyan ikinci bölümde gazetede imzalı yazıların dökümü oluşturuldu. Bu bölümde yazar isimleri kronolojik ve alfabetik olarak tablo şeklinde verildi. *Dersaadet*'te kullanılan müstear isimlerin kime ait olduğu tespit edilmişse yazdıkları yazılar kullanmıştır. Rumuzlarında tek harf kullanan yazarların isimleri Arapça harflerdeki okunuşuyla verilmiştir.

Üçüncü bölümde seçilmiş metinlere yer verildi. Bu bölümde Latin alfabesine aktarılan metinler türlerine göre tasnif edildi. Özellikle farklı özellikler taşıyan metinlere yer verildi. Metinlerin okunuşunda belirgin olmadığından veya anlamlandırılmadığından okunamayan kelimeler orijinal şekliyle yazıya dâhil edildi. İnceleme ve seçme metinler bölümü karikatür ve fotoğraflarla zenginleştirildi.

Metinlerin yazımında Türk Dil Kurumu internet sitesindeki imla kılavuzu esas alındı. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca Türkçe Lügat*'i ve Şemsettin Sami'nin *Kamus-ı Türkî*'si esas alındı. İmla Kılavuzu'nda yer almayan yabancı isimler metinden okunduğu gibi yazıldı.

Bu tezin hazırlanmasında katkılarını esirgemeyen ve moral desteği veren hocam Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat Bey'e, metinlerin okunması sırasında yardımını gördüğüm eşim Mehmet Nuri Yıldırım'a, bana tahammül edip tezin bitmesini sabırsızlıkla bekleyen tezi yazma aşamasında bana yardımlarıyla destek olan kızlarım Nurbanu, Nurşah ve Ayşenur'a teşekkürlerimi sunarım.

Aylim YILDIRAR
Haziran 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ

MÜTAREKE DÖNEMİ TÜRKİYE'Sİ.....	2
MÜTAREKE DÖNEMİ TÜRK BASINI	4

I.BÖLÜM

MÜTAREKE DÖNEMİNDE DERSAADET (İNCELEME)

I. DERSAADET GAZETESİNİN YAYIN SÜRECİ	9
II. Şekil Özellikleri	11
III. Muhteva Özellikleri	17
<i>Dersaadet</i> 'in Yayın Politikası	17
<i>Dersaadet</i> 'te Edebî Faaliyet	25
<i>Dersaadet</i> 'te Mizah ve Karikatür	46
<i>Dersaadet</i> 'te İlan ve İlancılık.....	47

II. BÖLÜM

DERSAADET'TE NELER VAR?

TAHLİLÎ FİHRİST

I. KRONOLOJİK SIRALAMA	50
II. YAZAR ADINA GÖRE SIRALAMA	98

III. BÖLÜM

DERSAADET'TEN YANSIMALAR

(SEÇME METİNLER)

I. EDEBİYAT VE EDİPLERLE İLGİLİ METİNLER.....	111
EDEBİYAT MÜSAHABELERİ	111
Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirâtı 1	111

Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirâtı 2	115
Bir İflasın Önünde	118
Gün Batarken	121
Kartala Bir Ok Dokunmuş Yine Kendi Kanadından	125
Bursalı Ahmet Paşa 1	129
BİR SANATKÂRIMIZIN VEFATI MÜNASEBETİYLE.....	133
Tevfik İçin.....	133
Haluk Öldü	136
Vund'a Ait Bir Hatıra	138
MENSURE	141
Onun İçin	141
YAZ HATIRALARI	143
Şarkı	143
YEDİTEPE'DEN	144
Ok	144
Terzizade	146
Millele Hitap	147
Günün Fıkrası	148
Fıkra	150
HİKÂYE	151
Terfi	151
Güzel Yılan	155
TEFRİKA ROMAN	159
Gayya Kuyusu	159
KOMEDİ	163
Yeni Dünya	163
Tenkitlerden Ne Bekliyoruz? 1	166
Tenkitlerden Ne Bekliyoruz? 2	170
Edebî Bir Mudhike	173
Leyla Şairi ve Muhasımları	173
Edebiyat Âleminde	176
Edebiyat Âleminde Ne Var Ne Yok?	180

Edebi Bir Mudhike	180
Mecburi Bir Cevap	182
Bir Mecburi Cevap Daha	186
Üçüncü Mecburi Cevap	193
Edebiyat Âleminde Ne Var Ne Yok ?.....	198
Edebi Bir Mudhike	198
TEMAŞA	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tercümelerden İstifade Edebîdir miyiz?	201
Tiyatro ve Tenkit	204
Dekor Meselesi	211
Sahne Tezyinatı	215
Tiyatro ve Gayesi	219
II. TARİHLE İLGİLİ METİNLER	223
Türk İdaresinde Reaya	223
Bizans'ın Sukutuna Dair	226
Edirne'de Bayram Alayı	229
Kara Mustafa Paşa'nın Katli	232
Tasavvuf Tarihi	235
Çarşamba Hasbihâlleri	238
İki Asil Ruh	238
Dahilî ve Ahlakî Zaaflarımız	243
Çamlar ve Serviler	246
Dümen Neferi	249
Rahat ve Saadet Muhalifleri	252
Eski Anadolu'da	256
Son Sefer Yine Trabzon	256
III. GENÇLİK VE EĞİTİM HAKKINDA YAZILAR	259
Yeni Nesil Nasıl Olmalı?	259
Yarınlar İçin	261
Din ve Terbiye	263
Darülfünunumuz	266
Gençleri Himaye	270

III. YAYIN POLİTİKASI İLE İLGİLİ YAZILAR VE BAŞYAZILAR.....	272
Karilerimize	272
<i>Dersaadet</i> Ailesi Kimlerden Müteşekkil?	274
<i>Dersaadet</i> İlançılıkta Ne Yenilikler Gösterecek?	277
IV. FİKRÎ YAZILAR	283
Mesleğe Dair	283
Abdullah Cevdet Bey'in Nutku	285
Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	288
Bela-yı Maişet	291
Sulhtan Sonra	293
14 Temmuz	295
Darülmualimât	297
Bir Derd-i Muhlik	300
Pahalılığa Karşı	302
10-23 Temmuz	304
İrade Meselesi	306
Yakışır mı?	308
Daima O Dert	310
Matem Günü	313
Bizde Maarif Hayatı	315
Bir Temenni	316
En Pahalı Şehir	318
Yevm-i Matem	319
Mühim Bir Teşebbüsümüz	320
İslahat	322
Kınalı'dan Mektup	324
Alnımızın Yazısı	327
V. ÂLEM-İ NİSVAN	329
Muhasebe	329
Bir Cevap	331
VI. SPOR YAZILARI	333
Yaz Sporları	333

VII. ZİRAAT İLE İLGİLİ YAZILAR	335
Sultan Abdulhamit Han-ı Sanî	335
<i>Dersaadet</i> 'in Çiçeklerinden Yasemin, Zambak	338
DİZİN	342
SONUÇ	354
KAYNAKÇA	355
ÖZ GEÇMİŞ	358

KISALTMALAR LİSTESİ

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agg	: Adı geçen gazete
Ank.	: Ankara
C	: Cilt
Okt.	: Okutman
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
Prof.	: Profesör
Hzl.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
Nu.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy	: Yüzyıl
Yay.	: Yayınları
Yrd.	: Yardımcı

GİRİŞ

Mütareke Dönemi Türkiye'si

Mütareke¹

*“16 Mart sabahı... Kan renginde bir şafak,
Herkes ayakta, yalnız onlar uyanmayacak.*

*Kaldırımlar çöküyor, sallanıyor cumbalar,
Geçince yıldırımla yüklenmiş arabalar.*

*Bir tahta karakolda uyuyor beş on nefer
Güneş uyandı, onlar uyanmadı bu sefer.*

*Kanlar çiçekler açmış yer yer göğüslerinde,
Bir ebedi rüyanın aksi var yüzlerinde...*

Mütareke yıllarının herhangi bir sabahını yansıtan “Mütareke” şiiri o yıllarda olup bitenleri tek başına anlatmaya yetiyor. Mütarekenin bilinmezliği vatanperver insanımızı her zaman olduğu gibi o dönemde de içinde bulunduğu duruma bir hâl çaresi aratmaya yöneltmiştir. Basın gerek haberleşme gerekse halka itidal aşılama konularında biçilmiş bir kaftan olmuştur. Bugün de aynı öneme sahip basın, o yıllarda sadece yazmıyor, dağıtmıyor; yazmak için koşuyor, taşıyor, didiniyor ve hatta ölüyordu.

Vatanperverlik konusundaki kararlılığın en göze çarpan örneği Gazeteci Hasan Tahsin'in Yunanlıları İzmir rıhtımında karşılamasıdır. Hasan Tahsin, İzmir'de çıkarmakta olduğu Hukuk-ı Beşer gazetesinin 19 Şubat 1919 tarihli sayısında yazdığı “Namus Uğrunda” makalesinde “silah olmasa dişleriyle savaşıacaklarını ve ülkeyi başkasına vermeyeceklerini” belirtir. Boş laf etmediğini 15 Mayıs 1919 günü Yunan askeri İzmir rıhtımına çıktığında onları ateş ederek karşılaması ve orada şehit olmakla göstermiştir².

Dönemi anlatan Ömer Sami Coşar durumu şöyle tasvir etmektedir: “Koynundan çıkardığı buruşmuş soğan kokan kâğıt parçası aynı anda karşısındakinin

¹ Haluk Nihat Pepeyi, Atatürk Devri Türk edebiyatı II, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1982.

² Orhan KOLOĞLU, Türk Basını, Kuva-yı Millîye'den Günümüze, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s.21-22

göğsünde kaybolmuştu. Yalınayak çocuk duvara yaslanmış bekliyordu. Savrulan saçlarının biraz üstünde yer yer parçalanmış bir işgal beyannamesi sarkıyordu. ‘İzmir Müslüman ahalisine, *İzmir’e Doğru* namlı cerideyi satanlar, alanlar, okuyanlar, okutanlar...’ Üst tarafı yok körfezin serin suları alıp götürmüş, kalsaydı ne olurdu. Üstü başı yırtık çocuk ne sattığını, yakalanırsa başına neler geleceğini biliyordu³.”

Tıpkı Millî Mücadele gibi gazete satışı da bir mücadeleye dönüşmüştür. Bu mücadelede kadın- erkek, genç-yaşlı omuz omuza çalışmıştır. Buna rağmen basının gerekli ilgiyi görmemesi, dönemi anlatan kaynaklarda serzenişle karşılanmıştır: “Bizim memlekette odun satılır, taş satılır hatta müzahrefat satılır fakat gazete satmaktan zor bir şey yoktur. Öyle ya istemese almaz ne yapacaksın? Onun için bize söyleyene bittabi gazete gönderiyoruz. Fakat tahsil meselesi, bizim sulh meselesi gibi bugün yarın. İşte hâlimiz bundan ibaret⁴.”

Mütareke Dönemi’nde İstanbul basınının Ankara basınından haberdar olması oldukça güçtür. Zira İstanbul’da işgalin ve sansürün baskısı hâkimdir.

İstanbul basınında Millî Mücadele haberlerinin kaynağı genellikle takalarla, motorlu kayıklarla, yük gemileriyle İnebolu’dan veya İzmit’ten getirilen haber bültenleridir. Anadolu Ajansının Ankara’da “Resmî Tebliğ” olarak yayımladığı bu bültenlerde Meclis toplantılarının özetleri ve cephe haberleri vardır. Bu konuda Topuz, şu tespiti yapmaktadır: “İstanbul gazeteleri için bu haberleri ele geçirmek bir mesele idi. Hele akşamları çıkan gazeteler için bu iş bir rekabet konusu idi. Bunları çeşitli yollardan bulan kaptanlar, lostromolar, tayfalar İstanbul’a getirir, gazetecilere satarlar. O zamanlar gazeteler bülten avcıları ile özel muhabirler tutmuşlardı. Bunlar sabah erken saatlerde Kızkulesi açıklarında demirleyen ve yemiş iskelesine yanaşan motorlara yaklaşıp bu bültenleri elde etmeye çalışırlardı⁵.”

Karşılaşılan bütün güçlüklerle rağmen Türk basını, Mütareke Döneminde elinden gelen gayretin azamisini göstermiş; haberini yazmak, okuyucusuna ulaştırmak için o vakte kadar görülmemiş bir mücadele içine girmiştir.

³ Ömer Sami Coşar, Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1998, s.22.

⁴ Ömer Sami COŞAR, age., s.99.

⁵ Hıfzı TOPUZ, 100 Soruda Basın Tarihi, İstanbul 1986.

MÜTAREKE DÖNEMİ TÜRK BASINI

Misak-ı Millî'nin kabul ve ilan edilmesi 16 Mart 1920 günü İstanbul'un resmen işgal edilmesine neden olmuştur. İstanbul'un işgali üzerine bir tarafta Mondros, Sevr ve İzmir'in işgali olaylarını dikkatle izleyen özgürlük ve bağımsızlıktan yana olanlar, diğer tarafta ise bu harekete karşı çıkanlar vardır. Padişah yanlısı olan ve bağımsızlıktan yana olanlar birbirlerini hıyanetle suçlamışlardır. Bu yüzden millet, birliğe ve bütünlüğe en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde ikiye bölünmüştür.

1918-1920 yıllarını kapsayan bu dönemde merkezi İstanbul'da bir Osmanlı Hükûmeti, bir de merkezi Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti vardır. Basın da bu duruma uygun olarak İstanbul ve Anadolu basını olmak üzere iki merkezde toplanmıştır. İstanbul basınında da bu bölünmeyi gösteren çeşitli gruplaşmalar ortaya çıkmıştır.

İstanbul'da yayımlanan gazetelerin bir kısmı Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da yönettiği Millî Mücadele'yi desteklemiş ancak Osmanlı Hükûmeti'nin 5 Şubat 1919 tarihli kararnamesiyle kurulan ve işgal kuvvetlerinin buna eklenen hatta şiddetlenen sansürleri yüzünden cesur ve bilinçli bir yayın yapamamışlar, gerektiği şekilde seslerini duyuramamışlardır. Bu nedenle Mütareke Döneminde gazeteler hem hükûmetin, hem de işgal kuvvetlerinin sansürü altına girmiştir. Millî Mücadele başladıktan sonra bu hareketi destekleyen gazetelerin çalışma şartları çok zorlaşmıştır. Görüldüğü kadarıyla Anadolu'daki mücadeleye açık veya gizli destek vermeyen *Dersaadet* gazetesinde bile sansürün yansımalarını görmek mümkündür. Bazı gazetelerde sansür tarafından çıkarılan ve yeri boş kalan kısımlar dışında pek az yer kalmıştır.

Sansürün kendini iyiden iyiye hissettirdiği İstanbul basınında Millî Mücadeleyi destekleyen başlıca gazeteler *İleri*, *Yeniğün*, *Akşam* ve *Vakit* gazeteleridir.

Millî Mücadele ve bu mücadeleyi yürütenler aleyhine yayın yapan gazeteler, gerek İstanbul Hükûmeti gerekse işgalci devletler tarafından her yönden desteklenmişler ve bu çeşit gazeteler için sansür söz konusu olmamıştır. Bütün

güçleriyle millî mücadeleye saldıran bu gazeteler *İstanbul, Âlemdar ve Peyam-ı Sabah* gazeteleridir.

Ankara Hükûmeti ve İstanbul Hükûmeti taraftarı olarak sayılabilecek grupların dışında kalan bazen birini, bazen diğerini destekleyen, zaman zaman Anadolu'daki direniş hareketine de sempati besleyen gazeteler *Tasvir-i Efkâr, İkdam ve Tercüman-ı Hakikat* gazeteleridir.

Dersaadet gazetesinin yayın politikasında Anadoluda'ki kurtuluş hareketine açıkça bir cephe alma veya destek verme söz konusu değildir. Ancak bazı yazarları aracılığıyla da olsa Anadolu'da olan bitene karşı olumsuz bir tavır görmek mümkündür. Bunun sansür veya İstanbul Hükûmeti ile işgal güçlerinin zoruyla mı olduğu yoksa gazetenin gerçek niyeti mi olduğu belli değildir. Sedat Simavi'nin *Dersaadet*'i devrettikten sonra çıkardığı *Payitaht* gazetesinin Anadolu yanlısı yayın politikasına bakılırsa *Dersaadet*'in ilgisizliğini sansür veya İstanbul Hükûmeti'nin baskısına bağlamak daha doğru bir yaklaşım olur.

Gazetenin 15 Ağustos 1920 tarihli 37. sayısında Birinci Ferik Hurşit Paşa ile başlayan “Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?” başlıklı seri mülakatlar, 18 Eylül 1920 tarihli 65. sayıda neşredilen Ali Sami Bey'in mülakatı ile son bulmuştur. Cenap Şahabettin, Abdullah Cevdet, Ahmet Hikmet, Necip Asım, Selim Sırrı ve Mehmet Ali Aynî mülakat veren isimlerden birkaçıdır. Toplam 17 sayıda 18 mülakat neşredilmiştir⁶. Buna bakarak *Dersaadet*'in, devletin içinde bulunduğu duruma çok da ilgisiz olmadığı, çıkış yolu için bir çaba gösterdiği söylenebilir.

Yukarıda sayılan gazetelerin dışında kalan basın organlarını saymak gerekirse bunlar da *Tanîn, Sebilürreşat* gazetesi ve *Aydınlık* dergisidir.

Mütareke ve Özellikle Millî Mücadele yıllarında Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde “Millî Mücadele basını” doğmuş ve gelişmiştir. Kâğıdın, mürekkebin bile bulunmadığı, meslekten yetişmiş mürettip ve matbaacının olmadığı Anadolu

⁶ 52. sayıda iki mülakat birden neşredilmiştir.

illerinde bütün yokluğa rağmen bir iki sayfalık gazeteler çıkarılmış, Anadolu halkının birlik ve beraberliğini sağlama çabaları sürdürülmüştür.

İzmir, Balıkesir, Bursa, Konya, Kastamonu, Ankara, Adana, Sivas, Elazığ vd. illerinde yayımlanan gazeteler “Kuvayımilliye” ruhunun kuvvetlenmesi için gayret göstermişlerdir. Ancak bu yoğun çabalara karşı, tıpkı İstanbul basınında olduğu gibi İstanbul’daki hükûmetin ve onunla iş birliği hâlinde bulunan işgal kuvvetlerinin kontrolünde faaliyet gösteren bir kısım gazetelerin varlığı da bir gerçektir.

Anadolu basını da Millî Mücadele’ye öncülük eden, Millî Mücadele’yi destekleyen ve yıpratmaya çalışan başlıca gazeteler olarak üç gruba ayrılabilir⁷.

1918 yılına gelindiğinde, Anadolu’da yirmi civarında gazete yayımlanmaktadır. Tüm ülkede yayımlanan gazete sayısı yüz kırk yedidir. Bu yayınların elli ikisi İstanbul’da, yirmisi Beyrut’ta, yirmisi İzmir’de, onu Selanik’te neşredilirken bunların yirmiden fazlasını vilayet gazeteleri teşkil etmiştir⁸. *Salname-i Osmaniye*’ye göre Türkiye sınırları dâhilindeki yörelerde yayımlanan neşriyatın toplam neşriyat içindeki miktarı otuz altıdır⁹.

Devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmasında çıkar ve beklentilerinin gerçekleşmesinde önemli bir araç olan basın, 19.yüzyılda etkili bir kamuoyu oluşturma aracıdır. Mondros Mütarekesi’nden sonra Türkiye’yi işgal eden devletler amaçlarına ulaşmak ve yönetimlerini benimsetmek amacıyla basını kullanmışlardır¹⁰.

Türk basını, Mütareke Döneminde ülkenin birçok yerinde çıkan gazeteleriyle önemli sayılara ulaşmıştır. Bu gazeteler, “İçinde bulunulan bu zor durumdan nasıl kurtuluruz.” düşüncesinde birleşmişlerdir. Bunun gerçekleşmesi için farklı yollar denemişlerdir. Bu gazetelerin satır aralarına girildiğinde bütün engellemelere rağmen barış içinde yaşanılacak bir ülke hayali için uğraşıldığı görülecektir.

⁷ M. Nuri İNÜĞÜR, *Basın ve Yayın Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 1993.

⁸ Fatih M. DERVİŞOĞLU, *Millî Mücadele Döneminde Basın ve İrade-yi Millîye Gazetesi*.

⁹ Bülent VARLIK, *Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I, İletişim Yay., İstanbul., s.100.

¹⁰ İbrahim İSLAM, *Millî Mücadele’ye Muhalif Bir Gazete “Ferda”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2009) 158-174.

I.BÖLÜM

MÜTAREKE YILLARINDA DERSAADET (İNCELEME)

I. DERSAADET GAZETESİNİN YAYIN SÜRECİ



Resim-2 “Hep bir ağızdan:- Allah kazadan, beladan esirgesin!”

Dersaadet gazetesi 8 Temmuz 1336 tarihinde ilk sayısındaki “Allah kazadan, beladan esirgesin!” duasıyla okuyucusuna ulaşmıştır. Bu karikatür, basın camiasının içinde bulunduğu ruh hâlini anlatması bakımından manidardır. Yani gazetenin başına her an bir kaza, bela gelmesi muhtemeldir. Sansürün her gün biraz daha ağırlaşması gazetelerin bu duaya ne kadar muhtaç olduğunu göstermektedir.

Dersaadet büyük iddialarla yayın hayatına girmiştir. İlk sayısında tanıttığı “*Dersaadet Ailesi*”ne bakılırsa gazetenin edebî bir hüviyet taşıyacağı anlaşılır. *Dersaadet* ailesi, daha sonra Türk edebiyatı ve fikir hayatında öncülük edecek isimleri bünyesinde barındırmaktadır. Tefrika romanlar, hikâyeler, tiyatro yazıları, seçme beyitler, şiirler ve tenkit yazılarının hemen her zaman gazetede yer alması, bu tespiti doğrular niteliktedir.

Sedat Simavî’nin birkaç denemeden sonra çıkarmakta karar kıldığı *Dersaadet* gazetesi, belli ki deneyimli bir yazar kadrosu ile yola çıkmıştır. Yazar kadrosunda yer alanlar dönemin önemli yazarlarıdır. Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, Reşat Nuri GÜNTEKİN, Ercüment Ekrem TALU, Emine Semiye Hanım, Ahmet Hikmet

MÜFTÜOĞLU, Ahmet Refik ALTINAY, İbnürrefik Ahmet Nuri SEKİZİNCİ, Mustafa Nihat ÖZÜN, Abdullah CEVDET, Mütercim ASIM ve Mehmet Ali AYNÎ gibi isimler şöhreti günümüze ulaşmış önemli yazar ve bilim insanlarıdır.

Dersaadet gazetesinin tek talihsizliği Mütareke Döneminin ağırlaştırdığı sansür ortamında çıkmakta oluşudur. Bu yüzden kısa ömürlü bir gazete olarak matbuatın tozlu raflarında tarihe mal olmuştur.

Dersaadet gazetesinin ilk sayısı Rumî 8 Temmuz 1336, Miladî 8 Temmuz 1920; 128. son sayısı ise Rumî 25 Teşrinisani 1336, miladi 25 Kasım 1920 tarihli.

Gazetenin ömrü yüz otuz yedi gün, yani dört ay on yedi gündür¹¹. Gazetenin 128 sayı olarak çıktığı dikkate alınırsa dokuz günlük bir sayı eksikliği ortaya çıkmaktadır. Bu eksiklik Mütareke Dönemi gazeteleri için oldukça normal karşılanmalıdır¹². Çünkü baskısı yapılan sayılardaki yazıların bile bazı bölümlerinin çıkarılmış olduğu dikkat çekmektedir. Bu da Mütareke Dönemi İstanbul’unda ciddi bir sansürün olduğunu göstermektedir.

Gazetenin son dönemlerinde bazı sayıların dört sayfa, bazı sayıların ise iki sayfa olarak yayımlanması ve peşinden gazetenin kapanması, ağır sansürün bir tezahürü olarak düşünülmelidir.

¹¹ Her ay 30 gün olarak alınmıştır.

¹² Bu dönemde İstanbul’da yayınlanan gazetelerin bir kısmı Kurtuluş Savaşı’nı destekliyordu ancak Osmanlı Hükûmeti’nin 5 Şubat 1919 tarihli kararnamesiyle kurulan ve işgal kuvvetlerinin buna eklenen sansürü yüzünden çalışma şartları zorlaşmıştır.

II. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ



Resim-3 *Dersaadet* gazetesi başlık klişesi

Gazetenin başlık klişesi tüm sayılarda yukarıdaki şekilde çıkmış, başlık klişesinin üzerinde “Bedeli 100 paradır.” ibaresine yer verilmiştir. *Dersaadet* başlık klişesi altında “Bir resim bin isimden daha belîğdir.”, “Yevmî bî-taraf resimli gazete” ve “*Dersaadet* en mühim haberleri günü gününe bildirir.” ifadeleri yer almıştır.

“*Dersaadet*” klişesinin sağ tarafında Hicrî, sol tarafında Rumî takvime göre günün tarihi ve gazetenin kaçınıcı sayı olduğu bilgisi bulunmaktadır.

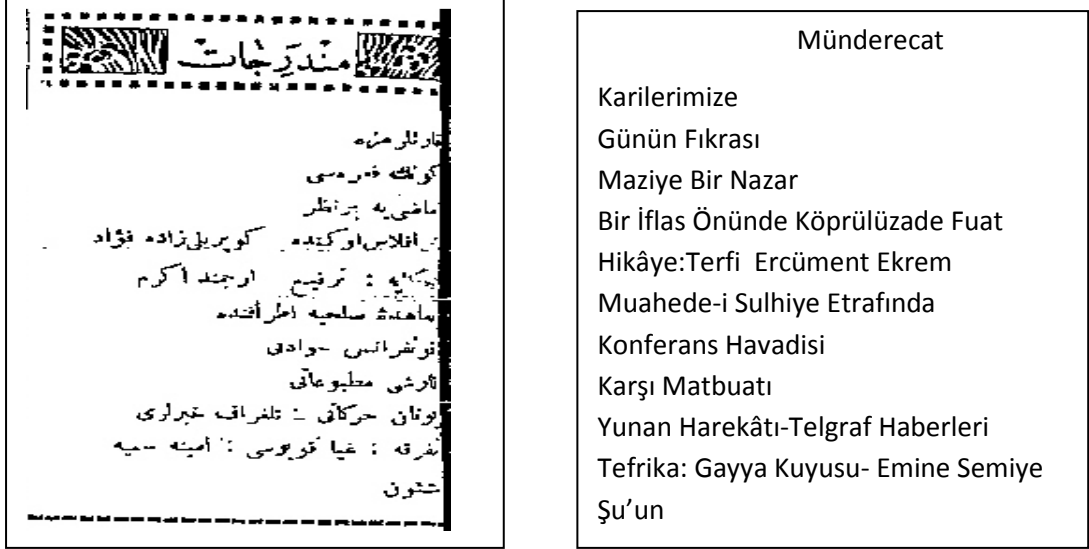
58. sayıdan itibaren “İlan şeraiti şehrimizdeki idarehanelerde görüşülür.” ibaresi yer almaya başlamıştır.

Başlık klişesinin sağ ve sol tarafında matbaa idarehanesi, ilan ve abone şartları yer almaktadır.

Başlık klişesinin sağ tarafında gazetenin idare adresi: “**Matbaa ve İdarehanesi** İstanbul Babîâli caddesi, Reşit Efendi Hanı, Telefon numarası: İstanbul: 006, Posta Kutusu İstanbul:24” ve ilan şartları: “**İlan Şeraiti** ilan şirketleriyle veyahut doğrudan doğruya idarehanede görüşülür.” şeklindedir.

Başlık klişesinin sol tarafında ise abone şartları, “Abone şeraiti, İstanbul ve vilayetler için: Seneliği 850, altı aylığı 540, üç aylığı 240 kuruştur. Memalik-i ecnebiye için: Seneliği 1150, altı aylığı 650, üç aylığı 300 kuruştur. Taşra ve memalik-i ecnebiye bayileri için talep üzerine şerait bildirilir.” şeklinde yer almaktadır.

Gazetenin ilk sayfasında “Münderecat” başlığı altında o sayıdaki yazılar yer almaktadır.



Resim-4 Münderecat

Gazete genel olarak ülkenin iç ve dış meselelerine, çoğunlukla Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'daki karışıklık ve savaşımlara, kısmen Batı Cephesi'ne ait haberlere yer vermiştir. Gazetede edebî yazılar hikâye, tefrika roman, günün fıkrası başlığı altında fıkralar, Bedayi-i Sühan başlığı altında beyitler; edebî ve fikrî makalelerden oluşmaktadır.

Başlık klişesinin sağ ve sol köşeleri bazı sayılarda karikatürlerle süslenmiştir:



Resim-5 16 Teşrinisani 1336 tarih ve 119 sayılı nüshanın başlık klişesi.

Gazetenin 16 Teşrinisani 1336 tarih ve 119 sayılı nüshasında, başlık klişesinin sağ tarafındaki karikatürde her biri bir yana bakan köpek resmi altında “Çomarlar

yelkenleri suya indirdikçe” ifadesi, sol tarafındaki karikatürde ise koşuşan köpeklerin resmi altında “Koyunlar sesini yükseltiyor¹³.” ifadelerine yer verilmiştir.



Resim-6 23 Teşrinisani 1336 tarih ve 126 sayılı nüshanın başlık klişesi.

23 Teşrinisani 1336 tarih ve 126 sayılı nüshanın başlık klişesinin sağ tarafında yer alan karikatürde, kasayı açmış hırsız resmi altında “Eskiden kasaların derunlarını çalarlardı.” ifadesi sol tarafında ise kasayı sırtlayıp götüren hırsız resmi altında “Şimdi derunu boşaldığı için kasaları çalışıyorlar¹⁴.” ifadesi yer almaktadır.

“صاحب امتیاز و مدیر مسئول: سید سید علی - درساعات مطبعه”

Resim-7 1. sayının 4. sayfasında yer alan künye kaydı.

Dersaadet gazetesinin imtiyaz sahibi ve mesul müdürü Sedat Simavi’dir. Basıldığı yer Dersaadet matbaasıdır. Bu künye gazetenin ilk altı sayısında aynı şekilde ve dördüncü sayfasında yer almıştır.

“مدیر مسئول: م. س. س. - درساعات مطبعه”

Resim-8 7. sayının 4. sayfasında yer alan künye kaydı.

Gazetenin 7. sayısından itibaren ilk altı sayıdaki “sahib-i imtiyaz ve mesul müdür Sedat Simavi, Dersaadet Matbaası” biçimindeki künye, 7. sayıdan itibaren “Müdür-i mesul M. Sabri, Dersadet Matbaası” biçiminde değişmiştir. Gazetenin künyesi bütün sayılarda dördüncü sayfanın en alt satırında verilmiştir.

¹³ Dersaadet gazetesi, S. 119, İstanbul, 16 Kasım 1920, s.1

¹⁴ agg, S. 126, İstanbul, 23 Kasım 1920, s.1

صاحب امتیازی بولونم یغم در سعادت
غزته سناك هوه نشرده ملكیتنى يوسف صبری
بك زاده ابراهیم بك افندی به دور ایستوسه
بولونم یغمی قاری بی محترمه غرضنى ایدرم .
سیداد سجادى

Resim-9 Gazetenin imtiyaz devri ilanı.

Sedat Simavi “Sahib-i İmtiyaz bulunduğum *Dersaadet* gazetesinin hak-ı neşr ve mülkiyetini Yusuf Sıddık Beyzade İbrahim Efendi’ye devreylemiş bulunduğumu kariîn-i muhteremeye arz ederim. Sedat Simavi” şeklinde bir ilan¹⁵ vererek gazetenin mülkiyet ve neşir hakkını devretmiştir.

صاحب امتیاز ابراهیم
مدير مسئول م صبری
در سعادت مطبعه

Resim-10 Gazetenin devrinden sonraki künyesi.

Gazetenin künyesi, 124. sayıda:“Sahib-i imtiyaz İbrahim, Müdür-i Mesul M. Sabri, *Dersaadet* Matbaası” şeklinde yer almıştır. İlk altı sayısı istisna tutulursa gazetenin mesul müdürü M. Sabri’dir¹⁶.

Dersaadet gazetesi başlık klişesinin altında belirtildiği gibi “Bir resim, bin isimden daha belîğdir” düsturunca, 1. sayfaya taşıdığı haberleri resimlerle zenginleştirmiştir. Günün önemli haberlerini manşetten, resimler eşliğinde sunan gazete, hemen her sayısında günün olaylarıyla ilişkilendirdiği bir karikatüre yer vermiştir. Karikatürler Sedat Simavi tarafından çizilmiştir.

¹⁵ *agg*, S. 126, 23 Kasım 1920, s.1

¹⁶ M. Sabri, muhtemelen Mütareke Dönemi’nde Şeyhülislamlık görevini de yerine getiren Mustafa Sabri Efendi olmalıdır. *Dersaadet* gazetesinin dindar yayın politikası ve Mustafa Sabri Efendi’nin 1922 yılında yurt dışına çıktıktan sonra da gazete çıkarması bu ihtimali düşündürmektedir.

Gazetenin ikinci ve üçüncü sayfaları ilmî makale, hikâye, tefrika roman, tiyatro vb. edebî metinlere ayrılmıştır. Gazete, dönemin sansürü sebebiyle edebî hüviyeti ağır basan, suya sabuna dokunmayan bir yayın politikası izlemiştir.

Gazete okuyucuyu eğlendirmeyi de önemsemektedir. Bunu Müsabakalar düzenlemesinden, zaman zaman ödüllü bilgi soruları sormasından anlamak mümkündür. Bu amaçla kullanılan numarator hakkında yapılan açıklamada “Numaraları otomatik bir surette tab eden numaratorümüz, makinenin merdanesi altında kalmak suretiyle kırılmış olduğundan ve piyasada başka bir numarator tedarik etmek imkânı bulunmadığından dolayı bu günden itibaren numara Müsabakasını tatil etmek mecburiyetinde kaldık. Yarın herkesin istifadesini ve eğlencesini temin maksadıyla iki yüz lira mükâfatlı yeni muazzam bir sabıka şeraiti ilan edeceğiz.” denmesi o dönemde bindir güçlükle çıkarılan gazetelerin okuyucularını bu sıkıntılardan haberdar ettiğini göstermektedir.

113. sayı 5 Kasım 1920 tarihini taşırken 114. sayı 11 Kasım 1920 tarihini ta ırmaktadır. Arada altı günlük bir boşluk olduğu göz önüne alındığında gazetenin yayınına ara vermek zorunda kaldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak ne ara verirken ne de tekrar yayınlanırken bu durumla ilgili bilgi verilmiştir. Sevr Anlaşmasından sonra gazetede sansürün izleri iyiden iyiye kendini hissettirmeye ba lar. Kısa ara vermeler, “tayyedilen” yazıların çoğalması *Dersaadet*’in yayın çizgisinde Ankara H k metiyle yakınlaştığını düşündürmektedir.

Gazetenin 120, 121 ve 122. sayıları iki sayfa olarak yayımlanabilmiştir. Gazetenin 123. sayısında da matbaa tadilatından bahsedilmekte, bu sebeple gazetenin iki sayfa olarak çıktığı, daha sonra sayfa sayısının tekrar dört sayfaya ulaşacağı belirtilmektedir. Gazetede sık sık taşra okuyucularına gazetenin bazı sayılarından oluşan koleksiyonların g nderileceğı haberi yer almaktadır. Bu da gazetenin çok satmadığı ya da taşra okuyucusuna her gün g nderilemediğı izlenimi uyandırmaktadır.

Sedat Simavi; sansürün ağırlaşması, politik endişeler ve muhtemelen baskı sayısının d  mesi gibi nedenlerle gazeteyi devretmiştir. Gazete devredildikten sonra

dört sayı yayımlanabilmiş ve anlaşılmaz bir şekilde aniden yayımını sonlandırmıştır. Anlaşılmaz, diyoruz çünkü bundan sonraki sayılarının renkli çıkacağı haberinin yer aldığı 128. sayı gazetenin son sayısıdır.

Sansür nedeniyle gazetede yayımlanan yazıların çoğu eğitim, tiyatro tarih, edebiyat alanlarında yazılmış makaleler, tiyatro, konferans, konser haberleri, tefrika romanlar, fıkra ve hikâyeler, şiirler, suya sabuna dokunmayan haberlerden öteye geçememiş, gazete siyasi çizgisini net olarak gösterememiştir. Ancak satır aralarından alınan bilgilerden, her ne kadar tarafsızlık ilkesi ile yola çıkmış olsa da gazetenin İslami çizgide olduğunu görmekteyiz.

Gazete son sayılarına doğru hikâye neşrini arttırmıştır. Ancak son sayıda dahi ertesi gün tekrar çıkacakmış gibi yarım bırakılmış tefrikalar vardır. Ayrıca son sayılara doğru hükûmetteki istifa haberleri artmıştır. Gazete son sayısının başmakalesinde hâlâ memleketi kurtarma çareleri arayan makalelerine devam etmektedir.

III. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Dersaadet'in Yayın Politikası

Dersaadet gazetesi, zor bir zamanda, Mütareke'nin soğuk yüzünün yaz gününde millete kışı yaşattığı bir dönemde; büyük iddialarla, milletin derdine ilaç olmak amacıyla yayın hayatına başlamıştır. Zira Mondros Ateşkes Anlaşması sonrası ne yetkililer ne de halk önünü görebilmektedir. Böyle bir kargaşa ortamında Devlet-i Al-i Osman'ın selamete çıkması için her türlü çare aranmaktadır. Devlet erkânı, gazetecisi, asayişin sağlanması için en doğru olanı yapmaya çalışmaktadır.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla dört yıl süren Birinci Dünya Savaşı sona ermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle beraber Türk milleti için yeni bir sıkıntılı dönem, Mütareke Dönemi başlamıştır. Bu dönemde savaşa gerçekleştirilmek istenen hedefler adım adım gerçekleştirilmeye, milletin birliği, bütünlüğü ve bağımsızlığı elinden alınmaya çalışılmıştır.

Yaşanan işgaller ve çetecilik faaliyetleri ile can, mal ve namus güvenliği ortadan kalkmış, asayiş bozulmuştur. Özellikle işgal altındaki İstanbul'da yapılan her türlü hukuksuz uygulama asayiş sağlama çabası olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Asayiş kavramı bu dönemde üç boyutlu bir şekilde ele alınıp değerlendirilmelidir. Zira Mütareke Döneminde asayişin sağlanmasının birinci boyutunda İstanbul Hükûmet, ikinci boyutunda itilaf devletleri, üçüncü boyutunda ise Kuvâ-yı Millîye ya da Millî Mücadeleciler yer almıştır¹⁷.

Devletin her yanında, özellikle sık sık kabine değişikliklerinin yaşandığı İstanbul'da siyasi belirsizlik ve kargaşa ortamı insanları umutsuzluğa sevk etmiştir. Bir gün sonrası ön görülen hiçbir şey yoktur. 1920 yılının Kasım ayında *Dersaadet* gazetesinde “*Hâl ve İstikbal*” adıyla yayımlanan bir karikatürde, bu belirsiz durum anlatılmaya çalışılmıştır¹⁸.

¹⁷ Yrd. Doç. Dr. İhsan Sabri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Mayıs 2008, s.17-34.

¹⁸ *agg*, S.126, 23 Kasım 1920, s.1



Resim-11 “*Falcı Nine- Kısmetin pek açık evladım. İki defa evleneceksin, yedi tane çocuğun olacak...*”

Müşteri- Kiralık hane bulabilecek miyim? Sen onu söyle.”

Dersaadet, Mütareke Döneminin, belki de kendini asayışı düzenlemekten sorumlu tutan bir yayın organı olmak düşüncesindedir. Kendisini daha önce yayımlanan gazetelerden farklı görmekte ve büyük bir boşluğu dolduracağı inancını yerleştirmeye çalışmaktadır. Resimli bir gazete olması da ona ayrıcalık katmaktadır.

Dersaadet gazetesinde ne tür yazıların yer alacağı ve yazar kadrosunun kimlerden oluşacağı gazetenin ilk sayısında ilan edilir. Bunların çoğu eserleri günümüze ulaşmış yazarlardır. Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, Emine Semiye Hanım, Reşat Nuri GÜNTEKİN, Ercüment Ekrem TALU ismi ilk akla gelenlerdir. İlk sayının baş makalesinde, *karilerimize* başlığı altında *Dersaadet* gazetesinin yayınlanmaya başlaması ve nasıl bir yayın yapacağı hakkında bilgiler verilmektedir:

“Bugün size ihtiyacat-ı fikriyenize oldukça muvafık bulunacağını zan ve tahmin eylediğimiz yeni bir gazete arz ediyoruz. Bunun tarafınızdan mazhar-ı rağbet olacağında büyük ümidimiz var. Zira günden güne daha ziyade faaliyet istilzam eden hayat-ı beşer eski mesut zamanlardaki gibi mütalaaya hasr-ı evkaf eylemeye hiç de

müsait olmuyor. Hâlbuki dimağ da aynen vücut gibi muhtaç-ı gıdadır. O da tıpkı vücut gibi sarf ettiği kıymeti hariçten almak, mücadelat-ı hayata karşı daima mücehhez bunmak ister. İşte *Dersaadet* bu gıda-yı fikriyi mücmel olmakla beraber mükemmel bir surette ihzar etmek, her sabah karilerine muhtelif mebahise dâhil en esaslı noktaları cami, en yeni ve en doğru malumatı arz eylemek gayeleriyle ortaya atılıyor.

Dersaadet bir semere-yi heves değildir. Mesalik-i içtimaiye arasında en çetin en çok tecrübeye mütevakkıf olan gazetecilikle öteden beri ülfet etmiş ciddi bir zümrenin uzun müddet düşünülmüş düstur-u harekatı tespit olunmuş mahsul-ı mesaisidir.

İlan-ı Meşrutiyet'ten beri intişar etmiş gazeteleri bugün birer birer tadat edecek olsak eslâfın tabiri veçhiyle bir tomar-ı dıraz olurdu. Bunlardan kaç tanesi yaşadı? Biliyorsunuz.

Dersaadet onlara mikyas değildir demekle menafi-i kaide-i mahviyet bir hata işlemiş olursak bu hususta karilerimizin affına iltica ederiz. İnşallah kendilerinden göreceğimiz rağbetle, iddiamızı ispatla hareketimizi mazur göreceksiniz.

Gazetemizde inzâr-ı karine gösterilecek eksikleri hakkında şimdiden bir şey söylememeyi muvafık görürüz. Yalnız şunu suret-i katiyede ifade edebiliriz ki münderecatımızın tenevvü'ü hakkında bu ilk nüshadan itibaren çizmiş olduğumuz ve fasl-ı mahsusunda ilan ettiğimiz program hiçbir suretle tağyire uğramayacaktır.

Kezalik bir resmin bin satır yazıdan daha fazla mana ifade edeceği umumen müsellemler olduğundan, hadisat-ı vukuat-ı dehri mümkün mertebe musavver olacak derç edeceğiz. Bunun için lazım gelen her türlü tertibatı evvelinden ihzar olunmuştur.

Dersaadet'in sair münderecatına gelince asrımızın en güzide en mergup erbâb-ı kalemi bu gazeteye muavenet-i taharrilerini vaad etmişlerdir.

Böyle kıymetli bir cihaz ile ortaya atılan gazetemizin sütunlarında şahsiyet gibi hasis ve menfur davaların menafi-i edep ve nezahet yazıların cay-ı kabul

bulamayacağını da ilave etmekle muazzez Türk ve İslam muhitinin öteden beri perverde ettiği bir büyük emele tercüman oluyoruz zannındayız.

Karilerimizi her suretle memnun etmek gayesi ile sebk edecek mesaimizde Cenap-ı Hak'ın tevfikine vatandaşlarımızın teşvikatına ihtiyacımız derkârdır¹⁹.”

Gazetenin bundan sonraki sayılarında da gazetenin yayın politikasına ait bilgiler verilmiştir. Gazete, tarafsızlığını ve faydacı bir yapıya sahip olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Gazetemiz hiçbir fırkaya mensup değil. Memleketin hayrına çalışan her kim olursa onu alkışlar, halkın ihtiyacat-ı hakikiyesiyle uğraşır. Sütunlarını her türlü havadisle doldurur. İktidarı dâhilinde karilerini memnun etmeye çalışır. Kimseye zararımız dokunmuyor²⁰.”

Gazete saltanata yakın bir politika izlemesine, aktardığı haber ve yorumlarda tarafsız davranmaya özel bir önem vermiş olmasına rağmen sansür idaresinin gazabından payına düşeni alır. Ankara ve Anadolu'daki gelişmelerle ilgili haber ve yorumlara pek yer vermez.

Gazetenin sahibi Sedat Simavi'nin, basın hayatına atıldığı ilk günden beri bütün ideali günlük bir gazeteye sahip olmaktı. Birkaç yıldan beri çıkardığı ve çıkarmakta olduğu dergiler, onun için hedefe giden yolda küçük atak ve atlamalardan başka bir şey değildi. Savaşın ağır baskısı da Sedat Simavi'yi Ankara Caddesi'nde görüldüğü günden beri, her geçen gün biraz daha etkilemekten geri kalmıyordu. 8 Temmuz'da, o kara günde, *Dersaadet* adlı bir gazete çıkararak İstanbul'un tekrar saadet yuvası hâline döneceği ümidini bütün yüreklere aşılamaaya çalıştı²¹. Sedat Simavi, her vatandaşın elinden geleni yaptığı bu devirde halka ümit aşılacak, hem de kesintisiz bir ümit kaynağı olacaktı. Ancak gazetesini çıkardığında savaş kaybedilmiş, yüzyıllar boyunca dünyaya hükmeden Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerine kara bulutlar çökmüştü. Millet çeyrek yüzyıldan beri süregelen savaşlardan

¹⁹ agg, S.1, 8 Temmuz 1920, s.1

²⁰ agg, S.3, 10 Temmuz 1920, s.1.

²¹Muzaffer GÖKMAN, *Sedat Simavi*, Ara Ofset Basımevi Ticaret AŞ, İstanbul 1970.

bıkıp usanmış, dört yıldan beri devam eden Birinci Dünya Savaşı da Türk yuvasının babasını, oğlunu, nişanlısını Kafkaslarda, Çanakkale’de, Arabistan Çölleri’nde yiyip kemirmiş, Anadolu’da tüfek kabzası değil, sapan kolu tutacak erkek de bırakmamıştır. Terhis edilen gaziler peyderpey yuvalarına dağılmışlardır.

İşte o günlerde, bu ümitsiz hava içinde çıkan *Dersaadet* gazetesi, eski günlerin yeniden geleceği umudunu kaybeden millete “her gecenin bir sabahı olduğunu” devamlı hatırlatmaktadır. Fakat vatanperver Sedat’ın, kaleminden kan damlayarak yazdığı yazılar, bin bir müşkülât içinde klişesini temin edebildiği resimler, çok defa sansürün kadrine uğruyordu. *Dersaadet* gazetesinin kütüphanelerimizde bulunan koleksiyonlarını inceleyen okurlar, İstanbul’da yayımlanan gazeteler arasında sansürün makasına en çok uğrayan gazetelerden birinin “*Dersaadet*” gazetesi olduğunu görecektir.

Osmanlı İmparatorluğu’nu parçalayanlar, parçaladıkları o koca imparatorluktan -Sedat Simavi’nin deyişine göre- tam 21 tane hükûmet çıkarıp dünya düzenini bozacaklar ve bu 21 devletin cezasını da başta ülkesinde güneş batmadığını iddia eden İngiliz İmparatorluğu çekecektir.

Sevr Antlaşması, mağrur galiplerin önünde, Türk milletinin gözyaşları içinde imzalanırken *Dersaadet*, bu kabul edilmesi imkânsız anlaşmayı kara baskı ve büyük manşetlerle okuyucusuna duyuruyordu. Yine umutsuz günde tekrar tekrar “Her gecenin bir sabahı olduğunu unutmayın.” diyordu. Bu ses koca Anadolu’nun yaşadığını gösteren sağduyusuydu.

“Vatanın bağına düşman dayasın hançerini,
Bulunur elbet kurtaracak baht-ı kara maderini.”

Dersaadet, kendi deyimiyle birtakım heveskârların oluşturduğu bir gazete değildir. Her biri tecrübeli, öteden beri gazetecilik yapmış yazarlardan müteşekkil, ciddi bir oluşumdur. Uzun müddet bu gazetenin çıkarılması düşünülmüştür. Belki eski günlerdeki gibi yazamayacaklarını söyleyen *Dersaadet* yazarları, bunun sebebini açıklayamasalar da gazetenin hemen her sayısındaki boş sütunlar ve “tayyedilmiştir” ifadesi, niçin eskisi gibi yazamayacaklarının en açık delilidir.

Gazete, yayıncılık konusunda oldukça açık beyanlarda bulunuyor. “Ticarette büyük hile, hile etmektir.” düşüncesiyle hareket edip ilancılıkta şüpheye mahal bırakmamak gerektiğini, gazetelerin verdikleri ilan ve reklamların arkasında olmalarının gerekliliğini ve *Dersaadet*’in ahaliyi aldatacak mahiyette gördüğü hiçbir ilana yer vermeyeceğini bildirir²². İlancılıkta gazetelerin hususi ihtiyaçlarımıza da cevap vermesi gerektiğini ve gazetenin ilanlarıyla okuyucusuna güven verdiği takdirde ve en iyi malı en ucuz fiyata almak yolunu gösterdiğinde az hizmet etmeyeceğini yazarlar. Zira Mütareke Dönemi İstanbul’u artık eski bolluk içindeki günlerini yitirmiş, en pahalı şehir unvanını almıştır. Gazete 7 Ağustos 1920 tarihinde çıkan 31 numaralı sayısında “En Pahalı Şehir” başyazısıyla bunu okuyucusuna duyurmuştur.

İlan sayfalarının gelişigüzel düzenlenemeyeceğini, dikkat çekici resim ve levhalarla süslenerek okuyucunun dikkatini çekecek hâle getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mütareke Döneminde bazı, suya sabuna pek dokunmayan gazetelerin el altından Kuvayımilliye’ye hizmet etmeye çalıştıkları bilinmektedir. *Dersaadet* gibi tarafsız bir gazetenin de işgal altındaki İstanbul’da böyle bir görev üstlenip üstlenmediğini bilemiyoruz. Gazetede yazılarından yola çıkarak böyle bir kanaate ulaşmak pek mümkün değildir. Ancak hepsi vatanperver olan yazarların, memleketin kurtuluşu için çareler düşünen bir yazar kadrosunun Anadolu’daki kurtuluş mücadelesine ilgisiz kalması çelişkili bir durum olarak düşünülebilir. Bunun yanında gazetecilik yaparken birçok yere girip çıkabilen gazetecilerin, bu sayede Millî Mücadele’ye faydalı olmaya çalışmaları da ihtimal dâhilindedir²³.

Gazeteler İstanbul’da yayınlanmaktadır. İstanbul dışına gönderilmediğini gazetede yazılardan anlamak mümkündür. Anlaşıldığı kadarıyla gazete taşradaki okuyucuya, taşradaki okuyucu da gazeteye ulaşmaya çalışmaktadır. Bu karşılıklı

²² agg, S.1, 8 Temmuz1920, s.4.

²³ “Vasıf Necdet, Yunanlılar tarafından işgali üzerine orada kaldığını ve davaya hizmet yollarını araştırdığını, gazetecilik yapması halinde birçok yerlere girip çıkabileceğini ve bu şekilde faydalı olabileceğini hesapladığını söylüyordu” Ömer Sami Coşar, Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1978, s.58.

talebi bazı sayılarda yayımlanan ilanlardan anlamak mümkündür. Bu ilanlardan birinde “Taşra karilerimizden aldığımız mektuplarda gazetemizin bugüne kadar çıkan nüshaları talep edilmektedir. *Dersaadet*, posta müraselatının münkati olduğunu evvelce nazar-ı dikkate alarak taşra karileri için bazı nüshalarımızı havi küçük koleksiyonlar tertip eylemiş olduğumuzdan taşra karilerimizden arzu edenlerin beşer kuruşluk posta pulu mukabilinde bu koleksiyonlarımıza malik olabileceklerini beyan ederiz.” denmektedir²⁴.

Sedat Simavi, *Dersaadet*’i devrettikten bir süre sonra “*Payitaht*” adıyla ikinci bir günlük gazete çıkarmaya başlar. *Payitaht* gazetesi, münderecatı itibarıyla *Dersaadet* gazetesine benzemekle beraber artık memlekette durum aynı değildir.

Mustafa Kemal Paşa Samsun’a çıkmış, Anadolu’da millî kuvvetler -o günkü deyiimiyle- “Kuvayimillîye” çok şeyler yapmıştı. Anadolu’dan çok az haber gelmekle beraber; gelenler, düşman istilasının artık eski hızını kaybettiğini ortaya koymaktadır. Düşman başını çetin bir duvara çarpmıştı. İstanbul’da bir kısım basın hâlâ aksini düşünmesine ve Anadolu’daki Kuvayimillîye’ye saldırmasına rağmen kıskacın iki ucunun yavaş yavaş kapanmakta olduğu kanaati uyanmaya başlamıştı.

Payitaht gazetesi, *Dersaadet*’in aksine ilk günden itibaren sansürün amansız sillesine rağmen Anadolu’daki uyanışın sözcülüğünü yapıyordu. Anadolu’dan gelen haberlere büyük yer veriyor, Mustafa Kemal Paşa ve çevresindekileri durmadan destekliyor, sansürden haber kaçırmakta da büyük maharet gösteriyordu²⁵.” Bu durum, *Dersaadet* gazetesinin de -açıktan olmasa bile- gizliden gizliye Anadolu’daki Kuvayimillîye hareketini desteklediklerini düşündürmektedir. Gazetenin sansürlenene birçok yerinin boş çıkması da gazetelerdeki haberlerin bir kısmının bütün baskılara rağmen Anadolu’ya ilişkin olduğunu göstermektedir.

Dersaadet gazetesini devrederek ayrılan Sedat Simavi’nin *Payitaht*’taki yol arkadaşı yine M. Sabri’dir. *Payitaht*’ın, *Dersaadet*’le benzer özellikler göstermesine rağmen tek farkı Anadolu yanlısı olmasıdır. Bu tavır değişikliği artık gücün Anadolu’ya geçmekte oluşuna da bağlanabilir.

²⁴ *agg*, S.104, 27 Teşrinievvel 1920, s.2.

²⁵ Muzaffer GÖKMAN, *Sedat Simavi*, Ara Ofset Basımevi Ticaret AŞ, İstanbul, 1970.

“Şu gerçeği de hemen belirtmekte yarar vardır. Aslında İstanbul basınının önemli bir kısmı Ulusal Bağımsızlık Savaşı’nın yanındadır. Ancak, sansür nedeniyle İstanbul gazeteleri 1919 ve 1921 yılları arasında, Mustafa Kemal Paşa, Kuvayımillîye, Millî Mücadele ve Türkiye Büyük Millet Meclisi konularında yazılar koyamamışlardır. Mustafa Kemal’in asi olduğu yolunda fetvayı yayınlarken karşıt fetvayı yayınlamayamamaları sansür yüzündendir. Gazetelerin pek çok sayfası sansür nedeniyle boş çıkmıştır. İstanbul basınının, sansüre uğrayan yazıların yerine başkalarını koymayıp boş sütunlarla yayın yapması çok anlamlıdır. Ulusal Bağımsızlık Savaşı konusunda, sansür tehlikesinden uzak her türlü bilgiyi veren ve Savaş’a katkıda bulunan Anadolu basını ile sayfalarını boş çıkartan İstanbul basını duygu bakımından birleşmişti. İstanbul basını ancak 1921 yılında Ulusal Bağımsızlık Savaşı konusunda bilgiler verme olanağını elde etmiştir²⁶.”

Dersaadet gazetesi, başlığında taşıdığı “Bir resim bin isimden daha yeğdir.” cümlesini haklı çıkaracak şekilde, birinci sayfada manşete çekilen haberleri bol bol resimlerle sundu. En önemlisi düşman istilasını altında geçen günlerde milletin saadetini sağlama çabasını diri tutan “*Dersaadet*” gazetesi, sansürün ağır baskısı altında beş aya yakın bir yayın hayatından sonra 25 Teşrinisani 1920 tarihli 128. sayıyla çok sevdiği okurlarına veda etmek zorunda kaldı²⁷.

Dersaadet, şekil özellikleriyle, döneminde çıkan diğer gazetelerden farklı olmaya özen göstermiştir. Gerek karikatürlerinin çokluğu ve çeşitliliği gerek ilan sayfalarının süslülüğü gerekse haberlerinin fotoğraflı oluşu, bu özelliğini ortaya koymaktadır.

²⁶ Prof. Dr. Yücel Özkaya, *Millî Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa’nın Basınla İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 3, Cilt: I, Temmuz 1985. (www.atam.gov.tr)

²⁷ Muzaffer GÖKMAN, age.

Dersaadet'te Edebî Faaliyet

Dersaadet gazetesi yayın hayatına ünlü edebiyatçıların yazılarıyla başlar. Gazetenin heveskâr bir grup tarafından çıkarılmadığı bizzat belirtilmiştir²⁸. İddialı bir gazete olma çabasını daha ilk sayısında ortaya koyan *Dersaadet* gazetesi, hemen hepsi edebiyatla iç içe yaşayan yazarlarını ilk sayfada tanıtarak yayın hayatına başlar. Bu ekip iddialarını boşa çıkarmayacak çalışmalar yapar. Roman, hikâye, makale, fıkra, şiir, tiyatro gibi edebî türlerin yer aldığı gazetede haber en önemli yeri teşkil eder.

Emine Semiye Hanım'ın, *Gayya Kuyusu* adlı tefrikası uzun süre yaymlanır. *Gayya Kuyusu* adından da anlaşılacağı gibi "içi irin ve pislik dolu, leş gibi kokan, içine cehennemliklerin atılacağı bir yer"dir. *Gayya Kuyusu* ifadesi romanda da sık sık çocukları ve açık giyinen kadınları korkutmak için kullanılmıştır. Romanda "Zira ahirette en günahkârları, zebanileri oraya atarlar. Sonra efendiciğim, onlar zakkum ve katran suyunda yüzen haşeratın sokmalarına, ısırmalarına dayanarak bağıra bağıra yanarlar. Artık can havliyle kuyunun kenarına tutuna tutuna tam ağzına gelince zebanilerin, başlarına indirdikleri topuzlarla sersemleyerek tekrar dibine düşer. Yine öylece yanarlar ve çıkmaya çabalarlar ama kurtuluş yok ..." şeklinde anlatılan olaylar, belki de ilk feminist yazar olan Emine Semiye Hanım'ın o dönemde sıkça anlatılan bu tür korkutmalık olaylara gönderme yapmasındandır.

Emine Semiye Hanım Ahmet Cevdet Bey'in kızı ve Türk tarihinde ilk kez elli Türk lirasının üzerinde fotoğrafı bulunan Fatma Aliye Hanımefendi'nin kız kardeşidir. *Gayya Kuyusu* adlı roman *Dersaadet*'in 60. sayısına kadar tefrika edilmiş ve 60. sayıdan sonra yerini yeni tefrika romanı, *Şark Çiçeği*'ne bırakmıştır. Emine Semiye Hanım "*Bir Cevap*" başlığı altında gazetenin 53. sayısında kendisi hakkında söylenen sözlere ve eseri hakkındaki eleştirilere cevap vermiştir. Eserdeki *Gayya Kuyusu*'nun, milletimizin içinde bulunduğu çirkin hâli anlattığını ve çirkinliklerin, deşilirken etrafa da sıçrayacağını söylemiş ayrıca kadınlarımızın örtünmesini onlara öğretmek gereği üzerinde durmuştur.

²⁸ agg, S.1, 8 Temmuz 1920, s.2.

Edebiyat yoluyla toplumun sorunlarını dillendiren Emine Semiye Hanım bu yönüyle Mütareke Döneminin acılarını ve gerçeklerini eseriyle, o dönemde en etkili yayın organı olan gazete vasıtasıyla okuyucusuna ulaştırmıştır.

Ercüment Ekrem TALU, Rezaizade Mahmut Ekrem'in oğludur. *Dersaadet*'te Ercüment Ekrem imzasıyla *Terfi*, *Temaşa Âleminde*, *Dert Ortakları*, *Ah Şu Kadınlar*, *Karlı Dağlar Gibi*, *Tunca'nın Yavuklusu*, *Kitabülüstadane*, *Şeyh Mazlum*, *Terbiye*, adlarında dokuz hikâyesi yayımlanır. *Viraneler* adlı romanı on altı defa, *Sabir Efendi'nin Gelini* adlı romanı ise on yedi defa, *Şark Çiçeği* de on bir defa yayımlanır. Bunun dışında Borazan Tevfik'in ölümü üzerine yazılmış olan "*Tevfik İçin*" adlı haber yazısını da Ercüment Ekrem kaleme almıştır. Bu yönüyle Ercüment Ekrem gazetede en çok yazı yazarlardan birisidir.

Dersaadet'in edebî faaliyetlerinin büyük kısmını Reşat Nuri GÜNTEKİN ve Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ'nün eserleri oluşturmaktadır. Reşat Nuri'nin özellikle tiyatro hakkındaki makaleleri önemli yer tutar. İki yıl önce *Zaman* gazetesinde yazdığı makalelerin beğenilmesi ve gazetenin imtiyaz sahibi Sedat Simavi'nin tiyatro konusunda makaleler hazırlamasını istemesi üzerine bu konuda severek yazmaya başladığını 3.sayının 2.sayfasında ifade eder²⁹.

Sahne Tezyinatı, *Dekor Meselesi*, *Tiyatro ve Tenkit* başlıkları altında yayımlanan makalelerini konu itibarıyla "Ölü evinde curcuna oynatmak" şeklinde ifade eden Reşat Nuri memleketin derin ve nazik hayat meseleleri ile uğraştığı bu sırada böyle konulara değinmekle eleştiri alabileceğini düşünmektedir. Ama her ne kadar mütareke yılları ise de hayat devam etmekte, gazeteler diğer vakitlerde gösteremeyecekleri performansı göstermektedir. Daha çok Millî Mücadele taraftarı

²⁹ "İki sene evvel *Zaman* gazetesinde neşrettiğim elli küsur tiyatro makalesi umduğumdan ziyade rağbet gördü. Onlar da tiyatro edebiyatı bir itidalsiz iptilâ ile samimi duygularından başka bir şey yoktu. Bunu herkesten evvel kendim itiraf ederim. Maksadım sade ve mütevâziyane idi: Memleketimizde temizce bir sahne tesis etmiş, iyi kötü bir tiyatro hayatı başlamıştı. Münevverlerimizden bir kısmı tiyatroya oldukça alâka gösteriyorlardı. Bunlardan daha mühim olarak edebiyat meraklısı gençlerin tiyatroyu iyiden iyiye sevmeye başladıkları görülüyordu. Hülâsâ memleketimizde küçük fakat ümit verici bir temâşâ varlığı tesis etmişti. Müstakil tiyatromuzun mukadderâtını elinde tutan bu gıyabi fikir ve zevk arkadaşlarının karşısına vakit vakit tiyatroya ait muhtelif meseleler atmanın bir hizmet olabileceğini düşünmüştüm... Bunun için bilhassa fikir ve sanat meselelerine büyük bir mevki vermek isteyen *Dersaadet*'in sahibi yeniden bir tiyatro makaleleri silsilesine başlamamı teklif ettiği vakit tereddüt etmedim. "

olan Anadolu basını için geçerli olan bu yokluk, İstanbul basınında sansür olarak kendini gösterir. Sansürün yol açtığı bu durum: “Sedat Simavi, savaşın bu son yıllarında malzeme bulmak için çok zahmet çekiyor, büyük iddialarla girdiği bu caddede geriye adım atmamak için bütün gücünü harcıyordu. Böyle olmakla beraber baskının altından kaçmak, kurtulmak artık ne onun ne de başkalarının elinde değildi. *Dersaadet* gazetesi sansürün ağır baskısı altında beş aylık bir yayın hayatından sonra çok sevdiği okurlarına veda etmek zorunda kaldı³⁰.” şeklinde dile getirilmektedir. Bu dönemde gazeteleri ve gazeteciliği kuvvetlendiren unsur belki de bu imkânsızlıklardır.

Tiyatro türünün Reşat Nuri’yi bu kadar meşgul etmesi, onun tiyatro yoluyla insanlarda sanat zevki uyandırmayı düşünmesinden ve iyi tiyatro eserlerinin iyi tenkitler sonucu oluşacağına inanmasından ileri gelir. O her eline kalem alanı münekkit olarak kabul etmez³¹. Tenkidin nasıl olması gerektiği konusunda Reşat Nuri, bugün ancak ulaştığımız ya da ulaşmaya çalıştığımız tenkidin özelliklerini 1920 yılında açıklamıştır. Münekkidin iyi veya fena intibalarını hiçbir tesire kapılmadan samimi bir surette söylemesini ister. Ona göre münekkit her şeyden önce şahsi zevk sahibi olmalıdır³².

Adaptasyonun önemi ve gereği Reşat Nuri’nin gazetede değindiği önemli noktalardan biridir. Adaptasyona karşı olmadığını ancak başka milletlerin sanatını taklit ederek sanat yapılamayacağını, adapte eseri kendi kültürümüze uyarladığımızda bunun faydalı olacağını söyler³³.

Reşat Nuri, tiyatro ve tenkit hakkındaki yorumlarından başka hikâye ve romanlarıyla da *Dersaadet* gazetesinin sütunlarında yer alır. “*Gizli El*” tefrikası gazetede kırk bir kez yayımlanmıştır. “Temaşa” başlığı altında tiyatro tenkitleri kaleme almıştır. Tenkit ile ilgili makaleler ve “Edebî Bir Mudhike” başlığıyla üç münakaşa metninin yanında, “*Porselen Çay İbriği, Damat İntihabı, Medeni Günahlar, Dahiyane Bir Keşif, Rüzgar Önünde, Su Çekmek Bulaşık Yıkamak* adlı hikâyeler Reşat Nuri imzasıyla yayımlanırken; *Gazete Düşmanı, Ahde Vefa,*

³⁰ Muzaffer GÖKMAN, *Sedat Simavi*, Ara Ofset Basımevi Ticaret A.Ş., İstanbul 1970. S.22-30.

³¹ *agg*, S.10, 17 Temmuz 1920, s.3.

³² *agg*, S.17, 24 Temmuz 1920, s.2.

³³ *agg*, S.24, 31 Temmuz 1920, s.2.

Tecrübe, Patates Çuvalları, Sanatkâr Ruhu, Vazifepereşlik, Çingenelerin Köyü, Şemsiye Hırsız, Gişe Önünde, Güzel Yılan, Cinayet, Kadın Kalbi adlı hikâyeler Hayrettin Rüştü takma adıyla yayımlanmıştır. Reşat Nuri, gazetenin son sayılarına doğru daha çok tenkit yazıları ile dikkati çeker. Halit Fahri Bey'in *Âlemdar* gazetesinde yayımlanan yazılarına karşı "Mecburi Bir Cevap" başlığı altında yazılar yazar, bu suretle Halit Fahri'ye cevap verir. Bu münakaşalar iki yazar arasında polemige dönüşür. *Vakit* ve *Âlemdar* gazetelerinde, Halit Fahri Bey imzasıyla Reşat Nuri'nin Darülbedayi heyet-i idaresinin değişmesini istemesi, Reşat Nuri'nin *Hançer* piyesini oynatarak para kazanmak için uğraşması bu münakaşaların konusunu oluşturmuştur.

İkinci tartışmanın konusunu Darülfünun öğrencilerinin Yusuf Ziya ORTAÇ Bey'e oynadıkları bir oyun oluşturur. Öğrenciler, Yahya Kemal BEYATLI Bey'in birkaç şiirini Fransızcaya çevirirler. Şiirin altına da şair olarak bir boksörün adını yazıp Yusuf Ziya Bey'e gönderirler. Bu yolla Yahya Kemal'in Fransız şairlerinden intihal yaptığını iddia ederler. Darülfünun öğrencisi Nihat Bey'in *Dersaadet*'te yayımlanan yazısı, Fuat Köprülü'nün yazıları ile gelişerek Yusuf Ziya'nın *Dersaadet*'e gönderdiği ve son beyanatı olduğunu söylediği mektupla sürdürülür. Bu tartışma, Reşat Nuri'nin "Bu tartışmayı beni böyle bir münakaşaya çekerek Halit Fahri OZANSOY Bey kazanmıştır." şeklindeki beyanatı ile son bulmuştur. Tartışmaya kısmen de olsa konu olan Yahya Kemal, herhangi bir şekilde tartışmaya müdahil olmamıştır.

Mehmet Fuat Köprülü, gazetenin başyazarıdır. "Edebiyat Musahabeleri" başlığı altında yayımladığı makaleleri, maneviyatın maddiyat karşısında nasıl yok olmaya doğru gittiğini, Türk edebiyatının Ermeni edebiyatını nasıl etkilediğini, milliyetçilik duyguları içerisinde anlatan yazar, bunu delillerle ispat etmeye çalışmıştır³⁴. Türk âşık edebiyatının herhangi bir tesir altında kalmadan oluştuğu, Ârşak Çobanyan'ın da itiraf ettiği gibi Ermeni aşıkların Türkçe şiirler yazdıklarının

³⁴ agg, S.8, 15 Temmuz 1920, s.2.

anlatıldığı makalede, Bizans'ın bile etkisinde kalmayan Türk âşıklarının, Ermeni âşıklarının etkisinde kalamayacağını ifade etmektedir³⁵.

Köprülü, Ercüment Ekrem Talu'nun "*Gün Batarken*" adlı romanında geçen olayları muharebe ve Mütareke Dönemlerinde memlekette yaşanan vakalara benzetmektedir. Yazar, yirmi ikinci sayının ikinci sayfasında neşredilen "*Gün Batarken*" adlı yazısında Hulki'nin neden ağladığı sorulduğunda "Güneşin batışı dokundu da" demesi üzerine "Bugün battıysa yarın daha güzeli doğar. Bunun için ağlanır mı?" cevabı, memleketin içinde bulunduğu durumu anlatması ve geleceğe olan umudun dillendirilmesi açısından kayda değerdir.

Mehmet Fuat Köprülü, "Bursalı Ahmet Paşa'yı gazetenin sütunlarına dört kez taşır.³⁶ "Merhum Üstat Ekrem'le görüştüğüm zaman bana Bursalı Ahmet Paşa'nın tercüme-i hâlini yazmamı tavsiye etmişti. Üstadın bu arzusunu on sene geçtikten sonra icra edebiliyorum." diyen Köprülü, bu çalışmasıyla Bursalı Ahmet Paşa'yı zihinlere yeniden hatırlatmıştır. Fuat Köprülü'nün bunların dışında "*Muharrem Merasimi*", "*Vund'a Ait Bir Hatıra*", "*Edebiyat Âleminde*", "*Tasavvuf Tarihi*", "*Bugünün Meseleleri Darülfünunumuz*" gibi yazıların da gazetede yer almıştır.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Dersaadet*'te en çok yazan yazarlarımızdandır. "*Kartala Ok Dokunmuş Yine Kendi Kanadından*" başlıklı makalesiyle Türkçe ile şiir yazmanın güzel olduğunu, ancak aruz vezninin Türkçeye uygulanışında ortaya çıkan kusurların şiiri bozduğunu savunmaktadır. Ahmet Hikmet, "*Matemin Kudsiyeti İlmin Kudreti*", "*Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz*", "*Bizans'ın Sükûta Dair*", "*Edirne'de Bayram Alayı*" başlıklı makaleler; "*Rahat ve Saadet Muhalifleri*", "*Çamlar ve Serviler*", "*İki Asil Ruh*" başlıklı sohbetleriyle, "*Matbuat Hakkında*" başlıklı haber yazısı, "*Gözyaşı Çeşmesi*" adlı hikâyesi ile gazetede yer alır.

Fazıl Ahmet Aytaç, "*Kınalı'dan Mektup*" adlı eserinde Kınalıada'da bulunan evini, evinin kırık dökük hâlini memleketin içinde bulunduğu duruma benzetmiş, batan güneşi seyredirken güneşin yeniden doğacağına hükmetmiştir. Gazetede

³⁵ agg, S.15, 22 Temmuz 1920, s.2

³⁶ agg, S.29,36,46,56,s.2.

edebî eserlerin bir kısmı görüldüğü gibi konu itibarıyla yazarların etkisinden kurtulamadığı mütareke çöküntüsünün etkisini taşımaktadır. Fazıl Ahmet “*Eski Anadolu* (Gezi Yazıları)”, “*Kalk Borusu* (Makale)”, “*Kırpıntı Bahçesi*(Hikâye)” gibi farklı türlerde yazılar yazmıştır. “*Kalk Borusu*” adlı makalesinde, herkesin memleketi kurtarmak için bir şeyler yapmaya uğraştığı, memleketin elden ele dolaşan bir hasta durumuna düştüğü anlatılmaktadır. *Dümen Neferi*’nde ise “İstikbalden ümidini kesmeyen ancak mazisini de unutmayan bir millet ayakta kalır.” düsturu işlenmektedir. Fazıl Ahmet’e göre memleket bu zor yollardan her türlü eziyete katlanarak geçmelidir. Yoksa bir sınıfta verilen dersi en son anlayan dümen neferinden hiçbir farkının kalmayacağı düşüncesindedir.

Fahrettin Osman, *Rüşvet, İntihar, Memur, Baba, Fal, Ecinni, İki Hemşire, On üç Hanım, Keman Sesi, Gözyaşları, Kurumuş Güller, Hicran ve Nisyan, Vazife ve Ölüm* adlı hikâyeleri gazetede yayımlanır. Gazetede sadece hikâyeleri yayımlanan Fahrettin Osman’ın müstear bir isim olma ihtimali yüksektir.

Gazetenin ilk sayılarından itibaren gün aşırı *Günün Fıkrası* başlığı ile yayımlanan fıkralar 112. sayıda son bulur. 113. sayıdan itibaren bu fıkraların yerini “*Her Gün Bir Çam*” başlığı altında sadece yedi sayı yayımlanabilen fıkralar almıştır. “*Günün Fıkrası*” Şehri ve “*Her Gün Bir Çam*” Balta imzasıyla yayımlanmıştır. Genellikle dönemin güncel olaylarından esinlenilerek yazılmış fıkralar dönemin mizah anlayışını yansıtmaktadır.

Bedayi-i Sühan, değişik dönemlerde yaşamış şairlerin şiirlerinden seçilmiş beyitlerden oluşur. Bu bölümde; Fuzuli, Namık Kemal, Bahayî, Muhlis Paşa, Hamit, Nail-i Kadim, Ekrem, Rumî, Ragıp Paşa, İzzet Molla, Leyla Hanım, Şeyh Galip, Ziya Paşa, Vasıf, Üstat Ekrem, Nergisi, Fitnat Hanım, Nabi, Şerife Hanım, Süleyman Kanunî, Mahir Baba gibi şairlerin şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

Dersaadet’te Kara Mustafa Paşa’nın biyografisi Ahmet Refik, Bursalı Ahmet Paşa’nın biyografisi Köprülüzade Mehmet Fuat, Sultan Abdulhamit Han Cevat Rüştü, Şair Eşref ise İzmirli Tokadizade Şekip imzalarıyla, Necip Asım Bey ve Ferik Zeki Paşa biyografileri ise imzasız yayımlanmıştır.

Dersaadet'te Fikrî Faaliyet

Gazete öteden beri matbuatımızda hâkim olan Batı hayranlığını *Dersaadet* satırlarına taşır. Özellikle Fransızlara karşı özel bir ilgi vardır. 14 Temmuz adıyla baş makalede yer bulan bir yazıda Fransızlarla olan dostluğumuza vurgu yapılarak ortak hatıralarımız üzerinde durulur. Hatta minnet borcu duyduğumuz, “Nankörlük Türk’ün meçhulü olan bir şeydir. Bunun içindir ki en kara günlerimizde bize izhar edilmiş olan bu dostluğu saklamalıyız.” dediğimiz millet, Fransız milletidir. Fransız milletine duyulan ve minnet hisleriyle dolu bu makalenin bir kısmı sansürlenmiştir. Zira İngiliz baskısı altında çıkan çoğu İstanbul gazetelerinde Fransız hayranlığının o zaman için doğal sayılması gerekir. Ayrıca edebiyat alanındaki yeniliklerimizin de kaynağı Fransız edebiyatıdır. Hatta İstanbul’dan kalkıp yönünü Batı’ya çeviren her münevverin ufkunda Paris hayali vardır. Bu öylesine bir yakınlık duygusudur ki gazetede “Ah bizi endişenak eden kabusu tepemizden kaldırsalar da iki kardeş gibi kucaklaştık” ifadesine mazhar olur³⁷.

Dersaadet sütunlarında sürekli olarak elden gitmekte olan memleketi kurtarma çareleri aranır. “*Memleketimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?*” başlıklı mülakatlar bu çırpınışların bir sonucudur. Memleketin ileri gelen kişilerine sorulan sorular cevap bulurken entelektüel kitlenin bu konuda ne düşündüğü ortaya konmaya çalışılır. Gazetenin başmakalesi olarak çıkan yazılar da hemen her gün bu konuyu sıcak tutar.

Mütareke Dönemi neslinin bir şey yapamadığı, yeni yetişen gençlerin daha temkinli, donanımlı olacağı ve memleketi kurtaracağı düşüncesi dile getirilir. Bu sebeple gazetenin ikinci öncelikli konusu gençlerin eğitimidir. Okullarımızın daha müreffeh bir şekle sokulmasının gerektiği teması bu ihtiyacın bir yansıması olarak sürekli bir şekilde gazete sayfalarında işlenir³⁸.

Memleketi kurtarmanın çarelerini genç nesillere bırakan *Dersaadet*, Yeni neslin eğitimi için yapılması gerekenleri de sıralamaya devam eder. Çocuklarımızı başboş bırakılmaması, anne baba nasihatlerine muhtaç çocukların sürekli takip

³⁷ agg, S.7,14 Temmuz 1920, s.1

³⁸ agg, S.6,13 Temmuz 1920, s.1

edilmesi, boş zamanlarda spor ve değişik faaliyetlerle vakit geçirilmesi gerektiği üzerinde durulur.

Gazete, çocuklarımıza din ve inanç konusunda tavsiyelerde bulunmayı çözümün bir parçası olarak görür. Zira ilmî terbiye, dinî terbiye olmadan ihtiyaca cevap vermez. Bu düşünce gazetede bir yazıda “Bizim için; üst üste üç vahim muharebeden kolu kanadı kırık, kalbi mecruh, aç, fakir, yorgun olarak henüz çıkmış bir millet için kurtulmak ve yükselmek çarelerinin en başlıcası bunu görüyorum.”³⁹ sözleriyle dile getirilir.

“Şehzade Süleyman Paşa’nın dilaverleri Rumeli yakasını, Fatih’in orduları Bizans’ı silahla değil iman ve itikatla zapt u teshir ettiler.” dedikten sonra yarınlarmızı kurtarmak için bize dinimizin rehber olması gerektiğini dile getirmektedir. “Çocuklarımıza Kızılelma’nın yerine Kelimetullah’ı ve cenneti gaye kabul ettirmiş olsaydık, bugün bu durumlara düşmeyecektik.”⁴⁰ şeklinde düşüncelerini dile getiren yazılar, *Dersaadet* gazetesinin eğitim ve terbiye konusunda dinî inançları rehber edinmiş bir gazete olduğu izlenimi vermektedir. Ancak farklı görüş ve düşüncede yazarların kalem oynattığı gazetede farklı kurtuluş çareleri üzerinde de durulmaktadır. Ancak *Dersaadet* imzasıyla yayımlanan yazıların omurgasını dindar bir kimliğe sahip olma düşüncesi oluşturmaktadır denebilir. Bu nedenle gazetenin yayın politikasını dindar bir çizgide görmek ya da İstanbul’da İngiliz sansürü altında çıkan bir gazetenin böyle görünmek zorunda kaldığına inanmak zorundayız. Gazetenin yayın kadrosuna baktığımızda ikinci ihtimal daha yüksek görünmektedir.

Eğitim konusuna sık sık temas eden gazete, kız çocuklarının eğitilmesine ayrıca vurgu yapar. Kız çocuklarımızın eğitim gördüğü ve kapanma riskiyle karşı karşıya bulunan “Darülmuallimat”ı konu alan bir yazıda, bu okulun eğitime devam etmesi gerektiği ve kız çocuklarının da eğitime de gereken önemin verilmesi gerektiği vurgulanır. Hatta “Maddi her türlü güçlüğü göze alıp öğretmen okullarının kapatılmaması için elimizden geleni yapmalıyız. Zira bundan sonra topa tüfeğe değil,

³⁹ agg, S.8, 15 Temmuz 1920, s.1

⁴⁰ agg, S.8, s.1

eğitime ihtiyacımız daha fazladır⁴¹.” denilerek eğitimin ne denli önemli olduğu ortaya konmaya çalışılır.

Batılı bilim adamlarının Türkler hakkındaki genel kanaatini yansıtan “Türk milleti göçebe bir millettir. Bulunduğu yere bir türlü yerleşemez, tutunamaz”. sözleri, yazık ki Balkan Harbi ve sonrasındaki gelişmelerle mutlak bir hakikatmiş gibi karşımıza çıkar. Küçülen Osmanlı coğrafyasının dört bir yanından Anadolu’ya yönelen göçler, bunun bir tezahürü olarak düşünülebilir. Zira tarihî seyrimiz bunun örnekleriyle doludur. Hoşumuza gitmese de, bu sözün yabana atılır bir yanı olmadığını görürüz. Bu düşünce “*Millîtimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz*” başlığı altındaki yazıların da bir kısmında eleştiri konusu yapılır. Gerçekten bir savaşta, savaşanlardan çok can havliyle kaçanlar zarar görür. Bu yüzden bulunduğumuz yeri korumamız gerektiği gerçeği üzerinde durulur. Bilge Kağan’ın bu düşünceyi yansıtan sözleri yüzyıllar önce *Orhun Abideleri*’nde de ifadesini bulmuş, Ötüken terk edilince il ve töre bozulmuştu. İşte yine tarih tekerrür etmiş, devasa Osmanlı coğrafyası göçünü toplayıp yollara dökülmüştü.

10-23 Temmuz, Meşrutiyet’in ilanı ile kıtalara hükmeden Osmanlı İmparatorluğu sarsılmıştır. Hürriyetten mahrum olan Osmanlı’dan Meşrutiyet’le birlikte zulüm, himaye, tarafgirlik kalkacak; yerine adalet, irfan, terakki, hürriyet kaim olacaktı. Fakat tutulan yol, bütün bu kötü hasletleri daha da güçlendirdi. İktidara geçenler, birkaç ay sonra yerlerini başkasına devretti. Bütün yanlışlıkların yanına bir de istikrarsızlık eklendi. Şeyhi’nin ünlü *Harnâme*’sinde dile getirdiği gibi “boynuz umarken kulak ve kuyruk” da elden gitti. ”Meşrutiyet belki iyi bir uygulama idi. Ama bize felaket getirdi.”⁴² şeklinde yorumlanan başmakalede başımıza gelenlerin sebepleri anlatılmakta ve 10 Temmuzlara dikkat çekilmektedir. “*Nasıl battık, nasıl çıkacağız?*” sloganı kimi zaman, bu duruma nasıl geldik, kimi zaman da bu durumdan nasıl kurtulacağız düşüncesini taşır sütunlarına. Ancak kurtuluş çaresi farklı farklı olduğu gibi “Nasıl Battık?” sorusunun cevabı da farklıdır. Bu durumu dönemin siyasi, sosyal ve fikrî yapısını düşünerek makul karşılamak gerekir. Zira problem büyük, kafalar karışıktır. Güven zedelenmiş, İttihat ve Terakki’nin

⁴¹ agg, S.9, 16 Temmuz 1920, s.1

⁴² agg, S.16, 23 Temmuz 1920, s.1

bulandırdığı zihinler kurtuluş çaresi üretmekten uzaktır. İstanbul, bir kısır döngünün içinde kendini tüketmektedir.

Dersaadet imzasıyla çıkan yazıların kimin tarafından yazıldığı belli değildir. Ancak bu yazıların muhtevasına bakıldığında, makalelerin aynı kişinin kaleminden çıktığı söylenebilir. Yazıların muhtevasında kendini hissettiren dindarlık vurgusu, ahlaklı ve inançlı yaşama ihtiyacı ile ilgili nasihatler, gazetenin mesul müdürlüğünü yapan M. Sabri'nin bu yazıların müellifi olması da kuvvetle muhtemeldir.

Dersaadet, ılımlı bir gazetedir. Gazetenin ılımlı sesi başka bir sayfada “ Bu satırlarla karilere anlatmak istediğimiz şudur ki bazı hadiseler karşısında hissiyata mağlup olup, heyecana kapılıp önümüzü görememek demektir. Binaenaleyh bugün gerek ferdi, gerekse cem'i menafimizin icabetinden olarak heyecana fazla bir mevki vermemeli ve her zamankinden ziyade iradeyi kullanmaya cehd etmeliyiz. Bugün iradesine hâkim olamayıp heyecanlara kapılanlar ve bu heyecanı başkalarına sirayet ettirenler, memlekete en büyük fenalığı yaptıklarına emin olmalıdırlar⁴³.” şeklinde tezahür eder.

Mütareke Dönemi yazarlarının çoğunda olduğu gibi iç çatışmaların yoğunluğu, melankolik ruh hâlinin yansımalarını *Dersaadet*'te de görmek mümkündür. Ahmet Hikmet, “*Çamlar ve Serviler*” adlı yazısında, Mütareke Dönemindeki felaketin “kökleri İstibdat Devrine dayanan bir neslin düşüncelerini açıklayamamalarının, kendilerini ortaya koyamamaları”ndan kaynaklandığını, bu yüzden çaresiz kaldıklarını vurgular⁴⁴.

“Sulh” ve “ıslahat” sözcükleri gazetede en çok telaffuz edilen sözcüklerdir. Çünkü duraklamadan gerilemeye ve dağılmaya kadar gelen süreçte hep ıslahat peşinde olunmuştur. II. Mahmut'la askeriyede başlayan ıslahat bir türlü amacına ulaşamamıştır. Zira bütün ıslahatlarımızın icrası yukarıdan aşağıya doğrudur ve ne yazık ki başarısızlıkla neticelenmiştir. 1839'da Tanzimat, 1856'da Islahat; 1876 ve 1908'de de Meşrutiyet'in ilanı da böyledir. Hatta bu hastalık Cumhuriyet Döneminin de en büyük sorunudur. “Islahat” olunca “ıslah” olacağımızı düşünürüz. Bu yüzden

⁴³ agg, İrade Meselesi, S.17, 24 Temmuz 1920, s.1

⁴⁴ agg, Ahmet Hikmet, *Çamlar ve Serviler*, S.21, 28 Temmuz 1920, s.2

ıslahat bir özlemdir. Sulh ise dağılmakta olan bir imparatorluğun külleri arasında aradığımız tesellidir.

Dersaadet gazetesinin başyazılarından biri de fertlerin ve hükûmetin ortalık sulh olduktan sonraki görevlerini konu alır. *Sulhtan Sonra* başlığı altında kaleme alınan yazıda hükûmetin ve fertlerin vazifeleri taksim edilir. Buna göre “Hükûmetin vazifeleri arasında nâzım ve koruma, fertlerin ise altı senelik tecrübelerden istifade etmek, o tecrübeleri sükun devresinde de faaliyetlerinde rehber eylemek” vardır⁴⁵.

31 Temmuz 1920 tarihi, “Matem Günü” başlığı altında kaleme alınan başyazı ile yer alır gazetede. “Bugün bizim için unutulmaz bir matem günüdür. Yedi asırlık bir şan ve saltanat mazisini bugün elimizle ebedi hab-gahına defnediyoruz⁴⁶.” sözleri zehirli bir hançer gibi bağrımıza saplanır.

Dersaadet gazetesinin 1 Ağustos 1920 tarihli nüshası aşağıda görüldüğü gibi “heyet-i cedide-i vükela”yı tanıtır. Bunlar Ferit Paşa, Rıza Tevfik, Hadi Paşa ve Cemal Beyefendi’dir. Bu zevat Sevr’i de imzalayan heyeti oluşturur.



Resim-12 Heyet-i Cedîde-i Vükela.

⁴⁵ agg, *Sulhtan Sonra*, S.20, 27 Temmuz 1920, s.1

⁴⁶ agg, *Matem Günü*, S.24, 31 Temmuz 1920, s.1

Sevr Barış Antlaşması'nın imzalandığı bu talihsiz gün, o zamana kadar ümitvar mesajlar verip kurtulma çareleri arayan *Dersaadet* ekibinin de ümitlerini sona erdirir. Ancak makalenin sonunda “Tarihimize matem günü diye kaydedeceğimiz bu günü eğer istersek, eğer çalışırsak asrın ruhuna daha muvafık yeni, bahtiyar bir saltanatın ilk günü olmak üzere garip bir mazide tahayyül ederiz. Mazi saltanatına yaşlı gözlerimizle elveda derken, “Allah milletimize ömür versin” duasını samimi kalbimizden tekrar ederiz⁴⁷.” ifadeleri ümidin tamamen tükenmediğinin bir işareti sayılabilir.

Dersaadet sütunlarında Türk ve İslam ifadelerinin birlikte kullanılmasına dikkat edilmiştir. Bu tercih Mütareke Dönemindeki Türkçü ve İslamcı kamplaşmasının bir alternatifi olarak değerlendirilebilir. Türklerin İslama verdiği değerin bir tezahürü olarak Ahmet Hikmet, Osmanlı saltanatının yıkılıyor olmasını İslam medeniyetine kara bir leke sürmek biçiminde telakki eder. Bu yüzden olsa gerek, yazar bir makalesinde bayrağın, “Kâbe’nin örtüsü gibi siyah zemin üzerine beyaz, ay yıldızdan oluşmasını teklif eder⁴⁸”. Bu teklif, tarihin hercümerci arasında yerini alan bir medeniyetin arkasından yas tutmaya davet olarak düşünülebilir.

⁴⁷ agg, *Matem günü*, S.24, 31 Temmuz 1920, s.1

⁴⁸ agg, *Bir Temenni*, S.28, 4 Ağustos 1920, s.1.

اوتنه شاتلو

سایون وکالت چویشی ۱۰۰ دی
آشی ۹۰۰ برع ۱۰۰۰
تاک آشیه ۱۰۰۰ شاتلو ۱۰۰۰
ایلی ۱۰۰۰ برع ۱۰۰۰
کدره وکالت آشیه ۱۰۰۰
کدره وکالت آشیه ۱۰۰۰
کدره وکالت آشیه ۱۰۰۰

درسعات

بروم بیک لیدن دعا بایر . . .
پوی ملی ورسیل غن . . .
درسعات: آگ همجری کوی کونه بایر

مجله و لغات معنی

کامیون و لغات معنی و لغات معنی
کامیون و لغات معنی و لغات معنی
کامیون و لغات معنی و لغات معنی
کامیون و لغات معنی و لغات معنی
کامیون و لغات معنی و لغات معنی
کامیون و لغات معنی و لغات معنی

معاهده صلحیه من دون، مخصل طرفندن «سهور» سراینده امضالاندی - بوکون تورکلرک ماتم کونیدر

— اوغول بوکون بک بردوره کیریوز؛ آتاق بکیش کونری اوتوغ و بورد کیک آجیلری داغلامق اییون صایاتی سورمکیشلا وهر کیمک برسیاس اولدینی اوتوغه .

صلحی امضالایانلر

صلحی امضالایانلر

صلحی امضالایانلر

صلحی امضالایانلر

یوم ماتم

ماتم یومک اییونلارک ماتم یومک
کونر بکیش کونری اوتوغ و بورد کیک آجیلری داغلامق اییون صایاتی سورمکیشلا وهر کیمک برسیاس اولدینی اوتوغه .

صلحی حاضر لایانلر

صلحی حاضر لایانلر

صلحی حاضر لایانلر

صلحی حاضر لایانلر

تبلغ رسمی

صلحی امضالایانلر

یوم ماتم

ماتم یومک اییونلارک ماتم یومک
کونر بکیش کونری اوتوغ و بورد کیک آجیلری داغلامق اییون صایاتی سورمکیشلا وهر کیمک برسیاس اولدینی اوتوغه .

صلحی حاضر لایانلر

صلحی حاضر لایانلر

Resim-13 Sevr'in duyurulduğu, 12 Ağustos 1336 tarihli Dersaadet nüshasının birinci sayfası

Mütarekenin izleri, getirdiği istikrarsızlık bütün ülkeyi kapladığı gibi en çok İstanbul'da hissedilmektedir. İstanbul halkı sulhun geldiğini bir türlü hissedememektedir. Bu belirsizlik ortamı fırsatçı ve vurgunculara istediği fırsatı vermektedir. Çoğu gayr-ı Müslim olan ticaret erbabı bu fırsatı değerlendirmekte,

İstanbul'u en pahalı şehirlerden biri hâline getirmektedir. Öyle ki kıtlık ve pahalılık haberleri gazete sütunlarında boy göstermektedir. *Dersaadet*'te de İstanbul'daki pahalılık sık sık haber konusu yapılmakta, yazılara ilham olmaktadır. Savaş ortamının tabii bir neticesi kabul edilen pahalılık sulhtan sonra şaşırtıcı bulunmaktadır⁴⁹.

Sevr'in İmzalanması haberini *Dersaadet* 36. sayısında okuyucusuna duyurur. Habere göre "Meclis-i vükela, dün saat dörtten sonra Babıali'de Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi Hazretlerinin taht-ı riyasetinde içtima etmiş, sulhun imzası hakkında Paris'te bulunan heyet-i Murahhasımızdan mevrut telgrafname kıraat edilerek keyfiyetin bilumum vilayete tebliğ eylesine karar vermişlerdir⁵⁰."

Bu anlaşmanın ne demek olduğunu bilen, anlayan insanımız sulhtan sonra bu tarihî dönemi en az zararla nasıl atlatacağımızın çarelerini arar. *Dersaadet* gazetesi de bu amaçla, bir hizmette bulunmak fikriyle bir anket açar ve memleketin münevverlerini neşre davet eder. 31. sayıdan itibaren Cenap Şehabettin, Ahmet Hikmet, İbrahim Alaattin, A. Reşit, İsmail Hakkı, Abdullah Cevdet, Abdülkerim Hadi, Mehmet Ali Ayni, Yusuf Ziya Paşa, İzmirli Tokadizade Şekip, Ahmet Refik, Selim Sırrı TARCAN, Mehmet Asaf, Ali Sami imzalarıyla "*Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?*" başlıklı makaleler yayımlanmıştır.

Abdullah Cevdet Bey, "Kanaatimizce şimdi her şeyden evvel ve acilen yapacağımız şey, acilen istikbal-i ferdayı temin ve her ferdi istihsal ve bilhassa istimar-ı ziraî tarikiyle bir istiklal-i iktisadiye mazhar edecek bir terbiye ve talim sistemi kabul ve hemen mekteplerimizde tatbik etmektir.

Anglosakson terbiyesini, İngiliz terbiye ve talim mütehassıslarıyla hemen memlekete sokmalı. Şarkı ölümden kurtaracak İngiliz talim ve terbiye sistemidir⁵¹." sözleriyle öncelikli olarak eğitim meselesini gündeme getirir.

⁴⁹ agg, En Pahalı Şehir, S.31, 7 Ağustos 1920, s.1

⁵⁰ agg, S.36, 12 Ağustos 1920, s.1.

⁵¹ agg, S.53, 6 Eylül 1920, s.2.

Asaf Mehmet Bey, daha çok samimiyetsizliğimiz üzerinde durarak, dönemin istikrarsızlığını işaret eden düşüncelerini “Bir memleketi kurtarmak ve yükseltmek için tevhit-i mesaiye, tevhit-i amale, muhabbet-i mukabeleye ihtiyaç vardır. Bu da ancak samimiyetle temin olunabilir. Müşterek bir tapınağın hak-ı idaresini rey-ı hodlarına hasr eden teşkilatlar, hükûmetler yıkarlar yalnız kendileri yıkılırlar “oh olsun” diyebiliriz. Fakat memlekette maziye de istikbali de beraber yıkarlar. Nitekim başımıza geldi.

Bizi bu mesut heyecandan mahrum eden nedir? Gayesizliğimiz, dostsuzluğumuz, hülasa bir öksüz gibi elemli, kimsesiz gayr-ı memnun yaşayan neslimizdir. Hep bu tesir iledir ki hepimiz bir diğerimize pek kolay düşman olabildiğimiz hâlde hiçbirimiz diğerimizi candan ve hakikaten ehemmiyet-bahş bir muhabbetle sevmiyoruz. Binaenaleyh memlekette hakiki bir sulh idare edebilmek için evvela bir gaye tespit ederek millî içtimaiyatı, millî iktisadiyatı o gayeye tevcih etmelidir⁵².” şeklinde dile getirdikten sonra çareyi bu amaca ulaşmak için muharebede öksüz kalmış kız ve erkek çocukları ve onlara bu zihniyeti verebilecek hocaları yetiştirmekte bulur. Eğitimin ve ayrıca muntazam bir neşriyatın önemine değinir.

Abdulkerim Hadi Bey, her gün biraz daha özünden uzaklaşan; milletini her zaman hor ve hakir gören, tarihiyle alakadar olmayan bir kavmin payidar olamayacağını, yaşayamayacağını söyler. Cahilliğin bizi asırlardır uyuşturduğunu, Osmanlı’nın akıbetinden de bir pişmanlık dersi alamadığımızı ve nihayet yaşasın diye haykıra haykıra bir serserinin arkasına takıldıklarını, istikametlerinin belirsiz olduğunu dile getirmektedir. Yazara göre dinî olmayan bir adamın vicdanı da olamaz; vicdanı olmayanın ise insafı, mürüvveti, rahm ve şefkati bulunamaz.

Hadi Bey de sözü getirip eğitime dayandırmakta, ilkokulda okutulacak derslerin sırf on iki yaşına girmiş bir Müslüman çocuğu esas-ı dinîyesine dair bir kanaat sahibi olsun, Türk tarihini özet olarak da olsa bilsin istemektedir⁵³.

⁵² agg, S.55, 8 Eylül 1920, s.2

⁵³ agg, S.54, 7 Eylül 1920, s.2

Muharrir Ali Ayni Bey, diğer yazarlardan farklı olarak emniyet meselesini öncelikli mesele olarak ele alır. Ona göre, “Her şeyden evvel yollarda ve köylerde emniyet-i can ve malı mükemmelen temin etmelidir. Bunu yapabilirsek az vakit içinde nüfus çoğalır. Alışveriş yoluna girer. Çok geçmeden ahali rahat ve saadete nail olur.

Hayvan çalanları, tarlalara, bahçelere, yol kenarlarına dikilmiş ağaçları ya alelade bir keyif için veya yaprağını dökmek veya intikam almak için kesenler, köprülerin taşlarını keyif için veya saika-yı cehalet ile söküp atanlar hakkında ağır cezalar verilmeli. En iyisi bunları sopa ile hemen dövmelidir.” demekte bunlara ilaveten frengi ile mücadeleye de mecbur olduğumuzu söylemektedir⁵⁴.

Selim Sırrı Bey, büyük felaketin sonrasında milletimizin yaralarını tedavi etmesi için çareler düşünmüştür. Dünya Harbi’nden hasta, zayıf ve yaralı çıktığımızı belirtmekte, yaralarımızın iyi teşhis ve tedavi edilmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Sırrı Bey, devamla “Hastalığı nasıl teşhis edebiliriz. Bunun için vukuat ve hadiselerin tetkiki lazımdır. Mücadeleyi topla, tüfekte değil fikirle yapmaya hazırlanmalıyız.

Bir özdeyişi hatırlatarak, “Bazı kimseler nüfuz ve kudret sahibi olurlar. Fakat akıl ve zekâları azdır. Bazılarının akıl ve zekâları vardır fakat kudretten mahrumdur. Müttefikler gibi yalnız bir üçüncü kesim vardır ki onlar hem akıl ve zekâ, hem nüfus ve kudrete maliktirler. İşte kahraman onlara denir. Ve onlar bir memleketi izmihlâlden kurtarabilir⁵⁵.” demektedir.

Mülakat yapılan yazarlardan Ahmet Refik Bey, “Maarifte yapılacak ilk iş imlayı düzeltmektir. Yeryüzünde Türk’ten başka imlaya gelmeyen bir millet kalmamıştır. Milliyet namına bundan büyük noksan tasavvur edilemez. Türk milletinin dâhili tekamülüyle haricen tanınması ancak lisanın ve o lisanla yazılan asarın teksiriyle mümkün olabilecektir. Türk âleminde en mühim yeri lisan teşkil edecektir.” diyerek imlanın önemi üzerinde durmaktadır.

⁵⁴ agg, S.55, 8 Eylül 1920, s.2

⁵⁵ Abdullah Cevdet Bey, *Dersaadet*,S,63, 16 Eylül 1920, s.1.

Yazar, Türkiye’yi ziraat ve ticaretin yaşatacağını, bunun için de imara önem vermek gerektiğini, imar için en mühim noktaların Anadolu’da İstanbul gibi mamur beldeler vücuda getirmek olduğunu bu vesileyle yollara en ziyade önem vermek gerektiğini anlatmaktadır.

Refik Ahmet Sevensil, Türkiye’yi refah ve saadete ulaştıracak mühim noktalardan birinin de ilmiye sınıfının ıslahı olduğunu söylemektedir. Ayrıca, “Camilerimiz, mukaddes bir ibadet gah olmakla beraber, milleti içtimai ve siyasi terbiyelere de mazhar kılabilen müesseselerden olmak icap eder. Rumları ve Yunan vahdetini temin eden ancak Bizans kilisesidir. Türk’ü de yaşatacak ve Türkler arasında en kavi rabıtayı teşkil edecek şey İslamiyet olmalıdır. Bilhassa hutbelerin Türkçe olması ve ahvale, zemine, zamana muvafık olması lazımdır.” demektedir.

Yazar, hocaların dinî tahsil ile beraber asri bir terbiye görmeleri, zamanın neye ihtiyacı olduğunu idrak etmeleri gerektiğini dile getirmektedir. Bir milletin bu kudretle hareket etmedikçe bu silahla mücehhez olmadıkça dinin de düşmanlar elinde oyuncak olacağını idrak etmelidirler diyerek bilhassa İslam âleminin içler acısı durumunu en acıklı bir gayret dersi olarak gözlerinin önünden ayırmamaları gerektiğini ileri sürmektedir.

Yazar orduyu vatanın müdafaa silahı olarak düşünmekte, ordunun siyasetle iştigalini bir memleket için en büyük felaket şeklinde değerlendirmekte, Türk ordusunun saf, hamiyetli ve vatanperver unsurlardan oluşması gerektiğini söylemektedir⁵⁶.

Necip Asım Bey, “*Bugünün Meseleleri ve Bir Hatıra*” başlıklı yazısında memleketin kurtuluşu için mütefekkirlerin çareler düşünmesi gerektiğini söylemekte, “Şu tutulduğumuz fırtına içinden yese duçar olmadan kurtulma çarelerini düşünmek bugün her mütefekkirin vatanına borcudur. Öteden beri malumdur ki efradın olduğu kadar, milletin de refahına en birinci vasıta paradır. Şimdi bizim de en büyük

⁵⁶ Ahmet Refik Bey, *agg*, S.62, 15 Eylül 1920, s.1-2.

derdimiz para işidir.” diyerek daha farklı bir çerçeveden, iktisadi boyuttan bakar olaylara⁵⁷.

“Asayiş, bize her şeyden evvel, her şeyden ziyade asayiş lazımdır.” diyerek en önemli meseleyi asayişin sağlanması olarak belirten İzmirli Tokadizade Şekip, memleketimizde asayişsizliğin sebepleri üzerinde durmakta, peşinden başka konuları ele almaktadır. Yazara göre “Maarifte ne kadar geri olduğumuz malumdur. Mekteplerimizin tezyidi için para sarf etmek, köy mektepleri tesisine fevkalade bir surette çalışmak, kadınlarımızın ihtiyacat-ı asriyeye, esaret-i dinîyeye muvafık surette yetiştirmelerini sağlamak, esbab-ı ticaretimizin en mühimlerinden addedilerek ona göre tedbir icazından geri durmamak” gerekmektedir. Ayrıca, “Avrupa’ya, Amerika’ya talebe gönderilerek mütehassıslar, sanatkârlar yetiştirmek; lisanımızın makbul bir şekilde sadeleştirilmesi, imlâımızın ıslahı için merkezde encümenler vücuda getirilmesi, medreselere ihtiyacat-ı zamana muvafık bir şekil verilmesi, her mevkinin ahval-i hususiyesi nazar-ı itibara alınmak lazımdır.” demektedir.

Yazar ziraat konusundaki düşüncelerini de okuyucusuyla paylaşır. Ona göre “Hepimiz biliriz ki ziraatımız pek iptidai bir şekildedir. Vesait-i mükemmelliye-yi fenniyeden istifade ile istihsali çoğaltmalı.” dedikten sonra “Mübarek Anadolu’muz hayvan yetiştirmekte pek müsaittir. Tavukçuluk da hassaten dikkate alınmalıdır⁵⁸.” diyerek tarım ve hayvancılık konusunda yapılması gerekenleri dile getirir.

Görüldüğü üzere dönemin önemli isimleri memleketin saadeti için eğitimde yenilik, ziraatte yenilik, işi ehline vermek gibi konularda hemfikirdirler. Bugün dahi çözmeye çalıştığımız, çözmek için büyük gayret gösterdiğimiz yenilik hareketlerinin, bundan doksán yıl önce de sorunumuz olması manidardır. Ayrıca bugün dahi benzer sorunları yaşıyor olmamız üzerinde iyi düşünülmesi gereken bir meseledir.

Mütareke ve sulhtan sonra memlekette kimi insanlarımız zevk ve eğlencesine devam etmektedir. Bir kısım insanlar için, sanki hiçbir şey olmamıştır. Bu durum, Türk edebiyatında birçok romana konu olmuş, *Dersaadet*’te de nazar-ı dikkatlerden kaçmamıştır.

⁵⁷ Necip Asım Bey, agg, S.105, 28 Teşrinievvel 1920, s.2.

⁵⁸ İzmirli Tokadizade Şekip, agg, S.52, 5 Eylül 1920, s.2.

Bir kısım halkımızdan biraz vakar, biraz ciddiyet istiyoruz... Her şey bitti. Ne İzmir'i ne Edirne'yi, Türkiye'yi kurtarmak ihtimali kalmadı. Her şeyi kaybettik. Bir namusumuz kaldı. Onu da hafifliğimizle ihlal etmeyelim." cümleleriyle Sevr'in sebep olduğu yıkım ve Anadolu'nun işgalinden duyulan üzüntü anlatılmıştır.

Dersaadet, devletin kurtuluşunu düşman işgalinde gören Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın beyanlarına gazetede sık sık yer verilmiştir. İşgal kuvvetlerinin güdümünde çıkan gazeteler, işgalcilerden destek görmüşler, para yardımı da almışlardı. *Dersaadet*'in yayın süresinin kısalığına ve sürekli olarak sansüre uğramasına bakılırsa böyle bir şüpheye takılmaya yer olmadığı görülür.

Dersaadet eğitim, işgal, süken, pahalılık ve diğer dertlerden bahsederken muhacirlerin durumuna da sık sık satırlarında yer verir. Zira Rumeli, Batı Trakya, Yemen, Suriye, Hicaz ve daha birçok Osmanlı toprağı elden çıkmış, buralarda ikamet eden Türk ve Müslüman halk Anadolu'nun yolunu tutmuştu. Dolayısıyla devlet birçok derdin yanında göçmen sorunlarıyla da ilgilenmek zorundaydı.

مهاجرت آقینی حالا و شدتله دوام اییدیور



شولر : درساعات

تراکیادن، روسه، مدانی وحوالیستدن سوک کونلرده شهریه کلش اولان بدشت مهاجرلریزدن برعروپ

غیب ایندیگن مبارک طوبیاقاردن فوج فوج کلن مهاجر قانلارینک آزدی آراسی کسلیله یور . مهاجرلک فلاکتی، عملکتیزک آزلی دودلرنددر . فقط هیچ برزمان یو فلاکتک سوک آیلردمکی قدر لجیع والیم بر شیل آلدی کوروله مشدی . بملکتلری غیب ایش، رلردن، یوردلردن جدا دوشمش ییچارلرک حالی نه اولایق ؟ اولری ناسل بسله ییچکن ؟ یاقینده قیش کلجیک . بو ظالم موسسده اولری نره لرد، باریندیره چیم ؟ بوتون هقی حکومتدن بکله ییمه یز . چونکه نه قدر حسن نیت صاحی، نه قدر وساطله مالک بر حکومت اولورسه اولسون بو قدر شمولی فلاکتلرله موقتی بروسورتده اوغراشاماز . منورلرک ؟ زنگینلرک خلاصه بوزمینده کندیلرین هن هانکی لور طرزدده همت و خدمت مأمول اولارلرکده یاردم ایتلری واردور .

مشکلهک ایکی صفحه سی واردرکه ایکی سده عین دوجده مبدور . بظرفدن قشع مهاجرت هیئتلی واسطه سیله استیلا ایدیش بملکتلردمکی ییچاره لری بولونتلری رده قالمه تشویق ایتک دیگر طرفدن ده کلنلر بر پولق، ایش پولق، یو، یزم ایچون، حیت، ویندان صاحی هر تورک و مسلمان ایچون مقدس بر وطنه دور . اولر زه، یزم شفتیمزه آراسن دمکی دین و ملیت علاقه سنه قارده شلک ایلر ایلرله کورکه هرک کادیلر، اولرک بوانیدلری بوته جی قارماچلم . بو مشکله شیمدیک ایلر حیات مشکله لریندن بریدر . همتی یی ایتلرکده یولم

Resim-14 Muhacir akının devam ettiğini gösteren gazete haberi.

Mütareke Dönemi gazetelerinin bazılarında görülen birbirlerinin haberlerini yalanlama alışkanlığı *Dersaadet* gazetesinde görülmez. Zira gazete haberleri verirken özellikle haberi aldığı kaynağın, gazetenin adını vermektedir.

Dersaadet “Yeni ve Bitaraf Bir Lisan “başlığıyla Esperantoyu taşır satırlarına. Esperanto dili hakkında okuyucusunu bilgilendirir.⁵⁹

Gazetenin kadın köşesini Celile Hanım yönetmiştir. 6. sayıda başlayan *Âlem-i Nisvan* başlıklı yazı dizisi, kadınların sosyal hayat içindeki rolünü sorgular. Kadınların hukuki ve siyasi durumunu konu alan yazılar da gazetede yer alır.

⁵⁹ agg, S.126, 23 Teşrinisani 1920, s.1.

Esperanto: Dünyanın çeşitli halkları arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacı ile yaratılmış bir dildir. Esperanto hareketinde Türkiye’de oluşan ilk kayda değer canlanma 1913-1925 yıllarında İstanbul’da yaşayan Anakreon Stamatiadis önderliğinde yürütülmüştü. Stamatiadis 1920’de İstanbul’da bir Esperanto cemiyeti kurmuş ve burada 1921’den 1924’e kadar Esperanto dilinde gazete yayınlamıştır. Kaynak: <http://tr.wikipedia.org>.

Gazetede, özellikle moda söz konusu olduğunda kadınlar ön plana çıkarılmıştır. Karikatürlerde de kadın erkek ilişkileri konu edilmiştir.

Gazetenin ilim ve fen konulu makalelerini A.(Ayn) Fenni yönetmiştir. *İlim ve Fen* başlığı altında karınca ve böceklerle ilgili makaleleri yayımlanmıştır. Gazetede, aynı köşede M. N. kısaltmasını kullanan başka bir kişinin yazıları da yer almıştır.

Ahmet Reşit haber yazıları, makaleler -genellikle içtimai meseleler- üzerinde duran yazar, yazıları yanında “*Lisan Meselesi*” adlı makalesini Mehmet Ali Ayni Bey’e; “*Amerika Kadınları ve hukuki siyasetleri*” adlı yazısını da kızı Sabahat Hanım’a ithaf etmiştir. Bu arada gazetede kadınlar hakkında yazılan diğer yazılardan biri de “*Kadınların Hukuki Siyasetleri Hakkında*” adıyla Yegane Mehmet imzasıyla yayımlanmıştır.

Burhanettin, imzasıyla gazetenin spor köşesi yazıları hazırlanmıştır. Haber, yaz sporları, deniz sporları, olimpiyat haberleri, spor yenilikleri, Spor seçmeleri gibi çok renkli spor haberleri ve makaleleri ile kendini gösterir. *Dersaadet*’te Burhanettin imzasıyla spor yazıları kaleme alan kişinin 1889 yılında doğan Burhan Felek olduğunu düşünmeliyiz. Zira 1918 yılında, *Tasvir-i Efkar* gazetesinde spor ve foto muhabiri olarak çalışmaya başladığı. *Vakit, Vatan, Yeni Ses, Âlemdar ve Tettebbu gazetelerinde* görev yaptığına bakılırsa hem zaman itibarıyla, hem de o dönemdeki vasfı sebebiyle *Dersaadet*’teki Burhanettin’in Burhan Felek olduğunu söylemek yanlış olmaz⁶⁰.

⁶⁰ <http://www.biyografi.info/kisi/burhan-felek>

Dersaadet'te Mizah ve Karikatür

Gazetenin hemen her sayısında Şehri'nin bir fıkrası “*Günüün Fıkrası*” başlığı altında yayımlanır. Fıkralar muhteva olarak saray çevresinde yaşayan nüktedan vasfı olan şahıslar etrafında oluşmuştur. Haşmet, Koca Ragıp Paşa, Fıtnat Hanım bu şahıslar arasında sayılabilir⁶¹.

Mütareke Dönemi gibi sıkıntılı bir dönemde her gün bir fıkra neşretmek kolay olmasa gerek. Adına fıkra köşesi tertiplenen Şehri hakkında hiçbir bilgi yoktur.

Gazetede mizah örneği sayılabilecek ikinci örnek karikatürlerdir. Sedat Simavi tarafından çizilen karikatürler, hemen her gün gazetedeki yerlerini alır. Bir kısmı gelişigüzel konulara hasredilen karikatürlerin bir kısmı da güncel sorunlarla ilgilidir. Bu tip karikatürler manşet yapılan konu ile ilişkilendirilmektedir. El falı ile ilgili olarak çizilen karikatür İstanbul'daki mesken sorununu dile getirmektedir. Gazetenin ilk sayısında yer alan karikatür de gazetenin yayına girmesiyle ilgilidir⁶²



RESİM -15 Şimendiferin yeni fiyatlarıyla ilgili bir karikatür.

⁶¹ Şehri, agg, S.1, 8 Temmuz 1920, s.1

⁶² Sedat Simavi, agg, S.1, 8 Temmuz 1920, S.1.

DERSAADET’TE İLAN VE İLANCILIK

Gazetenin her sayısının muhtelif sayfalarında ilanlar yer aldığı gibi son sayfası da neredeyse tamamen ilanlara ayrılmıştır. Gazetenin ilk sayısında ilancılık konusuna oldukça geniş bir yer ayrılmıştır. İlancılığın ne olduğu, nasıl yapılması gerektiği, ilancılığın faydaları ve *Dersaadet* gazetesinin ilancılığa atfettiği önem gibi ilancılığın pek çok yönü üzerinde durulmuş, ilanların çerçevesi ve resimli olarak verilmesinin müşteri üzerindeki etkisi ve tüccarın bundan nasıl bir fayda elde edeceği dile getirilmiştir.

“İlancılığın Yeni Devresi... Bugünkü Vaziyet Karşısında Tacirler, Muvaffakiyetli İlanlar, gazeteler ve eğlencelik, Kariler ve İlanlar, (*Dersaadet*) in İlancılığına Karşı Vazifeleri, İlancılıkta İstikamet, *Dersaadet*’te İlanların Tertibi” gazetenin birinci sayısında ilancılıkla ilgili olarak üzerinde durulan başlıklardır⁶³.

Gazete, aktüaliteyi yakından takip etmekte modadaki gelişmeleri okuyucularıyla paylaşmaktadır. Özellikle giyim kuşamla ilgili ilanlar, Paris’teki moda dünyasını referans almakta, modanın yansımalarını sayfalarına taşımaktadır.

“*Dersaadet* gazetesi, daha kurulurken alışılmışın dışında bir reklam anlayışıyla hareket edeceğini duyurur. Buna göre, reklamların hem metinleri hem içine yerleştirilecekleri çerçeve ve hem de sayfada yerleştirilme biçimleri son derece önemlidir⁶⁴.”

Gazetede “Lütfen Okuyunuz” başlığı altında verilen ilanlarla ilgili bir yazı şöyledir:

“Lütfen okuyunuz.

Bir ilan ancak güzel bir çerçeve dâhilinde olursa okunabilir ve göze çarpar. Paris’in en meşhur hurufat dökümhanesi olan Penyo’dan celp etmiş olduğumuz yüz

⁶³ *agg*, S.1, 8 Temmuz 1920, s.4.

⁶⁴ Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT, *Kitap-lık Dergisi*, sayı:137, İstanbul, Nisan 2010, s. 4-6

elli nevi ilan çerçevelerimiz bu gün vürut etti. İlanlarınızın kıymetini ancak şık ve yeni bir çerçeve gösterir. Binaenaleyh bunu takdir ederseniz bir defa tecrübe ediniz.

İlanat, idarehanemizde veyahut ilanat şirketleri tarafından kabul olunur.

Arzu edenler çerçeve modellerini idarehanemizde tayin edebilirler.”⁶⁵

Gazetede ilanlarla ilgili olarak öne çıkan bir özellik de ilanların manzum olarak verilmesidir. Bu konuda gazete şunları dile getirmektedir:

“Türkiye İlanat-ı Umumiye Şirketi bugünden itibaren Türkçe bil-umum ceraid-i yevmiye ve resail-i mevkute üzerinde güzide ilanata mahsus birer sütun-ı edebî temin etmeye başlamıştır. Kıtalar ve küçük manzumeler tarzında peyderpey iktisat âlemimizi tezyin edecek olan bu kabil ilanatin mesuliyet-i tahririyesini şirketimizle bil itilaf birçok kıymettar eşarı ve asarı güzide-yi edebîyesiyle tanınmış olan Altınel deruhte edilmiştir. Kıymeti cedide-i edebîyeleriyle ilanattan her birinin müstehlik kariler üzerindeki tesirâtına herkes bit tecrübe şahit olacağı için fazla söze lüzum görmüyoruz.

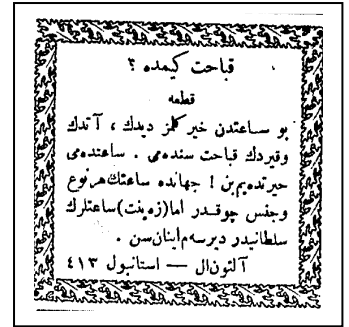
Babîâli Caddesinde Tefeyyüz Kütüphanesi üzerinde Türkiye İlanat-ı Umumiye Şirketi Tel. İstanbul:413⁶⁶.”

Aşağıda manzum bir ilan örneği yer almaktadır.

“*Kıta*

*Bu saatten hayır gelmez dedin, attın ve kırdın,
Kabahat sende mi, saatte mi? Hayretteyim ben!
Cihanda saatin her nevi ve cins çoktur amma
Zenit saatlerin sultanıdır dersem inan sen.
Altınel-İstanbul 413⁶⁷”*

(Dersaadet, Sayı:9, 16 Temmuz 1920, s. 4)



Resim-16

⁶⁵ agg, sayı:7, 14 Temmuz 1920, s.4)

⁶⁶ agg

⁶⁷ agg, sayı:9, 16 Temmuz 1920, s.4

II. BÖLÜM

DERSAADET’TE NELER VAR? TAHLİLÎ FİHRİST

I. TARİHE GÖRE SIRALAMA

Sayı	Tarih	Yazar	Yazı Adı	Sayfa	Tür
1	8 Temmuz 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Edebiyat Musahabeleri	2	Sohbet
1	8 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Karilerimize	1	Makale
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	Müttefiklerin Cevabı	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	Vukuat	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	İktisadiyat	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	Küçük Havadis	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	Devair-i Devlet	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	<i>Dersaadet</i> Ailesi Kimlerden Müteşekkil	1	Haber
1	8 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
1	8 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
1	8 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
1	8 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Terfi	3	Hikâye
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
2	9 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Belâ-yı Maişet	1	Makale
	9 Temmuz 1920	İmzasız	Garp Matbuatı	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Maliye Nazırı ve Dâhiliye Nazırı Vekili	1	Mülakat
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Fransız Tayyare Karargâhında	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	A(Elif). Fenni	İlim ve Fen	1	Makale
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Devair-i Devlet	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Salahımız Etrafında	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Zahire Piyasası	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Yunan Tarizi	1	Haber
2	9 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
2	9 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Temaşa Âleminde	2	Hikâye
2	9 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
2	9 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	3	Tarih
2	9 Temmuz 1920	Abdullah Cevdet	Abdullah Cevdet'in Nutku	3	Nutuk
3	10 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Mesleğe Dair	1	Makale
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
3	10 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
3	10 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Temaşa Tiyatro ve Tenkit	2	Makale
3	10 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Porselen Çay İbriği	3	Hikâye
3	10 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	Karşı Matbuat	3	Haber
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	Sıhhiye Müdür-i Umumiyesi	3	Haber
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	Yunan Tarizi	3	Haber
3	10 Temmuz 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
4	11 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Yarınlar İçin	1	Makale
4	11 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
4	11 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
4	11 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir

4	11 Temmuz 1920	Ahmet Rasim	Lekesiz Saatler	2	Hikâye
4	11 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
4	11 Temmuz 1920	Burhanettin	Yaz Sporları	3	Makale
4	11 Temmuz 1920	İmzasız	Fırkalar ve Cemiyetler	3	Haber
5	12 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Tevfik İçin	1	Makale
5	12 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
5	12 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Etrafında	1	Haber
	12 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
5	12 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Dert Ortakları	3	Hikâye
5	12 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
6	13 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Yeni Nesil	1	Makale
6	13 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
6	13 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Etrafında	1	Haber
6	13 Temmuz 1920	Ahmet Refik	Türk Fedakârlığı	2	Tarih
6	13 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Damat İntihabı	3	Hikâye
6	13 Temmuz 1920	Celile Hanım	Âlem-i Nisvan	3	Sohbet
7	14 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Etrafında	2	Haber
7	14 Temmuz 1920	Ahmet Hikmet	İki Asil Ruh	2	Sohbet
7	14 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Terbiye	3	Hikâye
8	15 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Din ve Terbiye	1	Makale
8	15 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
8	15 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
8	15 Temmuz 1920	Köprülüzade	Türk Edebiyatının Ermeni	2	Makale
		Mehmet Fuat	Edebiyatı Üzerindeki Tesiri		
8	15 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Cinayet	3	Hikâye
9	16 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
9	16 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
9	16 Temmuz 1920	A(Elif). Fenni	Karınca Memleketi	1	Makale
9	16 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
9	16 Temmuz 1920	çev. Bir	(خودمونك ساعى)	3	Hikâye
		Kızıltopraklı	Tutromonun Saati		
9	16 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
10	17 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
10	17 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
10	17 Temmuz 1920	Mehmet Rasim	Mesut Bir İzdivaç	3	Hikâye
10	17 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
10	17 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
11	18 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
11	18 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
11	18 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
11	18 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Spor Kulübüne Teşekkür	3	Teşekkür
11	18 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Güzel Yılan	3	Hikâye
12	19 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Pahalılığa Karşı	1	Makale
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Sulh Murahassımız	1	Haber
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Dinî Bir Hitabe	1	Hitabe
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Sovyetler Lehler	1	Haber
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Harbiye Nezaretinde	1	Haber
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Heyet-i Murahassımız	2	Haber
			(Türkiye ve İzmir Meselesi)		

12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Piyer Loti	2	Haber
12	19 Temmuz 1920	Ahmet Refik	Tarihten Bir Sayfa	2	Tarih
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	2	Haber
12	19 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
12	19 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Kitabülüstadane'den	3	Hikâye
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhil-i Havadis	3	Haber
12	19 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Kömür İtilafnamesi	3	Haber
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansı	3	Haber
12	19 Temmuz 1920	İmzasız	Divan-ı Harb-i Örfi Kararı	3	Haber
13	20 Temmuz 1920	Kemalettin Turgut	Haluk Öldü.	1	Haber
13	20 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Gençliği Himaye	1	Makale
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Asrın En Son Terakkiyatı	1	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Kabinenin Mevkii	1	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
13	20 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Şerait-i Sulhiyyemiz	1	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Murahhaslarımızın Lahey'e Cevabı	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Emir Faysal	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Lehler ve Bolşevikler	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Türkiye Spor İttihadı	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	3	Tarih
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
13	20 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Moda sayfası	3	Haber
13	20 Temmuz 1920	Nurettin Şefik	Hayalet	3	Hikâye
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Haberleri	4	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Âlem-i Tedris	4	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
13	20 Temmuz 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
14	21 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Yine O Dert	1	Makale
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Şirket-i Hayriye İşleri	1	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye bir Nazar	1	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Emir Faysal	1	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Reşit Bey'in Cevabı	2	Haber
14	21 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
14	21 Temmuz 1920	Tevfik Fikret	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Hicaz ve İtalya	2	Haber
14	21 Temmuz 1920	Ahmet Hikmet	Gözyaşı Çeşmesi	2	Hikâye
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Haberleri	3	Haber
14	21 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
14	21 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Ah Şu Kadınlar	3	Hikâye
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Bir Mektup	4	Mektup
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber

14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Kitaplar Mecnualar	4	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
14	21 Temmuz 1920	İmzasız	Reklamlar	4	Reklam
15	22 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Sulhtan Sonra	1	Haber
15	22 Temmuz 1920	İmzasız	Murahhaslarımızın Lahey Cevabiyesi	1	Haber
15	22 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
15	22 Temmuz 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirâtı	2	Sohbet
15	22 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
15	22 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
15	22 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Medeni Günahlar	2	Hikâye
15	22 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Haberleri	2	Haber
15	22 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
15	22 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
16	23 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	10-13 Temmuz	1	Makale
16	23 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
16	23 Temmuz 1920	Cevat Rüştü	Ziraat Hasbihalleri	2	Sohbet
16	23 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
16	23 Temmuz 1920	A(Elif). Recai	Facia-yı Leyliye	3	Hikâye
16	23 Temmuz 1920	A(Elif). Fenni	Karıncalar Memleketi	2	Makale
16	23 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Haberleri	2	Haber
16	23 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
16	23 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
16	23 Temmuz 1920	İmzasız	Şebap	3	Haber
17	24 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	İrade Meselesi	1	Makale
17	24 Temmuz 1920	İmzasız	Meclis-i Ali Mukarratı	1	Haber
17	24 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Tenkitlerden Ne Bekliyoruz?	2	Makale
17	24 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
17	24 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
17	24 Temmuz 1920	Mehmet Rasim	Teyze maviye	3	Hikâye
17	24 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
17	24 Temmuz 1920	İmzasız	Konferans Haberleri	3	Haber
17	24 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
18	25 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Daima O Dert	1	Makale
18	25 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
18	25 Temmuz 1920	M. Vehbi	Mübahase-yi İktisadiye	1	Sohbet
18	25 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
18	25 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Gişe Önünde	2	Hikâye
18	25 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
18	25 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
18	25 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
18	25 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
19	26 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Yakışır mı?	1	Makale
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Teyyarecilik	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Meclis-i Vükelâ	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Adliye Nazırlığı	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Bizden Ayrılan Ülke	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Tıp Talebeleri İcrası	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Bir Diktatör	1	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Muahede-yi Sulhiyemiz	1	Haber

19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
19	26 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
19	26 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
19	26 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Karlı Dağlar gibi	3	Hikâye
20	27 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Sulhtan Sonra	1	Makale
20	27 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
20	27 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
20	27 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Şemsiye Hırsızı	2	Hikâye
20	27 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
20	27 Temmuz 1920	İmzasız	Moda	3	Haber
20	27 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
20	27 Temmuz 1920	Burhanettin	Deniz Sporları	3	Makale
21	28 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
21	28 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
21	28 Temmuz 1920	Reşit	Vagonda	2	Hikâye
21	28 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
21	28 Temmuz 1920	Ahmet Hikmet	Çamlar ve Serviler	2	Sohbet
21	28 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
21	28 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
21	28 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Çingenelerin Köyü	3	Hikâye
21	28 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Devlet-i Ali Osmaniye'nin Cihan Harbine İştiraki Neye Mal Oldu	1	Haber
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Leh Sovyet münasebeti	2	Haber
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
22	29 Temmuz 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Gün Batarken	2	Tenkit
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Günün Fıkrası	2	Fıkra
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Haber
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararı	3	Haber
22	29 Temmuz 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
22	29 Temmuz 1920	Hayrettin Rüştü	Çingenelerin Köyü	3	Hikâye
23	30 Temmuz 1920	İmzasız	Mektep İcraatları	1	Haber
23	30 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
23	30 Temmuz 1920	M.N.	Mebahisülümem	2	Makale
23	30 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
23	29 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
23	30 Temmuz 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
23	30 Temmuz 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
23	30 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	2	Roman
23	31 Temmuz 1920	Ahmet Refik	Tarihten Bir Sayfa	2	Tarih
24	31 Temmuz 1920	<i>Dersaadet</i>	Matem günü	1	Makale
24	31 Temmuz 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	1	Tarih
24	31 Temmuz 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
24	31 Temmuz 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
24	30 Temmuz 1920	Reşat Nuri	Temaşa Adaptasyona Dair	2	Makale
24	31 Temmuz 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	2	Roman
24	31 Temmuz 1920	A(Elif). Recai	İlaç	3	Hikâye
24	31 Temmuz 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
25	1 Ağustos 1920	İmzasız	Suriye Hadisatı	1	Haber

25	1	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Hikâye
25	1	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
25	1	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
25	1	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
25	1	Ağustos 1920	Hayrettin Rüştü	Vazifeperverlik	3	Hikâye
25	1	Ağustos 1920	İmzasız	Kışlık palto	4	Haber
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Sergiyi Ziyaret Sırasındaki İhtisasatımız	1	Haber
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Bizde Sanayi-i Nefise:	1	Haber
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Gümrük İşleri Ne Hâlde?	1	Haber
26	2	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	2	Roman
26	2	Ağustos 1920	Ahmet Refik	Türk Tarihine Dair Macar Vesikaları	2	Makale
26	2	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
26	2	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
26	2	Ağustos 1920	Âşık	Dostum Polis	3	Hikâye
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	3	Tarih
26	2	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Heyet-i Murahassımız	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Muahede-i Sulhiyyemiz	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Mabeyn-i Humayun	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Lehistan'da	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Cenub-i Rusya'da	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Leh-Bolşevik Mücadelesi		Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Lehistan Payitahtına Doğru	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	İtalya Mebusanında	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	İtalya ve İngiltere	1	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
27	3	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Kulüplerde Denizcilik	2	Haber
27	3	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
27	3	Ağustos 1920	Burhanettin	Küçük Havadis	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Fırkalar ve Cemiyetler	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Tahvilat-ı Havaiye	3	Haber
27	3	Ağustos 1920	İmzasız	Yeni Ziraat gazetesi	3	İlan
27	3	Ağustos 1920	Reşat Nuri	Dâhiyane Bir Keşif	3	Hikâye
28	4	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
28	4	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
28	4	Ağustos 1920	İmzasız	Hükûmetin Beyannamesi	1	Haber
28	4	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
28	4	Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	Bir Temenni	1	Makale
28	4	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	2	Roman
28	4	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman

28	4	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Tunca'nın Yavuklusu	3	Hikâye
28	4	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	3	Tarih
28	4	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
29	5	Ağustos 1920	İmzasız	Şerait-i Sulhiye	1	Haber
29	5	Ağustos 1920	İmzasız	Anadolu Harekâtı	1	Haber
29	5	Ağustos 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Bursalı Ahmet Paşa	2	Biyografi
29	5	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih
29	5	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
29	5	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
29	5	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
29	5	Ağustos 1920	Mütercim Asım	Bir Kadın Gibi	3	Hikâye
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye bir Nazar	1	Tarih
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Encümen-i Vükela	1	Haber
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Şehrimizin Asayışı	1	Mülakat
30	6	Ağustos 1920	A(Elif). Fenni	İlm ü Fen "Muzır Böcekler"	2	Makale
30	6	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Yeni Leh Kabinesi	2	Haber
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Bolşevikler Müzakeratı Tatil Etiler	2	Haber
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
30	6	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Ceza-i İdam	3	Haber
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
30	6	Ağustos 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
30	6	Ağustos 1920	Kenan	Terzizade	4	Şiir
31	7	Ağustos 1920	İmzasız	Bir İtalyan Muharririnin Matbuatımızı ziyareti	1	Haber
31	7	Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	En pahalı Şehir	1	Makale
31	7	Ağustos 1920	Reşat Nuri	Tercümelerden İstifade Edebilir miyiz?	2	Makale
31	7	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	2	Roman
31	7	Ağustos 1920	Ahmet Selahattin	Kur	3	Hikâye
31	7	Ağustos 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
31	7	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
31	7	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
31	7	Ağustos 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
31	7	Ağustos 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
31	7	Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	<i>Dersaadet</i> 'in karilerine Hediyesi	4	Reklam
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Sulhumuzun İmza Edileceği Saray	1	Haber
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Cephe Önünde İki Kumandan	1	Haber
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Nihayet Yakalandılar	2	Haber
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Ekmek Fiyatları	2	Haber
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Eski Borçlar	2	Haber
32	8	Ağustos 1920	İmzasız	Cemiyet-i Millî	2	Haber
33	9	Ağustos 1920	Ahmet Reşit	Muahede-yi Sulhiyemiz ve Eski Borçlar	1	Makale
33	9	Ağustos 1920	Ahmet Refik	Altı Yüz Sene Sonra	2	Makale
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Maziye Bir Nazar	2	Tarih

33	9	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
33	9	Ağustos 1920	Reşat Nuri	Rüzgâr Önünde	3	Hikâye
33	9	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
33	9	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Bir Zam Daha	4	Haber
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	4	Haber
33	9	Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
34	10	Ağustos 1920	İmzasız	Zavallı Dullar	1	Haber
34	10	Ağustos 1920	İmzasız	İngiliz ve Fransız Ricalinin Hayatta Mühim bir İçtima	1	Haber
34	10	Ağustos 1920	Burhanettin	Bisikletle Dünya Turu	2	Haber
34	10	Ağustos 1920	İmzasız	Divan-ı Harbi Örfinin Kararı	3	Haber
34	10	Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
34	10	Ağustos 1920	İmzasız	Moda	3	Haber
34	10	Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	Paltomuzun Yekûnu	4	Haber
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Mühim Bir Teşebbüsümüz	1	Haber
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	İtalya Hariciye Nazırının Beyanatı	1	Haber
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Nasıl Öldürdüler?	1	Haber
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Sulthan Sonra	1	Haber
35	11	Ağustos 1920	Ahmet Hikmet	Kartala Bir Ok Dokunmuş Yine Kendi Kanadından	2	Sohbet
35	11	Ağustos 1920	Ercüment Ekrem	Sabir Efendi'nin Gelini	3	Roman
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
35	11	Ağustos 1920	Ahmet Hikmet	Matbuat Hakkında	3	Haber
35	11	Ağustos 1920	Fi dumuyasan	Teessüf	3	Hikâye
35	11	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	4	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Sulhu Hazırlayanlar	1	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Tebliğ-i Resmî	1	Haber
36	12	Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Yevm-i Matem	1	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Müttefikler Ablukaya Karar Verdiler	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	İtalya'nın Arzusu	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Yeni Bir Mülakat	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Bursalı Ahmet Paşa	2	Biyografi
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Unlar, Ekmekler	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Sanayi Sergisi	2	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
36	12	Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Makale
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
36	12	Ağustos 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber

36	12 Ağustos 1920	Hayrettin Rüştü	Kadın Kalbi	3	Hikâye
36	12 Ağustos 1920	İmzasız	Tevfik Fikret İçin	4	Duyuru
36	12 Ağustos 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
36	12 Ağustos 1920	Terzizade Muallim Osman	Millete Hitap	4	Şiir
36	12 Ağustos 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	Reklam
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Muahede-i Sulhiye	1	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Sanayi Sergisi Açıldı	1	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Londra'da, Paris'te	1	Haber
37	15 Ağustos 1920	Birinci Ferik Hurşit Paşa	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	1	Mülakat
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Venizelos Mecruh	1	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Leh-Bolşevik Müzakeresi	2	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Verankıl Hükûmeti	2	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz	2	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhiliye Nazırı	2	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Yeni Bir İtilaf	2	Haber
37	15 Ağustos 1920	M. H.(He)	Mebahis-i İktisadiye	2	Sohbet
37	15 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
37	15 Ağustos 1920	Ahmet Hamdi	Birinci İkramiye	3	Hikâye
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Muhaberat-ı Telgrafiye	3	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiyemiz	4	Haber
37	15 Ağustos 1920	Hasan	Osman Zeki Bey'e İthaf	4	Şiir
37	15 Ağustos 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Bayram Maaşı	1	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Teyyarelerde Tehlikeli Tatbikat	1	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Amerika ve Lehistan		Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Venizelos Ne Hâlde		Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Amerika'da/ Lehistan'da	1	Haber
38	16 Ağustos 1920	Necip Asım	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	1	Makale
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Beyanname	2	Bildiri
38	16 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Umumî Dispanserler	2	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Verankıl Hükûmeti	2	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
38	16 Ağustos 1920	Hürriyet ve İtilaf Fırkası	Fırkalar-Cemiyetler	2	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Âlem-i Tedris	2	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Türbedarın Oyunu	3	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
38	16 Ağustos 1920	Hayrettin Rüştü	Sanatkâr Ruhu	3	Hikâye
38	16 Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
38	16 Ağustos 1920	İmzasız	Reklam ve İlan	4	İlan

39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Salahımızdan Sonra	1	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Bolşevikler Hakkında Müzakereler	1	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Harp Meclisleri	1	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Lehler Bolşevikler	2	Haber
39	17 Ağustos 1920	Burhanettin	Spor Yelken Müsabakası	2	Haber
39	17 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
39	17 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
39	17 Ağustos 1920	Cenap Şehabettin	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	İrlanda Meselesi	4	Haber
39	17 Ağustos 1920	İmzasız	Diken Bugün Çıktı	4	Haber
39	17 Ağustos 1920	Emil Edwards çev. Ziya Muhittin	Naciye Hanım	3	Roman
40	18 Ağustos 1920	İmzasız	Kadın Yüzünden Değil	1	Haber
40	18 Ağustos 1920	İmzasız	Mesail-i idam	1	Haber
40	18 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
40	18 Ağustos 1920	Ahmet Hikmet	Matemin Kutsiyeti ve İlmin Kudreti	2	Makale
40	18 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
40	18 Ağustos 1920	İmzasız	Kömür meselesi	2	Haber
40	18 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
41	22 Ağustos 1920	İmzasız	Lüser'in Mülakatı	1	Mülakat
41	22 Ağustos 1920	İmzasız	Az Tamah Çok Zarar Getirir	1	Haber
41	22 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
41	22 Ağustos 1920	İmzasız	Mebahis-i İktisadiye	2	Haber
41	22 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
41	22 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
42	23 Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	Islahat	1	Haber
42	23 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
42	23 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
43	23 Ağustos 1920	Ahmet Refik	Budin'de Türkler	2	Tarih
43	23 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
43	23 Ağustos 1920	Hayrettin Rüştü	Patates Çuvalları	3	Hikâye
43	23 Ağustos 1920	İmzasız	Fıkralar Cemiyetler	3	Haber
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Bayram Günü	1	Haber
43	24 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
43	24 Ağustos 1920	Burhanettin	Olimpiyat Haberleri	2	Haber
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Darüşşafaka	3	Haber
43	24 Ağustos 1920	Refik Ethem	Yetimler İçin	3	Haber
43	24 Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	İki Tebliğ	3	Haber
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Moda	3	Haber
43	24 Ağustos 1920	İmzasız	Reklam ve İlan	3	İlan

44	25 Ağustos 1920	İmzasız	İzmir'in Teslimi	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	İslahat-ı Maliyemiz	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	Anadolu'da Vaziyet	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	Venizelos Ne Hâlde?	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	Lehlerle İlgili Haberler	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	Luser'den Mühim Bir Mülakat	1	Haber
44	25 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
45	26 Ağustos 1920	İmzasız	Müslümanların İlk Bayramı	1	Haber
46	26 Ağustos 1920	Tevfik Fikret	Rûbab'ı Şikeste'den	1	Şiir
46	26 Ağustos 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Bursalı Ahmet Paşa	2	Sohbet
46	26 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Almanların Tahrikâtı	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Su Çekmek Bulaşık Yıkamak	3	Hikâye
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	İrfan Hayatımızda Mühim Bir Tekemmül	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Kitaplar	3	İlan
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Fıkralar Cemiyetler	4	Haber
46	26 Ağustos 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Müstakbel Teşkilatımız	1	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Rıza Tevfik Bey	1	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Lehler İlerlemekte Devam Ediyorlar	1	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz	1	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Müttefikler Bolşevikler	2	Haber
46	29 Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
46	29 Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Hikâye
46	29 Ağustos 1920		Yok	3	
46	29 Ağustos 1920		Yok	4	
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Adliye Teşkilatımız	1	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Yeni Mülakat(İngiliz Sefiri)	1	Haber
47	31 Ağustos 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
47	31 Ağustos 1920	Burhanettin	Spor Heyetinden	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Bir Müsamere Münasebetiyle	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	Ahmet Hikmet	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Bir Slav Hadisatı	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Muhakeme	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	2	Haber
47	31 Ağustos 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
47	31 Ağustos 192	Hayrettin Rüştü	Tecrübe	3	Hikâye
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Muvakkat Bütçemiz	3	Haber

47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Dâhilî Hadisat	3	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
47	31 Ağustos 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
47	31 Ağustos 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
47	31 Ağustos 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	4	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Tahkikat-ı Sulhiyyemiz	1	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Leh Bolşevik Müzakerat-ı Sulhiyyesi	1	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	İngiltere Mısır İtilafı	1	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	İslahat İçin	1	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Bir İttifak	1	Haber
48	1 Eylül 1920	İbrahim Alaattin Bey	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	1	Makale
48	1 Eylül 1920	Ahmet Hikmet	Rahat ve Saadet Muhalifleri	2	Sohbet
48	1 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
48	1 Eylül 1920	Mütercim Asım	Yürek Anahtarı	3	Hikâye
48	1 Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar Arasında	3	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
48	1 Eylül 1920	İmzasız	Reklam	4	İlan
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Uşak Muharebeleri	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Suriye Ahvali	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Venezelos Atina'da	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Balkanlarda Yeni Bir İttifak	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Türkiye ve Lehistan	1	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Bulgaristan'da Dâhilî Hadiseler	1	Haber
49	2 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Muhakeme	4	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	4	Haber
49	2 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
49	2 Eylül 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Brezilya'ya Seyahat	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Encümen-i Vükela	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Yunanlılar ve Mubahedemiz		Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Birest Litovsk Önünde Muharebeler	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	İptidai Mekteplerimiz Kapatılacak mı?	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Kırım'da İktisadi Konferans	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar Arasında İhtilaflar	1	Haber
50	3 Eylül 1920	İmzasız	Seyr-i Sefain İşleri	2	Haber

50	3	Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Yeni bir Konferans	2	Haber
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
50	3	Eylül 1920	Mihrünnisa Asım	Yürek Anahtarı	3	Hikâye
50	3	Eylül 1920	Ahmet Reşit	Milletimizin Saadeti için Neler Düşünüyoruz?	3	Makale
50	3	Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
50	3	Eylül 1920	İmzasız	Reklamlar	4	İlan
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Uşak Muharebeleri	1	Haber
51	4	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Yeni Bir Nota	1	Haber
51	4	Eylül 1920	İsmail Hakkı Bey	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	1	Makale
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Bir Mülakat	1	Mülakat
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Yunanistan'da Vaziyet	2	Haber
51	4	Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
51	4	Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
51	4	Eylül 1920	Mütercem Asım	Yürek Anahtarı	3	Hikâye
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Muhacerat Akını	3	Haber
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Büyük Lübnan	4	Haber
51	4	Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Uşak Civarında Muharebeler	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Teftiş	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Şirket-i Harbiye	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Almanya'nın Siyaseti	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Zabıta İşleri	1	Haber
52	5	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Lehistan Harbiye Nezaretinin Beyanatı	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Amerika ve Lehistan	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Kasa Hırsızları	1	Haber
52	5	Eylül 1920	Ahmet Hikmet	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Bir Slav Hadisesi	2	Haber
52	5	Eylül 1920	Asaf Muammer	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
52	5	Eylül 1920	Ahmet Reşit	İçtimai Meseleler	2	Haber
52	5	Eylül 1920	Hayrettin Rüştü	Gazete Düşmanı	3	Hikâye
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Dâhili Hadisat	3	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
52	5	Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Reklam ve İlanlar	4	İlan

52	5	Eylül 1920	İmzasız	Müzakerata Riga’da Devam Edecekler	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Belçika Başvekili	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	İngiltere’nin Sovyetlere Cevabı	1	Haber
52	5	Eylül 1920	İmzasız	Kıymetli Bir Müessese-yi Fenniyemiz	1	Haber
53	6	Eylül 1920	Ahmet Refik	Ahlak Zaafı	2	Makale
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Fransa-Belçika	2	Haber
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Ökesleben Mülakatı	2	Mülakat
53	6	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
53	6	Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
53	6	Eylül 1920	A. Süleyman	Sedir Altı	3	Hikâye
53	6	Eylül 1920	Doktor Abdullah Cevdet	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	3	Makale
53	6	Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Roman
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
53	6	Eylül 1920	Emine Semiye	Bir Cevap	3	Tenkit
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz	4	Haber
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
53	6	Eylül 1920	İmzasız	Muhakeme	4	Haber
53	6	Eylül 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Muhaceret Akını	1	Haber
54	7	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Başvekiller Mülakatı		Mülakat
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Yeni Müzakereler	1	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Belçika ve Fransa	1	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Salah Müzakeratı Yeniden Başlıyor	1	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Yunanların Talebi	1	Haber
54	7	Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
54	7	Eylül 1920	Abdülkerim Hadi	Neden Battık Nasıl Çıkacağız?	2	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	2	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz Ne Hâlde?	2	Haber
54	7	Eylül 1920	Fahrettin Osman	Rüşvet	3	Hikâye
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Spor Heyeti	3	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Memalik-i Garbiyede Sporun Mevkii	3	Makale
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
54	7	Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
54	7	Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
54	7	Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	4	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Neşriyat Âleminde Büyük Bir İnkılâp “Ümit”	1	İlan
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Küçük İttifak	1	Haber

55	8	Eylül 1920	İmzasız	Trablusgarp'ta Arnavutlar İtalyanlar	1	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Yunanlılar ve Rumenler	1	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Ökesleben Mülakatı	1	Haber
55	8	Eylül 1920	Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Cenubi Rusya'daki Hareket	2	Haber
55	8	Eylül 1920	Ahmet Hikmet	Elmülemma ve Risale	2	Sohbet
55	8	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansı	2	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Gümrük Hududu	2	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Tahsilât-ı Mestureden Alınan Paralar	3	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Dâhil-i Havadis	3	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Rütbeleri Tahsis Edilenler	3	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	4	Şiir
55	8	Eylül 1920	İmzasız	Reklamlar	4	İlan
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Mektepler ve Muallimler	1	Haber
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Tashih-i Rütbe	1	Haber
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Katil Harisantos Nihayet Vuruldu	1	Haber
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Leh Murahhasları	1	Haber
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
56	9	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
56	9	Eylül 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Bursalı Ahmet Paşa	2	Sohbet
56	9	Eylül 1920	Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Dâhil-i Havadis	3	Haber
56	9	Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
56	9	Eylül 1920	Fahrettin Osman	İntihar	3	Hikâye
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Elektrik Zammı	4	Haber
56	9	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Cenubî Rusya Harekâtı	1	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Paris Sefareti	1	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Almanlar ve Kızılar Amerika'da	1	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Trablus-ı Garbi'de Yangın Yerleri	1	Haber
57	10	Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Yunan Mebusanında	1	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Kömür Derdi	1	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	4	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
57	10	Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	4	Haber
57	11	Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	1	Haber
58	11	Eylül 1920	İmzasız	İstanbul'da Mesken Buhranı	1	Haber

58	11 Eylül 1920	İmzasız	Bu Müthiş Dertten Herkes Şikâyet Ediyor.	1	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Telifat-ı Talimiyemiz ve Milliyet	2	Haber
58	11 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
58	11 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
58	11 Eylül 1920	Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	2	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Bolşeviklere Karşı Müşterek Hareket	2	Haber
58	11 Eylül 1920	Hayrettin Rüştü	Ahde Vefa	3	Hikâye
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Arnavutluk'ta Vaziyet	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	3	İlan
58	11 Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	Hikâye
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Piyasada ucuzluk	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
58	11 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	3	İlan
58	11 Eylül 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Rigada	1	Haber
59	12 Eylül 1920	Yusuf Ziya Paşa	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	1	Makale
59	12 Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	1	Roman
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Malüllerimiz İçin	1	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
59	12 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Gümrük Resmî	2	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Sibiryâ Hükûmetleri	2	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Mebahaseyi İktisadiye	2	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Fransa'da	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Madenciler Grevi	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
59	12 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Darülmuallimatımız	1	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Tashihi Rütbe	1	Haber
60	13 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Leh Bolşevik Müzakerat-ı Salahiyyesi	1	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Ökesleben'den Mühim Bir Mülakat	1	Haber

60	13 Eylül 1920	Ahmet Hikmet	Bizans'ın Sükûtuna Dair	2	Makale
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	2	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Tarih-i Harp	2	Haber
60	13 Eylül 1920	Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	Roman
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Haberleri	3	Haber
60	13 Eylül 1920	Fahrettin Osman	Memur	3	Hikâye
60	13 Eylül 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
60	13 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
61	14 Eylül 1920	İzmirli Tokadizade	Milletimizin Saadeti için Ne	1	Haber
		Şekip	Düşünüyoruz?		
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Avrupa'daki Talebimiz	1	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
61	14 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
61	14 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
61	14 Eylül 1920	Fahrettin Osman	Baba	3	Hikâye
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Asar-ı Atike	3	Haber
61	14 Eylül 1920	İmzasız	Kitaplar	4	İlan
61	14 Eylül 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Mali Islahatımız	1	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Reji İşleri	1	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Divan Yolu Dispanseri Açıldı	1	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Başvezirler Arasında	1	Haber
			Müzakerat		
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Lehler-Bolşevikler	1	Haber
62	15 Eylül 1920	Ahmet Refik Bey	Milletimizin Saadeti için Ne	2	Makale
			Düşünüyoruz?		
62	15 Eylül 1920	Cevat Rüştü	Sultan Abdulhamit Han	2	Sohbet
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Trablusgarp'ta	2	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Spor Haberi	2	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Taksimât-ı Mülkiyemiz	2	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
62	15 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
62	15 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Köprü Müruriyesi	4	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
62	15 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Zabitler	1	Haber

63	16 Eylül 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Muallim Olamaz mı?	1	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Ökeslebindeki Müzakerat	1	Haber
63	16 Eylül 1920	Selim Sırrı	Nasıl Yaşayabiliriz?	1	Haber
63	16 Eylül 1920	Selim Sırrı	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	1	Makale
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Adliyede Islahat Hazırlıkları	1	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı Bugün Başlayacak	2	Haber
63	16 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Trakya Haberleri	2	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
63	16 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Muhacirler-Müsteciler	3	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Âlem-i Tedris	3	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
63	16 Eylül 1920	Fahrettin Osman	Fal	3	Hikâye
63	16 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	3	Roman
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Reklamlar	4	İlan
63	16 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Devairde Islahat	1	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	1	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Nafiada Islahat ve Teşkilat	1	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Leh-Bolşevik Muzakerat-ı Sulhiyyesi	1	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Yunan İşleri	1	Haber
64	17 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Şura-yı Devlette	1	Haber
64	17 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	1	Roman
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Ökesleben’de Verilen Büyük Kararlar	2	Haber
64	17 Eylül 1920	Asaf Muammer	Cevap ve İzah	2	Beyanat
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	2	Haber
64	17 Eylül 1920	Reşat Nuri	Temaşa “Dekor Meselesi”	3	Makale
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Bir Mülakat	3	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
64	17 Eylül 1920	Fahrettin Osman	Ecinni	3	Hikâye
64	17 Eylül 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararları	3	Haber
64	18 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Meselesi	1	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Fransa Reis-i Cumhuriyetinin İstifası	1	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	1	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Sulh Murahhasları Riga’ya Gittiler.	1	Haber
65	18 Eylül 1920	Abdullah Cevdet	Sıhî Teşkilat ve Islahat	1	Makale

65	18 Eylül 1920	İmzasız	Fransa ve İtalya'nın Türkiye'ye Muaveneti	2	Haber
65	18 Eylül 1920	Ali Sami	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	2	Makale
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
65	18 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Almanya Avusturya	3	Haber
65	18 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Koban'ı Neden Tahliye Etmişler	3	Haber
65	18 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
65	18 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Servet-i Millîyemiz	3	Haber
65	18 Eylül 1920	Burhanettin	Spor Hayatı	4	Makale
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	4	Haber
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Kitaplar Mecmualar	4	İlan
65	18 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Devairde Islahat	1	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Çekoslovak Kabinesinde Tebdil	1	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Gümrük İşleri	1	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Mektepler ve Muallimler	1	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
66	19 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
66	19 Eylül 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	1	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Çengelköy Spor Kulübü	1	Haber
66	19 Eylül 1920			2	Eksik
66	19 Eylül 1920			3	Eksik
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	4	Haber
66	19 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Evkaf Teşkilatı	1	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	İptidai Mekteplerimiz	1	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Posta Konferansında	1	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Meşihatı Islahat Hazırlıkları	1	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Lehler Bolşevikler	1	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Halep Hükûmeti	1	Haber
67	20 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	Eski Anadolu	1	Makale
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Ahval-i Sıhhiyemiz	1	Haber
67	20 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Tarihten Bir Sayfa	2	Tarih
67	20 Eylül 1920	Ahmet Hikmet	Edirne'de Bayram Alayı	2	Makale
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
67	20 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
67	20 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
67	20 Eylül 1920	Fahrettin Osman	İki Hemşire	3	Hikâye

67	20 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
67	20 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
67	20 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Kabine Meselesi Hakkında Tebligat	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	İtalya İttihadının Sene-yi Devriyesi	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Irak'ta Vaziyet	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Riyaset-i Cumhur	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Maliye Konferansı	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Yugoslavya'da	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	1	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Lehler Bolşevikler	2	Haber
68	21 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Ruslar ve Japonlar	2	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Müttefikler Arasında	2	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
68	21 Eylül 1920	Burhanettin	Spor Âleminde Birkaç Müşahede	3	Haber
68	21 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
68	21 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
68	21 Eylül 1920		İlan ve Reklamlar	4	
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Heyet-i Vükela	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Poliste Bir Ziyafet	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	İtalya İttihadının 50. Seneyi Devriyesi Münasebetiyle ...	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı Bugün Başlayacak	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Bolşevikler Rumenler	1	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
69	22 Eylül 1920		Şark Çiçeği	2	Roman
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Breslavya	2	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Mezbaha Meselesi	2	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
69	22 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Mübahase-yi İktisadiye	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararları	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Otomobil İçinde	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Âlem-i Tedris	3	Haber

69	22 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
69	22 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Ticaret ve Ziraat Nezaretinde Islahat	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	İtalya'daki Amele Buhranı	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Hürriyet ve İtilaf ve Mutediller	1	Haber
70	23 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Japon Sefiri	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Fransa Cumhurbaşkanı Meselesi	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Kabine Meselesi	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Adliye Teşkilatı	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Dâhiliye Islahatı	1	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Riga'daki Müzakerat Başladı	2	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Mektepler Muallimler	2	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Tatbikatı Sulhiyyemiz	2	Haber
70	23 Eylül 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Muharrem Merasimi	2	Makale
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Âlem-i Tedris	2	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Dâhili Havadis	2	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Otomobil Cinayeti	3	Haber
70	23 Eylül 1920	Fahrettin Osman	On Üç Hanım	3	Hikâye
70	23 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El(Bir Hatıra Defterinden)	3	Roman
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Boğaziçi'nde	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Kolay Elifba	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Ümit Dergisi	3	İlan
70	23 Eylül 1920	İmzasız	Aşiyân Mektepleri	3	Haber
70	23 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Reis-i Cumhur	1	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	İtalya Sefirleri	1	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Cephede Muharebeler	1	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Riga'da Müzakereler	1	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Zincirlikuyu'daki Otomobil Cinayetinin İç Yüzü	1	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	2	Haber
71	24 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
71	24 Eylül 1920	Reşat Nuri	Sahne Tezyinatı	2	Makale
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararları	3	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	Mühim Bir Sirkat	3	Haber
71	24 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman

71	24 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
71	24 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	Reklam
72	25 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	Dümen Neferi	1	Makale
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Fransa'nın Yeni Reis-i Cumhuru	1	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Yangın İşaretleri	1	Haber
72	25 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
72	25 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	İntiharlar Çoğalıyor	2	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Lehlerin Muvaffakiyeti Kızıkların Hezimet	2	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Mebahis-i İçtimaiye	2	Sohbet
72	25 Eylül 1920	Ahmet Reşit	Amerika Kadınları ve Hukuk- i Siyasileri	2	Makale
72	25 Eylül 1920	Cemal Bey	Fırkalar Arasında İtilaflar	2	Mektup
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
72	25 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Muharrem'in Onu	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	İhracatımız	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Muallimler ve Mektepler	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
72	25 Eylül 1920	İmzasız	Safahat Kurbanları	3	Hikâye
72	25 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
73	26 Eylül 1920	Lütfi Fikri	İstirham-ı Tavassut	1	Makale
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Memleketimizde Ziraatin İnkışafına Doğru	1	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Lehlerle Bolşevikler Arasında Muharebeler	1	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Bir İstifa (Dâhiliye Nazırı)	1	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Amerika'da İntihabat	1	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Altın Diş	1	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Yunanistan'da Cemaat-i İslamiyye Teşkilatı	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Fransız Reis-i Cumhuru	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Şura-yı Devlet	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Muallimlerin Aylıkları	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Türkistan'da Vaziyet	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Irak'ın İmarı	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	2	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Reji İşleri	2	Haber
73	26 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Dâhil-i Havadis	3	Haber
73	26 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	3	Roman
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararları	3	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Esirlerimiz	3	Haber

73	26 Eylül 1920	İmzasız	Sefahat Kurbanları	3	Hikâye
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	4	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
73	26 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar	4	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Reis-i Cumhuriyet	1	Haber
			Habersî		
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Vaziyet-i Sıhhiyemiz	1	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Şehrimizin Güzelliğine	1	Haber
			Hürmet Edelim		
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Yunanistan'da Cemiyet-i	1	Haber
			İslamiyye Teşkilatı		
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Fırka Münakaşaları Etrafında	1	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Muvazene-yi Hususiye	1	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Reji Mesaili	1	Haber
74	27 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	Eski Anadolu	1	Gezi
74	27 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	Eski Anadolu-2: İlk Sevda	2	Gezi
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
74	27 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Sefahat Kurbanları 2	3	Hikâye
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
74	27 Eylül 1920	İmzasız	İstanbul Efendisi	4	İlan
74	27 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
75	28 Eylül 1920	Fazıl Ahmet	Kalk Borusu	1	Makale
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Hatt-ı Hümayun ve Makam-ı	1	Haber
			Meşihat		
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Aydın Valiliği	1	Haber
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansı	1	Haber
75	28 Eylül 1920	M. Şerafettin	Kaza ve Kader	1	Makale
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
75	28 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Yunanistan'da Cemaat-i	2	Haber
			İslamiyye Teşkilatı		
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı	2	Haber
75	28 Eylül 1920	Burhanettin	Spor(Futbol Mevsimi)	2	Makale
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Dâhil-i Havadis	3	Haber
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Fransa'da Muallimlerin	3	Haber
			Aylıkları		
75	28 Eylül 1920	Vasfi	Cevaba Cevap	3	Mektup
75	28 Eylül 1920		Safahat Kurbanları	3	Hikâye
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber

75	28 Eylül 1920	İmzasız	Sahtekârlar	3	Haber
75	28 Eylül 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
75	28 Eylül 1920		İlan ve Reklamlar	4	İlan
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Encümen-i Vükela	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Maliye Nazır-ı Cedidi	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Malulin İçin Çalışan Bir Müessese	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	İtalya ve Romanya	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Tayyare Yolculuğu ve Hava Acenteleri	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Riga Konferansı	1	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Bedâi-i Sühan	1	Şiir
76	29 Eylül 1920	İmzasız	İhtiyaç Köşkleri	1	
76	29 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Yeni Fransız Başvekilinin Beyanatı	2	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Yunanistan'da Cemaat-i İslamiyye Teşkilatı	2	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Muhtekirlerin Tecziyesi	2	Haber
76	29 Eylül 1920	Yegâne Mehmet	Kadınların Hukukî Siyasileri Hakkında (Bir Cevap)	2	Tenkit
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
76	29 Eylül 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
76	29 Eylül 1920	İmzasız	İtalya Ayanında	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	İtalya Kabinesinin İçtimai	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Mektepler Açılıyor	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Adriyatik Meselesi	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
76	29 Eylül 1920		Sefahat Kurbanları	3	Hikâye
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
76	29 Eylül 1920	İmzasız	İlanlar ve Reklamlar	4	İlan
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Borçlarımız	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Muhacirlerimiz	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Roma Mülakatı	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Verankıl Hükûmeti'nin Vaziyet-i Maliyesi	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Lehler- Litvanyalılar- Bolşevikler	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	İngilizler -Sovyetler		Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansı	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Cenubî Rusya'da	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Ermenistan Tehlikede	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Fiyuma Hükûmeti'nin Yeni Pulları	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Açıkgöz Bir Dolandırıcının Marifetleri	1	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber

77	30 Eylül 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Veremle Mücadele	2	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	2	Haber
77	30 Eylül 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Tasarruf Muamelatı	2	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Üç Keçi Yüzünden	2	Haber
77	30 Eylül 1920	Köpülüzade Mehmet Fuat	Osmanlı Tarihi Meselesi	2	Tarih
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
77	30 Eylül 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	3	Roman
77	30 Eylül 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	Vatan	3	Haber
77	30 Eylül 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Yıldız Yağması	1	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	İstanbul Yevmi Gazete Sahipleri Cemaati	1	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Almanya Sefiri	1	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Meçhul Bir Gece Yolcusu	1	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Malî Meseleler	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	İrlanda Meselesi	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Riga Konferansı	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Mebahis-i İktisadiye	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Türkiye İstihsal-i Ziraiyesinde Islahat	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Küçük İhtilaf	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Adriyatik Müzakeratı	2	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Divan-ı Harp Kararları	3	Haber
78	1 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
78	1 Ekim 1920	Cevat Gültekin	Aşkın Kuşu	3	Hikâye
78	1 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Teşkilat-ı Dâhiliye	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Evkaf Islahatı	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Piyasa Ne Hâlde?	1	Haber
79	2 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Madenciler Kongresi	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Mahalle Mektepleri Tekrar Açılıyor	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Adriyatik Meselesi	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	İrlanda Meselesi	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Kiev(v) İnfilakı	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Fransız Reis-i Cumhuru	1	Haber

79	2 Ekim 1920	İmzasız	Musiv Milran ve Heyet-i Vükelası	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Romanya Veliahdı	1	Haber
79	2 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Motor Yangını	1	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
79	2 Ekim 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Nasıl Tavlanmış?	2	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	İçtimai Meseleler	2	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Mesken Buhranı ve Ahlak	2	Makale
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Emanet Görmüyor mu?	3	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi	3	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansında	3	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
79	2 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Vereme Karşı Mücadele: Sanatoryumlar	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Yaver Ekrem	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Lehlerle Bolşevikler	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Litvanyalılar	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	İtalya Brezilya	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Sirkeci Cinayeti Nasıl Olmuş?	1	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	İstanbul'a Gelenler	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyetler Kanunu	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Darülfünunda	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Murakabeyi Maliye	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Muhacirlere Muavenet	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Bürüksel Konferansı	2	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Madencilerin Talepleri	2	Haber
80	3 Ekim 1920	Fazıl Ahmet	Kırpıntı Bahçesi	2	Hikâye
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Bimarhanenin Vaziyeti	3	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Fransa ve Japonya	3	Haber
80	3 Ekim 1920	Ali Sami	Gaak	3	Hikâye
80	3 Ekim 1920	İmzasız	İdam Kararı	3	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
80	3 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Adlî İslahatımız	1	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Mahalle Mektepleri	1	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Lehlerle Bolşevikler ve İngilizler	1	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Tanzimat Meselesi	1	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	İzmir'deki Mütakaitten	1	Haber
81	4 Ekim 1920	Ahmet Fazıl	Karadeniz'e Çıkış	2	Hatıra
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Çekoslovak Sefiri	2	Haber

81	4 Ekim 1920	İmzasız	Fas Ahvalı	2	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Veremle Mücadele	2	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Mücahitlerin Vaziyeti	2	Haber
81	4 Ekim 1920	Ahmet Refik	Tarih ve Millî Mevcudiyet	2	Makale
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Emanet İstemiyor mu?	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Zahire Fiyatları	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Fıkralar Cemiyetler	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
81	4 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	İnci Çıkıyor	4	Haber
81	4 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
82	5 Ekim 1920	İmzasız	İngilizlerle Kızıklar ve Lehler	1	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Anadolu'yla Temas	1	Haber
82	5 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Çekoslovakya Sefiri	1	Haber
			Şehrimizde		
82	5 Ekim 1920	M. M. Şerafettin	Vücut-ı Sanî	1	Sohbet
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
82	5 Ekim 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Almanya'da Vaziyet	2	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Fransa ve Almanya	2	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
82	5 Ekim 1920	Burhanattin	Spor	2	Makale
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Mevsim Başlarken	2	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
82	5 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Ahlak Meselesi	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Kanunu	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Reji İşleri	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Murakabe-i Maliye	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Baytar Mektepleri	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Muhacirlerin Faaliyeti	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Fıkralar-Cemiyetler	4	Haber
82	5 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Meselesi Hakkında	1	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Gül Cemal'in Vapuru	1	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber

83	6 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Et Sarfiyatımız	3	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Mahalle Mektepleri	3	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı ne Hâlde?	3	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
83	6 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	4	Haber
83	6 Ekim 1920	Feridun Fikri	Maarif Islahatı Etrafında	4	Makale
83	6 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
84	7 Ekim 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler ve Lehler	1	Haber
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Ticaret Fabrikalarının Faaliyeti	1	Haber
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Seyr-i Sefainde ıslahat ve Tahkikat	1	Haber
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	2	Şiir
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Berlin Sefiri	2	Haber
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Haberleri	2	Haber
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	2	Haber
84	7 Ekim 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Bugünün Meseleleri: Darülfünunumuz	2	Makale
84	7 Ekim 1920	Ahmet Reşit	Bir Mesele-yit Lisanîye	3	Makale
84	7 Ekim 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	3	Roman
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
84	7 Ekim 1920	Fahrettin Osman	Keman Sesi	3	Hikâye
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
84	7 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
84	7 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
84	8 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Laleli'de İnşası Tekerrür Eden Dükkân Evleri...	1	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Aydın Vilayeti	1	
85	8 Ekim 1920	Abdullah Bey	İptidai Mekteplerimiz Ne Olacak?	1	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Fransa ve Almanya	1	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı Ne Hâlde?	2	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	İçkiden Sakınınız	2	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
85	8 Ekim 1920	M. Vehbi	Mübahase-yi İktisadiye	2	Makale
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Mahalle Mektepleri	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayiye Dair	3	Haber
85	8 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Şiddetli Fırtınalar	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Erzak Tevzii	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	İstanbul'da Yeni Terzilik Modası	3	Haber

85	8 Ekim 1920	İmzasız	Atalete İlan-ı Harp	3	Haber
85	8 Ekim 1920	<i>Dersaadet</i>	Yeni Palto Tevziatımız	3	Haber
85	8 Ekim 1920	İmzasız	Küçük ilanlar	3	İlan
85	8 Ekim 1920	İmzasız	İki Kâtibe İstiyorum	3	İlan
85	8 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Veremle Nasıl Mücadele Etmeliyiz?	1	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Ayasofya Camii Tehlikede mi?	1	Haber
86	9 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Bolşevikler Mütareke- nameyi İmzaladılar.	1	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Kiralık Apartman	1	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Bir Dindaş	1	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Evkaf İşleri: Mahalle Mektepleri	2	Haber
86	9 Ekim 1920	Ercüment Ekrem	Şark Çiçeği	2	Roman
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Beynelmilel Kredi	2	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	2	Haber
86	9 Ekim 1920	Ahmet Reşit	İçtimai Meseleler	2	Haber
86	9 Ekim 1920	Ahmet Reşit	Mesken Buhranı ve Ahlak	2	Haber
86	9 Ekim 1920	Feridun Fikri	Maarif Islahatı Etrafında	3	Makale
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Piyasa Nasıl?	3	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Şehrimizde Fiyat	3	Haber
86	9 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Mesail-i Maliyemiz	1	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Şehrimizde Hastalıklar Artıyor ...	1	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Altın Düyunatı	2	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	2	Haber
87	10 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
87	10 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Hususi Mektepler	3	Haber
87	10 Ekim 1920	Ahmet Reşit	Lisan Meselesi	3	Makale
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Ali Bir Komisyon	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Kazazede Gemiler	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Vaziyet-i Sıhhiyemiz	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
87	10 Ekim 1920	<i>Dersaadet</i>	Palto Tevziatı	4	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
87	10 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Haberleri	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir

88	11 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Fransa Almanya	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Bolşeviklerin Vaadi	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Fırkalar Arasında	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
88	11 Ekim 1920	Tolstoy'dan Çeviri	Masalcı Kadın	3	Hikâye
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Hayatı İçtimaiye	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
88	11 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Fransa Başvekilinin Beyanatı	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Mucerler Tekliflerini Bildirdiler	1	Haber
89	12 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Suriye ve Kilikya'da	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Harbiye Nezaretinde	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Sofya Konferansında	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Mali Meseleler	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Riga'daki Müzakerat-ı Sulhiyye	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	1	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Muhterem Karie ve Karilerimize	1	Duyuru
89	12 Ekim 1920	M. M. Şerafettin	Mebahis-i Dinîye:Vücut-ı Sanî	2	Makale
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Sihhi Meseleler	2	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Derdi, Sükna Kanunu		Haber
89	12 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
89	12 Ekim 1920	Orhan Mithat	Sükna Derdi	2	Haber
89	12 Ekim 1920	Mehmet Burhanettin	Spor	3	Makale
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Belediye Teşkilatı	3	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
89	12 Ekim 1920	Fahrettin Osman	Gözyaşları	3	Hikâye
89	12 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
89	12 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
89	13 Ekim 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	4	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Şehname-yi Firdevsi Meselesi	1	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandr Nasıl?	1	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi Meselesi Etrafında	1	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Riga'da Kararlaştırılan Sulh Şartları	1	Haber

90	13 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Bir Vakıa: Katl mi? İntihar mı?	2	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	On Para İle Bir Lira Kazanabilirsiniz	2	Haber
90	13 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Balkanlarda	2	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
90	13 Ekim 1920	İzmirli Tokadizade Şekip	Şair Eşref İçin	2	Biyografi
90	13 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere Belçika	2	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Sihhi Teşkilatımız	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Gümrüklerimizde	3	Haber
90	13 Ekim 1920	çev. Tarık Nihat	Genç Musikişinas	3	Hikâye
90	13 Ekim 1920	İmzasız	İhracatımız Ne Hâlde?	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
90	13 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Meselesi	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Bir Ziya	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere Veliahdının Avdeti	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Japon Sefiri	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Kral Ne Hâlde?	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Seyr-i Sefainin Kömür Meselesi	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Müsalahanameyi Haftaya İmzalayacaklar	1	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
91	14 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
91	14 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
91	14 Ekim 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	“Vund” a Ait Bir Hatıra	2	Hatıra
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Belçika ve İngiltere	3	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
91	14 Ekim 1920	İskender Fahrettin	Tiyatro ve Gayesi	3	Makale
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
91	14 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Marmara ve Karadeniz’de Tetkikat-ı Fenniye	1	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Jorj Karpantiya’nın Yeni Galibiyeti	1	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Hizmetçi Derdi	1	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	İspanya’da Buhran	1	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Lehlerle Bolşevikler Arasında	1	Haber

92	15 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Huzmeyi Efkâr	1	Özlü Sözler
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Maaş Veriliyor	1	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
92	15 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi'ye Dair	2	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Seyr-i Sefainde	2	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Mübahaseyi İktisadiye	2	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Kralı	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Parkta Bir Gün	3	Hikâye
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
92	15 Ekim 1920	İmzasız	Borsa	3	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Doktor "Radovan"ın Matbaamızı Ziyareti	1	Haber
93	16 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	1	Özlü Sözler
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi İnhilal mi Ediyor?	1	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Yukarı Sibiry'a'da	1	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Mukaddemat-ı Sulhiye İmzalandı.	2	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandr'ın Sıhhati	2	Haber
93	16 Ekim 1920	Ahmet Reşit	Zamana Göre (Pirottempero)	2	Makale
93	16 Ekim 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	2	Haber
93	16 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Memleketimizde İçki Mücadelesi	3	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Piyasa Ne Hâlde?	3	Haber
93	16 Ekim 1920	Reşat Nuri	Bir Mecburi Cevap Daha	3	Tenkit
93	16 Ekim 1920	İbnürrefik Ahmet Nuri	Komedi:Yeni Dünya	3	Tiyatro
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Bahriye Acentelerine Talimat	4	Haber
93	16 Ekim 1920	Burhanettin	Dünkü Futbol Müsabakaları	4	Haber
93	16 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Buhranı Ortadan Kalkıyor	4	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
94	17 Ekim 1920	Burhanettin	Evvelki Günkü Sonbahar Futbol Atletik Müsabakaları	1	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Tahliye Davaları	1	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Tesisi-i Mutasavver Rasat Merkezleri	1	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	İptidai Mekteplerimiz	1	Haber
94	17 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Riga Müzakeratı Ne Hâlde?	2	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	2	Haber

94	17 Ekim 1920	İmzasız	Adriyatik Müzakeratı	2	Haber
94	17 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi Meselesi	2	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Padişahın Himayesinde Türk Keşşafılığı	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Esirlerimiz Geliyor	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Kaçarken Yakalandılar	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	3	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Fatma Sultan	3	İlan
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Asar-ı Münteşire	4	Haber
94	17 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
95	18 Ekim 1920		İlan ve Reklamlar		İlan
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Tebliğ Resmi	1	Tebliğ
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandr Ölüyor	1	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Eski Bir Sergüzeşt ve Yeni Seriştelere	1	Haber
95	18 Ekim 1920	<i>Dersaadet</i>	Yeni Büyük Müsabakamız	1	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Şehr-emaneti	1	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Kanun-ı Medeni Tanzimi	1	Haber
95	18 Ekim 1920	Fazıl Ahmet	Eski Anadolu'da Son Sefer: Yine Trabzon	2	Hatıra
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Tanzimat Meselesi	2	Haber
95	18 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Bir Hükûmet	2	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Leh Bolşevik Müzakerat-ı Salahiyesi	2	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
95	18 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
95	18 Ekim 1920	Ahmet Refik	Kara Mustafa Paşa'nın Hayatına Dair	2	Biyografi
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Fantoma Mehmet	3	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Fatma Sultan	3	İlan
95	18 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
95	18 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi Meselesi Etrafında	1	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Huzur-u Hümayunda	1	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Kabine	1	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Nasıl Kaçmış?	1	Haber
96	19 Ekim 1920	Mehmet Ali Ayni	Ruhani Bahisler ve Son Tecrübeler	1	Makale

96	19 Ekim 1920	İmzasız	Evvelki Günkü Spor Müsabakaları	1	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere’de	2	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Mukaddemat-ı Sulhiye İmzalandıktan Sonra	2	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Almanya’nın Tahliyesi	2	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Takvim-i Vakayi’deki İrade- yi Seniyeler	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Nisan ve Madalyalar	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Kral İhtizarda	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Teşkilat-ı Mülkiyemiz	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Komedi:Yeni Dünya	3	Tiyatro
96	19 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Müttefikler Arasında	3	Haber
96	19 Ekim 1920	İmzasız	Macun Hokkası	4	İlan
96	19 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Moskova’da Büyük Bir İhtilal	1	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere’de Tatil-i İsyan	1	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Türkiye ve Lehistan	1	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	1	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Bu Resim Hangi Esere Aittir?	1	Soru
97	20 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Yunanistan’da Veraset-i Saltanat	2	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi	2	Haber
97	20 Ekim 1920	Mehmet Ali Ayni	Feylosof “Vund” için	2	Makale
97	20 Ekim 1920	M. Şerafettin	Mebahis-i Dinîye: Nübüvvet	2	Makale
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Men’i İhtikâr	2	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	2	Özlu Sözler
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Meni Muhakeme Kararı	3	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Kabine	3	Haber
97	20 Ekim 1920	Reşat Nuri	Edebi Bir Mudhike	3	Tenkit
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
97	20 Ekim 1920	İbnürrefik Ahmet Nuri	Komedi:Yeni Dünya		Tiyatro
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi		Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
97	20 Ekim 1920	İmzasız	Borsa	4	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Musallemet İttifakı	1	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Sadrazam Tevfik Paşa	1	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Necip Asım Bey	1	Biyografi
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Muhtacına Muavenet	1	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamın İçtimai	1	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Türkiye –İtalya	1	Haber
98	21 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlu Sözler
98	21 Ekim 1920	Burhanettin	Yeni Büyük Müsabakamız	1	Haber

98	21 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
98	21 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Divan-ı Harpte	2	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Memurin Âlemi	2	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Altun Duyunat	2	Haber
98	21 Ekim 1920	Yusuf Ziya	Edebî Mudhike	2	Tenkit
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Rumenler ve Bolşevikler	2	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandır Nasıl?	2	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
98	21 Ekim 1920	İbnürrefik Ahmet Nuri	Komedi:Yeni Dünya	3	Tiyatro
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar (Macun Hokkası)	3	İlan
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	3	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Fransız Ordusu Likidasyonu	3	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Men’-i Muhakeme Kararı	3	Haber
98	21 Ekim 1920	İmzasız	Fatma Sultan	3	İlan
98	21 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Heyet-i Cedide-i Vükela	1	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Haftalık İcraatımız	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Ermenilerin Seferberliği	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Kibrit Meselesi	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandır Ne Hâlde?	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere’de Grev	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Lehler ve Kızılar	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	2	Haber
99	22 Ekim 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Edebiyat Âleminde	2	Makale
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Birinci Divan-ı Harp-i Örfinin Karar Sureti	3	Haber
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Men-i Muhakeme Kararı	3	Haber
99	22 Ekim 1920	İbnürrefik Ahmet Nuri	Komedi: Yeni Dünya	3	Tiyatro
99	22 Ekim 1920	İmzasız	Fatma Sultan	3	İlan
99	22 Ekim 1920	İmzasız	İhtikâra Karşı Mücadele	3	Haber
99	22 Ekim 1920		İlan ve Reklamlar	4	İlan
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Heyet-i Cedide-yi Vükelanın Vazifesi	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Sohbet-i Hümayun	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Son Yağmalar	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Yıldız Mahkûmları	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Cenubi Rusya’da	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Kralı	1	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Sükna Derdi, Sükna Kanunu	1	Haber
100	23 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
100	23 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber

100	23 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	2	Özlü Sözler
100	23 Ekim 1920	Mustafa Nihat	Edebi Bir Mudhike	2	Tenkit
100	23 Ekim 1920	İbnürrefik Ahmet Nuri	Komedi:Yeni Dünya	3	Tiyatro
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Ermenistan Meselesi	3	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
100	23 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	3	Haber
100	23 Ekim 1920		İlan ve Reklamlar	4	İlan
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Adliye Islahatı	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Acaba Doğru mudur?	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Meclis-i Vükela	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Paris'te Bulgar Sefiri	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Anadolu ile Temas	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Rusya'da Yeni İtilaflar	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	1	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Islahat Projesi	2	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	İhracat Hakkında	2	Haber
101	24 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Bu da Bir Tabiyedir	2	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	İstanbul-Paris	2	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Seyyat Sütunu	2	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Vereme Karşı	2	Haber
101	24 Ekim 1920	Ahmet Reşit	Piyango İstikrazı	3	Makale
101	24 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Kral Aleksandr	3	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Mali Bir Konferans	3	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	Adriyatik Meselesi	3	Haber
101	24 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Meclis-i Vükela	1	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Eczayı Sıhhiye	1	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Mevkufların Müracaatı	1	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Sovyetlerin Ermenilere Ülmatomu	1	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
102	25 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Bir Suiistimal Daha	1	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Maarif Nezaretinde	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Mektepler Açılıyor mu?	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Lehli Profesör Doktor Radovan	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Harekât-ı Harbiyeye Nihayet Verdiler	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Fransa'nın Vaziyeti Maliyesi	2	Haber
102	25 Ekim 1920	Doktor Cemil	Doktor Cemil Paşa'nın İstifanamesi	2	Haber

102	25 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	İtfaiye Teşkilatı	3	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Piyasa Ne Hâlde?	3	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Sıhhat Haftası	3	Haber
102	25 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Kralı	3	Haber
102	25 Ekim 1920	Rıfat Mufit(çev.)	Mahçup Adam	3	Hikâye
102	25 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Tedafi-yi İttifak	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Emanet Varidatı	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Heyet-i Cedide-i Vükela	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Hükûmetin Siyaset-i Hariciye ve Dâhiliyesi	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Kabine Erkânının Beyanatı	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Fransa'da Askerlik	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Eski Gemiler	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Aleksandr Ölürse...	1	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Sosyalist Rusya Gürcistan'da	2	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Azerbaycan'da Sovyet Teşkilatı	2	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere'de Grev	2	Haber
103	26 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Ulum-ı Hafiye Hakkında	2	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Teşkilat Derdi	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Ekmek Satıyorlarmış		Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Dalgıç Meselesi	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	3	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
103	26 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
103	26 Ekim 1920	İngilizceden	...	3	Hikâye
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Fırkalar-Cemiyetler	4	Haber
103	26 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Musalemet İttifakı ve Hükûmet	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Meclis-i Vükelada	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Defin	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Jandarma İşleri	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Fantoma Mahmut	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Yıldız Mahkûmları	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Gümrük Muamelatı Ne Hâlde?	1	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Ervah ile Görüşmek İmkânı	2	Haber

104	27 Ekim 1920	İmzasız	Romanya'da Tatil-i İşgal	2	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	2	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Darülbedayi Meselesi Etrafında	3	Haber
104	27 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	3	Roman
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	3	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Lehler ve Kızılar	3	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Oda Hizmetçisi	3	Hikâye
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	4	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	4	Haber
104	27 Ekim 1920	İmzasız	10 Liraya İngiliz Paltolar	4	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Şura-yı Devlet Reisinin Beyanatı	1	Beyanat
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Lehler ve Bolşevikler Arasında	1	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Dâhiliye Nazır-ı Cedidi	1	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Vaziyet-i Maliyemiz	1	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Suriye'de Vaziyet		Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Yunan Kralı Kim Olacak?	1	Haber
105	28 Ekim 1920	Necip Asım	Bir Hatıra	2	Hatıra
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
105	28 Ekim 1920	M. Şerafettin	Nübüvvet	2	Sohbet
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Mebahis-i Ruhiye	3	Mektup
105	28 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere'de Grev	3	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Karlı Bir İş	3	Hikâye
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Hayat-ı İctimaiyye: İrtihal	3	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	4	Haber
105	28 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar (İstanbul Efendisi)	4	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Atina Hilal-i Ahmar Heyetinin Harekâtı	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Meclis-i Vükelada	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Evkaf Nezareti	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Sadaret Müsteşarlığı	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Mühim Bir Sima	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Islahat-ı Maliyemiz	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Yunan Kralı: Pernis Pavlos	1	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Bursa Cephesinde Muharebeler	2	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere'de Grev	2	Haber
106	29 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
106	29 Ekim 1920	Köprülüzade Mehmet Fuat	Tasavvuf Tarihi	2	Makale

106	29 Ekim 1920	İmzasız	Mekatip-i İptidaiyemizin Islahı	3	Haber
106	29 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber
106	29 Ekim 1920	İmzasız	Ufak İlanlar	3	İlan
106	29 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Fransa'da Hizmet-i Askeriye	1	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Hariciye Nezaretinde	1	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	1	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Yunanistan'da Veraset-i Saltanat Meselesi	1	Haber
107	30 Ekim 1920	Ali Nusret	Yazı Meselesi Etrafında	1	Makale
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Nasıl Tavlanmış?	1	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
107	30 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Maişet Haftası	2	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Bursa ve Uşak Cephelerinde Tarizler	2	Haber
107	30 Ekim 1920	İmzasız	Sibirya'da Bolşevikler Aleyhine Kıyamlar	2	Haber
108	30 Ekim 1920	İmzasız	Fabrikalarımız Telgraf Haberleri	2	Haber
108	30 Ekim 1920	İmzasız	Metruk Bir Otomobil	3	Haber
108	30 Ekim 1920	Fahrettin Osman	Kurumuş Güller	3	Hikâye
108	30 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	4	Haber
108	30 Ekim 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	4	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Anadolu ile Temas	1	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Ferik Zeki Paşa	1	Biyografi
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Gediz Cephesinde Cenuba Çekildiler	1	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Mustafa Paşa Azledildi	1	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akamın İçtimai	1	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Bütçe İşleri	1	Haber
108	31 Ekim 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Maaş ve Avans	2	Haber
108	31 Ekim 1920	Fazıl Ahmet	İstikbal Âmâlî	2	Makale
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	2	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	İzmit'te Vaziyet	3	Haber
108	31 Ekim 1920	Şehri	Günün Fıkrası	3	Fıkra
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Kömür Derdi	3	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Muhakeme	3	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Demir Hırsızları	3	Haber

108	31 Ekim 1920	İmzasız	Fatihteki Ceset	3	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	3	Haber
108	31 Ekim 1920	Fransızcadan	Kılınç	3	Hikâye
108	31 Ekim 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	İngiltere’de Grev	4	Haber
108	31 Ekim 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Vakfa Ait Bir Yalı	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Muhterem Karilerimize	1	İlan
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Divan-ı Harpte	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Beynelmilel Posta Kongresi	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Adliye Müsteşarlığı	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Anadolu’da Vaziyet	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Ermenistan Hududu	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	1	Haber
109	1 Kasım 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	1	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Evkaf ve Cemiyet-i İslamiye Teşkilatı	2	Haber
109	1 Kasım 1920	Reşat Nuri	Üçüncü Mecburi Cevap	2	Tenkit
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Harbiye Nezaretinde	2	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Vaziyet-i Sıhhiyemiz	2	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Şura-yı Devlette	2	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Huzmeyi Efkâr	2	Özlü Sözler
109	1 Kasım 1920	İmzasız	İktisadi Hayatımızda Tecdit	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Dançığ Meselesi Hakkında Müzakereler	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Lehler Bolşevikler	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Kiralık Apartman	3	Hikâye
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	4	Haber
109	1 Kasım 1920	İmzasız	Umumi İlanat	4	İlan
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Örfî Mukarrerat	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Divan-ı Harpte	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Hariciye Müsteşar-ı Cedidinin Beyanatı	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Muhafaza Teşkilatı	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	İngiltere’de Grev	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Riga Sulhu	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Anadolu ile Temas Hakkındaki Şayialar	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan’da Veraset-i Saltanat Meselesi	1	Haber
110	2 Kasım 1920	İmzasız	Osmanlı İmparatorluğu Hakkındaki İtilafname	2	Haber

110	2	Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
110	2	Kasım 1920	İmzasız	Mahrukat Derdi	2	Haber
110	2	Kasım 1920	İmzasız	Gümrük Muamelaı	2	Haber
110	2	Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamılar	2	İlan
110	2	Kasım 1920		Yok	3	
110	2	Kasım 1920		Yok	4	
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Evkafta Tahkikat	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Ordu Kavgası	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Belediye İntihabatı	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	1	Özlü Sözler
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Kömür ve İaşe İşleri Ne Hâlde	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Mürettep Fırkalar	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Trakya Hududumuz	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da Saltanat Davası	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Cemaat-i İslamiye	1	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
111	3	Kasım 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
111	3	Kasım 1920	İmzasız	İki Ayda	2	Haber
111	3	Kasım 1920	Şehri	Günün Fıkrası	2	Fıkra
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Cenubi Rusya'da Şiddetli Muharebeler	2	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	2	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Madenciler Grevi	3	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Sükna Kanunu Nasıl Olmalı?	3	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
111	3	Kasım 1920	Burhanettin	Spor Müsabakaları	3	Haber
111	3	Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamılar	4	İlan
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Maaş Veriliyor	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Satış Komisyonu	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Kömür Meselesi	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Hususat-ı Askeriye	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Versay Muahede-yi Sulhiyyesi	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Amerika'da	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Esirlerimiz Ne Hâlde?	1	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da Taç ve Taht Davası	1	Haber
112	4	Kasım 1920	Şehri	Günün Fıkrası	1	Fıkra
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Anadolu İtilafı	1	Haber
112	4	Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	1	Roman
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
112	4	Kasım 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Evkaf İşleri	2	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Mevkufun Hakkında Tahkikatımız	2	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	İngiltere'de Grev	2	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Irak'ta Vaziyet	2	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Aşk ve İzdivaç Hatıraları	3	Hatıra

112	4	Kasım 1920	İmzasız	Mezbaha İnşaatı	3	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Bir Ceset Daha	3	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
112	4	Kasım 1920	Fransızcadan	Sağır ve Kör	3	Hikâye
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	4	Havadis
112	4	Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	İlan
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Şura-yı Devlet Reisi ile Mülakat	1	Mülakat
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Maaş Başladı	1	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Mısırın İstiklali	1	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Selamlık	1	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Zabitlerimizin Terfii ve Mesai-yi Askeriyemiz	1	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
	5	Kasım 1920	İmzasız	Meclis-i Vükela	1	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Evkafın Hukuku	1	Haber
113	5	Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
113	5	Kasım 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Şehir İşleri	2	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
113	5	Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Fransa'da	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Madenciler Grevi	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Küçük İtilaf	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
113	5	Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	4	İlan
113	5	Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Milli Türk Küşşafı	1	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Mesair-i Askeriyemiz	1	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Viraneler	1	İlan
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Matbuat Müdüriyeti	1	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da	1	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Cenubî Rusya'da Muharebeler	2	Haber
114	11	Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	2	Fıkra
114	11	Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Kömür Derdi	2	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Yeni Büyük Müsabakamız	2	Haber
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
114	11	Kasım 1920	Reşat Nuri	Gizli El	2	Roman
114	11	Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
114	11	Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
114	11	Kasım 1920	çev. Ziya Muhittin	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber

114	11 Kasım 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	3	Haber
114	11 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
114	11 Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	3	Şiir
114	11 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	3	Haber
114	11 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
115	12 Kasım 1920	R.N	İçtimai Dertlerimiz	1	Hatıra
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Harbiye Nazırı ile Mülakat	1	Mülakat
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Şura-yı Devlette	1	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Madrid Muhabir-i	1	Mektup
			Mahsusumuzun Mektubu		
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Cenubî Rusya'da	1	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
115	12 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Sanat Mekteplerimiz	2	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Şehrimizde Şenlikler	2	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Atina'da Nümayişler	2	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	2	Özlu Sözler
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	2	Haber
115	12 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Şeyh Mazlum	3	Hikâye
115	12 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	İngiliz Donanması	3	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
115	12 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Suriye ve Kilikya'da Vaziyet	1	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	İngilizler Bolşevikler	1	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Lehistan'daki Şühedamız	1	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Tamirat Meselesi	1	Haber
116	13 Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Bolşeviklerin Cenubî	1	Haber
			Rusya'daki Hücumları		
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Dokuz Karısını Öldüren Bir	1	Haber
			Adam		
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
116	13 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Muhacirlere Muavenet	2	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Emniyet Sandığı Banka	2	Haber
			Olacak mı?		
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	2	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Şikâyet Ediyorlar	2	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Mevad-ı Gıda Piyasası Ne	3	Haber
			Hâlde?		
116	13 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Malzeme-i Sıhhiye	3	Haber
116	13 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	3	Haber

116	13 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	4	İlan
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Harbiye Nezaretinde	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Tamirat Meselesi	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Huzura Kabul	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Bolşevikler Prakup'u Aldılar.	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Şura-yı Askeriye'nin İhyası	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Adriyatik İtilafı	1	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	1	Özlü Sözler
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamın Mesaisi	1	Haber
117	14 Kasım 1920	Fahrettin Osman	Yaz Hatıraları "Şarkı"	1	Nazire
117	14 Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
117	14 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Bir Geminin Sergüzeşti	2	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	2	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
117	14 Kasım 1920	Gabriel Danunçir çev. Kemal Ziya	Hamur Teknesi	3	Hikâye
117	14 Kasım 1920	Emil Edwards çev. Ziya Muhittin	Naciye Hanım	3	Roman
117	14 Kasım 1920	Burhanettin	Spor İttihadı	3	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	4	Haber
117	14 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
117	14 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	4	İlan
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Esirlerimiz Geliyor	1	Haber
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Tamirat Meselesi	1	Haber
118	15 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	1	Roman
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Ticaret ve Ziraat Nazırı ile Mülakat	1	Mülakat
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Bir Ziya-yı Müessif	1	Haber
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Bir Mahkûm İçin	1	Haber
118	15 Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Vaziyet-i Sıhhiyemiz	2	Haber
118	15 Kasım 1920	Emil Edwards çev. Ziya Muhittin	Naciye Hanım	2	Roman
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	2	Haber
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
118	15 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
118	15 Kasım 1920		Yok	3	
118	15 Kasım 1920		Yok	4	
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Harbiye Nezaretinde	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Vaziyet-i Maliye	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Resmi Fabrikalar	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Mustafa Paşa Tevkif Edildi.	1	Haber

119	16 Kasım 1920	İmzasız	Maarif Meselesi Hakkında Teşkilatımız	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Yangın Yerlerindeki Kuyuların Miktarı	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Matbuat Müdürü	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Divan-ı Harplerde	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Kırım'da Şiddetli Muharebeler	1	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
119	16 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Mevkuflar Hakkında	2	Haber
119	16 Kasım 1920	Ahmet Reşit	İki Cereyan	2	Makale
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
119	16 Kasım 1920	Fazlı Necip	Sevgilimin Cazibesi	3	Hikâye
119	16 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Kartal Tecavüzatı	3	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	İtalya ve Yugoslavya İtilafı	3	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	4	Haber
119	16 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
120	17 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	1	Roman
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Venizelos Kaybetti	1	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvam Meclis-i Umumisi	1	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Mösyö Dufranis	1	Haber
120	17 Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Mahzendeki Ceset	2	Haber
120	17 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	2	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	2	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	Yeni Bir İttifak	2	Haber
120	17 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	2	İlan
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
121	18 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	1	Roman
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Venizelos'un Hezimet-i Siyasiyesi	1	Haber
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	1	Haber
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Sultanahmet Cinayeti	1	Haber
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	1	Özlü Sözler
121	18 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	1	Haber
121	18 Kasım 1920	Burhanettin	Futbol Seçmelerine Bir Nazar	2	Haber
121	18 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	2	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
121	18 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	2	İlan
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
122	19 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	1	Roman
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Venizelos'un İntizamından Sonra	1	Haber

122	19 Kasım 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Divan-ı Harp-i Örfide	1	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Evkaf Mektepleri	1	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	1	Haber
122	19 Kasım 1920	Agâh İzzet	Bir Banknotun Sergüzeşti	2	Hikâye
122	19 Kasım 1920	Emil Edwvards	Naciye Hanım	2	Roman
		çev.Ziya Muhittin			
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Polislerin Resmi Geçidi	2	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	2	Haber
122	19 Kasım 1920	İmzasız	Müsamere	2	İlan
122	19 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	2	İlan
123	20 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	Muhterem Karie ve	1	Haber
			Karilerimize		
123	20 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	Taşra Karilerimize	1	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvam	1	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Emniyet Sandığı Banka	1	Haber
			Olacak mı?		
123	20 Kasım 1920	Jozef Ru	Mekatip-i Aliyede Talabe	1	Haber
			Miktarı Azalıyor.		
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Macaristan'da	1	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	1	Özlü Sözler
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Seyr-i Sefain Zammı	1	Haber
123	20 Kasım 1920	Balta	Her Gün Bir Çam	1	Fıkra
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
123	20 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Piyasada Vaziyet	2	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Hayat-ı İçtimaiye	2	Haber
123	20 Kasım 1920	Reşat Nuri	Temaşa	3	Makale
123	20 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Kaşıkçılar	3	Makale
123	20 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
123	20 Kasım 1920	Moris Lovell	Mösyü "Panutiye"nin	3	Hikâye
		çev.İbrahim Mihri	Salı Günleri		
123	20 Kasım 1920	Bahir	Harfi Harfine	3	Mektup
123	20 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
123	20 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
124	21 Kasım 1920	İmzasız	General Verankıl Dün	1	Haber
			İstanbul'a geldi		
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Maaş-ı Umumi	1	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-yi Efkâr	1	Özlü Söz
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan Ahvali	1	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Avam Kamarasında	1	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Sabık Alman Veliahdı	1	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	2	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Eytam Suiistimali	2	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Eytam Muallematı	3	Haber
124	21 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			

124	21 Kasım 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	4	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
124	21 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
121	22 Kasım 1920	İmzasız	Asrileşmek İhtiyacı	1	Makale
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Şehrimizdeki Rus Mültecileri	1	Haber
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	1	Haber
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Jandarmamız	1	Haber
125	22 Kasım 1920	Mahmut İbrahim	Onun İçin	2	Mensure
125	22 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	2	Haber
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Havadis	2	Haber
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
125	22 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
125	22 Kasım 1920	Fahrettin Osman	Hicran ve Nisyan	3	Hikâye
125	22 Kasım 1920	E.M.	Tamburi Cemil Konseri	4	Haber
125	22 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
125	22 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	4	İlan
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Viladet-i Bahrülsaadet	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	İçtimaiyatımız	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Esperanto	1	Makale
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Tarih-i Harbimiz	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Hindistan'da	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Fransa Meclis-i Mebusanında	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Kömür Hikâyesi	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Bedayi-i Sühan	1	Şiir
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Doktor Zamhuf	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Seyahate Çıkan Kasa	1	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da Vaziyet	2	Haber
126	23 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	2	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	İrade-i Seniyyeler	3	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Küçük Zabitan	3	Haber
126	23 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev.Ziya Muhittin			
126	23 Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
126	23 Kasım 1920	İmzasız	El Hamra	3	Haber
126	23 Kasım 1920	Mim Kemal	Halkalar	3	Hikâye
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Küçüklerden Büyüklere	4	İlan
126	23 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	İlan
126	23 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	Taşra Karilerimize	4	Haber
126	23 Kasım 1920	<i>Dersaadet</i>	İlan ve Reklamlar	4	İlan
126	24 Kasım 1920	İmzasız	Viladet-i Hazreti Peygamberi	1	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda	1	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Ermenistan Meselesi	1	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Malul Gaziler Riyaseti	1	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da Vaziyet-i Siyasiye	1	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	1	Haber

127	24 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
127	24 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Yıldız Yağması	2	Haber
127	24 Kasım 1920	Mehmet Asaf	Fenni Sergiyi Ziyaret	2	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Bir Sarık Kumpanyası	2	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Vazife ve Ölüm	3	Haber
127	24 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
127	24 Kasım 1920	İmzasız	İktisadiyat	3	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	3	Haber
127	24 Kasım 1920	Ahmet Selahattin	Af	3	Hikâye
127	24 Kasım 1920	Fahrettin Osman	Vazife ve Ölüm		Hikâye
127	24 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber
127	24 Kasım 1920	İmzasız	İlan ve Reklamlar	4	İlan
128	25 Kasım 1920	Orhan Sermet	Necat Yolu	1	Makale
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Ermenistan Kabinesi	1	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Yunanistan'da Tevarüs-i Saltanat Meselesi	1	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Sarî ve Genç Bir Adamın Tatlı Eğlenceleri	1	Haber
128	25 Kasım 1920	Ercüment Ekrem	Viraneler	2	Roman
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Huzme-i Efkâr	2	Özlü Sözler
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Cemiyet-i Akvamda Müzakerat	2	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Bir İstifa	2	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Dâhilî Havadis	2	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Telgraf Haberleri	3	Haber
128	25 Kasım 1920	Talat Hicabi	Kısmet Ağacı	3	Hikâye
128	25 Kasım 1920	Emil Edwards	Naciye Hanım	3	Roman
		çev. Ziya Muhittin			
128	25 Kasım 1920	Ahmet Selahattin	Bakir İzdivaç	3	Hikâye
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Taşra Karilerimize	4	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Vukuat	4	Haber
128	25 Kasım 1920	İmzasız	Tiyatrolar Sinemalar	4	Haber

II. YAZAR ADINA GÖRE SIRALAMA

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Tarih	Tür	Sayfa
A(Elif). Fenni	İlim ve Fen	2	9 Temmuz 1920	Makale	1
A(Elif). Fenni	Karınca Memleketi	9	16 Temmuz 1920	Makale	1
A(Elif). Fenni	Karıncalar Memleketi	16	23 Temmuz 1920	Makale	2
A(Elif). Fenni	Muzır Böcekler	30	6 Ağustos 1920	Makale	2
A(Elif). Recai	Facia-yı Leyliye	16	23 Temmuz 1920	Hikâye	3
A(Elif). Recai	İlaç	24	31 Temmuz 1920	Hikâye	3
A.(Ayın) Süleyman	Sedir Altı	53	6 Eylül 1920	Hikâye	3
Abdülkerim Hadi	Neden Battık Nasıl Çıkacağız?	54	7 Eylül 1920	Haber	2
Abdullah Ceydet [KARLIDAĞ]	Abdullah Ceydet'in Nutku	2	9 Temmuz 1920	Nutuk	3
Abdullah Ceydet [KARLIDAĞ]	Sıhî Teşkilat ve Islahat	65	18 Eylül 1920	Makale	1
Abdullah Ceydet [KARLIDAĞ]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	53	6 Eylül 1920	Makale	3
Agâh İzzet [YAZGAÇ]	Bir Banknotun Sergüzeşti	122	19 Kasım 1920	Hikâye	2
Ahmet Fazıl [AYKAÇ]	Karadeniz'e Çıkış	81	4 Ekim 1920	Hatıra	2
Ahmet Hamdi	Birinci İkrâmiye	37	15 Ağustos 1920	Hikâye	3
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	İki Asil Ruh	7	14 Temmuz 1920	Sohbet	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Gözyaşı Çeşmesi	14	21 Temmuz 1920	Hikâye	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Çamlar ve Serviler	21	28 Temmuz 1920	Sohbet	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Kartala Bir Ok Dokunmuş Yine Kendi Kanadından	35	11 Ağustos 1920	Sohbet	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Matbuat Hakkında	35	11 Ağustos 1920	Haber	3
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Matemin Kutsiyeti ve İlmin Kudreti	40	18 Ağustos 1920	Makale	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	47	31 Ağustos 1920	Makale	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Rahat ve Saadet	48	1 Eylül 1920	Sohbet	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Muhalifleri	52	5 Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	55	8 Eylül 1920	Sohbet	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Elmülemma ve Risale	60	13 Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Bizans'ın Sükûtuna Dair	67	20 Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU]	Edirne'de Bayram Alayı	67	20 Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Rasim	Lekesiz Saatler	4	11 Temmuz 1920	Hikâye	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Türk Fedakârlığı	6	13 Temmuz 1920	Tarih	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Türk İdaresinde Reaya	12	19 Temmuz 1920	Tarih	2

Ahmet Refik [ALTINAY]	Türk Tarihine Dair Macar Vesikaları	26	2	Ağustos 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Altı Yüz Sene Sonra	33	9	Ağustos 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Budin’de Türkler	43	23	Ağustos 1920	Tarih	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Ahlak Zaafı	53	6	Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Tarih ve Millî Mevcudiyet	81	4	Ekim 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Kara Mustafa Paşa’nın Hayatına Dair	95	18	Ekim 1920	Biyografi	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	62	15	Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Muahede-yi Sulhiyemiz ve Eski Borçlar	33	9	Ağustos 1920	Makale	1
Ahmet Refik [ALTINAY]	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	50	3	Eylül 1920	Makale	3
Ahmet Refik [ALTINAY]	İçtimai Meseleler	52	4	Eylül 1920	Haber	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Amerika Kadınları ve Hukuk-i Siyasileri	72	25	Eylül 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Bir Mesele-yi Lisanîye	84	7	Ekim 1920	Makale	3
Ahmet Refik [ALTINAY]	İçtimai Meseleler	86	9	Ekim 1920	Haber	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Mesken Buhranı ve Ahlak	86	9	Ekim 1920	Haber	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Lisan Meselesi	87	10	Ekim 1920	Makale	3
Ahmet Refik [ALTINAY]	Zamana Göre (Pretempero)	93	16	Ekim 1920	Makale	2
Ahmet Refik [ALTINAY]	Piyango İstikrazı	101	24	Ekim 1920	Makale	3
Ahmet Refik [ALTINAY]	İki Cereyan	119	16	Kasım 1920	Makale	2
Ahmet Selahattin	Kur	31	7	Ağustos 1920	Hikâye	3
Ahmet Selahattin	Bakir İzdivaç	128	25	Kasım 1920	Hikâye	3
Ahmet Selahattin	Af	127	24	Kasım 1920	Hikâye	3
Ali Nusret	Yazı Meselesi Etrafında	107	30	Ekim 1920	Makale	1
Ali Sami	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	65	18	Eylül 1920	Makale	2
Ali Sami	Gaak	80	3	Ekim 1920	Hikâye	3
Asaf Muammer [KÜTAYİS]	Milletimizin saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	52	5	Eylül 1920	Makale	2
Asaf Muammer [KÜTAYİS]	Cevap ve İzah	64	17	Eylül 1920	Beyanat	2
Âşık	Dostum Polis	26	2	Ağustos 1920	Hikâye	3
Bahir	Harfî Harfine	123	20	Kasım 1920	Mektup	3
Balta	Her Gün Bir Çam Mevsim Bahsi	113	5	Kasım 1920	Fıkra	1
Balta	Her Gün Bir Çam Alnımızın Yazısı	114	11	Kasım 1920	Fıkra	2
Balta	Her Gün Bir Çam Yangınlar	116	13	Kasım 1920	Fıkra	1
Balta	Her Gün Bir Çam İki Dertli	117	14	Kasım 1920	Fıkra	1
Balta	Her Gün Bir Çam Bir Ders-i İbret	118	15	Kasım 1920	Fıkra	1
Balta	Her Gün Bir Çam İki Türlü	120	17	Kasım 1920	Fıkra	1

Balta	Her Gün Bir Çam	123	20	Kasım 1920	Fıkra	1
Birinci Ferik Hurşit Paşa	Külaha, Çoraba Dair Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	37	15	Ağustos 1920	Mülakat	1
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor	82	5	Ekim 1920	Makale	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Yaz Sporları	4	11	Temmuz 1920	Makale	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Deniz Sporları	20	27	Temmuz 1920	Makale	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Küçük Havadis	27	3	Ağustos 1920	Haber	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Bisikletle Dünya Turu	34	10	Ağustos 1920	Haber	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor Yelken Müsabakası	39	17	Ağustos 1920	Haber	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Olimpiyat Haberleri	43	24	Ağustos 1920	Haber	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor Heyetinden	47	31	Ağustos 1920	Haber	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor Hayatı	65	18	Eylül 1920	Makale	4
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor Âleminde Birkaç Müşahede	68	21	Eylül 1920	Haber	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor(Futbol Mevsimi)	75	28	Eylül 1920	Makale	2
Burhan(ettin) [FELEK]	Dünkü Futbol Müsabakaları	93	16	Ekim 1920	Haber	4
Burhan(ettin) [FELEK]	Futbol Atletik Müsabakaları	94	17	Ekim 1920	Haber	1
Burhan(ettin) [FELEK]	Yeni Büyük Müsabakamız	98	21	Ekim 1920	Haber	1
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor Müsabakaları	111	3	Kasım 1920	Haber	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Spor İttihadı	117	14	Kasım 1920	Haber	3
Burhan(ettin) [FELEK]	Futbol Seçmelerine Bir Nazar	121	18	Kasım 1920	Haber	2
Cavit Bey	İptidai Mekteplerimiz Ne Olacak?	85	8	Ekim 1920	Haber	1
Celile Hanım	Âlem-i Nisvan	6	13	Temmuz 1920	Sohbet	3
Cemal bey	Fırkalar Arasında İtilaflar	72	25	Eylül 1920	Mektup	2
Cenap Şahabettin	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	39	17	Ağustos 1920	Makale	2
Cevat Rüştü [ÖKTEM]	Sultan Abdulhamit Han - ı Sanî	62	15	Eylül 1920	Sohbet	2
Cevat Rüştü [ÖKTEM]	<i>Dersaadet</i> 'in Çiçeklerin- den Yasemin, Zambak	16	23	Temmuz 1920	Sohbet	2
Cevat Gültekin	Aşkın Kuşu	78	1	Ekim 1920	Hikâye	3
<i>Dersaadet</i>	Karilerimize	1	8	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	<i>Dersaadet</i> Ailesi	1	8	Temmuz 1920	İlan	1
<i>Dersaadet</i>	Kimlerden Müteşekkil				yazısı	
<i>Dersaadet</i>	Belâ-yı Maişet	2	9	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Mesleğe Dair	3	10	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Yarınlar İçin	4	11	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Yeni Nesil	6	13	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Din ve Terbiye	8	15	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Spor Kulübüne Teşekkür	11	18	Temmuz 1920	İlan	3
<i>Dersaadet</i>	Pahalılığa Karşı	12	19	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Gençliği Himaye	13	20	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Yine O Dert	14	21	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Sulhtan Sonra	15	22	Temmuz 1920	Haber	1
<i>Dersaadet</i>	10-13 Temmuz	16	23	Temmuz 1920	Makale	1

<i>Dersaadet</i>	İrade Meselesi	17	24	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Daima O Dert	18	25	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Yakışır mı?	19	26	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Sulhtan Sonra	20	27	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Matem Günü	24	31	Temmuz 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	Bir Temenni	28	4	Ağustos 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	En Pahalı Şehir	31	7	Ağustos 1920	Makale	1
<i>Dersaadet</i>	İslahat	42	23	Ağustos 1920	Haber	1
<i>Dersaadet</i>	Muhterem Karie ve Karilerimize	123	20	Kasım 1920	Haber	1
<i>Dersaadet</i>	Taşra Karilerimize	123	20	Kasım 1920	Haber	1
<i>Dersaadet</i>	Taşra Karilerimize	126	23	Kasım 1920	Haber	4
Doktor Cemil	Doktor Cemil Paşa'nın İstifanamesi	102	25	Ekim 1920	Haber	2
E.M.	Tamburi Cemil Konseri	125	22	Kasım 1920	Haber	4
Emil Edwards	Naciye Hanım	114	11	Kasım 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	116	13	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	117	14	Kasım 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	119	16	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	126	23	Kasım 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	128	25	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	39	17	Ağustos 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	115	12	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	118	15	Kasım 1920	Roman	2
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	120	17	Kasım 1920	Roman	2
Emil Edwards	Naciye Hanım	121	18	Kasım 1920	Roman	2
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	123	20	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	124	21	Kasım 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	125	22	Kasım 1920	Roman	3
Emil Edwards	Naciye Hanım	127	24	Kasım 1920	Roman	3
çev.Ziya Muhittin	Naciye Hanım	122	19	Kasım 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	1	8	Temmuz 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	2	9	Temmuz 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	3	10	Temmuz 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	4	11	Temmuz 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	5	12	Temmuz 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	12	19	Temmuz 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	14	21	Temmuz 1920	Roman	3

Emine Semiye	Gayya Kuyusu	24	31	Temmuz 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	25	1	Ağustos 1920	Hikâye	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	26	2	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	27	3	Ağustos 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	28	4	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	30	6	Ağustos 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	31	7	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	33	9	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	36	12	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	38	16	Ağustos 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	43	24	Ağustos 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	46	29	Ağustos 1920	Hikâye	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	47	31	Ağustos 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	50	3	Eylül 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	51	4	Eylül 1920	Roman	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	53	6	Eylül 1920	Roman	3
Emine Semiye	Bir Cevap	53	6	Eylül 1920	Tenkit	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	54	7	Eylül 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	56	9	Eylül 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	58	11	Eylül 1920	Hikâye	3
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	59	12	Eylül 1920	Roman	1
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	60	13	Eylül 1920	Roman	2
Emine Semiye	Gayya Kuyusu	48	1	Eylül 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	16	23	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği "Zerrin"	64	17	Eylül 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Terfi	1	8	Temmuz 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Temaşa Âleminde	2	9	Temmuz 1920	Hikâye	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Tevfik İçin	5	12	Temmuz 1920	Makale	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Dert Ortakları	5	12	Temmuz 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	9	16	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	10	17	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	12	19	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Kitabülüstadaneden	12	19	Temmuz 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	13	20	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Ah Şu Kadınlar	14	21	Temmuz 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	15	22	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	18	25	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Karlı Dağlar gibi	19	26	Temmuz 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	20	27	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	21	28	Temmuz 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	23	30	Temmuz 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	24	31	Temmuz 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	26	2	Ağustos 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	27	3	Ağustos 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	28	4	Ağustos 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Tunca'nın Yavuklusu	28	4	Ağustos 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	31	7	Ağustos 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	33	9	Ağustos 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Sabir Efendi'nin Gelini	35	11	Ağustos 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	63	16	Eylül 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	65	18	Eylül 1920	Roman	2

Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	67	20 Eylül 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	68	21 Eylül 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	71	24 Eylül 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	73	26 Eylül 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	75	28 Eylül 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	77	30 Eylül 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	79	2 Ekim 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	82	5 Ekim 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	84	7 Ekim 1920	Roman	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Şark Çiçeği	86	9 Ekim 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	112	4 Kasım 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	113	5 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	114	11 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	115	12 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Şeyh Mazlum	115	12 Kasım 1920	Hikâye	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	116	13 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	117	14 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	118	15 Kasım 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	119	16 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	120	17 Kasım 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	121	18 Kasım 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	122	19 Kasım 1920	Roman	1
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	123	20 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Kaşıkçılar	123	20 Kasım 1920	Makale	3
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	125	22 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	126	23 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	127	24 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Viraneler	128	25 Kasım 1920	Roman	2
Ercüment Ekrem [TALU]	Terbiye	7	14 Temmuz 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Rüşvet	54	7 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	İntihar	56	9 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Memur	60	13 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Baba	61	14 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Fal	63	16 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Ecimli	64	17 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	İki Hemşire	67	20 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	On Üç Hanım	70	23 Eylül 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Keman Sesi	84	7 Ekim 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Gözyaşları	90	12 Ekim 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Kurumuş Güller	108	30 Ekim 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Yaz Hatıraları “Şarkı”	117	14 Kasım 1920	Nazire	1
Fahrettin Osman	Hicran ve Nisyan	125	22 Kasım 1920	Hikâye	3
Fahrettin Osman	Vazife ve Ölüm	127	24 Kasım 1920	Hikâye	
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Eski Anadolu	67	20 Eylül 1920	Makale	1
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Dümen Neferi	72	25 Eylül 1920	Makale	1
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	İntiharlar Çoğalıyor	72	25 Eylül 1920	Haber	2
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Eski Anadolu	74	27 Eylül 1920	Gezi	1
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Eski Anadolu 2: İlk Sevda	74	27 Eylül 1920	Gezi	2
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Kalk Borusu	75	28 Eylül 1920	Makale	1
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Kırpıntı Bahçesi	80	3 Ekim 1920	Hikâye	2

Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	Yine Trabzon	95	18	Ekim 1920	Hatıra	2
Fazıl Ahmet [AYKAÇ]	İstikbal Ââmâlî	108	31	Ekim 1920	Makale	2
Fazlı Necip	Sevgilimin Cazibesi	119	16	Kasım 1920	Hikâye	3
Feridun Fikri [DÜŞÜNSEL]	Maarif Islahatı Etrafında	83	6	Ekim 1920	Makale	
Feridun Fikri [DÜŞÜNSEL]	Maarif Islahatı Etrafında	86	9	Ekim 1920	Makale	3
Fi dumuyasan	Teessüf	35	11	Ağustos 1920	Hikâye	
Fransızcadan Tercüme	Sağır ve Kör	112	4	Kasım 1920	Hikâye	3
Fransızcadan Tercüme	Kılınç	108	31	Ekim 1920	Hikâye	3
Gabriel Danunçir çev. Kemal Ziya	Hamur Teknesi	117	14	Kasım 1920	Hikâye	3
Hasan	Osman Zeki Bey'e İthaf	37	15	Ağustos 1920	Şiir	4
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Kadın Kalbi	36	12	Ağustos 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Cinayet	8	15	Temmuz 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Güzel Yılan	11	18	Temmuz 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Gişe Önünde	18	25	Temmuz 1920	Hikâye	2
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Şemsiye Hırsız	20	27	Temmuz 1920	Hikâye	2
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Çingenelerin Köyü	21	28	Temmuz 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Vazifeperverlik	25	1	Ağustos 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Sanatkâr Ruhu	38	16	Ağustos 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Patates Çuvalları	43	23	Ağustos 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Tecrübe	47	31	Ağustos 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Gazete Düşmanı	52	4	Eylül 1920	Hikâye	3
Hayrettin Rüştü [AKIR]	Ahde Vefa	58	11	Eylül 1920	Hikâye	3
İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ]	Komedi:Yeni Dünya	98	21	Ekim 1920	Tiyatro	3
İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ]	Komedi:Yeni Dünya	97	20	Ekim 1920	Tiyatro	
İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ]	Komedi:Yeni Dünya	93	16	Ekim 1920	Tiyatro	3
İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ]	Komedi:Yeni Dünya	99	22	Ekim 1920	Tiyatro	3
İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ]	Komedi:Yeni Dünya	100	23	Ekim 1920	Tiyatro	3
İbrahim Alaattin [GÖVSA]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	48	1	Eylül 1920	Makale	1
İskender Fahrettin [SERTELLİ]	Tiyatro ve Gayesi	91	14	Ekim 1920	Makale	3
İsmail Hakkı Bey	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	51	4	Eylül 1920	Makale	1
İzmirli Tokadizade Şekim	Şair Eşref İçin	90	13	Ekim 1920	Eleştiri	2
İzmirli Tokadizade Şekip	Milletimizin Saadeti için Ne Düşünüyoruz?	61	14	Eylül 1920	Haber	1
Jozef Ru	Talebe Miktarı Azalıyor.	123	20	Kasım 1920	Haber	1
Kemalettin Turgut	Haluk Öldü.	13	20	Temmuz1920	Haber	1
Kenan	Terzizade Osman	30	6	Ağustos 1920	Şiir	4
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Gün Batarken	22	29	Temmuz1920	Sohbet	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Edebiyat Muhasebeleri	1	8	Temmuz 1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesiri	8	15	Temmuz1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesiri	15	22	Temmuz1920	Makale	1
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Bursalı Ahmet Paşa	29	5	Ağustos 1920	Biyografi	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Bursalı Ahmet Paşa	36	12	Ağustos 1920	Biyografi	2

Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Bursalı Ahmet Paşa	46	26	Ağustos 1920	Sohbet	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Bursalı Ahmet Paşa	56	9	Eylül 1920	Sohbet	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Muallim Olamaz mı?	63	16	Eylül 1920	Haber	1
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Muharrem Merasimi	70	23	Eylül 1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	“Vund” a Ait Bir Hatıra	91	14	Ekim 1920	Hatıra	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Edebiyat Âleminde	99	22	Ekim 1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Tasavvuf Tarihi	106	29	Ekim 1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Bugünün Meseleleri: Darülfünunumuz	84	7	Ekim 1920	Makale	2
Mehmet Fuat [KÖPRÜLÜ]	Osmanlı Tarihi Meselesi	77	30	Eylül 1920	Tarih	2
Lütfi Fikri	İstirham-ı Tavassut	73	26	Eylül 1920	Makale	1
M. Burhan(ettin) [FELEK]	Spor	90	12	Ekim 1920	Makale	3
M. H.(He)	Mebahis-i İktisadiye	37	15	Ağustos 1920	Sohbet	2
M. Şerafettin	Vücut-ı Sanî	82	5	Ekim 1920	Sohbet	1
M. Şerafettin	Vücut-ı Sanî	90	12	Ekim 1920	Makale	2
M. Şerafettin	Kaza ve Kader	75	28	Eylül 1920	Makale	1
M. Şerafettin	Nübüvvet	97	20	Ekim 1920	Makale	2
M. Şerafettin	Nübüvvet	105	28	Ekim 1920	Sohbet	2
M. Vehbi	Mübahase-yi İktisadiye	18	25	Temmuz 1920	Sohbet	1
M. Vehbi	Mübahase-yi İktisadiye	85	8	Ekim 1920	Makale	2
M.N.	Mebahisülümem	23	30	Temmuz 1920	Makale	2
Mahmut İbrahim	Onun İçin	125	22	Kasım 1920	Mensure	2
Mehmet Ali Aynî	Ruhani Bahisler ve Son Tecrübeler	96	19	Ekim 1920	Makale	1
Mehmet Ali Aynî	Feylosof “Vund” için	97	20	Ekim 1920	Makale	2
Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	55	8	Eylül 1920	Makale	2
Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	56	9	Eylül 1920	Makale	2
Mehmet Ali Aynî	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	58	11	Eylül 1920	Haber	2
Mehmet Asaf	Fenni Sergiyi Ziyaret	127	24	Kasım 1920	Haber	2
Mehmet Rasim	Mesut Bir İzdivaç	10	17	Temmuz 1920	Hikâye	3
Mehmet Rasim	Teyze Maviye	17	24	Temmuz 1920	Hikâye	3
Mihrünnisa Asım	Yürek Anahtarı	50	3	Eylül 1920	Hikâye	3
Mim Kemal	Halkalar	126	23	Kasım 1920	Hikâye	3
Moris Lovell çev. İbrahim Mihri	Mösyü “Panutiye”nin Salı Günleri	123	20	Kasım 1920	Hikâye	3
Mustafa Nihat [ÖZÖN]	Edebî Bir Mudhike	100	23	Ekim 1920	Tenkit	2
Mütercem Asım	Yürek Anahtarı	51	4	Eylül 1920	Hikâye	3
Mütercim Asım	Bir Kadın Gibi	29	5	Ağustos 1920	Hikâye	3
Mütercim Asım	Yürek Anahtarı	48	1	Eylül 1920	Hikâye	3
Necip Asım [YAZIKSIZ]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	38	16	Ağustos 1920	Makale	1
Necip Asım [YAZIKSIZ]	Bir Hatıra	105	28	Ekim 1920	Hatıra	2
Nurettin Şefik	Hayalet	13	20	Temmuz 1920	Hikâye	3
Orhan Mithat[BARBAROS]	Sükna Derdi	90	12	Ekim 1920	Haber	2
Orhan Sermet	Necat Yolu	128	25	Kasım 1920	Makale	1
R.N	İçtimai Dertlerimiz	115	12	Kasım 1920	Hatıra	1
Refik Ethem	Yetimler İçin	43	24	Ağustos 1920	Haber	3

Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Temaşa Tiyatro ve Tenkit	3	10	Temmuz 1920	Makale	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Porselen Çay İbriği	3	10	Temmuz 1920	Hikâye	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Damat İntihabı	6	13	Temmuz 1920	Hikâye	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Medeni Günahlar	15	22	Temmuz 1920	Hikâye	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Tenkitlerden Ne Bekliyoruz?	17	24	Temmuz 1920	Makale	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Temaşa Adaptasyona Dair	24	30	Temmuz 1920	Makale	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Dâhiyane Bir Keşif	27	3	Ağustos 1920	Hikâye	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Tercümelerden İstifade Edebilir miyiz?	31	7	Ağustos 1920	Makale	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Rüzgâr Önünde	33	9	Ağustos 1920	Hikâye	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	39	17	Ağustos 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	40	18	Ağustos 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	41	22	Ağustos 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	43	23	Ağustos 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	43	24	Ağustos 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	46	26	Ağustos 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Su Çekmek Bulaşık Yıkamak	46	26	Ağustos 1920	Hikâye	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	47	31	Ağustos 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	48	1	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	51	4	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	52	5	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	53	6	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	54	7	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	58	11	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	59	12	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	61	14	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	62	15	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	63	16	Eylül 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Temaşa “Dekor Meselesi”	64	17	Eylül 1920	Makale	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	65	18	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	67	20	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	70	23	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Sahne Tezyinatı	71	24	Eylül 1920	Makale	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	71	24	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	72	25	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	76	29	Eylül 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	82	5	Ekim 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	87	10	Ekim 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	90	12	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	90	13	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	91	14	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	92	15	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	93	16	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Bir Mecburi Cevap Daha	93	16	Ekim 1920	Tenkit	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	94	17	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	95	18	Ekim 1920	Roman	2

Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Edebi Bir Mudhike	97	20	Ekim 1920	Tenkit	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	98	21	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	100	23	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	101	24	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	103	26	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	104	27	Ekim 1920	Roman	3
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	106	29	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	107	30	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	108	31	Ekim 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Üçüncü Mecburi Cevap	109	1	Kasım 1920	Tenkit	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	111	3	Kasım 1920	Roman	
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	112	4	Kasım 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	113	5	Kasım 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Gizli El	114	11	Kasım 1920	Roman	2
Reşat Nuri [GÜNTEKİN]	Temaşa	123	20	Kasım 1920	Makale	3
Reşit (çev.)	Vagonda	21	28	Temmuz 1920	Hikâye	2
Rıfat Müfit(çev.)	Mahçup Adam	102	25	Ekim 1920	Hikâye	3
Selim Sırrı [TARCAN]	Nasıl Yaşayabiliriz?	63	16	Eylül 1920	Haber	1
Selim Sırrı [TARCAN]	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	63	16	Eylül 1920	Makale	1
Şehri	Günün Fıkrası	1	8	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	2	9	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	3	10	Temmuz 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	4	11	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	5	12	Temmuz 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	6	13	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	8	15	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	9	16	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	10	17	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	11	18	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	13	20	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	14	21	Temmuz 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	15	22	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	16	23	Temmuz 1920	fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	17	24	Temmuz 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	18	25	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	19	26	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	20	27	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	21	28	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	23	30	Temmuz 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	24	31	Temmuz 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	25	1	Ağustos 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	26	2	Ağustos 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	29	5	Ağustos 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	30	6	Ağustos 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	33	9	Ağustos 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	37	15	Ağustos 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	38	16	Ağustos 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	39	17	Ağustos 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	40	18	Ağustos 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	41	22	Ağustos 1920	Fıkra	3

Şehri	Günün Fıkrası	42	23	Ağustos 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	47	31	Ağustos 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	49	2	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	52	5	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	53	6	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	54	7	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	55	8	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	56	9	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	57	10	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	58	11	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	60	13	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	61	14	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	62	15	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	63	16	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	64	17	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	65	18	Eylül 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	66	19	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	67	20	Eylül 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	68	21	Eylül 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	69	22	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	70	23	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	73	26	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	74	27	Eylül 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	76	29	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	77	30	Eylül 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	79	2	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	81	4	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	82	5	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	84	7	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	85	8	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	88	11	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	89	12	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	91	14	Ekim 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	92	15	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	93	16	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	94	17	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	95	18	Ekim 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	97	20	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	98	21	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	100	23	Ekim 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	101	24	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	102	25	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	103	26	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	106	29	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	108	31	Ekim 1920	Fıkra	3
Şehri	Günün Fıkrası	109	1	Kasım 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	111	3	Kasım 1920	Fıkra	2
Şehri	Günün Fıkrası	112	4	Kasım 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	36	12	Ağustos 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	27	3	Ağustos 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	28	4	Ağustos 1920	Fıkra	1

Şehri	Günün Fıkrası	51	4	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	72	25	Eylül 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	86	9	Ekim 1920	Fıkra	1
Şehri	Günün Fıkrası	87	10	Ekim 1920	Fıkra	2
Talat Hicabi	Kısmet Ağacı	128	25	Kasım 1920	Hikâye	3
çev. Tarık Nihat	Genç Musikişinas	90	13	Ekim 1920	Hikâye	3
Terzizade Muallim Osman	Millele Hitap	36	12	Ağustos 1920	Şiir	4
Tevfik Fikret	Bedayi-i Sühan	14	21	Temmuz 1920	Şiir	2
Tevfik Fikret	Rübab'ı Şikeste'den	46	26	Ağustos 1920	Şiir	1
Tolstoy	Masalcı Kadın	88	11	Ekim 1920	Hikâye	3
Vasfi	Cevaba Cevap	75	28	Eylül 1920	Mektup	3
Yegâne Mehmet	Kadınların Hukuk-ı Siyasileri Hakkında Bir Cevap	76	29	Eylül 1920	Tenkit	2
Yusuf Ziya [ORTAÇ]	Edebî Mudhike	98	21	Ekim 1920	Tenkit	2
Yusuf Ziya Paşa	Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?	59	12	Eylül 1920	Makale	1

III. BÖLÜM

DERSAADET'TEN YANSIMALAR (SEÇME METİNLER)

I. EDEBİYAT VE EDİPLERLE İLGİLİ METİNLER



Resim-17 EDEBİYAT MÜSAHABELERİ

Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirâtı 1

Ermeni tarih ve edebiyatı hakkındaki neşriyatı ile maruf olan Mösyö "Arşak Çobanyan" 1906'da intişar eden Ermeni Âşıkları (Le Trouveres Armeniens) unvanlı küçük kitabı, Türk edebiyatı ile uğraşanlar için çok şayan-ı dikkat bir eserdir. Türklerin, Arap ve Acem taklidi klasik edebiyatlarından tamamıyla ayrı bir hayata malik olan halk edebiyatları ile ve "âşık" namı altında maruf saz şairlerinin hayat ve asarıyla istinas etmiş olanlar, "Arşak Çobanyan"ın eserinde Türk edebiyatının Ermeni edebiyatı üzerinde ne derin ne kuvvetli izler bıraktığını gösteren birçok şeylere tesadüf edebilirler.

Mülahazat-ı atıye, "Ermeni âşıklarının tetkiki esnasında gözümüze çarpan başlıca noktaların izahından ibarettir. Türk edebiyatı tarihî ve bilhassa Türklerin halk edebiyatı ve saz şairleri hakkında senelerden beri icra ettiğimiz -ve henüz kısmen münteşir- tettebbuatın mahsulü olan bu mülahazalar, öyle zannediyorum ki Ermeni edebiyatı ile uğraşan mütehassıslar için yeni bir zemin-i tetkik hazırlayacak ve şimdiye kadar yapılan tetkikatın tashih ve ikmaline bir vesile teşkil edebilecektir. Birbiriyle uzun müddet temasta bulunan milletlerin bütün içtimai müesseseleri gibi edebiyatlarını tetkikte de bu mukayese usulü çok faydalı bir usuldür. Hâlbuki "Arşak Çobanyan"ın eseri bize gösteriyor ki Ermeni edebiyatı hakkında tetkikatta bulunanlar bu nokta-i nazara asla ittiba etmemişler hatta pek nadir olarak Arap ve Acem tesirlerinden bahsettikleri sırada bile Türk edebiyatının adını anmamışlardır.

İşin en garip noktası, bilakis Ermeni edebiyatının Türk edebiyatı üzerinde icra-i tesir ettiği hakkında “Arşak Çobanyan” tarafından ileri sürülen mütalaadır. Ermeni edebiyatı hakkında maatteessüf hiç malumatım olmadığı cihetle Ermeni âşıkları hakkında başka tetkikat yapıp yapılmadığını “Arşak Çobanyan” tarafından ileri sürülen mütalaanın şimdiye kadar o hususta yapılan tetkikatın muhassalasını mı yoksa doğrudan doğruya kendisine mi ait olduğunu bilmiyorum.

Mösyö “De Morgan”ın ahiren intişar eden “Ermeni Tarihi”nde de Ermeni edebiyatına ait kısım tamamıyla “Arşak Çobanyan”ın eserlerinden muktebes olduğu cihetle bizi daha fazla tenvir edemedi. Mamafih aşağıda vereceğimiz izahat “Ermeni Âşıkları” müellifinin ilmî bir zihniyetle hareket edemediğini sarîh bir surette gösterecektir. Tarihî meselelerde millî “proje”lere tabii olmayarak tamamıyla gayr-i şahsî ve ilmî bir tarz-ı tetkik takip etmek müverrih için bir haysiyet-i ilmiye meselesidir. Binaenaleyh bu tetkikten maksadımız hakikatin tezahürüne çalışarak tarihî bir meseleyi tenvirden ibaret bulunuyor.

Tetkikat ve mülâhazatımıza başlamazdan evvel Ermeni Halk Şairleri –Ki bunların adı “Âşık”tan muharref olarak “Aşuğ”dur.- Hakkında “Çobanyan”ın verdiği malumatı hülâsa-i nakledeyim:

Ermeni âşıkları zaman ve mekân farkı nazar-ı itibara alınmak şartıyla eski Fransız “Truver” ve “Trubadur”larına benzer. Aralarındaki başlıca fark, bunların aristokrat bir sınıfa değil halka hitap etmelerinde. Düğünlerde, ziyafetlerde, bayramlarda, izdivaç ve vefat ayinlerinin bazı safhalarında “saz”larıyla icra-yı sanat etmelerindedir. Âşıkların bir kısmı, anadan doğma âmâdır. Bunlar en ziyade dinî mevzuları terennüm ederler ve halk onlara adeta “nim Kutsi” bir mahiyet verir.

Bunların büyük bir kısmı “ümî”dir. Yalnız “usta”larından şifahi dersler alarak mesleklerinin kavaidini öğrenirler. Hayatları seyyar ve serseri bir mahiyettedir. Evlenmezler, mücerret yaşarlar. Bazıları “eizze” hakkında didaktik şiirler, ilahiler yazarlar. Elllerinde sazları, köyden köye gezerek düğünlere, derneklere, bila-davet iştirak ederler. Bilhassa kış mevsimi tarla hayatı olmadığı için

köylüler bir aşğın geldiğini haber alır almaz etrafına toplanıp ocak başında onun şiirlerini, hikâyelerini dinlerler.

Âşıkların bir nevi “mücadele-i şairane”leri de vardır. Ustalarla çıraklar, eski âşıklardan mürekkep bir hakem heyetinin önünde ve birçok halk muvacehesinde otururlar. Bilbedahe, şiirler söyleyerek, izhar-ı rekabet ederler. Üstatlarından biri muayyen bir mevzu üzerine bir manzume inşat eder. Şakirtlerine bilbedahe aynı mevzua dair, aynı vezin ve kafiye ile cevap vermek yahut rakip olan üstadın vazettiği muammayı manzum olarak halletmek mecburiyetindedirler. Hangi şakirde, bu mücadeleden muvafakkiyetle çıkarsa o da üstat mertebesine erişmiş olur.

Bilbedahe inşat olunan bu manzumelerin büyük bir kısmı tabii mahv ü nisyana mahkûmdur. Kalan kısım, halk tarafından unutulmayıp şifahen zabtolunan ve nihayet fail-i meçhul bir türkü hâline gelen şeylerle, okuyup yazma bilenler tarafından zabtolunan parçalardır. Âşıkların sazlarla terennüm eyledikleri bu parçalarda “destanî-epique” bir eda mevcut değildir. Bilakis aşk, mehasin-i tabiat, adatın tenkit ve tarizi, müteheyyiç-i sofiyane âşıkların başlıca memba-ı ilhamını teşkil eder.

Ermeni âşıklarının asarı başlıca iki büyük sınıfa ayrılır: Hakiki âşıklar tarafından yazılan parçalar, onları takliden asıl muharrir ve şairler ve bilhassa ruhaniler tarafından vücuda getirilen şeyler addeden en fazla ve en ziyade zabt ve tespit edilmiş olanlar bu ikinci kısım eserlerdir. Asıl hakiki âşıklar tarafından yazılan eserler meyanında bu gün mevcut olan en eskileri miladi on dördüncü asırdan evveline çıkamıyor.

Âşık eserleri arasında en ziyade şayan-ı dikkat olanlar birinci kısım eserlerdir. Bunlarla Acem şiiri arasında bazı müyabehetler göze çarparsa da bunlar sathi ve zahiridir. Muahhar âşıkların hemen hepsi Müselmanların halk şairlerine vâkıftırlar ve ondan bazı şive ve edalar, bazı mecazlar, bazı nazım tarzları almışlardır. Lakin bu iktisat sırf şekle ait olup esas tamamıyla müstakildir. Bilakis bu âşıklar Müslümanlardan aldıklarından fazla onlara bazı şeyler vermişlerdir. Ermeni âşıklarının birçoğu Türkçeyi, Acemce, Gürcüce şiirler yazmışlardır. Hatta Türklerle Kürtlerin birçok saz şairleri Ermeni’dir.

Bunlar şüphesiz kendi tabiat-ı millîyelerinden, ruhlarından, Hristiyan zihniyetinden birçok şeyler İslam şiirine ithal etmişlerdir. Eski âşıklara gelince onlarda hiçbir suretle yabancı bir tesir görülemez. Yegâne memba-ı ilhamları, Ermeni halk edebiyatı, onun tabii ve millî şiiridir. “Gerupe”nin, “Ohanis”in, “Koçak”ın şiirleri Ermeni ırkının hissiyat-ı şahsiyesini gösteren halk edebiyatının bir mahsul-ı tekâmül ve inkişafıdır.

Ermeni âşıkları ve onların vücuda getirdikleri edebiyat hakkında, “Arşak Çobanyan”ın eserinin iktibas ettiğimiz bu küçük hülasa karilere vazih bir fikir verebilir. Gelecek makalemizde mufassalen bildireceğiz ve Ermeni edebiyatının Türk edebiyatından ne derin bir surette müteessir olduğunu bütün vesaik ve delailiyle gösterecektir.

Köprülüzade Mehmet Fuat, S. 8, 15 Temmuz 1920, s. 2-3.

Türk Edebiyatının Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Tesirâtı 2

Ermeni âşıkları hakkında geçen makalemizde verilen malumat onların bizim Türk âşıklarından tamamıyla farksız olduğunu gerek tarz-ı hayatları gerek heyet-i içtimaiyede rolleri itibarıyla aralarında hiçbir fark bulunmadığını göstermektedir. Mesela “Çobanyan”ın tarif ettiği “mücadele-i şairane” ve “muamma asmak” meselesi aynıyle Türk âşıklarında da asırlardan beri bir ayin-i mahsus şeklinde mevcuttur. “Saz şairleri” unvanı altında 1329 senesi İkdâm nüshalarında münteşir silsile-i makalemizin 12 Nisan tarihli altıncı numarasında “âşık teşkilâtı” ve “âşık fasılları” hakkında birtakım izahat, mücadele-i şairane ve muamma asmak meselelerinin Türkler arasında kaç asırdan beri muayyen birtakım usullere tabi olarak mevcudiyetini ve Ermenilere bunun Türklerden geçtiğini anlatabilir. Mamafih “Çobanyan” Ermeni âşıklarının İslam ve Türk edebiyatlarından aldıkları şeylerin şekli ve zahiri olduğunu ve bilakis Hristiyan- Ermeni ruhundan birçok şeyleri İslam şiirine ithal ettiklerini söyleyerek bunu inkâr etmektedir.

İşte biz bu mühim tarihî meseleyi indî müddealarla değil kati vesikalarla, ilmî bir surette halletmek istiyoruz. Filhakika Türk âşıkları ile Ermeni âşıkları arasında tarz-ı hayat ve adat ilh... itibarıyla mevcut müşabehet, insanı ister istemez bu suali irada sevk ediyor: Acaba Ermeni âşıkları mı Türk tesiri altında kaldı, yoksa Türk âşıkları mı Ermeni tesiri altında kaldı? “Arşak Çobanyan” hiçbir delile istinat etmeksizin ikinci fikrî ileri sürüyor. Biz ise bilakis sırf tarihî vesikalara istinaden ilk fikrî terviç ve müdafaa edeceğiz.

Ermenilerin Türklerle temasından evvel malik oldukları halk şairleri ve onların hayat ve asarı hakkında hiçbir malumata malik değilim. Onlarla muahhar devredeki aşuğları arasında mukayese yaparak aralarındaki başlıca farkları bulabilmek Ermeni edebiyatı mütehassıslarına ait bir meseledir. Bizi burada asıl alakadar eden nokta Ermenilerin Türklerle temasından sonra meydana çıkan “saz”lı “Aşuğlar” ve onların Türklerle olan revabıttır. Aslı Arapça olmakla beraber Türkler arasında “saz şairi” manasına gelen “âşık” kelimesinden muharref “âşuğ” tabiri bile bu edebiyatın Türk tesiri altında teşekkül ettiğini gösterebilir. Sonra gerek şekli-

nazm, şekl-i eda, son mısralarda şairin isminin zikredilişi ve daha bu gibi birçok şekli ve manevi hususiyetler tamamıyla Türklerin halk edebiyatından, yani Türk âşıklarından alınmıştır. Çünkü Ermenilerin “âşuğ”larına örnek olan bu tarz-ı edebiyat Araplara ve Acemlere değil Türklere mahsus ve tamamıyla Türk(orijinalite)sini haizdir.

Türklere has olan bu “âşık edebiyatı”nın tamamıyla millî bir menşei, bir ananesi vardır: “Türk Edebiyatı Tarihi” unvanlı eserimizde izah ettiğimiz vecihle bu edebiyat daha İslamiyet’ten evvel Türklerin arasında şayi’ ve mütekemmildi. Muahharen İslamiyet’in kabulünden sonra da bu millî şekl-i edebiyat sönmemiş, halk arasında kuvvetli bir surette yaşamıştır. Yalnız Anadolu’ya gelen Oğuz Türkleri arasında değil, muhtelif sahadaki Türkler arasında bu edebiyat mevcuttur. Mesela Kaşkar Türklerinin halk edebiyatı ile Anadolu’daki Türk âşıklarının şiirleri arasında müşabehet, Türklerdeki âşık edebiyatının millî bir menşei olduğunu kati surette gösterebilir. Bu edebiyat üzerinde İslamiyet’in, Arap ve Acem edebiyatlarının tesiri mevcut olmakla beraber bu tesirât, bu edebiyatın millî ve orijinal mahiyetini asla ihlâl edememiştir. Şimdiye kadar neşrettiğimiz eserlerde mufassalen ve bütün delâil ve vesaikle izah edilmiş olan bu cihetler nazar-ı itibara alınınca Türk edebiyatı üzerinde Ermeni âşıklarının hiçbir tesiri olmayacağı kendiliğinden anlaşılır. Eğer Türklerdeki âşık edebiyatı, onların Ermenilerle temasından sonra vücuda gelmiş ve kablel-ıslah eski bir maziye, asır dide bir manaya malik olmamış olsaydı, edebiyatımız üzerinde Ermenilerin tesiri olmasına belki ihtimal verilebilirdi. İslamiyet’i kabul etmiş ve İslam medeniyeti dairesine girmiş olduğu için Ermeni harsına çok faik Bizans harsına, edebiyatına bile lakayt kalmış Türklerin, Ermeni edebiyatından müteessir olmaları iddiası gayr-ı varittir. Hâlbuki Ermeni âşıklarının Türk halk şairlerinden müteessir olduğu iddiası, birçok nokta-i nazardan kuvvetle müdafaa olunabilir:

Evvela: Ermeni âşıklarının isimleri ve kullandıkları musiki aleti bile aynen Türklerden alınmıştır.

Saniyen: Türkler kemiyetten çok ve siyaseten hâkim bulundukları için Ermeniler daha ziyade Türk tesiri altında kalmışlardır. Bunun en büyük delili

“Çobanyan”ın da itiraf ettiği veçhiyle Ermenilerden birçok Türk âşıkları, yani Türkçe şiirler yazan halk şairleri yetiştirmesidir. ”Evliya Çelebi”, “Çobanyan”ın da bahsettiği “Muş”taki Ermeni kilisesinden ve Müslim, gayr-ı Müslim bütün âşıklar indinde onun marufiyetinden bahsederken oradaki Ermeni âşıklarının da Türkçe şiirler yazdıklarını zımnen anlatıyor. Eğer makalemizin hacmi müsait olsaydı asırlardan beri Türkçe şiirler yazmış muhtelif Ermeni âşıklarından bahsedilebilirdik. İşin en garip cihetlerinden biri de bu Ermeni âşıklarının sair Türk âşıklar gibi ekseriyetle “Bektaşî” tarikatına mensup olmalarındadır. Ve esasen “Bektaşî Tarikatı” tam bir Türk tarikatıdır.

Salisen: Muahhar Ermeni âşıklarının “Çobanyan”ın da itirafı veçhiyle Türk âşıklarından şekil ve edaca birçok ıktibasatta bulundukları muhakkaktır.

Rabien: Türklerin âşık edebiyatlarında hiçbir Ermeni veya Hristiyan tesiri olmayıp Türkçe yazan Ermeni âşıklarının eserleri de tamamıyla Türk zevk ve ilhamıyla yazılmıştır.

Ermeni edebiyatı mütehasısları bu ileri sürdüğümüz noktaları nazar-ı itibara alarak tetkikatta bulunacak olurlarsa kendi “âşuğ”ları üzerindeki Türk tesirini vazih bir surette tespit ve tayine muvaffak olurlar, yoksa bu kadar delail ve vesaik muvacehesinde ve “muamma asmak” “mücadele-yi şairane”de bulunmak gibi tamamıyla Türk âşıklarına has teferruatta bile bu kadar müşahabetler göze çarparken bu tesiri açıktan açığa inkâr etmek kabil değildir.

Son söz olarak şunu söyleyelim ki âşık edebiyatı tamamıyla Türklere has bir vadidir. Türklerle asırlarca beraber yaşayarak onlardan birçok şeyler alan Ermeniler yavaş yavaş bu âşık edebiyatı ile istinas ederek Türkçe söyleyen birçok âşıklar yetiştirmişler ve biraz sonra bu tarz, edebiyat zevklerine tamamıyla uygun geldiğinden onu takliden aynı şekil ve edada kendi millî lisanlarıyla da eserler vücuda getirmişlerdir. Ermeni âşıkları hakkında bundan böyle yapılacak tetkikat bu nokta-i nazarı teyit ve tevsik edeceği bence muhakkaktır.

Köprülüzade Mehmet Fuat, S. 15, 22Temmuz 1920, s. 2.

Bir İflasın Önünde

Geçen asrın bazı müttetikleri insanların maddi terakkiyatı karşısında “güzellik ve iyilik” mevhumlarının nihayet iflas edeceğini söyledikleri zaman bu kehanet birçoklarınca istihza ve istihkaf ile karşılanmıştır. Muazzam tünellerle bin yıllık dağların esrarını delen ve bakir ağaçlarını kömür dumanıyla kirleten şimendifer onların gözünde insaniyeti manevi bir iflas uçurumuna sürükleyen meşum bir devdi. Eski asrın tabiata yakın yaşayan müteenni, vakur adamları kendilerini tabiattan ayıran bu aceleci, şarlatan makinelere karşı bu kadar itimsiz davranmakta acaba haklı mıdır, yoksa onların fazla bir muhafazakârlık hissine mağlup olduklarını ve bu maddi telakkilerin beşeriyeti manen de yükselteceğini iddia edenler mi doğru söylüyorlardı? 19. asrın bir türlü kestirip atmadığı bu mecmuayı biz 20. asrın başında ve bilhassa şu altı senelik badireden sonra halledebiliyoruz. Denizlerle karalar yetişmiyor gibi gökyüzüyle deniz dibine de musallat olan insanlar artık bugün maddi birer makine hâline gelmişler. Herkesin ve her şeyin kıymeti yalnız maddi değeriyle temin ettiği kazançla ölçülüyor. Dinî rabıtalara kırılmış, ahlaki düşünceler ortadan kalkmış, yalnız muhtelif milletler değil hatta her milletin muhtelif sınıfları biraz daha fazla kazanmak için hemen hemen birbirini yemeğe müheyya iyilik ve doğruluk mevhumlarının bu kat’i iflası önünde, güzellik telakkisinin bazı sanatın, şiirin, edebiyatın, fikir ve felsefesinin de iflası kadar tabii bir şey olamaz. Biraz etrafınıza bakarsanız biraz kitapçı camekânlarına göz gezdirirseniz bu hakikati bütün acılığıyla görebilirsiniz bütün dünyada tiyatro yerine sinemalar kaim olmuş insanlar trajedilerin yerine cinaî filmler seyriyle sevkıyap oluyorlar.

Geçenlerde bir Fransız gazetesi ahiren Londra’ya gelen meşhur bir sinema aktristinin Londra halkı tarafından ne muhteşem ve ne hararetli bir istikballe mazhar olduğunu anlatırken hiçbir dâhinin hiçbir kahramanın hatta bunun onda biri derecesinde halkı teheyyüç edemeyeceğini söylüyor. Yalnız Londra halkı için değil belki bütün cihan ahalisi için ne kadar doğru bir mütalaa ! İstanbul halkının kapitalist “peymane”yi “Yavuz’dan, Fuzulî’den, Fikret’ten yüz kere daha iyi bildiğini iddia eder miyiz? İskender-i Kebir bütün cihanı kendi nam ve şanıyla doldurmak istemiş. Bugün hâlâ bu hırs ile yaşayanlar varsa onlara sinema

oyunculuğundan başka meslek tavsiye edebilir mi? İnsanların bugün geçirmekte oldukları manevi buhran hiç şüphe yok on dokuzuncu asrın mahsulüdür. Fakat buhar elektrik sayesinde ilk on sekizinci asrın maddi terakkiyatını yüz senede fersah fersah geçen bu asrın nasıl oluyor da insanları kutsiyet duygusundan, iyilik ve doğruluk, güzellik mevhumlarından bu kadar uzaklaştırıyor. İşte hâlli icap eden bir mesele.

Geçen asra gelinceye kadar insanlar, manevi terakkileri ile mütenasipti. Bilhassa on sekizinci asır, hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet gibi birçok mukaddes mefkûreler doğurarak, on dokuzuncu asrın yeni hayat ve yeni bir âlem yaratacağı ümidini vermişti. Hukuk-ı beşer beyannamesi, ihtilal-i kebir mefkûrecilerin yalnız Fransa'yı değil Fransızlarla beraber bütün insanları düşündüklerini gösteren ilahî bir delildir. Lakin ne kadar yazık ki on dokuzuncu asır mefkûreciler için bir hüsrân ve inkisar asrı oldu. Fizik ve kimya düsturları kitaptan hayata geçerek yeryüzünü az zamanda tanınmayacak bir şekle soktuğu hâlde insanî mefkûreler bilakis hayattan kovularak kitap sayfaları arasına saklanmaya mecbur oldu. Maddî terakkiyat arasında vücuda gelen büyük nispetsizlik bugünkü buhranların büyük amillerinden biridir. Büyük sanayinin inkişafı sermayenin tahkimi iktisadî rekabetlerin müzemmim bir şekilde devamı amele ile sermayedarlar arasındaki uçurumun derinleşmesi sefahatle beraber sefaletin de müthiş bir nispetle tezayidi, maneviyata karşı gösterilen lakaytlıkla mütereffiken maddiyatçılığın teemmimi hülâsa bütün bunlar beşeriyeti bugün içinde çalkandığı müşkilat-ı girdaba sürükledi.

Acaba insanlar istikbali tehdit eden bu korkunç girdaptan nasıl ve ne vasıtalarla kurtulacaklar? Her mesleğe mensup mütefekkirler kendi prensiplerine göre halka muhtelif çareler göstermekle iştiğal ediyorlar ve buhran şiddetlendikçe ona deva arayanların adedi ve faaliyeti de o nispette çoğalıyor. Sosyalistler ve komünistler bir taraftan ve anarşistler, kapitalistler diğer taraftan bu vesile ile propagandalarını arttırmaktalar. Herkesin mesuliyeti başkalarının tatbiki hâlinde kurtuluş ümidi kaldığını ileri sürüyor. Ya kim haklı?

Bu müthiş suale cevap vermek mesuliyeti öyle kolay kolay deruhte edilemez. Yalnız hastalığı göstermekle iktifa ediyoruz.

İnsan melek olsaydı cihan cennet olurdu. Diye bağırın Fikret ne kadar doğru söylemiş... Kuvvete ve maddeye tapınan on dokuzuncu asır, bütün mukaddesatı, bütün mefkûreleri o kadar huşunetle reddetmeseydi. Cihan bir cennet olmasa bile- insanlar bugün elbette daha mesut olacaktı.

Köprölüzade Mehmet Fuat, S.1, 8 Temmuz 1920, s. 2-3.

Gün Batarken

(Millî hikâye muharriri: Ercüment Ekrem “Diken” ikinci neşriyatından 336)

Ercüment Ekrem Bey’in bir timsali isim altında hikâye, bilhassa mevzu’unun hayatından alınmış olması itibarıyla nazar-ı dikkati celbe şayandır. Başka edebiyatlarda herhangi bir hikâye mevzu’unun millî hayat ile alakadar olması şüphesiz mühim bir hadise sayılamaz: Lakin “Edebiyat-ı Cedide”nin o ekseriyetle sahte, hayatımızla alakadan mahrum hikâyelerinden başlayarak bu güne kadar, edebiyatımızda kendimizi görmekten o kadar mahrumuz ki bu ihtiyaç bizlerde derin bir iştiyak hâlini alıyor. İşte Ercüment Ekrem Bey’in “*Gün Batarken*”i bu iştiyakı az çok teskin edebilen nadir eserlerdendir.

“*Gün Batarken*” mevzuu itibarıyla basit, sade bir hikâyedir. Şu son sefalet, şenaat senelerinin yetiştirdiği bir “harp zengini”nin hayatı. İstekzade imamı merhum Aşir Efendi’nin oğlu mülazım Hulki Efendi, mektepten çıkar çıkmaz o esnada müthiş bir feveran hâlinde bulunan Makedonya’ya sevk olunuyor. Ve orada senelerce bir takip müfrezesi kumandanlığında bulunduktan sonra On Temmuz inkılâbını doğuran inkılâp hareketine faalane iştirak ediyor. İnkılâbı müteakip mülazım-ı evvel olan Hulki, arkadaşlarının eski fedakârlık hislerinden tecrit ettiklerini, ikbal ve servet esiri olduklarını görünce onlarla alakasını kesiyor. Bir annesi, bir de zevcesiyle Manastır’da menkup ve münzevi yaşıyor. Balkan Harbi’nde omuzundan yaralanmakla beraber, hizmetine mükâfaten yüzbaşı olan Hulki, artık İstanbul’da, İstekzade Mahallesi’ndeki baba ocağındaki eski ikbal-perest arkadaşlarına kin püskürerek oturmaktadır.

Tamam, bu esnada umumi seferberlik ilan olunuyor. ”Hulki”yi İstanbul’dan uzaklaştırmak için Nevşehir ahz-ı asker riyasetine tayin ediyorlar Fedakâr zabıt bu uzaklaştırmadan kuşkulananarak gitmemek, istifa etmek istiyor. Lakin yaşamak mecburiyeti var... İster istemez ailesini alıp Nevşehir’e gidiyor. Ahz-ı asker reisliği çok kârlı bir iş olmakla beraber Hulki, böyle bir denaette bulunabilecek bir adam değildi. Saraylara, kâşanelere yerleşen, rütbelere, nişanlar alan eski arkadaşlarına karşı bu kadar nefret beslemesi niçindi? Fedakârlıktan, doğruluktan ayrıldıkları için

değil mi? İşte böylece Hulki Bey bütün kasabada doğrulukla, sertlikle tanınıyor ve sayılıyor.

Ahz-1 asker şubesinde gayr-1 müsellah efrat arasından ayrılmış bir “Cingözoğlu Prodromus” var ki annesi “Mari”yle birlikte az zamanda Hulki Bey’e ve ailesine duhul ederek onun bütün işlerini görüyor. Ahz-1 asker şubesinin gerek kendisine, gerek reisine ne kadar varidat getireceğini mütehasırane düşünmekle beraber Hulki’den korktuğu için bir türlü istikametten ayrılmamaktadır. Hulki bu asude hayat içinde yuvarlanıp giderken birdenbire İstanbul’dan fena bir haber alıyor: Bir sene evvel hastalıktan yeni kalkmış zevcesini Ada’ya götürmek için evini terhin ederek yüz elli lira aldığı sarraf Artin Ağa, kendisine borcunu ödemesi için nihayet bir ay mühlet veriyor. Aksi takdirde kırk yıllık baba ocağı yok pahasına satılıp gidecek... ”Cingözoğlu” yüzbaşının tavrından sıkıntıyı hissediyor ve şeytankârane bir suret ile yüz elli liraya muhtaç olduğunu öğreniyor.

“Cingözoğlu”nun eskiden beri hizmetinde bulunduğu zengin tacir “Çimenoglu Yurdan”ın küçük oğlu bu esnada askere çağrılmak üzeredir. “Yurdan” bu oğlunu kurtarmak için bin lira vermeye hazırdır. ”Cingözoğlu“ da bunu pek iyi biliyor. Lakin mesele yüzbaşını kandırmakta. Fitrî bir psikolog olan bu Nevşehirli, Yurdan namuskarane istikraz etmek kabil olup olmadığını anlamak isteyen yüzbaşına buna imkân olmadığı cevabını getirip ve biçarenin bu son ümidini de kırdıktan sonra ani bir fırsat düşürerek:

- Kabahat sende yüzbaşım, diyor. Millet para kazanıyor. İstesek değil evi irehinden kurtarmak, yanına beş, altı tane daha yaparsın, söz temsili...

Yüzbaşı hiddetlenip bu teklifi reddediyor. Lakin ertesi sabah borç vadesinin bir gün sonra biteceğini hatırlatan bir telgraf gelince artık Hulki’nin son mukavemeti de kırılıyor ve bir sene tebdil-i hava mukabilinde Yurdan’dan üç yüz lira alıyor. Artık bundan ötesi pek kolaydır: Şube reisiyle yazıcısı adamakıllı zar atmağa başlıyorlar. Bir aralık şube işleri az varidat getirmeğe başlayınca, “Cingözoğlu”nun teşvikiyle altın kaçakçılığı ediyorlar. İstanbul’a altın götürüp getirdikçe burada ne vurgunlar vurabileceğini gören “Cingözoğlu” nihayet yüzbaşını kandırarak

askerlikten istifa ettiriyor ve Galata'da İstikamet Hanı üçüncü katından “İstekzade Hulki ve Şürekâsı” yazıhanesi açılıyor.

“Cingözoğlu” az zamanda İstanbul piyasasının bütün oyunlarını piyasa ile alakadar mahafil-i daire-i resmiyede iş görmek yollarını öğreniyor ve efendisinin de nüfuzuyla mütemadi kazanmaya başlıyorlar. Artık Hulki de, kâtibi de levanten mahfillerine, poker cemiyetlerine, çay ziyafetlerine girip çıkıyorlar. Bu yeni hayattan pek ziyade hoşlanan Hulki, Ayaspaşa'da bir apartman tutarak anasının ve karısının bütün ısrarlarına rağmen İstekzade mahallesinden oraya taşınıyor. Atıyla, arabasıyla, altın saplı bastonuyla artık taze bir harp zengini yetişiyor. Ailesi artık ona yabancı ve bayağı görünmeye başlıyor. Saf ve sade zevcesinden sıkılıyor.

Hulki'nin bu hâlini sezen Cingözoğlu onu “İzmaru” isminde fevkalade güzel fakat ancak Almanların kucağında dolaşmakla yaşayabilen genç bir kadınla tanıştırıyor. Safdil Hulki, derhâl bunun oyunlarına kanıyor. Ve iyice uzun bir mücadeleden sonra karısını boşayarak “İzmaru”yu apartmana getiriyor. Gelininden ayrılmak istemeyen annesi de onunla beraber eski mahallesine avdet etmiş, oğluyla alakasını kesmiştir. Şimdi Ayaspaşa'daki apartmanda mütemadi ziyafetler, poker âlemleri tertip ediliyor. Hulki “İzmaru”nun güzelliği ile mest ve meşguf. Hâlbuki artık kendi hesabına çalışmak için Hulki'den dostça ayrılmış olan Harbiye müteahhidi “Cingözoğlu” pek yakında iflas edeceğine emin olduğu Hulki'nin yerine İzmaru'yu almak, bu güzel kadınla yaşamak esbabını araştırmakla meşgul bulunuyor. Esasen “İzmaru” da bu teşebbüse bigâne değil işten, ticaretten hiçbir şey anlamayan Hulki, bir taraftan borsa oyunlarında aldatılırken diğer taraftan da nesi varsa hep “İzmaru”nun eline geçiyor. Cingözoğlu'nun serveti mütemadi artarken Hulki, mütemadi iflasa doğru koşuyor. Cingözoğlu'ndan bu hakikati öğrenen “İzmaru” bir taraftan Hulki'yi defetmek çarelerini düşünüyor, mütemadi kavgalarla onu iz'ac edip soğutuyor, diğer taraftan da müstakbelde sürdürecekleri müşterek hayata mahsuben Cingözoğlu'yla münasebeti artırıyor.

Artık muharebe bitmiş, mütareke ilan olunmuştur. Daha o gün mai beyaz rozet takıp şapka giyen Cingözoğlu'nu Hulki, o akşam apartmanda İzmaru ile öpüşürken görünce artık nefret hissettiği bu mahlûktan, bu hayattan kaçıyor ve tekrar

İstekzade mahallesindeki baba ocağına kavuşarak eski zevcesiyle nikâh tazeleniyor. O akşam zevcesiyle beraber tahtaboştan batan güneşi seyrederken “Cingözoğlu”nu “İzmaru”ları ile şehrayine hazırlanan Beyoğlu’nun manzarası, ona şu son birkaç senelik hayatını hatırlatıyor ve vicdan azabı duyuyor. O aralık akşam namazından henüz kalkmış olan Sadberk Hanım neye ağladığını sorunca Hulki, sadece “Günün batışı dokundu da...” cevabını veriyor. Bu sözdeki manayı anlamayan şefkatli ana çocuğunu teselli için:

-İlahi çocuk! diyor. Bugün battıysa yarın daha güzeli doğar. Bunun için de ağlanır mı?

İnsan kitabı kaparken tıpkı Hulki gibi gözyaşlarını zor zapt edebiliyor. Netice o kadar muvaffakiyetlidir. Esasen başından sonuna kadar bu eserde kendi hayatımızla, yaralarımızla karşılaşırız. Hulki, Cingözoğlu, İzmaru, harp senelerinde emsaline çok tesadüf ettiğimiz simalardır. Sonra Hulki’nin manevi sükûtu ve o sükûta rağmen, mesela askere vereceği evini altmış bin liralık bir kârı istihkar ederek vermesi gibi yüksek hareketleri, sonra baba ocağına avdeti, gayet güzel ve canlı bir surette tasvir olunmuştur. Hele Sadberk Hanım’la gelininin Eyüp’te perçemli bakıcıya gitmeleri gibi İslam Türk hayatının hususiyetlerine ait sahnelerde büyük bir muvaffakiyet vardır. “*Gün Batarken*” harb-i umumi dediğimiz, maddi ve manevi bozgunumuzu bütün heyet-i mecmuasıyla canlandırarak, umumi levhalar hâlinde yaşatarak değil, fakat bir aile hayatının köşesinden basit ve sade bir surette ve şüphesiz muvaffakiyetle göstermektedir. İfadeye itina edilmeyerek bazı basmakalıp cümle ve tabirlerin sıkça kullanılması, bir iki yerde lüzumsuz bazı tafsilata girilerek tahkiye cereyanının ihmal edilmesi gibi ufak kusurlarına rağmen bu hikâye, edebiyatımızın şu son seneler zarfında vücuda getirebildiği pek nadir kıymetli mahsullerden biridir. Çünkü muharriri yalnız tahkiye sanatını değil, Türk ruhunu ve Türk hayatının hususiyetlerini de pek iyi biliyor.

Köprülüzade Mehmet Fuat, S. 22, 29 Temmuz 1920, s.2-3.

Kartala Bir Ok Dokunmuş Yine Kendi Kanadından

Yevmi ceridelerimizin birinde, maruf bir muharririmizin “Nimelcelis“ serlevhasıyla eski bir mecmuanın münderecatından bahsederken “bilmediğini bilersen ve bilmek için sormazsan korkarsın ki sorarsan bilmediğini bilirler” mealinde olan :

*“Dānî ki ne-dānî vü ne-porsî ki be-dānî
Tersî ki be-porsî ki ne dānend ki ne-dānî”*

Beytinin müfadını tahlil ettiği sırada aynen şu ifadelerde bulunuyor. “ Lisan-ı Acem’in kudretini, azametini anlamak için bu mümareseler kifayet eder. Kabil mi ki aynı fikrin bu insicam ile bu belagatle (!) Türkçemizde ifade edilebilsin. Şiir-i kadimimiz maalesef daima zihaf gibi imale gibi ayıplarla maluldür. Ekseriya güzel bir fikir için çirkin bir kisve olur.”

Farisinin kudret ve azametini değilse bile incelik ve güzelliğini inkâr eden bulunamaz. Yalnız bu lisanın aheng-i malumunu ispat sadedinde bu zavallı beyit işhad edilmemeli idi. Bunda ta çocuk iken tarifini okuduğumuz belagatten eser olmadığı gibi fesahat bile yoktur. Beş kere “ki” edat beyanı tekerrür eden bir beyit hiçbir lisanda hatta fesih değildir ki belîğ olsun. Hele aynı fikrin bu insicam ile bu belagatle Türkçemizde ifade edilemeyeceğini iddia kabil-i af olmayan bir iftiradır.

Of! Bizdeki bu “tezlil-i nefse tebcil-i gayr” illeti tedavi olunmayacak mı?

Türkçemizde aynı insicam ve fesahatle ifade edilemeyeceği iddia olunan bu fikrin zihafsız, imalesiz ve daha fasih bir ifade ile bir anda, düşünmeden irticalen tebliği pek kolay ve buna muvaffak olacak zevat pek çoktur ve tereddüde mahal yoktur. İşte ispatı, işte ufak bir takdim ve tehir ile tercümesi:

*“Bilmediğini bilersen bilmek için sormazsın
Bilmediğini bilirler, korkarsın ki sorarsan”*

Bu beytin parmak hesabıyla nazımı ben değilim. Yukarıdaki tercüme tekrar okunursa tekrar görülür ki Bizzat “Nimelcelis” makalesinin muharriridir. O izzet-i nefsinin, dilini teemmülsüz inciden muharriridir. Allah için söylenilmeli:

“Ey gaziler yol göründü yine garip serime”

Şarkısıyla aynı millî vezinde olan bu beyitte bir zihaf, bir imale, bir fesahatsızlık, bir kusur mevcut mudur?

Evet! Beytin belki bir kusuru vardır: Millî vezinde olması. İşte bütün mesele bütün anlaşılmasızlık da buradadır.

Hatta “Nimelcelis” muharririnin “Valihi”den irad eylediği bir kıtanın şu:

“Hızır gibi irişen ab-ı hayat vahdete
Halk içinde kendini pinhan idüp azat ider.”

Son beyitteki “gibi irişen” kelimelerinin takti’ esnasındaki imaleleridir ki kulağı incitiyor ve lisana nev-ama bir fesahatsızlık veriyor. Fakat insaf olunsun, bu fesahatsızlıkta sebep lisanın kendisi midir? Yoksa ona giydirilen ariyet libası mıdır?

Bir kere parmak hesabıyla olan şu tatlı ve nazlı kıtanın fesahatine bakınız:

Bir küçücük kuş idim
Sinene konmuş idim
Neye korkuttun beni
Ben senin olmuş idim

Bir de vezn-i aruz kisvesine bürünen şu beliğ ve zarif fikrin hâl-i perişanlığına dikkat ediniz.

“Hemen ağlayı geldim âleme ağlayı gittim ben
Salın evvel nilüferim kim suda bittim ben”

“Ağlayı”lar nefes yettiği mertebe çekilmek için ağız bir müddet açık kalıyor. Bu beyti bugünkü şuaramızdan biri nazmetmiş olsa idi. Ebette,

“Hemen Girit’te geldim âleme Girit’te gittim ben”

Diyecek ve o suretle mana-yı samimiyetini kaybedecek ve Türkçede maatteffüs gayr-i meys bir Farisi kelimeye arzu-yı iftikar etmiş bulunacaktı. Ve fakat semimize hoş gelmeyen imale de izale edilecekti.

Görülüyor ki Fuzuli’de, Ahmet Paşa’da hatta Baki’de, Nefi’de hatta ve hatta en yeni ve en büyük şairlerimizin manzumelerinde eksik olmayan bu yoldaki kusurlar nazımlarının zevksizliğinden, gafletten değil belki Türkçemizin bünyesinin aruza muvafık gelememesindendir. Türkçedeki kelimelerin bila istisna hemen kâffesi maksurdur. Arabî ve Farisi elfaz ise tamamen mahduttur. Türkçe “asel” manasına olan “bal” ile kanat demek olan “bal” aynı suretle mi telaffuz olunur? Bu neviden al (kızıl) ve al (hile, handan) obur (ukul) ve ubur (mürur) gibi namütenahi misaller irad olunabilir.

Esasen mahdut olan Arabî lisanı için icat edilmiş bir vezni İranîler aynı bünye-i telaffuza malik olan lisanlarına da muvaffakiyetle tatbik etmişler. Fakat bütün bütün ayrı ve gayrı bir fitrata malik bulunan dilimize gelince mesele değişmiş aruz kisve-yi nazmı saf Türkçemizin endamına geniş gelince rikkat hissi olan şairler manzumelerin de yalnız Türkçe olarak edatlar ve fiillerle iktifa ederek mütemmemat ifadeye muktezi kelimeleri imaleye müsteit Arabî ve Farisi almişlara bu nükteye vâkıf veya malumatı vasi olmayan ikinci derece şairler ise zavallı Türkçe lafızları çekmişler durmuşlar.

Nesrimiz de eskiden pek saf iken şiire bakarak seci iptilasına ve vasıf terkibi belasına olan mütteselefler yüzünden ithalat-ı elfazıyla dolmuştur. Bu suret bir kere moda olunca Türkçe lafızlar -yalnız mükâlemelere mütehassır kalmış ve böylece metrukiyetten, bakımsızlığından asıl lisanda muvakkat bir müddet için terakkiden mahrum olmuştur. Hatta o kadar ki “ummaktan umut gibi bazı Türkçe lafızlar imaleli veya şeddeli ümit şekline ve Arap tabiatına dâhil olmak sayesinde ki edebî lisanımıza bimehabe girmeye muvaffak olmuşlardır. Fetamel!

“*Nimelcelis*” muharririne, dilimizi küçük gösteren yukarıdaki sebepten maada “semi” harflerin, bilhassa saiklerin noksanı yüzünden pek çok kelimelerimiz sözden

yazıya intikal edememiştir: evin(dakik), döli(erkek damız) bildir(sine-i saika) ilh. gibi.

Bu suretle nesrimizi açık ve mümkün merteye Türkçe yazmak ve lisanımızın terakkisine çalışmak, harflerimizi ıslah etmedikçe kabil olamayacaktır.

Maruzatımızdan elsine-i malumeden lügatler almamıza muarız olduğum anlaşılmalıdır. Âlemde ne saf bir ırk ve ne aşılammamış bir lisan vardır. Aruz bahsine gelince o da bir itiyat ve güzellik meselesidir. İtiyat terk olunmaz. Güzellik muhakemeye gelmez derler. Bu meseleleri zaman ve ihtiyaç denilen müderrisler, mürettipler halledeceklerdir. Fakat yurdumuzun insanı da lisanı da ağıyarından, yârinden bu merteye cefa görmek için ne günah işledi. Ya Rabbim!!!

20 Temmuz 1336

Ahmet Hikmet [MÜFTÜOĞLU], S.35, 11 Ağustos 1920, s.2,3.

Bursalı Ahmet Paşa I

Hayatı:

Merhum üstat Ekrem’le ilk görüşüğüm zaman bana, Bursalı Ahmet Paşa’nın tercüme-i hâlini yazmamı tavsiye etmişti. Üstadın bu arzusunu aradan on sene geçtikten sonra icra edebiliyorum. Bu silsile-i makalatı merhumun ulvi hatırasına ithaf etmek benim için bir borçtur.

Ahmet paşa, Sultan Murat-ı Sani devrinde kazasker olan “Veliyüddin bin İlyas” adlı bir âlimin oğludur. Kuvvetli bir rivayete göre Edirne’de, diğer bir rivayete göre de Bursa’da doğduğu anlaşılmakta ise de, nerede ve hangi senede doğduğu sarahaten tayin, kabil değildir. Yalnız 830’da Murat-ı Sani tarafından Edirne’de yaptırılan cami ve imaret vakfiyesinin babası tarafından tanzim edildiği düşünülürse “Veliyüddin Efendi”nin herhâlde bu tarihten sonra vefat ettiği ortaya çıkar. Gerek Ahmet Paşa’nın bazı eşarı, gerek tezkiresiyle *Şakayık* tercümesinin ifadesi, bu ailenin sadat-ı Hüseyniye’den olduğunu göstermektedir.⁶⁸

Veliyüddin Efendi’nin derece-i ilmi, şiirle işigali hakkında hiçbir malumatımız yoktur. Yalnız *Şakayık* mütercimi Ataî: “Bursalı Safi nam şairin Mevlana Veliyüddin vafında ve kazaskerliğini tavsifte âlâ kasideleri vardır. Anı dahi tettebbu müyesser oldu.” diyor. Filhakika Sultan Murat müsahtiplerinden Bursalı nakkaş “Safi”nin bir aralık rakipleri ilkaatle “Küfür söyledi” diye hapsedildiğini ve bir müddet hapiste kaldıktan sonra kazasker “Molla Veliyüddin’e bir kaside göndermek sayesinde ıtlak olunduğunu biliyoruz⁶⁹. Yalnız bu hadise bile, kazaskerin şiir ve sanata karşı lakayt kalmadığını anlatıyor. Esasen o devrin telakkiyatı, tarz-ı terbiye ve tahsili düşünülünce başka türlü olmasına ihtimal verilemez.

⁶⁸ Bağdat Kasrı Kütüphanesi’nde mevcut “Pervane Bey” Camiünnazair’inde, Edirne’de doğduğu mukayettir. Faik Reşat Bey, Dimetoka’da dünyaya geldiğini söylemekle beraber me hazını tasrih etmiyor. Siyadet meselesi hakkında *Şakayık Tercümesi*’ne (C.1, s. 217) ve *Sehi Tezkiresi*’ne (s.20) bakınız.

⁶⁹ *Sehi Tezkiresi*, s.6.

Herhâlde 830 tarihinden evvel doğduğu pek çok karinelerden anlaşılan Ahmet Paşa, aile ananesine ittiba ederek tahsil-i ilme başladı. Zekâ-yı fevkaladesi sayesinde tahsilini muvaffakiyetle itmamdan sonra Bursa’da Muradiye Medresesi’ne müderris, müteakiben “Molla Hüsrev” yerine Edirne’ye kadı (855) ve çok geçmeden de Sultan Mehmet-i Sani’nin eser-i lütuf ve himayeti olarak kazasker oldu. ”fikirde ve ferasette ziyade müdekkik ve müveşekkaf olduğu için kapı halkı arasında sipahi müftüsü demekle meşhur olduğunu” Sehi Bey söylüyor. Fikir ve Sanat erbabına karşı pek ziyade mültefit ve lütfkâr olan “Sultan Mehmet”, Ahmet Paşa’yı kendisine müsahib ve muallim ittihaz ettiği cihetle, ilim ve zekâsını kudret-i şairanesini pek iyi takdir eyliyordu. Bunun neticesi olarak biraz sonra hocasını vüzarata terfî etti.

Ahmet Paşa, Fatih’in yanında epeyce zaman bu nüfuzunu muhafaza etti. Hatta İstanbul’un muhasarası esnasında yine hükümdarın yanında bulunuyordu. “Şakayık”a göre muhasaranın son günlerinde de Fatih onun himmet-i maneviyelerinden istimdat için orduda hazır olan “Şeyh Akbıyık Sultan”la “Akşemsettin”e göndermiş, o da “Falan gün Zuhve-İ Kübra zamanında son padişahın rikabında iken Allah’ın inayetiyle kalenin fethi müyesser olur.” tebşirinde bulunmuştu. Filhakika hin-i fethinde Ahmet Paşa’yı rikabında gören padişah, şeyhin bu kerametinden fevkalade mahzuz olarak birkaç gün sonra paşa ile beraber onu ziyarete gitti. Avdette şeyhin kendisine iltifat etmediğini masumane anlatınca, Ahmet Paşa zarif bir tevil ile hükümdarını teselli etti: “Zat-ı şahanelerine hükümdaran-ı salifeye nasip olmayan bir feth-i mübin müyesser oldu. Şeyh hazretleri bundan dolayı husulü tabii olan gururu nahvet-i şahanelerini izale için böyle hareket eylemiştir. ” dedi.⁷⁰ Zekâsı, ilmi, kudret-i şairanesiyle hükümdar indinde, bu kadar mühim bir mevki kazanmış olan Ahmet Paşa, aşağıda izah edeceğimiz bazı sebeplerden dolayı birdenbire Fatih’in gazabına uğradı. Vüzerattan

⁷⁰ Şakaik Tercümesi, C. 1, s. 242-244, Türk sanayi Tarihinde bu rivayet bu şekildedir. Yalnız ”İbn-i Kemal” tarihinde bundan biraz farklıdır. “Fatih, Ahmet Paşa’yı ilk defa “Akşemsettin”e göndererek sahih bir cevap alamayınca ikinci defa tekrar gönderiyor. Şeyh bu defa badel- murakabe “Fılan yerden yürüyüş olsun.” diyor. Ve hakikaten dediği gibi oluyor(Faik Reşat, Tarih-i edebiyat, s. 14). “Evliya Çelebi” Ama Yedikule tarafından serdar-ı şair Ahmet Paşa ihtimam-ı tâm edip küffarın top ve tüfengine bakmayıp kalenin nice yerlerini harap ve bitap etti. Diyorsa da bu rivayet o kadar şayan-ı itimat değildir. (Evliya Çelebi, c. 1, s. 102).

azil ve hatta bununla iktifa etmeyerek –belki de idam edilmek üzere- Yedikule’de hapsedildi. Lakin kapıcılar odasında “Şeyhi”ye nazire olarak meşhur “Kerem” redifli kasidesini tanzim ve bilvasıta hükümdara takdim edince affolundu.

“Kul hata etse n’ola aff-ı şahanşah kanı

Tutalım iki elim kanda imiş kanı kerem

Ne kerem ola ki mağlup edine anı günah

Ne günah ola ki mağlup edemez anı kerem

Beni har eyleme kim izzet-i sen vermiş idin

Lütfüne olma pişman ki budur şan-ı kerem”

gibi çok güzel, samimi parçaları muhtevi olan bu kasideyi okuyunca kadirşinas hükümdarın: “Bu uzviyet-i beyan-ü fesahat-ı lisan ki Ahmet’te vardır. Ana mülûk ü selâtinden asit ve zeval ve ikab ve sigal yoktur.” dediği maruftur. Lakin buna rağmen eski mevki ve itibarı bulamamış ve ehemmiyetsiz bir vazife olarak kendisine otuz akçe ile Bursa’da Orhan ve Muradiye tevliyeti verilmiştir. (Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Sehi, Latifi tezkireleri)

Tevliyet vazifesinden hoşlanmayan Ahmet Paşa Fatih’e:

“Cihana cûd edersen her cihetten

Halas et ben kulunu tevliyetten”

Arzasını takdim edince eski hizmetlerine mükâfaten “Sultan Önü” sancağı ihsan olundu. “Âşık Çelebi” Ahmet Paşa’nın o esnada “Emir Sultan” namına meşhur terciini yazdığını ve bu sancağı, sırf onun ruhaniyeti himmetiyle tevcih edildiğini söyler.

“Sultan Beyazıt-ı Veli”nin cülusunu müteakip Ahmet Paşa, yeni hükümdarın da mazhar-ı iltifatı oldu. Ve “Tire, Ankara, Bursa” sancakları beyliklerinde bulundu. Hatta “Ağaçayırı”nda Mısırlılarla Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu arasında vuku bulan (8 Ramazan 893) inhizamımızla neticelenen harbe –Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa’nın maiyetinde olarak – iştirak etti. Nihayet 902’de Bursa sancak beyi

iken vefat ederek evvelce inşa ettirmiş olduğu Muradiye Camii kurbundaki medrese civarına defnedildi. Üzerine türbe yapıldı. Türbenin üzerinde Bursa mahkemesi naib-i kâtibi olan “Eflatunoğlu Mehmet”in şu Arapça kitabesi mevcuttur.

هذه شكوة أنوار لمن عدة الرحمن من ممدوحه
فر من ادناس تلك الدار اذ كان مشتاقاً الى سيوحه
قال روح القدس في تاريخه ان في الجنات مأوى روحه

Resim-18

Ahmet Paşa'nın ailesi hakkındaki malumatımız pek mahduttur. Yalnız kardeşinin oğlu “Ebubekir Çelebi”nin ulemadan olduğunu, bir de şair, “Meşami”nin babası “Mustafa Kethüda”nın Ahmet Paşa'nın amcazadesi olduğunu biliyoruz. Kendisine gelince muhtelif tezkireler ve onlardan naklen Faik Reşat Bey mücerret olduğunu hatta Şakaik müellifi Hocaade'den naklen inatla malul bulunduğunu yazıyorlarsa da yanlıştır. “Âşık Çelebi” merhuma Sultan Mehmet'in “Dudu Kadın” adlı bir cariyesini bahşedip hatta Edirne civarında Ekmekçi karyesini ona bağışlamış olduğunu, bu kadından olan bir kızın henüz yedi sekiz yaşında öldüğünü ve Ahmet Paşa'nın zevcesinin ve kızının vefatından sonra ölünceye kadar mücerred kaldığını -merhumun camii hâlefasına varis olan amcazadesi Edirneli Nazir Çelebi'den naklen- bildiriyor.

Darülfünun “Türk Edebiyatı Tarihi” Müderrisi

Köprülüzade Mehmet Fuat, S. 29, 5 Ağustos 1920, s. 2.



Resim-19 BİR SANATKÂRIMIZIN VEFATI MÜNASEBETİYLE

BORAZAN TEVFİK ÖLDÜ

Tevfik İçin

Eskiden biz Türklerin ne güzel ne samimi âdetlerimiz, ananatımız vardı. Her vesileyle birbirimizi arar, yekdiğerimize arz-ı hizmetten zevk alırdık. İbadet-i arza, teşyi'-i cenaze şer'in bize telkin ettiği iyi şeylerdi. Bir dostun hatta bir yabancının dahi tabutunu taşımak, namazını kılmak, Kuran-ı azimişahın beynelbeşer emrolduğunu uhuvvet-i tamenin icabetinden addolunurdu.

Ne olduk? Nasıl oldu da bu âdet-i haseneyi terk ettik? Bilmiyorum, şu kadar var ki birbirimizi aramaz, sormaz, ihmal eder olduk. Vefa tesmiye kılınan haslet-i kıymettar tamamen ortadan kalktı.

Bundan maada kimseyi de beğenmez olduk. Herkesi, her şeyi cefûlkalem tenkit, tezyif ediyoruz. Ahlakımızdaki bu tahavvül de ne kadar şayan-ı teessüf!

Bu mülahazaları evvelîsi gün Borazan Tevfik biçaresini habgâh-ı ebedisine götürürken birer birer derpiş ettim.

Zavallı! Sağlığında sevimli çehresinin temiz bir vicdan, hassas bir kalp taşıyan şişman vücudunun hep kendi zekâsının mahsulü olan zarif, nükteli hikâyelerinin herkes meftunu görünüyordu da. Evvelsi gün onun cenazesinin arkasında hemen hiç kimse yok gibiydi. Bilirim, sanatı öteden beri takdir etmeyiz. Bu bizim ezeli

kusurlarımızdan biridir. Fakat Tevfik guyende adamların pek nadir yetiştığı şu zamanda hiç değilse şahsı takdir etsek.

Çünkü o birçokların zannettiği gibi bir paskal, bir meddah değildi. Bir mürebbi-i ahlaktı. Vefakârlığın, dostluğun timsal-i şahsı olan Tevfik'in kibarlığı onu yakından tanıyanlarca malumdur. Bilmeyenlere yalnız şunu söyleyim ki yine kendi gibi kadri bilinmemiş dört beş yabancı hamalın döş-i lakaydında mezara götürülmüş olan Tamburi Cemil merhumun hastalığında onu arayıp hatırını soran yalnız Tevfik olmuştu. Sonra Nazif'in başına gelen kaza üzerine ağlaya ağlaya, öteye beriye başvuran yine Tevfik'ti.

Bütün bunlar daha bu günden unutulmaya başlayan bu muhterem sevimli adamın ne yüksek tıynette olduğunu göstermez mi?

“Tevfik bir mürebbi-i ahlaktı.” dedim. Müddeanın bu kısmını ispat için şurada birkaç fıkrasını hatırlatmakla iktifa edeceğim.

Abdulhamit-i Sanî devrinde bir gün Tevfik mabeyin ricalinden birinin evine gider, hikâyeler anlatır. Taklitler yapar meclisi şenlendirir. Onun zarafetini takdir etmeyen yahut taklidini yaptığı için dilgîr olan bir zat alenen izhar-ı iğbirar ederek sahib-i haneye hitaben

-Bu herife ne diye yüz verirsin. Yaptığı taklide para verilir mi? diye sorunca öteden Tevfik atılır:

- Efendim der. Zaten öteden beri bu memlekette makbul olan hep taklittir. Asla itibar edeni hiç gördünüz mü?

Borazan zulümden müteneffirdi. Devr-i İstibdat'ta nasıl Fehim Paşa'yı çekemediyse bilahare onun eserini takip edenlere de tahammül edemedi. Bir gün kendisine Fehim'in ölümünden bahsolunur. Birisi:

-O yılanı parçaladılar, der. Tevfik hiç tavrını bozmadan:

-Evet, der hakikaten yılanmış. Bugün parçaları yaşıyor.

Senede bir iki temsil vermek pek sade olan maişetini bu suretle temin etmek son zamanlarda âdeti idi. Gazete idarehanelerini dolaşır, bu temsillerin gününü haber verir. Matbuat âleminin yeknesak ve yorucu hayatına neşeli dakikalar ilave ederdi.

Hastalığı esnasında bile güler yüzüne halel gelmedi. Hekimin hakkında ne demiş olduğunu soran bir aşinasına:

-Hiç ne diyecek dedi. Ensemde boza pişirdi, gitti.

Filhakika onu toprağa sürükleyen ensesinde çıkan bir şirpençe olmuştu. Müptela şeker hastalığının sebebinden orada açılan yara kapanmadı ve zavallı Tefvik meraretini başkalarına unutturmağa say olduğu bu elemli dünyadan göçüp gitti.

Eminim ki onun yâr-ı canı Nazif burada olsaydı bu üful-i hazin için müessir bir mersiye yazardı. Ancak o mersiye okuyacak yine Tefvik'in (Dicle'yi) takrir eden eda-yı mahsus olmalıydı. Ah (Dicle)! Bu muhallet manzumeyi Tefvik'in ağzından dinledikten sonra bir kat daha beğenmiş ve ağlamıştım.

İşte hakkında kadirnaşinaslık gösterilen kıymetli adam!..

Paris'te!.. Geçenlerde ölen aktrist (Rejan)için yapılan tezahürat tafsilatını gazetelerde okudukça yalnız büyük bir sanatkâr değil aynı zamanda faziletli bir insan olan Borazan Tefvik'in bahtsızlığına bir kat daha teessüf etmekten kendimi alamıyorum.

Ercüment Ekrem [TALU], S. 5, 12 Temmuz 1920, s. 1



Resim-20

Haluk Öldü



آمریقا ده وفات ایتدیکی لخبیر ویریلن د موفق
فکرت ک سوکیلی اوغلی
خلدیر بک

Resim-21 (Tevfik Fikret'in sevgili oğlu Halûk Bey)

Birkaç sene evvel gözyaşları içerisinde Eyüp Sultan'ın siyah servileri altına tevdi' ettiğimiz büyük Fikret'in; bize teselli olarak bıraktığı “Haluk” babasının bütün muzayasına sahip olan bu yüksek zekâ da söndü.

Fikret'in: “Bir gün yapacak fen, şu siyah toprağı altın
Her şey olacak kudret-i irfanla inandım! ”

Telkinini mefkûresine yerleştiren bu müteşebbis genç sevinçle Amerika'nın nur ve irfan taşan muhitine koşarken babası ona :

Pür tahalluk hayat-ı kuvvetten
Ne bulursan bırakma: sanat fen
İtimat, itina, cesaret ümit
Hepsi lazım bu yurda
Hepsi müfit
Bize bol bol ziya kucakla getir.
Düşmek etrafı görememektendir.

Demişti. Heyhat ki “Haluk” babasının memleket aşkıyla istediği bu şeyleri getirmeden gözlerini kapadı.

Amerika’da bile zekâsıyla teferrut eden bu Türk genci için Fikret diyordu ki

“Zahmetin himmetin ve fazilet için

Koyar elbet vatan bu hasta sine

Bir sıcak buse türlü nasiye ki!..

Yazık ki biz bugün “Haluk” un asıl alnına bu sıcak şükran busesini de koyamadık. O şimdi “Fikret”le birleşen ruhuna rahmetler Fatihalar...

Kemalettin Turgut, S. 13, 20 Temmuz 1920, s. 1.

Vund’a Ait Bir Hatıra

Son senelerde yetişen filozofların şüphesiz en büyüklerinden olan “Vund” u “*Dersaadet*” karileri Mehmet Ali Ayni Beyefendi’nin kıymetli makaleleriyle şüphesiz tanımışlardır. Yalnız kendi memleketlerinde değil bütün cihan-ı medeniyette daha büyük bir filozof olarak tanınan bu muazzam dimağ hakkında beyan-ı fikir ve malumat etmek fikrinde değilim. “Hofding” gibi büyük bir âlim ve muallimin “Vund”a dair yazdığı kıymetli sayfeleri vaktiyle okumuş olmakla beraber, böyle bir şeye ictisar etmek hatırımdan bile geçmez. Hele Mehmet Ali Beyefendi gibi salahiyyattar bir mütehassıstan sonra... Yalnız “Vund” un ne derin bir zekâyâ ne vasi’ malumata malik olduğunu karilere anlatabilmek için ona ait ufak bir hatırayı nakletmek istiyorum.

Tasavvuf tarihine ve bilhassa efkâr ve mesalik-i sofîyenin Türkler arasındaki tecelliyat ve تجلیات ait tetkikatta bulunduğum esnada Türkler arasında ve bir Türk tarafından tesis edilmiş olan “Yesevilik”teki Türk hususiyetlerini aramıştım. “Hoca Ahmet Yesevi” tarafından tesis edilerek muahharen Nakşibendîliği ve Bektaşiliği de vücuda getirmiş olan bu tarikat, iptida Seyhun havalisinde Taşkent ve civarında taammüm ettikten sonra Harzem civarına yayılmış diğer taraftan Maverâünnehir’de kuvvetlenmeye başlamıştı. Müteferrik dervişleri vasıtasıyla Horasan, Azerbaycan, Anadolu mıntıkalarına kadar gelen bu tarikat, Nakşibendîliğin zühuruna kadar Türk memleketlerinde umumiyetle hükümrân bulunuyordu. Nakşibendîliğin zuhurundan sonra -Nakşibendîliğin Yesevilikle alakası dolayısıyla, müessis-i tarîk, “Hoca Ahmet Yesevi”nin şöhretine tabii hiçbir hâlel gelmemekle beraber- bilhassa Maverâünnehir Türkleri arasında Nakşibendîlik büyük bir mevki kazandı. Ve bu tarikat, Horasan ve Harezm’i ve az zamanda Anadolu’yu da istila etti.

“Yesevilik”le adeta onun muahhar bir şekli demek olan “Nakşibendilik”te -ve bilhassa Orta Asya’daki Nakşibendî dervişlerinde- en evvel göze çarpan hususiyetlerden biri “zîkr-i erre” yani “Bıçkı zikri” namıyla maruf olan şekl-i zikirdir. “Ahmet Bin Mevlana Celalettin el Kaşani” namında bir müellif, bu zikir hakkında pek şayan-ı dikkat malumat veriyor: “Sadat-ı Nakşibendiye zîkr-i hafîyi

ihtiyar buyurmuşlardır. Fakat bazıları muktezay-ı hâl olarak zikir-i cehri de yaparlar. Nasıl ki Hoca Ahmet Yesevi Türkistan canibine azimetle memur oldukta gördüler ki ora ahalisi zikir-i hafi ile yola gelmiyorlar. Derhâl zikir-i cehri tarikini tuttu ve bundan zikir-i erre vücuda geldi. Birçok kimseler bu saadette şeref buldular.” Bu hususta icra ettiğim uzun birtakım tetkikat neticesinde bu müellifin gayet doğru bir mütalaa yürüttüğünü ve “zikr-i erre”nin ki “Vamberi”nin meşhur seyahatnamesinde Orta Asya Nakşî dervişlerinden bahsedildiği sırada şekl-i zikrin resmi de münderiçtir. -Türklerle has olduğunu sarîh surette anlamış ve hatta bu zikirde Kırgız “baskı-şaman”larının⁷¹ rakslarındaki harekâtın bakiyesi mevcut olduğunu iddia etmiştir. Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar namı altında neşrettiğim eserde Yesevilik hakkında malumat-ı mufassala verilmiş olduğu gibi “zikr-i erre”nin de eski “baksı”lara has birtakım hareketlerin bakiyeleri ihtiva ettiği sarîh ve müdellel surette gösterilmektedir.

Bu, tetkikat yaparak hatta “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar”ı da neşr ettikten epeyce sonra bir gün “Vund”un akvamın tekâmülü-i ruhiyyelerine ait meşhur eser-i muazzamını bir arkadaşın muavenetiyle tetkik ediyordum. Maksadım “Baksı” denilen bu eski Türk rahip-şairleri hakkında “Vund”un ne gibi mütalaalar yürüttüğünü anlamak ve edebiyatımızın menşeleri hakkındaki tetkikatıma belki bir şey ilave edebilmektir. “Vund”, bu hususta nice eskiden beri maruf olan etnograflardan başka bir membaa malik olamadığı cihetle nice şayan-ı hamiyet bir malumata dest-res olamadım. Lakin bu vesile ile kitabı karıştırırken yukarıda arz ettiğim bir mesele hakkında, yani Türkler arasında münteşir ilk tarikat olan Yesevilikte baskı rakslarının bekayasına tesadüf edildiğini müeyyet bir fıkra rast geldim ki mezkûr fıkra aynen şudur:

“Şamanlarda vecd ve istiğraklı danslar mevcuttur. Münferit sihirbazane hareketlere bile iptida çılgınca bir galeyanla başlayarak ekseriya hâlet-i bihuşîye müncer olan bir dansla ibtidar edilmek mutattır. Muayyen bir zümre-yi منه جیه ده icrası mutat, müşterek vecdli danslar muayyen kaidelere tabidir. Mesela bugün

⁷¹ Sihirbazlık, şairlik, hekimlik, rakkaslık, yapan bir zümrenin adıdır ki İslamiyet’i kabul etmemiş olan Altay Türkleri arasında “Ruhanî”lik ve taifesi görülür.

Türkiye’de ve hatta onun hudutlarının pek uzaklarında bu nevi danslar Mevlevi ve Rifai tekyelerinde mevcuttur. Bu dansların Türklere Şimali Sibiryabozkır akvamıyla karabetleri olan Türk kabileleri vasıtasıyla dâhil olması muhtemeldir.

İşte görülüyor ki derin bir zekâyâ malik olan filozof bozkır dansların Türkler arasında şayi tarikatlara dâhil olması ihtimalini düşünmüş, lakin bu hususta malumat-ı kafiye-i tarihiyeye malik olmadığı cihetle, buna kuvvetle hükmedememiştir. Eğer “Vund” Yesevilik hakkındaki tetkikatımızın netayicine vâkıf olsaydı tabii, bu hususta daha sarîh ve vazîh bir mütalaa yürütecekti. Tasavvufun Türkler arasında intişarına dair en iptidai malumata bile malik olmadığı hâlde, istidlal tarikiyle böyle bir neticeye dest-res olması “Vund”un ne yüksek bir kabiliyet-i felsefîye ile mücehhez olduğunu gösterebilir. Yukarıda “zıkr-i erre”nin Türkler arasında nasıl şayi olduğuna dair “Ahmet bin Mevlana Celalettin el-Keşani”den naklettiğimiz fıkra ve bizim bu husustaki tetkikatımızın neticesinde verdiğimiz hüküm, “Vund”un mütalaasını -Kısmen tashih ile beraber- şiddetle teyit etmiştir. Hiç ummadığım hâlde “Vund” un böyle bir fıkrasına dest-res oluşum, beni muhtelif nokta-i nazarlardan memnun etti. Evvela: Sırf kendi tetkikat-ı tarihiyem neticesinde meydana sürdüğüm bir mütalaanın mukaddema, “Vund” gibi büyük bir filozof tarafından -tetkik-i tarihî değil fakat bir istidlal-i felsefî neticesi olarak- velev bir faraziye şeklinde olsun ileri sürülmüş bulunması, mütalaamı teyit ve takviye etmişti. Saniyen: içtimaiyatçılar için müverrihlerin muaveneti ne kadar lazımsa müverrihler için de bir içtimaiyatçı zekâ ve malumatına malikiyet lüzumu hakkında eskiden beri, daima ileri sürdüğüm bir fikir ve misalle bir kat daha daha teyit etmiş oldu.

“Vund” a ait şu ufak hatırayı nakl ile müşarıileyhe karşı şu gıyabi deyn-i şükranımı-velev vefatından sonra olsun- eda etmiş oluyorum.

Köprülüzade Mehmet Fuat, *Dersaadet*, S.91, 14 Ekim 1920, s.2.

MENSURE

Onun İçin

Bir türlü inanamayacağım. Düşünüyorum da o henüz bir çocuk, sonra sen çok genç olmakla beraber bu yolda oldukça tecrüben var zannediyorum. Nasıl sevdin? Anlat kuzum!

-Dinle, bu son zamanlarda ancak ondan bahsetmekle teselli buluyorum. Hakkın var azizim. Nasıl sevdim bu koca adam, bir küçük bayan için ne hâllere girdi? Bunlar sana bütün garip, dayanılmayacak şeyler gibi görünür. Dinle! Onu bundan iki sene evvel sevdim. Tasavvur et ki o daha çocuk. Ben bilirsın birçok bahtsız maceralar geçirmiştım. Sıcak, çok sıcak bir yazdı. “3,45” vapuruna yetişebilmek için birçok koştuğumu hatırlıyorum. Benim eskiden beri mutadımdır. Serin ve rahat bir yer aramaktan ziyade güzel bir madam veya matmazelin karşısında oturmayı daima tercih ederim. Ne oldu, birden gözleri kamaştıran bu güzel şeyi kendisine pek benzeyen uzun boylu, sert çehreli, sarı bir adamla oturuyor gördüm.

Kısa altın saçlarının üzerine bağladığı büyük, beyaz kurdelesıyla ince ve zarif vücudunu örten libasıyla, bilhassa ruha çok yakın saf bakışlarıyla öyle güzel, öyle şirin ki...

O gün yalnız onu düşündüm. Ertesi gün ablasıyla çayırda rast geldim ve dikkat ettim: Onda en güzel bulduğum şey gurur idi. Çocuklukla genç kızlık arasında bir şey, bir şey fakat çok güzel...

Ve nihayet anladım ki azizim, ben onu deli gibi sevmiş, gönlüm kadar dizlerimi de yoran bu çıkmaz yolda bir kör gibi koşmaya başlamıştım. Derdim o kadar garip ve gülünçtü ki bir sene günah gibi herkesten sakladım

Eğlencelerimi, dostlarımı ihmal ettiğim için bana serzeniş ederdiniz. Hâlbuki ben seneleri artık bazen yakıcı bir güneş altında; bazen kardan, tipiden donmuş bir hâlde, onun yolunu beklemekle geçirdim. O, her gün fevkalade güzelliğine, son derece mağrur, hayatta ilk adımda karşısında cüretimi görerek, birçok kalpler

fethedeceğini anlayan yırtıcı bir kaplan azametiyle önümde, bana, anladığı aşkıma tamamen lakayt gezerdi

Bir gün, evvel çok düşündüğüm bir gün, yine o yolda ağlayarak dizlerine kapandım. “Bak” dedim, “Ne hâldeyim?” iki kere intihar ettim, kurtardılar. Ölümünden de iğrendim. Küçük, güzel bir el saçlarımı okşadı. ”Kalkınız” dedi. Bunlar size hiç yakışmıyor. Biliyorum, beni çok sevdiniz. Fakat nasıl anlatayım?

Bakınız! Ben nişanlıyım. Esasen sizi hiç düşünmemiştim.

Dönünüz kuzum bu yoldan... Ve bütün manasıyla benliğime hâkim, güzel başı daha kalkık, önümden nazlı bir süzüşle uzaklaştı, gitti. Sonra beni biliyorsunuz. Gamla arkadaş, ömrüm azap içinde her gün biraz daha ölüme yaklaştım.

Demin soruyordun: Niçin gidiyorsun? İsviçre beni kurtaracakmış. Ölüm en istediğim şey fakat zavallı ninem o kadar ısrar ediyor ki...

Bugün anladığın garip maceradan sonra sana oradan göndereceğim mektuplara dikkat et! Kim bilir? Muhakkak olan ölümle ruhen ne kadar bitmiş kavuşacağım.

Şehzadebaşı

Mahmut İbrahim, S.125, 22 Kasım 1920,s.2.

YAZ HATIRALARI

Şarkı

“Bendim geçen ey sevgili sandalla denizden”

Yahya Kemal

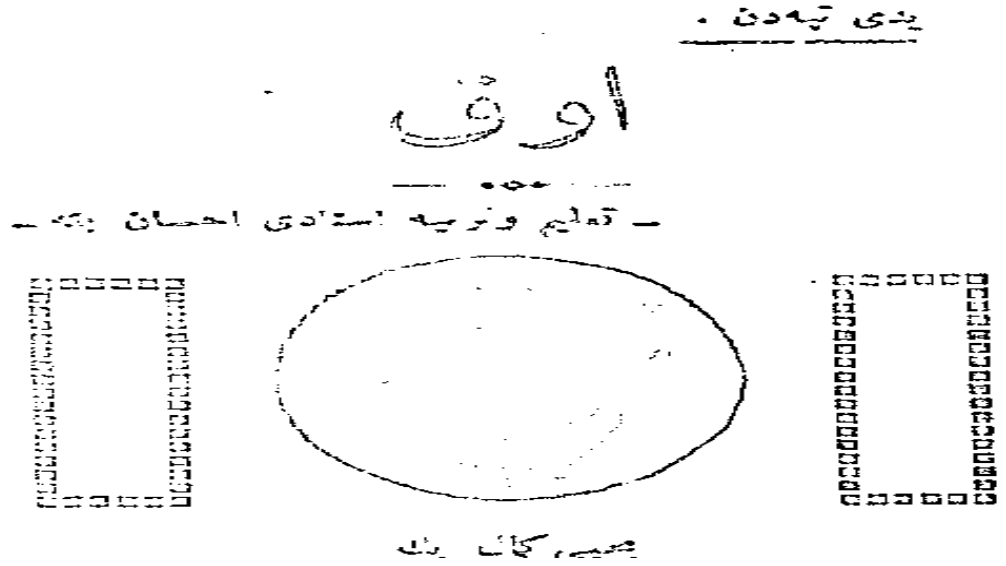
Sandalla ne gün geçsem o berrak derelerden
Sevdaı nazarlar süzölür pencerelerden
Hülya dolu kızlar soruyor: Hu! Nerelerden?
Sandalla ne gün aksam o berrak derelerden.

Ahu bakışım her kızı humma gibi sardı
Gönlümde yanan, sönmeyen aşk yıldızı vardı
Karşımda güzeller eriyen bir küme kardı
Sandalla ne gün aksam o berrak derelerden

Kadıköy

Fahrettin Osman , S. 117, 14 Teşrinisani 1920, s.1.

YEDİTEPE'DEN



Resim-22

Ok

- Talim ve Terbiye üstadı İhsan Bey'e -

Yavuz Sultan Selim Han'ın önünde
Ok atan ihtiyar Bektaş Subaşı,
Bu yüksek tepeye dikti bu taşı
O Gazi Hünkâr'ın mutlu gününde..

Vezir, molla, ağa, bey, takım takım,
Güneşli bir nisan günü ok attı.
Kimi yayı öptü, kimi fırlattı;
En er kemankeşe yetti üç atım.

En son Bektaş Ağa çöktü diz üstü.
Titrek elleriyle gererken yayı,
Her yandan bir merak sardı alayı.
Ok uçtu, hedefin kalbine düştü.

Hünkâr dedi 'Koca! Pek yaman saldın,
Eğerçi bellisin benim katımda,
Bir sır olsa gerek bu ilk atımda.
Bu sihirli oku nereden aldın? '

İhtiyar elini bağrına soktu,
Dedi ki: "İstanbul muhasarası,
Başlarken aldığım gaza yarası,
İçinden çektiğim bu altın oktu!.."

Yahya Kemal, S.116, 29 Teşrinievvel 1920, s.1.

Terzizade

Muallim Şehit Osman Zeki Beye ithaf olunmuştur.

Ey şöhreti afakı tutan hoca-i sanat
Ey sanatı gittikçe eden arz-ı nefaset

Sayende bugün şöhretim elbette kılıp yâd
Tebcil ederim nam ki ey sevgili üstat

Talimin ile âlem-i sanatta yetiştim
Lakin yine takdire seni aczimi bildim

Bilmezler evet kadrini bî-behre olanlar
Bilmezler efendim o tabii fakat anlar

Erbab-ı zarafetten ise sanatı her kim
Osman Zeki'dir âlem-i sanatta muallim

Berlin Terzi Mektebi'nden mezun şakird-i marifetiniz

Makastar Kenan, S.30, 6 Ağustos 1920, s.4.

Millete Hitap

Ey Milletim bugün ne karanlık günün senin!
Pek bî-vefalık etti o parlak dünün senin!

Artık biraz düşünmeli, dursun şu top, tüfenk
Ati bize hazırladı sanatla bak ne cenk!

Sanat, ticaret işte bu âlemde en metin,
En zî-şeref salah-ı hilafet yarın senin.

Ey milletim uyan geçiyor devre-i hayal!
Varlık bugün hayal ile zira ki pek muhal.

Matem zamanı, ye's ü te'sir geçer gider,
Atiye bir medar-ı ümit istesek yeter,

Ati için medarımız ancak mücadelat,
Her an mübarezat-ı hayatiyedir, o zat

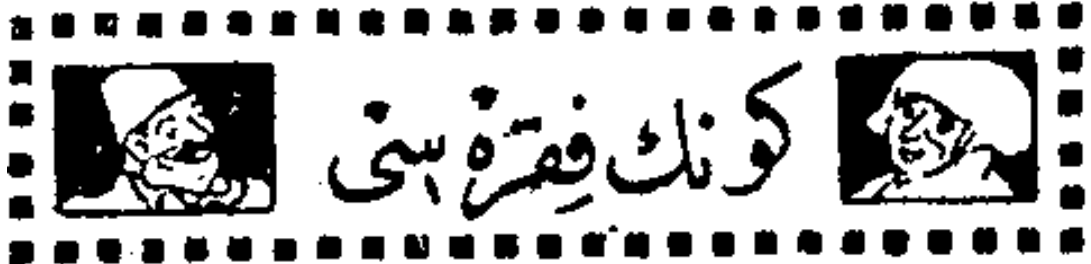
Bir rayet-i necat senayi-i cihana sen,
Teshir olunmamış çalışan kala-i beden

Ey milletim uyan ve tesirden ol beri
Mazi gibi olup yine müstakbellik eseri

Mazideki cihat ki bir şevk-i iktisat
Varistir artık etmeli gayret, sebat, inat!

Atide harp sanata bir ordu var olur
[Osman Zeki] bu orduya bir pişdar olur!

Terzizade Muallim Osman Zeki, S.36, 12 Ağustos 1336, s.4



Resim-23

Günün Fıkrası

Haşmetin evaili iştiharında Sultan Mustafa-yı Salis Hazretleri zekâ-yı ateşinin senası işitmekle haşmeti görmek arzu buyurdıklarını vezirleri Koca Ragıp Paşa'ya ferman buyururlar. Ragıp Paşa der ki: Efendimiz haşmet elhak nedim-i has-ı padişahîleri olmaya layık bir kulunuzdur ancak arsızlığı zekâsı derecesindedir. Havfım şudur ki taraf-ı şahanelerinden alacağı ihsana kanaat etmeyip küstahane tasdiat ile gazab-ı hümayunlarını tahrik eder hatta kendisini birkaç defa takdime niyet ettiğim hâlde bu mülahazaya medeni cesaret kılmadım. Mahaza ferman-ı şehriyarilerine ittibaen takdim ederim. Ancak efendimizden istirham ederim bir şey ihsan buyurulmaya padişah hazretleri: “Peki öyle olsun” demekle o akşam Ragıp Paşa Haşmeti yanına celp ederek arzu-yı hümayunu tebşir eder ve “Haşmet” der şevketli efendimizin bir hâli vardır. Kendisi ihsan buyurmadıkça ihsan istedikçe pek ziyade canı sıkılır. Bilirim ki sen de arsızsın dayanamazsın. Binaenaleyh padişahdan bir şey istemeyeceğine yemin et seni huzura öyle sevk edeyim” Haşmet de yemin eder.

Ferdası Ragıp Paşa Haşmet'i saraya götürür huzura çıkarır. Haşmet'i saraya götürür, huzura çıkarır. Haşmet piş gâh-ı hümayunda o kadar tuhafliklar hazırcıvaplıklar eder ki fevkalade mahzuziyet-i seniyeyi celp eder. Hatta üç gün mütemadiyen saray-ı padişahîde kalır. Vakta ki üçüncü günü terhis olunur. Arz-ı veda maksadı ile tekrar huzura dâhil olur. İhsan ümidiyle tevakkuf eder. Bakar ki bir şey yok çıkar. Dışarıda kezalik bir şeye nail olmaz. Darüssaade ağasının yanına girer: “Peki memnun olduk güle güle” hitabından başka bir şey oradan da çıkmaz. Bütün saray erkânını dolaşır. Hepsinin yanından teh-i dest olarak avdet eder.

Hemen geriye döner tekrar huzur-ı hümayuna isalini rica eder. Badel istizan huzur-ı padişahîye sevk ederler. Hazreti padişah:

-Hayrola? Niçün geldün diye sual edince Haşmet: Efendimiz! der. Ragıp Paşa kulunuz fakiri buraya getirirken sakın padişahıtan ihsan isteme diye yemin ettirdi. Bu sebepten köleniz bir şey istemedi. Taraf-ı şahanenizden bir şey zuhur etmeyince acaba herif zat-ı seniyeze de verme diye yemin ettirdi mi? Bunu merak ettim de anlamaya geldim.

Sultan Mustafa bu zarifane cerrarlığa kahkahalarla gülerek Haşmete beş bin altın ihsan buyururlar.

Şehri, S.1, 8 Temmuz 1920, s.1.

Fıkra

Efendi'nin biri uşığına bir tezkere verip "Al şunu filan efendiye götür cevabını da al getir" der. Uşak çıkar gider. Geldikten sonra efendi der ki:

"Haniya cevap getirdin mi?

Uşak:

-Vermedi ki getireyim.

-Ay tezkireyi vermedin mi?

-Yok, cebimde duruyor; yalnız cevap istedim.

-Sen cevap isteyince o sana ne dedi.

-Yüzüme baktı baktı da "Hay ayı hay" dedi. Ama sana mı dedi, bana mı bilmem.

Şehri, S.9, 16 Temmuz 1920, s.1



Resim-24 HİKÂYE

Terfi

Vaka ... nezaretinde cereyan eder.

-1-

... şubesi müdürü Nadir Bey'in odasında nüfuzlu dost- nazırla dün akşam beraberdik.

Şube Müdürü- Benden bahsolundu mu?

Dost- Evet. Söyledim. Terfiin mukarrerdir. Ancak şunu da bil ki nazır senin hakkında pek de teveccühkâr değil. Sen güya şubenin işleriyle hiç meşgul olmuyor hatta maiyetindeki memurunu bile tanımıyormuşsun. Encümen müdürüne devam etmediğin cihetle, bütün arkadaşların maiyetlerini korudukları hâlde sen, seninkileri ihmal ediyormuşsun... Gözlerini aç.. İnsanı atlatıverirler.

Şube müdürü- Haklısın. İyi ki beni ikaz ediyorsun. Allah razı olsun... Tavır ve hareketimi değiştireceğim, göreceksin. Encümenin gelecek içtimasında münhal bir para var. Onu tahsis edecekler. Seni temin ederim ki bu parayı bizim şubeye verdireceğim rastgele birisine... Kim olursa olsun... (Çekmecesinden memurlarının

esami cetvelini çıkarıp göz gezdirir.) Mesela Sabri Efendi... İkinci kaleminden.. Gelecek hafta, herif mümeyyiz değilse yüzüme tükür.

Dost- Nasıl adamdır, biliyor musun?

Şube müdürü- Yook!.. Ben esasen hiç birini bilmem. Fakat ne olursa olsun!..

Dost- Mümeyyiz olacak demek?

Şube müdürü- Mümeyyiz ya! Ne zannediyorsun?..

-2-

Encümen-i Müdiranda

Pek hararetli bir müzakere- Mevzuubahis olan münhal bin iki yüz kuruşun nezaretin en müstahak-ı terfi' bulunan memuruna itası meselesidir.- Bilcümle müdiran namzetler gösteriyor ve müdafaa ediyorlar. ... Şubesi müdürü söz istiyor.- Herkes hayrette- Kendisini dinlemek için umumi sükût ediyor.

Şube müdürü- Beyefendiler! Bugüne kadar şubem için bir şey talep etmek hususunda ne kadar teenni ile hareket ettiğimi gördünüz. Filhakika mükâfatın daima ehline itası taraftarıyım. Ben memurlarımı tanırım. (Manidar tebessümler) onları her gün iş başında görür ve takip ederim. Bugüne kadar hiçbirisi fazla bir liyakat ibraz edememişti. Bu gün bir istisna yapacağım. (Yeleğinin cebinden yavaşça çıkardığı pusulaya göz ucuyla bakar.) Bizim ikinci kalemde bir Sabri var. Bu para maaşına zam edilerek, kendisinin mümeyyizliğe terfiini talep ediyorum. (Herkeste hayret alaimi) Evet Beyefendiler! Bu zat yirmi beş senedir bir gün sektirmeksizin vazifesine devam etmiş ve bilhassa geçen iki ay zarfında geceli gündüzlü çalışarak şubenin defterlerini sırasıyla rafa dizmek suretiyle bir kat daha ispat-ı ehliyet etmiştir. Binaenaleyh, mumaillehin taltif ve terfiine müsaade buyurmanızı istirham ederim.

(Müdiran arasında takdirkâr fısıltılar.- “Amir böyle olur, vallahi aferin!” sözleri – Nihayet araya müracaat neticesinde ittifakla Sabri Efendi ma’a zam mümeyyizliğe terfi olunur.)

Encümen dağılmış- Koridorlarda (...şubesi müdürü, iki refikiyle birlikte encümen odasından çıkıyor. Çehresinde asar-ı memnuniyet var. Refikası ve bilhassa müsteşar bey üzerinde hüsn-i tesir icra ettiğinden emin, herhâlde bugünkü müzakereyi nazıra yetiştirirler.- Mahçup ve müteredit bir memur üç müdürün yanına takarrüp eder)

Memur- Affedersiniz Müdür Beyefendi! Neye karar verildiğini sual edebilir miyim?

Şube Müdürü- Hay hay oğlum, ikinci kalemde bir efendiyi mümeyyiz yaptık.

Memur- (Kemal-i ümitle) Bizim kalemde mi?

Şube Müdürü- Evet oğlum, hepinizin takdir ettiğiniz, cidden müstahak-ı terfii bir arkadaşınız.

Memur- Kim olduğunu da sorabilir miyim efendim?

Şube Müdürü- Sabri Efendi.

Memur-(Mütehayyir) Hacı Sabri mi?

Şube Müdürü- Evet... Bunda şayan-ı hayret ne görüyorsunuz?

Memur- (Gülmemek için cebr-i nefis ederek) Lakin... Beyefendi... Hacı Sabri üç aydan beri mezun.

Şube Müdürü-(Faka bastığından biraz şüphelenir gibi) Mezun mu?.. Üç aydan beri mi?..

Memur- Evet efendim, bir ay tedavi...

Şube Müdürü- Emin misiniz?

Memur- Katiyen eminim... O kadar ki bu sabah kayınpederinden bir mektup aldık.

Şube Müdürü- Ne yazıyordu?

Memur- Hacı Sabri sizlere ömür vefat etmiş, yarın kaldırıyorlarmış!!!

Ercüment Ekrem [TALU], S. 1, 8 Temmuz 1920, s.3



Resim-25

Güzel Yılan

Makalesinin son parçasını yazarken hafifçe kapıya vurdular. Selim Şevket, dudak ucuyla:

-“Getiriniz.” dedi. Gelen mutlaka arkadaşlarından biri olacaktı. Selim başını çevirmeye lüzum görmeden yazısına devam ediyordu. Birdenbire iki narın elin arkadan gözlerini kapadığını hisseden genç adam hafifçe tebessüm etti:

-“Her kim iseniz elinizi bir parça o hâlde bırakınız. Çünkü birdenbire bende tatlı bir rüyanın başlamasına sebep oldunuz. Bu güzel yumuşak eller mutlaka pek fevkalade bir kadının elleri... Fakat ben, beni zavallı iş odamda böyle teklifsizce aramaya gelecek hiçbir güzel kadın tanımıyorum... bu rüyadan uyanmak çok, çok acı olacak...”

Eller birdenbire çözülmüştü. Selim başını çevirdi ve birdenbire küçük bir hayret feryadı kopardı. Böyle teklifsizce odasına giren ziyaretçi, İstanbul’un en güzel ve makbul kadını “Şefkat” idi. Bu nasıl mümkün olabilirdi. Şefkat en zengin eğlence âlemlerinin yıldızı idi. Onun odasında bir gece geçirmek için iflas edenler, kendilerini öldürtenler vardı.

Güzelliğinin şöhreti, maceralarının hikâyesi dillerde dolaşan, bu fevkalade kadını bu fakir muharrir odasına getiren sebep ne olabilirdi. Selim Şevket hâlâ kendine gelemiyor:

-“Evet, bir rüya... Mutlaka bir rüya olmalı.” diyordu. Şefkat yeşil gözlerinde altın lemalar yanıp sönerek şen kahkahalarla güldü:

-“Rüya değil Selim Şevket Bey... İnanmazsanız dokunabilirsiniz.” diyordu. Selim nihayet kendini toplayabilmişti.

-“Şefkat Hanımefendi... Beni bu umulmaz saadete nail eden sebebi sorabilir miyim?” dedi.

Şefkat, şimdi aynanın önünde teklifsiz bir eda ile çarşafının pelerinini çıkarıyordu. Dudağındaki iğneyi düşürmemek için ağzını açmadan cevap verdi:

-“Sizinle görülecek hesabım var Selim Şevket Bey... Ne vakittir bunu düşünüyordum... Nihayet bugün vakit buldum...”

Selim hayretle ona bakıyordu. Şefkat’i bir kere bir salonda görmüş ancak birkaç adi merasim sözü teati etmişti. Şefkat yeşil gözlerinde altın parıltılar, yanağının çukurunda gölgeler oynayarak tekrar güldü:

-“Şimdi karşı karşıya oturup konuşalım.” dedi. “Biz birbirimizi pek az tanıdık... Nihayet iki üç dakika... Bu kadar az tanıdığınız bir kadının aleyhinde bulunmak doğru olur mu Selim Bey...”

Selim perişan bir şaşkınlıkla:

-“Temin ederim ki Şefkat Hanım... Ben sizin... Ama inanınız bana...” Sözüünün arkasını getiremiyordu. Şefkat şımarık bir teklifsizlikle onun çenesini okşadı, bir çocuk teselli eder gibi:

-“Yok... Böyle müteessir olmayın... Selim Bey sizin çok sevimli bir yüzünüz varmış. Ben o gece hiç dikkat etmemişim. Gelelim asıl derdimize... Evet, Selim Bey, inkâr etmeyiniz... Benim için bir salonda ‘Güzel Yılan’ demişsiniz.”

Şevket birdenbire hatırladı ve mahcubane bir kahkaha ile güldü:

-“Evet... Doğru... Fakat sizi temin ederim ki Şefkat Hanım bunda...”

Şefkat mini mini eliyle Selim’in ağzını kapadı:

-“Evet, bunda beni tahkir etme kastı yok... Anlaşıldı... Fakat insanlar ne fenadır bilirsiniz... Sizin ağzınızdan çıkan bu kelime bana isim oldu kaldı... Yazık değil mi Selim Bey... Beni artık bundan sonra hep ‘Güzel Yılan’ diye çağıracaklar.”

Şefkat birdenbire müteessir olmuştu. Sesi titriyor, güzel gözlerine yaşlar doluyordu:

-Ya Selim Bey, buna siz sebep oldunuz... Bari hakkınız olsaydı... Bari hakkınız olsaydı...”

Selim yalvarır gibi:

-“Bilmeden ve hiçbir fena fikir beslemeden nasılsa ağzımdan çıkmış böyle bir kelimenin sizi müteessir edeceğini bilseydim... Mamafih bana ne kadar itap etseniz yeri var...”

Şefkat şimdi melül bir vakar almıştı:

-“Ben size itap etmeye gelmedim Selim Bey... Ben size bir zehirli yılan olmadığımı ispat etmeye geldim...”

-“Şüphesiz... Siz odama hayat getirdiniz...”

-“Benim aleyhimde herkes söyler... Hiç müteessir olmam... Fakat nedense bu zehirli yılan sözü bana dokundu... Ben bir yılan değilim Selim Bey... Size hayatımın en hafi kısmını birkaç kelime ile size tevdi edeceğim. Annemin vefatında on yaşında idim. Üç yaşındaki kardeşimle sarhoş babamın annesi ben oldum. Her cefaya, her sefalet, açlığa, soğuğa katlanıyordum. Böyle olduğu hâlde yine babam, geceleri beni kamçıyla dövüyordu.

Kardeşim uykudan uyanmasın diye feryat etmek tesellisinden bile kendimi mahrum ederdim. On iki yaşında iken kamçı yarasıyla şerha şerha olan vücudum bir kadit, çukur gözlerim bir gölge, zavallı ruhum bir harabe idi. Nihayet babam öldü. Kardeşimi bir yere evlatlık verdiler. Ben ortada kaldım. Kime el açtım, muavenet istedimse reddetti. Gücümün, vücudumun tahammülünden büyük işlere razı oldum, olmadı. Bir zaman hizmetçilikle hayatımı kazanmak istedim. Artık bir genç kız olmuştum. Aksakallı ihtiyarlardan, mektepli küçük beylere kadar bütün ev erkeklerinin tecavüzüne uğradım. En kabahatsiz ben olduğum hâlde, en suçlu çıkan, türlü tahkirlerle kovulan ben oldum. Nihayet sükût ettim. Sükûtumda bile etrafımda bir parça vefa bulmak için senelerce uğraştım. Olmadı, olmadı, olmadı... Ötekinin, berikinin elinde bir oyuncak olmaktan kurtulamadım.”

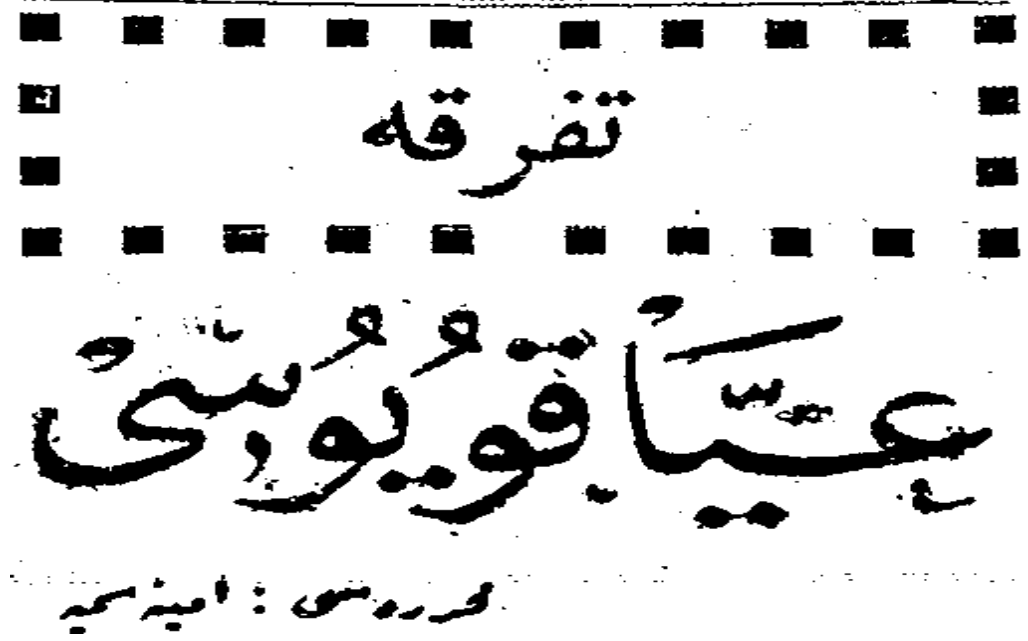
Biraz evvel hayatın en derin bir şenliğıyle yanan bu güzel yeşil gözler, şimdi karanlıkla dolmuştu. Çenesini bileklerine dayadı, hüngür hüngür ağlayarak:

-“şimdi kimin kimi zehirlediğini anladınız mı Selim Bey... Beni hayat zehirledi, insanlar zehirledi, bana yılan diyenler zehirledi. şimdi artık benim yılan olmadığımı inandınız mı Selim Bey?”

Selim, şefkat’in bir kız çocuğı teslimiyetiyle uzattığı bu elleri tuttu, o vakte kadar bir mislini daha duymadığı bir hürmet hissiyle bu zavallı düşmüş kadın ellerini öptü, öptü.

Hayrettin Rüştü, S.11, 18 Temmuz 1920, s.3

TEFRİKA ROMAN



Resim-26

Gayya Kuyusu

-1-

Muharriri: Emine Semiye

Pembe Nine

Doksan yaşına rağmen dermanını muhafaza eden bu mesut kocakarı dişsiz fakat sertleşmesi yüzünden yumuşak sakızı çiğneyebilen çene kemiklerini oynata oynata masalına devam ediyordu:

-Sonra efendiceğizim, peri padişahının kızı güvercin esvabını giyer ve uçar. Çınar ağacının tepesine konarak:

-Şehzadem değil mi ki şamdanı yakarak yüzümü gördün artık. Ben seninle yaşayamam! Yedi kat yerin dibine girer ve yedi sene beni ararsan belki kavuşuruz diye uçup gider...

Dün iki yaşındaki besleme Yekta'nın kucağında masal dinleyen Eltaf Hanım parmağını Pembe Nine'nin ağzına sokup sakızı çıkararak:

-Kuzum Pembe Nine uzatma... Yerin altında şehzadenin gördüklerini anlatmıştın tekrar etme. İfritin sırtında Gayya Kuyusu'na geldiklerini söylüyordun. Ee sonra? Dedi.

Pembe Nine sözüne devamla:

-Sonra efendiciğim ifrit şehzademi Gayya Kuyusu'nun başına bırakarak:

-İşte şehzadem kuyunun içine düşmeden ortasına kadar iner de tılsımı bozabilirsen, dünya güzelini bulursun. Beceremezsen dibine düşer yılanlara çayanlara yem olursun... Artık iş sana kaldı. Allahımsarladık der ve bırakıp gider.

Her iki kız birden meraklı tavırla sorarlar.

-Pembe Nine Gayya Kuyusu nedir?

Pembe Nine, ibadet kutsiyetiyle kuvvetten düşmemiş vücudunu doğrultarak:

-Hım... Dedi. Allah düşürmesin içi yılanlar çıyanlar akreplerle dolu bir kuyu ki... Oraya en günahkârları atarlar.

İki kız korku ile birbirlerine sarıldılar. Henüz nekahetini geçiremeyen Eltaf zayıflıktan daha irileşen mavi gözlerini açarak:

-İçinde örümceklerde var mı?

Yekta'nın devrik kirpikleri arasından parlayan koyu yeşil gözlerin ürkmekten bulutlanarak:

-Solucanlar da var mı?

Pembe Nine bir allame tavrıyla her iki kıza birden cevap verdi:

-Ne diyorsunuz. Örümceklerin en büyükleri... En muzırları, solucanların en pisleri en çirkinleri de var!..

Yekta:

-Oraya giren bir daha çıkamaz mı?

Pembe Nine:

-Çıkamaz zahir ahirette en günahkârları, zebaniler oraya atarlar. Sonra efendiceğizim onlar zakkum ve katran suyunda yüzen haşeratın sokmalarına ısırmalarına bağıra bağıra yanarlar, yanarlar. Artık can havliyle kuyunun kenarına tutuna tutuna tam ağzına gelince zebanilerin başlarına indirdikleri topuzlarla sersemlenerek tekrar dibine düşerler. Yine öylece yanarlar ve çıkmaya çabalarlar ama kurtuluş yok!..

Eftal titremekten kısılan sesiyle:

-Sen bunu gördün mü?

Pembe Nine:

-Gördüm zahir! Bizim gençliğimizde billur yaşmak vardı. Mevlâ rahmet eyleye Hacı Efendi'ye (Sen bilmezsin) deden Uşakî Bey'in lalası idi. Bana daima:

-Kadın billur yaşmak tutmak iznim yok, derdi. Gençlik hâli... Nasılsa bir gün arkadaşlara uyarak billur yaşmakla Kâğıthane'ye gitmiştik. Akşama hacıefendi bunu duyunca kıyametler koparmıştı. O vakit bana Gayya Kuyusu'nu anlatmış ve benim de izinsiz yediğim bir naneyi orada yanarak ödeyeceğimi söylemişti. Bereket versin ben o gece rüyamda Gayya Kuyusu'na düştüm de ahrettekinden kurtuldum.

Kızların ikisi birden:

-Yandın mı? Eziyet duydun mu? Diye bağırdılar.

Pembe Nine:

-Elbette ah o gece ne azaplar çektim. Sabahleyin hasta uyandım. Boğuluyor, nefes almak için tepiniyordum.

Bereket versin kurşuncu nineye okudu üfledi. Biraz aklımı başıma alınca hanımefendinin ayaklarına kapanarak helallik diledim de Allah'a şükür iyi oldum. Bak siz böyle dininizi diyanetinizi unutarak Frenk kızı kıyafetiyle geziyorsunuz... Tövbe istiğfar etmezseniz ahrette gideceğiniz Gayya Kuyusu'dur. Evvela anneniz babanız girecek ya!..

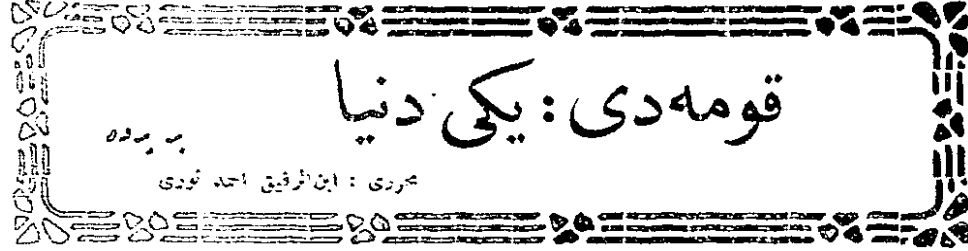
Pembe Nine'nin son sözleri üzerine Eltaf medit bir çığlıkla Yekta'ya sarıldı. Yekta ise:

-Ah anacığım, babacığım demek şimdi Gayya Kuyusu'nda yanıyorlar ha! Sözleriyle feryat etti.

...

Emine Semiye, *Dersaadet*, S.1, 8 Temmuz 1920, s.2

KOMEDİ



Resim-27

Yeni Dünya

Nihal	:(23 yaşında saf ve cahilce)
Efser	:(40 yaşında tarafetini muhafaza etmiş, ateşin bir kadın)
Fıtnat	:(30 yaşında şık, sinsi)
Güzide	:(20 yaşında şımarık)
Eleni	:(20 yaşında)
Feridun	:(27 yaşında sonradan görme malumatı mahdut)
Muhlis	:(25 yaşında sırnaşık)
Nadire El-bahayi	:(29 yaşında, filozof geçinen mahdut fikirli)
Kazım	:(25 yaşında kalender-meşrep)

Sahne

(Küçük bir kabul salonu. Nihayetle sağa doğru çift kanatlı bir kapı. Yine nihayetle sola doğru geniş bir kemerden büyük bir yemek salonunun derunu görünüyor. Bu salonun içine bir sofra kurulmuştur. Küçük salonda sağ tarafta birinci planda hazara karşı iki kişilik bir kanep ve kanepenin önünde küçük bir masa vardır. Bu kanepede oturanların yemek salonundan görülemeyecek surette arkasına bir paravan kurulmuştur. Sol tarafta koltuklar kanep ve etrafına fantezi sandalyeler dizilmiş bir masa vardır. Her iki salonun elektrikleri yanmıştır.

Birinci Meclis

Nihal, Feridun sonra Eleni

(Perde açıldığında sağ taraftaki masanın üzerinde bulunan vazoya çiçekler koymakla, Feridun yemek salonunda sofrayı muayene ve tertip etmekle meşguldürler. Bir müddet sonra Feridun küçük salona geçer.)

Feridun: Ah! Nihal! Yine sofranın birçok eksiği var. Şimdi nerede ise misafirler gelir.

Nihal :(İşiyile meşgul olarak) kaç parça olayım. Evvela giyinmekle meşgul oldum.Şimdi de çiçeklerle.

Feridun: Biraz da sofra ile meşgul olsa idin.

Nihal: Sen bana alafranga sofradan anlamazsan onu Eleni bildiği gibi hazırlasın demedin mi?

Feridun: Dedim ama büsbütün de... Ah seni bir türlü alafranga edemeyeceğim. Alıştırıramıyorum. Olamıyorsun, olamıyorsun...

Nihal-(Sahnenin ortasına gelip kendini göstermek için Feridun'un önünde fırlıdak gibi dönerek) İşte hiç sevmediğim hâlde dekolte giyindim. Daha nasıl alafranga olayım?

Feridun-Yalnız dekolte giyinmekle, soyunmakla iş bitse, bu üryanlıklar içinde ne incelikler vardır ki asıl onlara nüfuz etmeli... Evet sana sofraya karışma dedim. Fakat Şişli'de, apartmanda oturan bir alafranga hanım, bir salon kadını, anlasın anlamasın hizmetçinin kurduğu alafranga sofraya nezaret etmelidir. Rakı kadehleri, mezeler hâlâ sofraya konmamış.

Nihal- Sen alafranga sofrada rakı içmek ayıptır demedin mi?

Feridun- İştah açmak için aperatif gibi bir iki kadeh içilir.

Nihal- Peki şimdi Eleni'ye tembih ederim. Ama sana da rica ederim, kadın misafirlere içmek için ısrar etme.

Feridun: Apartman. Sana kaç defa öğrettim. Apartaman deme, apartuman de. Yanlış söylemek âleme karşı ayıp olur. Evvelki gün de Pikmalyon'un mağazasında kasadara "mersi" diyecek yerde pardon dedin. Dükkan başıma yıkıldı sandım.

Nihal: Herkes yanlış söylüyormuş. Yalnız ben değilim ya.

Feridun: Sen herkese ne bakıyorsun. Sen meşhur Tüccar Feridun'un, yani benim zevcemsin. Kendime birtakım gazete muharrirlerinin, şairlerin, cehalet isnat etmesini istemem.

Nihal: Sen de niçin evine birtakım şairleri, gazete muharrirleri, züppe beyleri davet ediyorsun? Kendi akranın tüccarları çağırırsana.

Feridun: Onlar bu âlemden, sosyeteden, komplimandan anlamazlar. Üçü bir yere toplandı mı bir alaveredir başlar. Mal inmiş, mal binmiş... Şeker düştü. Kahve fırlayacak. Nohut işindesiniz yüz liram yuvarlandı. Pırasayı bugün sekiz aldım gibi kadınların karnını doyurmayacak söz ederler. (Bu esnada sokak kapısının çingırağı çalınıyor. Feridun telaşla) Vay!!! (سائرين! قريبي! قريبي!) misafirler gelmeye başladılar. Ben hâlâ ismokinimi giymedim.

Eleni- (Yemek salonundan gelerek) Misafirler geliyor, buraya mı getireyim, yoksa...

Feridun- Buraya getir. (Eleni nihayeteki kapıya doğru giderken) Eleni sonra içeriye gel. Rakıyı, mezeleri tertip edelim. (Eleni gider.) Ben giyinip gelinceye kadar sen misafirleri avut. Yani kibar bir alafranga, ince bir salon kadını gibi. (Süratle yemek salonundan gider. Nihal salonun ortasında misafir kabul etmek için biraz gülünç bir vaziyet alır. Nihayeteki kapıdan Eleni ve onun arkasından Muhlis Bey gelir.)

Eleni- (Kapıdan girerken) Muhlis Bey geldi. (Yemek salonundan gider.)

İbnürrefik Ahmet Nuri [SEKİZİNCİ], S.93.16 Teşrin-i evvel 1920, s.3-4.

Tenkitlerden Ne Bekliyoruz? 1

Halkımızın tiyatro eserlerini sadece hoş, nahoş bir his ile dinlemeyi artık kâfi görmediğini, bu iyi yahut fena hissi tahlil etmek, eserin ruh ve maksadını kavramak ihtiyacını da duymaya başladığını bundan evvelki makalede söyledik. Şimdi de bu perde arası münakaşaların mahiyetini bir gözden geçirelim. Bu mütalaalar içinde bazen öyle sade-dilane ve çocukça olanlarına tesadüf ediliyor ki gülmek mümkün değil: “Eserde karakter var, hareket yok. Mükâlemde tabiiyet yok, mantık var. Bir eser-i edebîde taklidin mevkiî olmamalı.”

Zahiren bir fikir ve kanaatin ifadesi gibi görünen bu kelimeler, çok kere her nasılsa hafızaya geçmiş boş birer kalıp, birer papağan kelimesinden ibarettir. Daha iyi bir fikir almak isterseniz bir ikisine bunlardan birini, mesela “hareket”i sorunuz. Kimisi bunu eşhasın mütemadiyen gelip gitmesi, kimisi meclislerin sık değişmesi, kimisi vakanın çok dalı budağı olması diye tarif edecek. Hülasa birbirini tutmayan yüz çeşit mütalaa ortaya atılacak.

Bu, acaba niçin böyle oluyor? Bu sorunun cevabı pek güç değildir. Tiyatro neviden olan sanat eserlerini duymak ve izah etmek için iki şeye ihtiyaç vardır: Evvela köklenmiş mümkün merteye billurlaşmış bir sanat zevki, saniyen bu zevki tahlil etmek, eserin yapısı, sanai ve fikrî kıymeti hakkında bir hüküm verebilmek için bazı teknik malumat. Biz şimdilik bunların birincisinden kısmen, ikincisinden hemen hemen tamamen mahrumuz. Tiyatro, bizde yeni, hem de zannettiğimizden çok daha yeni bir müessesedir. Ondaki zevki az çok duymaya başladık. Fakat bu çeşnideki zevke bihhak varmak için ülfete, itiyada; daha kısaca çok eser görmüş olmamıza ihtiyaç var. Bunun için kalbimizin sesini henüz vazıh bir surette dinlemeye muvaffak olamıyoruz. Bu sesi tahlil etmek, bizde bu müphem tesiri vücuda getiren müessir hakkında bir hüküm vermek iktiza ettiği zaman ise büsbütün şaşırıyoruz. O vakit tabii kelimeciliğe, mantıkçılığa müracaat mecburiyetinde kalıyoruz. Böylece hükümlerimiz de köksüz ve kıymetsiz şeyler oluyor. Mamafih yine tekrar edelim ki bu kanaat ihtiyacı bir başlangıç olmak itibarıyla çok ümit verici bir şeydir. Bu heves

ve merak, aramak ve bulmak ihtiyacı devam ettiği hâlde elbette iyi bir neticeye varacağız.

Efkâr-ı umumiyei sanat eserlerini tartmaya ve muhakeme etmeye alıştırmak hususunda matbuat ve tenkidin büyük bir vazifesi vardır. Gazetelerimiz acaba bu vazifelerini ne dereceye kadar yapıyorlar. Evveleri matbuatın tiyatro ile münasebeti sadece bedava birkaç sandalyeye mukabil üçer dörder satırlık ilanlar neşretmekten ibaretti. Sonra muhtelif eserler ve temsiller hakkında küçük fıkralar görüldü. Nihayet bazı gazetelerde tek tük tenkit makaleleri yazılmaya başlandı. Bugün matbuatımız tiyatroya karşı olan vazifesini tamamıyla idrak etmiştir diyebiliriz. Artık gazete ve mecmualarımızın hemen hepsi her yeni piyes hakkında fikir söylemeyi, tenkit neşretmeyi vazife biliyor.

Gazetelerin küçülmesi, hayat meselelerimize ait münderecatın bilakis çoğalması karşısında tiyatro tenkitlerine tahsis edilen sütunlar, hiç küçük görülecek gibi değildir. Münekkitlerimiz acaba vazifelerini ne dereceye kadar ifa edebiliyorlar? Sanat davalarına fırka davaları gözü ile bakan, sanat işlerine klik (clique) zihniyeti getirmek isteyenler münekkitlerimizden şikâyet ediyorlar: “Siyasi davalar nasıl karışık ise bunları da öyle karıştırdılar, Arap saçına çevirdiler. Birinin siyah dediğine, öteki mutlaka ak, bir başkası mavi veyahut kırmızı diyor. Bir türlü anlaşıyorlar. “Şu hâlde bunları okumak zait şey...” diyorlar. Nokta-i nazarlarındaki ayrılıklardan şikâyet etmeyi doğru görmeyiz. Acaba bizim tenkitten istediğimiz şey bilfarz, esnafın tacirden istediği patates kabilinden bir şey midir? “Şu kadar firesi, şu kadar çürüğü var. Şu toprağın mahsulüdür. Çürüğünü sağlamından ayırırsak şu kadar okka kalır.” yolunda riyazî bir hüküm müdür? Şüphesiz ki değil.

Tenkit bir eserin mutlak kıymetini (Valeur absolue) gösteren bir terazi değildir. Büyük mütefekkirlerden birinin dediği gibi tenkit, yaratıcı bir ruh ile tahlil edici bir ruhun karşılaşması ve birincinin ikinci üzerinde hâsıl ettiği tesirin ifadesidir. Herkesin başka bir kafası, başka sınırları, başka görgüleri olduğunu teslim ettiğimiz hâlde, neticelerin az çok birbirinden ayrı olmasını da kabul etmememiz iktiza eder. Beni pek meraka da düşüren bir vaka, bir başkasını lakayt bırakabilir. Mariz ve

bedbin bir adamı teheyyüç eden bir muhavere muvazeneli bir adama bir şey söylemez. Kaygısız bir zatı da horul horul uyutabilir.

Demek ki tenkitlerin birbirini tutmamasından hatta birbirini nakz etmesinden daha tabii bir şey olamaz. Bunun böyle olduğuna en kuvvetli mantıktan ziyade bizi ikna edecek deliller var. Yüksek bir tiyatrosu, büyük tenkit üstatları olan memleketlerde de aynı hâli görüyoruz. Mesela, tenkit âleminin en nüfuzlu bir siması, bir eseri fena hâlde hırpalanıyor:

“Bu eser edebiyatımız için bir lekedir, bundan daha berbat bir şey olamaz yolunda bir şeyler yazıyor. “

Hâlbuki aynı ehemmiyette bir başka münekkit aynı günde eser-i ayn için yazılmış bir makalesinde bilfarz şöyle diyor:

“Bu nefis eser lisanı itibarıyla bir musiki, ruhu itibarıyla bir şiir, hendesesi cihetinden bir şaheserdir. Memleket bununla iftihar edebilir.”

Eğer bu, sırf bir seviye meselesi olsa idi. Ve eserleri ölçmek ve tartmak için bazı muayyen tartılar mevcut bulunsa idi, bu iki büyük adamın aynı noktada ittifak etmeleri, çoluk çocuk ve heveskâr mevkiinde kalan muharrirlerin de onlardan bilzarure ayrılmaları iktiza ederdi. Hâlbuki çok kere iş, dediğimiz gibi çıkıyor. Tenkitlerde ittifak için yalnız bir çare vardır.

Münekkitlerin konferanslarda, meclislerde, fırka içtimalarında olduğu gibi bir masa başına oturarak müzakere etmeleri. O vakit bittabi, herkes kendi zevkini, kendi kanaatini kısmen yahut veya tamamen feda eder. Bütün fikirler harman edilerek vasatısı alınır. Şahsi intibalar ve ince farklar(nüance) arada kaynar. Ortaya herkesin malı olan, daha doğrusu hiç kimsenin bir şeysi olmayan renksiz bir rapor çıkar.

Tenkitlerdeki nokta-yı nazar ihtilafatından şikâyet edenler acaba bu rapordan memnun kalacaklar mıydı? Bilemeyiz. Fakat sanatı sevenleri bu rapor bu kadar güldürecek ve ağlatacak bir şey tasavvur edilemez.

Zevkler ve nokta-yi nazarlardaki ihtilafı meşru buluruz. Fakat acaba bu hâl her eline kalem alana münekkit olma hakkını verir mi? Şüphesiz ki hayır münekkidin her şeyden evvel, iyi bir sanat terbiyesine mütebellir bir zevke sahip olmasına ihtiyaç vardır. Sonra eserin kendindeki intibalarını tefsir edebilmek için sanat malumatıyla mücehhez müsteit ve tahlilci bir kafaya malik olması icap eder. Bunu bilahare tafsil ederiz.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S.10, 17 Temmuz 1920, s.3.

Tenkitlerden Ne Bekliyoruz? 2

Tiyatro tenkitlerinin bir eserin mutlak kıymetini gösteren kâfi ölçüler olmadığını, en büyük münekkitlerin aynı eser hakkında çok kere birbirlerine zıt hükümler verdiğini, geçen makalede söyledik. Bu noktaları biraz izah edelim:

Münekkit, tiyatroda bir piyes dinliyor. Bu eser onda iyi yahut fena intibalar (impressions) vücuda getiriyor. Fakat eserin münekkide verdiği şey muhtelif cinslerde birtakım heyecanlardan(emotions) ibaret kalamaz. Aynı zamanda eserin müdafaa ettiği fikirlere gösterdiği hayat ve insan numunelerine dair bir de muhakeme faaliyeti uyandırması zaruridir.

Münekkidin ilk mühim vazifesi bu iyi yahut fena intibaları hiçbir tesire kapılmadan samimi bir surette söylemektir. Mesela bir eser için şöyle söyleyebiliriz:

“Ben bu eseri tatlı bir heyecan ile takip ettim. Gerçi ortaya hakiki bir hayat parçası koymuyor. Şahıslar hayattan alınmış birer çehre olmaktan ziyade hayalî güzelliklerle süslenmiş mahlûklar... Fakat ziyarı yok... Ruhtaki daima iyiye daha güzele vasıl olmak ihtiyacı bunları da hoş gösteriyor.”

Yine mesela başka bir eserden aldığı intibaları şöyle hülasa edebilir:

“Bu eser bazı yaralara parmağını koyuyor. Bir cerrah neşteri gibi kan ve cerahat içinde yürüyor. Eserde şiir kokusu yok. Fakat buna mukabil hakikatin acı cazibesi var. İstirap veren fakat aynı zamanda çekip sürükleyen bir alâka ile takip ettim.”

Tenkitlerin sadece esere ait intibaları söyleyen, bir de bir piyesin muhtelif kıymetleri arasında en ehemmiyetlisi olan alakadar edip etmemek (interessier) hassasını kaydeden nevine kont-rando (comple rendu) derler ki bir nevi “hesap verme”dir. Münekkit bu hükümlerinde halkın ekseriyetiyle yahut bir kısım meslektaşlarıyla ihtilaf hâlinde kalabilir. Eğer çirkin bir partizanlığa tabi olmamış ve tiyatro salonlarının sâri tesirlerinden kendini koruyabilecekse bu onun hakkıdır hatta vazifesidir de.

Fakat tam bir tenkit makalesi için vakanın ve intibaların hikâyesi kâfi değildir. Münekkit onları tahlil etmek, sebeplerini araştırmak mecburiyetindedir. Mesela eserin ruhumuzda hoş bir tesir bırakmadığını farz edelim. Acaba muharrir bu neticeyi sırf kendi kudret ve sanatı ile mi temin etti. Yoksa ruhumuzun esasen zayıf bir hissine, derin ihtizazlar vermek için hafif bir temasa intizar eden gergin bir tele mi dokundu? Eser, vakalar muhavereler, ihtiraslar ilh. ...den mürekkep bir küldür. Acaba asıl tesiri, bu külin hangi cüzlerine borçluyuz?

Yine öyle bir eser alalım ki münekkide hoş bir intiba vücuda getirmemiş olsun. O vakit münekkit karine -Şekil bir taraf- hemen hemen şöyle hitap eder: “Dün akşamki piyeste çok eğlenceli şeyler vardı. Eşhasın ağzından pek doğru, güzel sözler, pek derin hakikatler işittik. Fakat her nedense heyet-i umumiyesi bana sarmadı... Acaba sana da öyle mi? Öyle değilse ne âlâ... Fakat sen de beğenmedinse sebebini araştıralım... Ben zannediyorum ki muharrir iyi şeyler bulmuş... Fakat yerli yerine koyamamış. Mesela filan vakaları, filan suretle takip ettirseydi; falan hadiseyi daha kuvvetle ileri sürseydi, eser hayli değişmeyecek miydi? Yahut “her şey yerli yerinde piyes kronometre gibi işliyor... Şu hâlde niçin ruhumuzu kavramadı? Ben öyle zannediyorum ki muharrir bihakkın mesleğine vâkıf fakat budala adam, sönük adam, ihtirassız adam... İşte bunun için... Sen ne dersin?”

Görülüyor ki münekkidin vazifesi, kendi fikir ve zevkinin propagandasını yapmak, bir eser-i temsil hakkında kariye çivi çakar gibi fikir ve kanaat çakmak değildir. Bu vazife sadece bir düşünüp araştırmak vesilesi vermek, dimağları harekete getirmektir.

“Tiyatro ve eserleri bir değildir” dedik. Onlardan doğacak netice, cüzlerin kıymetine ve tarz-ı tertiplerine tabiidir. İntibalarımız, tahsillerimiz çok kere bir ilham bulutu içinde kalır. Mesela eser bize karışık surette iyi ve fena intibalar vermiştir. Burada bir hareketin uyandırmaya başladığı bir heyecanı, ötede münasebetsiz bir söz birdenbire söndürüvermiştir. Bunları tefrik ve tahlil etmek güçtür. Ülfet ve itiyada muhtaçtır. Kezalik tiyatro dediğimiz heyecan makinesini az çok tanımaya muhtaçtır. İşte bunları bir dereceye kadar bilen ve tesirlerini tahlile

alışmış bir münekkit bize çok yardım edebilir. Onun yardımıyla dimağımızın ve gönlümüzün karanlığı içinde daha iyi görmeye alışabiliriz. Tabii bunları işlemekten zevk alan müsteit bir dimağ sahibi isek.

Birçok tembel kafalar da vardır ki hiçbir şeyi derin bir surette kazmaya müsteit değillerdir. Onlar, nasıl emniyet ettikleri gazetelerin baş makalesinden o gün filan filan mesele hakkında ne düşünmek lazım geldiğini öğrenirlerse tenkit makalesinden de, filan muharrir, filan eser hakkında pişmiş, kurtarılmış hükümler alırlar ve her fırsat düştükçe gramofon plağı gibi onları terennüm ederler. Bunlar birtakım fikir menfileridir ki esasen bahsimiz haricindedir.

Yukarıdaki izahat bir münekkitten arayacağımız evsaf hakkında bize küçük bir fikir verebilir. Münekkit her şeyden evvel şahsi zevk sahibi olmak mecburiyetindedir. Kurumuş bir tenkitçi ruhu bir eserdeki tazeliği, yeniliği ve güzelliği göremez. Münekkit bir nevi sanatkârdır. Fakat hemen söyleyelim ki tiyatro zevki hudayınabit bir zevk değildir. Bu bazı tiryakiler gibi itiyada, görgüye de çok şeyler medyun olan bir zevktir. Binaenaleyh tiyatro edebiyatı ve sahne hayatı ile meşgul olmuş bir adam ne kadar müsteit ve hassas olursa olsun temaşa eserlerindeki güzellikleri tamamıyla tadamaz. Mesela hailelerdeki vicdan ve ihtiras musarraları ancak bunlarla derin ülfeti olanları sarabilir. Sahne, hayatın makesi olmakla beraber onun kendine göre bir övünmeyi ve itibar yanı (conversions) vardır. Şu hâlde münekkidin mutlaka sahne hayatı ve tiyatro edebiyatı ile ülfet etmiş bir adam olması lazım. Tahlil ve izah meselesine gelince bu meziyetler de kâfi değildir. Bir eserin ruhumuzda bıraktığı karışık intibai tahlil etmek, onu tevlit eden müesseseleri bir bir bulup çıkarmak için hem sermayeli hem de işlemeye alışmış bir dimağa ihtiyaç vardır.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 17, 24 Temmuz 1920, s. 2.

EDEBÎ BİR MUDHİKE

Leyla Şairi ve Muhasımları

Karilerimizi epeyce güldürecek bir Mudhike-i edebîye hakkında muhbirimizin istihsal ettiği malumat, ezher cihet mucip-i istifade ve ibret-amizdir. Birkaç gün evvel “*Âlemdar*” refikimizde ser-muharrir edebî şair Yusuf Ziya Bey bir gün sonra çıkacak olan gayet meraklı bir makalesinde Yahya Kemal Bey’in Fransızca şiir kitaplarından tercüme edip neşrettiği manzumelerin Fransızcada aynen mevcut olan asıllarını neşredeceğini *Âlemdar* karilerine tebşir ediyordu. Birçok kariler bu meraklı haberin vukuunu reyülayn müşahede etmek üzere ertesi günü çıkan “*Âlemdar*” nüsha-i edebîyyesini açmışlarsa da Yahya Kemal Bey’in şiirlerin aslı matbu görememişler ve bu meselenin bir arıza uğradığını anlamışlardır.

Zaten merakı uyandıran bu arızaya mukabil “*Leyla*” şairi Yahya Kemal Bey “*Akşam*” refikimize gönderdiği bir mektupta şiirlerinin Fransızcada veyahut başka bir lisanda asılları olmayıp bu işa’ının hiçbir zaman icra edilemeyeceğini beyan ediyordu. Calip-i merak olan bu meselenin künhüne dün vâkıf olduk Gayet latif bir mudhikeden ibaretmiş.

Bir zamandan beri *Âlemdar* şairleri Cenap Şahabettin Bey’in artık bir pir-i salhurde olup iflas ettiğini beyan etmekte, diğer taraftan Yahya Kemal Bey’e kahharane savletlerle hücum eylemekte idiler. Yahya Kemal Bey, Cenap Bey gibi bir pir-i salhurde denilse de “*Leyla*”, “*Mehlika Sultan*”, “*Deniz*” gibi manzumeleri aruz vezniyle mevzun bulunduğundan parmak hesabıyla şiirin terakkisine mani oluyormuş. Lakin Darülfünun gençleri de hocaları Cenap Şahabettin ve Yahya Kemal Bey’ler aleyhindeki fazla laubali hücumlarından dolayı *Âlemdar* gençlerine kızıyorlardı.

Darülfünunlu bir genç bilakis Yusuf Ziya Bey’in intihal ile müştehir ve eline düşen her mevzuu neşredebileceğine dair diğer Darülfünunlu arkadaşlarına bahse tutuşur ve gayet eğlenceli bir oyun tertip eder:

Yahya Kemal Bey'in bazı parçalarını Fransızcaya tercüme ve hepsinin yanında bir Fransız şairinin ismiyle o şairden başka bir şairin kitabının ismini işaret eder. Mesela Yahya Kemal Bey'in Meşhur olan "Leyla"sının Fransızcadaki sahibi olarak meşhur Amerikalı boksör "Cak Conson"un ismini, yanına da kitabı olarak Jan Moreas'ın meşhur mecmua-i eşarı "Körfezler"i ve aynı suretle Yahya Kemal Bey'in şarkılarına da müellif ve kitap ayrı ayrı olmak üzere mehzler gösterir. Bu eğlenceye ciddi bir süs vererek Yusuf Ziya Bey'e gönderir. Yusuf Ziya Bey de pek fazla bir isticat ile (Âlemdar) refikimizin ilk sahifesinde: Bir gün sonra intişar edecek nüsha-i edebîde Yahya Kemal Bey'in şiirlerinin Fransızcada mevcut olan asıllarını neşredeceğini pek fazla sarıh bir surette ilan eder.

Lakin Yusuf Ziya Bey arkadaşları diğer şairlerle bir gün evvel o kadar sevinir, zıplar, hoplar ki (Âlemdar) erkân-ı idaresinden spora gayet meraklı bir zat: "Bu bizimki aklını mı çıldırmış, niye bu kadar seviniyor?" diye müteacibane sorar. Yusuf Ziya Bey o zata da Yahya Kemal Bey'in meşhur Leyla'sının Fransız şairi meşhur Cak Conson'dan intihal edildiğini ve ertesi günü çıkacak olan nüsha-i edebîde Fransızcadaki aslının Fransızca hurufla konulacağını söyler.

Spor âleminde gayet tecrübe-dide olan zat da:

"Evet, Cak Conson'u tanırım, Amerikalı meşhur zebella bir boksördür. Bir yumrukta bir mandanın kafasını kırmış." der.

Yusuf Ziya Bey biraz şüpheye düşer. Boksör Conson'dan maada diğer bir Conson'un, isim isime daima benzeyebileceği cihetle, mevcut olabileceğine hükmetmekle beraber spor meraklısı zata, Cak Conson'un "Körfezler" namında bir mecmuası olup olmadığını sorarsa da o zat, şiirlerini okumadığını beyan eder.

Yusuf Ziya, pek fena bir kapana tutulmaktan korkarak Türk Ocağı'nda arkadaşı olup, elyevm (Âlemdar)'da refakat-ı tahririyesinde bulunan bir arkadaşıyla Beyoğlu'na çıkar, bütün Frenk kitapçılarından, Cak Conson'un Körfezler namındaki mecmua-i eşarını sorar, bulamaz. En nihayet bir kitapçı "Körfezler" namında bir mecmua-i eşar varsa da meşhur Fransız şairi Jan Moreas'ın olduğunu söyler, kitabı da gösterir. Lakin genç şairler "Leyla" manzumesinin Darülfünunlu genç tarafından

işaret edilen sahifedeki aslını, irae ettiği “Odalar inledi solanj solanj“ mısraını göremezler. Büyük bir telaşa düşerler. İşte bu sebepten dolayı “Âlemdar”ın nüsha-i edebîsinde Yahya Kemal Bey’in manzumelerinin Fransızcadaki metinleri intişar edemez.

Darülfünun talebe âlemi bu vakanın komikliğiyle kahkahadan bayılıyor.

Dersaadet, S.97, 21 Ekim 1920, s.3.

Edebiyat Âleminde

Muharriri: Köprülüzade Fuat

Edebiyat ile yakından alakadar olmayan karilerin şüphesiz haberleri yok: Edebiyat âleminde her gün yeni fırtınalar kopuyor. En eskilerden en yenilere kadar sayısını bildiğimiz birçok nesillerin en belli başlı erkânı ateşli bir ihtirasla kalemlere sarılmışlar; birbirlerini tecehhül, tezyif, tahrik ve hatta.... terzil ediyorlar. Artık bu kadarı da fazla, mübalağalı diyeceksiniz değil mi? Hayır efendiler, ortadaki fırtınayı tavsif için kullandığımız bu kelimeler mübalağalı değil, bilakis kuvvetsizdir. Daha dün birbirlerini göklere çıkaranlar boğaz boğaza gelmişler. Birbirlerini kuvvetli tekmelerle yerin dibine indirmeye çalışıyorlar. Buna karşı da dün birbirlerinin en amansız düşmanı, aleyhtarı olanlar el ele, omuz omuza vererek aynı safta hücum ediyorlar. Dünkü muhasımların bugün birleşmeleri karşısında -biraz hayretle karışık olsa bile- büyük bir memnuniyet duymamak, bilhassa benim için kabil değildir. Yalnız dünkü hararetli dostların gayretleştiklerini görmek, ruhu o kadar müteezzi ediyor ki adeta bu memnuniyet hissini duymaya imkân bırakmıyor.

“Siyasette dostluk, vefa olmaz.”derler. Bunu senelerden beri tercüme ede ede öğrenmiştik. Lakin fikir ve sanat sahasında da bu düsturun hükümran olduğunu, bize şu son hadiseler anlattı. Artık biliyoruz ki edebiyat tarihimizde de daima şekillerini ve kanaatlerini değiştiren zümreler, fırkalar “klik“ler muayyen şahıslar ve meseleler aleyhinde muvakkat itilaf ve ittihatlar var. Bir gün evvel bir zümrede gördüğümüzü, ertesi gün mukabil bir zümrenin en hararetli kahramanı olarak görüyorsunuz. Eğer aynı zatı birkaç gün sonra tekrar eski mevkiine rücu etmiş görürseniz hiç hayret etmeyiniz. Bizim memlekette her şey kendimize has acayip bir mantığa tabidir. Edebiyat cereyanları, bu umumi cereyanların haricinde kalacak değil a!..

Başka memleketlerde edebî zümrelerin toplanması, dağılması büsbütün başka tarzda olur. Evvelce mensup olduğu edebî bir meslekten malik olduğu edebî kanaatlerden vazgeçerek çekilenler hatta o mesleğe hücum edenler başka memleketlerde de mevcuttur. Fransızların son yarım asırlık edebiyatında buna birçok misaller bulunabilir. Lakin onlar da muayyen bir meslek ve o mesleğe ait muayyen

birtakım kanaatler vardır. Sanat hakkındaki telakkilerini -ne gibi amiller tesiriyle olursa olsun- değiştirenler, tabiatıyla eski meslektaşlarının kanaatlerine muarız olurlar. “Acaba bizde de böyle olmuyor mu?” diye düşünmeyiniz. Çünkü bizdeki edebî zümreler, kanaatlerinin, sanat hakkındaki telakkilerinin müşabehetinden dolayı değil, tesadüfün sevkiyle toplanmış kitlelerdir. Edebî kanaatler fes ve yakalık gibi her an değişebilir şeylerden değildir ki bizde olduğu gibi ayda birkaç kere değişebilsin. Esasen bu muhalif edebî partiler arasındaki münakaşalar da gösteriyor ki asıl mevzuubahis, sanat hakkındaki falan telakkinin, falan nazariyenin ret ü cerhi değil, münhasıran birbirini tezyif ve teçhildir. Bu elim manzara karşısında, hiçbir safdil bu muarızaların sanat aşkıyla yapıldığına kail olamaz. Eski zaman insanları hatta şu beğenmediğimiz dünkü edebiyat-ı cedide müntesipleri sanat sahasında birbirlerinin meziyetlerine karşı daha samimi surette kanaatkâr idiler. Aralarında bilhassa siyasi sebeplerle, ekseriya muarazalar, muhacemeler oldu hatta bazen uçurumlar açıldı. Lakin sanat sahasına gelince birbirlerine daima hürmetkâr oldular. Bu arkadaşlık hissi daha evvelkilerde daha kuvvetliydi. Ekrem Bey merhumla Abdülhak Hamit arasında bir nevi his-i rekabet mevcut olduğu hâlde, matbuat sahasında bunu imadan bile ihtiraz etmişler. Birbirlerine karşı daima hürmetkâr kalmışlardır. Sanat sahası gibi kutsi bir yol üzerinde aynı gayeyi istihdaf ederek yürüyenler birbirlerine hürmete mecburdur. Mademki aralarında sanat telakkisine ait esaslı bir ihtilaf yoktur. O hâlde bu şahsi muarazaların, tezyiflerin, techillerin ne manası kalıyor. Siyasi fırkaları dünyanın her yerinde birbiri ile boğuşmaya sevk eden amil nezaret sandalyelerinin mahdudiyetidir. Edebiyat âleminde daha kürsüleri ve meziyet koltukları sayılı değildir ki onları elbirliği ile sanat için zümreler teşkiline ihtiyaç görülsün ! Eski zamanlardaki gibi bütün şairler üzerinde hükûmet nüfuzuyla icra-yı tahkim edebilecek “Sultanüşşuara!”lık payesi de kalmadı... Bugünkü sanatkârlarımızın eser vücuda getirmeyi unutarak mevhum payeler ve muhayyel kürsüler uğrunda birbirine ilan-ı harp etmelerini bilmem nasıl tevil etmeli?

Evet, biliyorum. Bütün bu izahatı okuduktan sonra dudaklarınızı bükerek:

-Bir bardak suda fırtına! Deyivereceksiniz. Hakkınız var. Muhterem kariler.

Ben eminim ki bugünkü muarızların bütün kahramanları da hiç olmazsa vicdanlarına karşı aynı itirafta bulunuyorlar. Hep ayrı görüşüyorum. Aralarında ihtilafı mucip olabilecek hemen hiçbir nokta-i nazar farkı göremiyorum. “Akşam”da neşriyatta bulunan zümre, genç şair ve müelliflerin az okumuş, edebî kültürden mahrum, mebde olmaktan ziyade “mukallit” olduğunu iddia ediyorlar. Genç şairler, bu iddiaları büsbütün reddetmemekle beraber kendilerinden evvel gelenlerin de ekseriyetle bu kusurlarla malul olduğunu söylüyorlar. Eğer her iki taraf hüsn-i niyetle hareket ederse, eminim ki arada ihtilafı mucip bir nokta kalmayacaktır. Şüphe yok ki bu son devreler tarih-i edebiyata intikal ederken yeni güzellik şekilleri yaratmış sanatkârlar ve yaşayacak büyük eserler göze çarpmayacak yalnız muhtelif kesimlerin müşterek mazisiyle yaratılmış yeni ve kuvvetli bir sanat cereyanı tespit edilecektir.

Bence, şu son on beş yirmi seneden beri vücuda gelen millî edebiyat cereyanı kadar kavi ve canlı bir cereyan bütün edebiyat tarihimizde na-mesbuktur. Ve bu cereyan istikbalde büyük mahsuller verecektir. Lakin şimdiye kadar hatta “Fikret”e yakın bir sanatkâr bile yetiştiremediği cihetle bu ilk devre “Müşterek mesai devresi” demek ve bugün için kudretli şahsiyetlerden mahrum olduğumuzu itiraf etmek zaruridir.

Her iki muhalif zümre bir defa bu nokta-i nazarı kabul ettikten daha doğrusu, böyle düşündüklerini bir defa daha itiraf ettikten sonra ortada kala kala şahsi birtakım hücumlar kalır: Falanın, Moda veya Pirinççi Çayırı’nda gezmesi, Karagömrük veya Salmatomruk’ta oturması “Kafe Vachat”te kahve veya şurup içmesi, gözünün veya burnunun filan şeklinde olması edebiyatla bilmem ne kadar alâkadardır.

Edebî meseleler hakkında aralarında ihtilaf olanlar, birbirlerine karşı dost ve hürmetkâr kalmakla beraber, pek istifadeli münakaşalarda bulunabilirler. Edebiyat hayatı hatta bundan müstefit olmasa bile hiç olmazsa mütazarrır olmaz. Hâlbuki şimdi olduğu gibi “incir çekirdeği dolduramayacak” kadar boş, manasız, şahsi muarızalar, kariler üzerinde çok fena tesir yapıyor. Sanatla doğrudan doğruya bir alakam olmadığı gibi her iki zümreye karşı da aynı derecede dost ve bitaraf bulunduğum için samimi bir tesirle yazılan şu satırların her iki tarafı da biraz itidal

ve teksire davet edeceğini ümit ve temenni ediyorum. Milletinin istikbalini yalnız ilim ve sanattan bekleyen bir Türk sıfatıyla Tanrıdan diliyorum ki hiç olmazsa sanatkârlarımız daha nezih, daha geniş ruhlu, kendi vicdanlarına ve halka karşı daha samimi olsunlar. Ve bize çirkin muhaceme misalleri değil, yaşayacak ve yaşatacak eserler vermeye çalışsınlar.

Köprülüzade Mehmet Fuat, Darülfünun Türk Edebiyatı Müderrisi

Köprülüzade Mehmet Fuat, S. 99, 30 Ekim 1920, s. 2.

EDEBİYAT ÂLEMİNDE NE VAR NE YOK?

Edebî Bir Mudhike

Çıhar attım şeş oynadım yine felek yendi beni!..

Gazetenizin dünkü nüshasında çıkan “*Edebî Bir Mudhike*” serlevhalı bahsi okudum. Muhabiriniz meseleyi iyi tahkik edememiş. Bendeniz *Âlemdar*’ın cumartesi günü nüsha-i edebîsinde bu oyundan gerçi uzun uzadıya bahsedeceğim. Fakat muhterem *Dersaadet*’in muhterem karilerini de biraz tenvir etmek istediğimden bu satırlara sütunlarınızda bir yer ayırınız.

Bir kere Yahya Kemal Bey’in mısralarını Fransızcaya tercüme ederek bendenize gönderen Darülfünunlu gençler değil, bizzat Yahya Kemal Bey’dir. Memleketimizin en asil ve Mübeccel zekâları olan bu irfan yolcularının kendilerine isnat edilen bu adiliği hemen tekzip edeceklerinden eminim.

İkincisi bir Fransız şairi namına yapılan bu sahte mısraların altında boksör “Cak Conson” değil, Türkiye için pek maruf olan şu isimler vardı: Joza Mariya Duherdiya, Moris Miterling, Henri Durenya!..

Fakat kendisine karşı büyük bir muhabbet beslediğimiz güzide bir şair tarafından yapılan bu ihbarın hakikatinden bendenizi şüpheyi düşüren şu nokta oldu: Yahya Kemal Bey, Heredy’a’nın “Trufe”sinden aldığı:

“Ve kahramanları tunç mermerden” mısraının aslı olan:

Les déesses de marbre et les héros d’airain.

Mısraına: “Poernes antiques”den demiş. Hâlbuki “Poem Antik”, “Lukunet Dulil”in meşhur bir eseridir İşte bunun üzerine meseleyi tetkik ettim ve bu hile meydana çıktı. Binaenaleyh Yahya Kemal Bey’e:

“Çıhar attım şeş oynadım yine felek yendi beni!..” demekten başka çare yok. Yalnız biz bu vesile ile şunu öğrendik ki Leyla şairi, bir Darülfünun müderrisi için

cidden yakışksız olan bu çeşit vasıtalarla müracaat edecek kadar kendisini tehlikede görüyor ve sanatından korkuyor. Bir de, şunu da söyleyeyim ki bu meselede:

“Edebiyat Arsen Lüpen”liği yapmak Yahya Kemal Bey’e, mısraların sahteliğini meydana çıkardığım için “Şarlok Holmes”lik de bendenize düştü.

Yahya Kemal Bey’in “Akşam”da çıkan cevaplarındaki “Karagöz” gazetesinden getirdikleri makaleye gelince bu cidden Karagözce bir şeydi!.. Zira benim için ekseriya pek sevimli olan bu yegâne millî mizah risalesi birkaç zaman evvel de Yahya Kemal Bey’e edebiyat âlemindeki yürüyüşlerine telmihen: Baba Kemal diyordu!..

Yusuf Ziya

Yahya Kemal Bey ne diyorsunuz?

Dersaadet, S. 98, 21 Ekim 1920, s.2.

Mecburi Bir Cevap

“*Vakit*” gazetesi birkaç gün evvel darülbedayi meselesine ait bazı şahsi mütalaalarımı neşretmişti. Benim gibi düşünmeyenlerin bunlara itiraz etmeleri, terbiye dairesinde fikirlerimi ret ve cerec etmeleri en tabii haklarıydı. Dünyada tenkit ve münakaşadan daha faydalı bir şey tasavvur edemem. Fakat böyle olmadı. On beş günden beri -mahiyetini daha sonra teşrih edeceğim- necip bir ateşle! Gazete gazete, kapı kapı dolaşan Halit Fahri Bey bu sözleri vesile ederek dünkü “*Âlemdar*”da adi ve terbiyesiz bir lisanla şahsıma tecavüz etti.

Gazetelerde senlik benlik davalarına girişmekten daima utandım. Herkesi kendi ehemmiyetsiz şahıslarımız, kendi küçüklüklerimizle meşgul etmeyi efkâr-ı umumiye karşı saygısızlık olarak telakki ettim. Şahsa hürmet etmeyi en büyük vazife bildim. Fakat bu hususta ne kadar ısrar ne kadar hüsn-i niyet gösterseniz beyhude oluyor. Günün birinde karşısına izzet-i nefsin ve haysiyetin ne olduğunu bir türlü kafasına sığdıramamış, bulaşık, yapışkan bir şahsiyet çıkıyor, arsız arsız yakanıza yapışıyor. Sizi zorla o mezbelenin ortasına sürüklüyor. Matbuattan çekilip gitmeye karar vermediğiniz hâlde çaresiz bu gülünç vaziyeti kabul edeceksiniz. Çaresiz siz de o yolda yürüyecek, o lisanı söyleyeceksiniz. Bu bizim matbuatımızın hazin bir cilvesi! Ne çare katlanacağız.

Halit Fahri, asıl ruhunu daha ilk satırlardan hissettirmeye başlıyor. “*Vakit* gazetesi” neden benim hakkımda, bir methiye ile söze başlamış. Başkasının kesesine giren para gibi başkası için sırf bir medih sözü de Halit Fahri Bey’in gözünde müthiş bir vüsat alıyor. Mamafih bu tarzda sözler her gazetede, herkes için daima söylenen şeylerdir. “*Vakit*” niçin beni methetmiş sonra evvelce kendisinin gazete idarehanesine gelip bağıra bağıra verdiği izahata niçin kulak tutmamış. Burası “*Vakit*”in bileceği şey...

Halit Fahri Bey heyet-i idarenin değişmesine taraftar olmadığım hakkındaki sözleri (Heyetin tadil ve ıslahı lüzumu hakkındaki sözlerimi büsbütün unutmak kurnazlığını da ihmal etmeyerek) hülâsa ettikten sonra buna hayret ediyor.” Her yerde aleyhinde bulunduğu heyet-i idare, bu defa kendilerince neden dolayı zemzem

ile yıkanmış gibi görünüyor.” diyor. Bir kere Halit Fahri Bey kadar temiz niyetli ve dürüst! Bir muarız Darülbedayiden bin kat mülevves bir idareyi temizlemek hususunda zemzem kadar temizlenmiş bir şeydir. Fakat bu başka bahis...

Ben, “*Vakit*”e söylediğim sözlerde “Darülbedayi heyetinde beğendiğim cihetler de var, beğenmediğim cihetler de.” Mamafih “Hasenatını, seyyiatına galip görüyorum.” diye gayet açıkça fikrimi söyledim. Binaenaleyh tenkit ettiğim cihetleri Halit Fahri Bey’e olduğu gibi bizzat heyet-i idare azasına da söyledim. Hatta iki sene evvel, bunları *Zaman*’da da yazdım. Nitekim heyet-i edebîye azasından muhterem bir zat ile beraber bir tenkit ile beraber bir takrir şeklinde heyet-i idareye de söylemeye karar vermiştik.

Fakat on beş gün kapı kapı, gazete gazete gezmek, önüne gelene bağıra bağıra başkalarının aldığı paranın mertebesini okumak, Halit Fahri Bey’in sinirleri gibi hafızasını da bozmamışsa pek iyi hatırlar ki ben hiçbir gün bu heyet azasının kâmilten değişmesi hakkında bir kelime söylemedim. Hatta son ihtilafa kadar, bizzat Halit Fahri Bey de bu heyeti ıslah cihetiyle idameye taraftardı. Halit Fahri Bey’in bugün, bu sözleri de inkâr edecek kadar düştüğünü zannetmiyorum.

Halit Fahri Bey, gerek iki fırkaya ayrılan Heyet-i temsiliyeyi, ayrı ayrı ve gerek heyet-i idareden olan iki zatın ikisini de ayrı ayrı “pohpohladığımı” yazıyor. Ben heyet-i temsiliyeyi Darülbedayinin temel taşı mesabesinde görüyorum. Bunun için onların iki fırkaya ayrılması, beni her şeyden ziyade korkuttu. Binaenaleyh onlarla olan dostluk ve münasebetimden istifade ederek aralarındaki ahengi muhafaza için çalıştım. Ehemmiyeti azam etmiyorum. Mühim işler gördüm, demiyorum. Sadece hisseme düşen küçük vazifeyi ifaya çalıştım.

Yaptığı çirkin dedikodulara, gördüğü istiskallere rağmen Halit Fahri Bey, hâlâ onlarla yüz yüze gelmekten sıkılmıyorsa bu aile işine karışmaktan ne kadar içtinab ettiğimi kendilerinden sorabilir.

Halit Fahri Bey bu işe karışmamı, zihnimde listeler yapmaya çalışmamı fuzuli buluyorlar. Ben tiyatro, dolayısıyla Darülbedayi için üç seneden beri yüze yakın makale yazdım. Bunlar belki pek adi ve sudan şeylerdir. Bu hususta söz söylemek

bana düşmez. Fakat bu kadar bir şey herhâlde bu meseleye, bu kadarcık olsun karışmama hak verdirir, zannedirim. Haydi, ben bu haktan da vazgeçeyim fakat kendileri, acaba hangi sanat ve ilim salahiyetine güvenerek on beş gün gazete gazete dolaştılar. Partizan avlamaya çalıştılar. Hangi salahiyetle iki gün sıra ile Şehremanetine gittiler. Hangi salahiyet ve vukuflarına güvenerek benim zihnimde yapmaya cüret edemediğim listeyi kâğıt üzerine yazarak makam-ı emanete verdiler. Ben de Halit Fahri Bey’e bunu soruyorum.

Halit Fahri Bey’in bir parlak sözü daha : “Bu suretle Darülbedayi heyeti-i idaresinin müesseseyi ne hâle getirdiğini matbuat ile efkâr-ı umumiye isal eden bizleri de acaba garazkârlar sırasına mı geçirmek istiyorlar.” Sırf bir içtihat vesilesi olarak Darülbedayi heyet-i idaresine muhalif bazı zevat tanıyorum.

Bu zatların şahıslarına ve kanaatlerine hürmet eder ve hüsn-i niyetlerinden şüphe etmek için hiçbir sebep görmem. Fakat Halit Fahri Bey, “bizler” sözü ile kendisini onların arasına karıştırmakta haklı değildir. Çünkü Halit Fahri Bey’in bir heyete niçin düşman olduğunu bilmeyen yoktur: Menfaat, sırf menfaat... Halit Fahri Bey beni mecbur ederse daha bazı izahat ile de bu ciheti tenvire hazırım. Mamafih makalenin bir rubundan ziyadesini teşkil eden son kısım bunu açıktan açığa gösteriyor.

Bu uzun ithamnamenin hülasası şudur: Ben sırf “Hançer”i oynatarak para almak için uğraşıyor, önüme gelene kavuk sallıyormuşum.

Bu son kısmı okurken gayr-i ihtiyari gülümsedim. Hayalimde bir güzellik, onun arkasında bir çift hasretli göz parladı. Bu gözler Darülbedayinin biçare kasasına medit bir nazar-ı hasret fırlattı.

Halit Fahri Bey, Ahmet Nuri Bey’i kasasını doldurmakla itham ediyor. Ahmet Bey, repertuvarda en çok eseri bulunan bir muharrir olduğu için bu ithamın su götüreceği yeri vardır. Fakat Halit Bey’in beni de aynı silahla vurmaya çalışması şaşkın bir harekettir. Çünkü ortada, şimdiye kadar topu topu dört defa temsil edilmiş bir tek eserim var.

“Hançer”i temsil ettirmeye niçin muvaffakat ettiğime gelince Halit Fahri Bey de bunun sebebini bilir. Üç ay evvel eserimin Kadıköy mevsimi repertuarından çıkmasını, bizzat ben talep etmiştim. Fakat heyet-i idare onu yeni bir mümessile oynatmak arzusunu izhar edince bunu ret için sebep göremedim. Ve neticeden de memnun kaldım. Cevabımı zemine muvafık bir hikâyecilikle bitireceğim.

Vaktiyle asi bir yamyam kabilesi reisini Avrupalı bir kumandan karşısına çıkarmışlar. Kumandan sualler sormaya başlamış. Kahraman reis kızmış: “Neticede nasıl olsa yiyecek değil misiniz? Yiyiniz.” demiş. Kumandan hayretle: “Biz seni niçin yiyelim?” demiş. Yamyam, kemal-i saffetle: “O hâlde niçin muharebe ediyorsunuz?” demiş. Halit Fahri Bey, Darülbedayi’de her eseri oynatanı bir yamyam zihniyetiyle mukayese ediyor. Bir şahsın bir müesseseye taraftar yahut aleyhtar olması için, menfaatten başka bir sebep olabileceğini aklına sığdıramıyor. İcap ederse bu bahse avdet ederim.

Hamiş:

Halit Fahri Bey, o beyefendi hakkında tiyatrodan sonra söylediğim bir sözü, Reşit Rıza aleyhine tefsir ediyor. Ben, Reşit Rıza’yı en iyi bir artist olarak gördüğümü bir kere daha tekrar ederim. Raşit aleyhinde söyleyecek bir sözüm olsaydı, çekinmeden söylemekten beni hiçbir kuvvet men edemezdi.

Ben, Reşit’i Darülbedayinin en kıymetli bir unsuru addediyorum ve her ne pahasına olursa olsun, müesseseye avdetinin temin edilmesine lüzum görüyorum.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 87, 10 Ekim 1920, s. 2.

Bir Mecburi Cevap Daha

Âlemdar, Halit Fahri Bey'in şahsım aleyhine aynı adi, terbiyesiz lisan ile yazılmış iki makalesini daha neşretti.

Bu makalelerde bazı isnatlara ve iftiralara tekrar cevap vermek mecburiyetinde kaldım.

Halit Fahri Bey ilk cevapta kullandığım lisanı fazla ağır buluyor. Çünkü hâlâ yaptığı işin, temiz bir iş olduğuna kani'. Hâlâ zannediyor ki fikirlerini söylemekten başka kusuru olmayan bir adama, -Efkâr-ı umumiye muvacehesinde- taarruza kalkışmak onu hakaretlere, isnatlara, iftiralara boğmak hiç ehemmiyeti olmayan bir iştir. Daima dedikodudan muhteriz yaşamış, izzet-i nefisine çirkin merbutiyet göstermiş bir adamın bu kadar adi bir taarruz karşısında ne duyacağını tahmin edemiyor. Çünkü Halit Fahri Bey ömründe izzet-i nefis yarası ne olduğunu bilmemiş, kendisine en ağır hakareti eden eli, on beş gün geçmeden samimiyet ve muhabbetle sıkılmış, en çirkin hakaret sözleri karşısında garabet gibi metin kalmış bir adamdır, bir yeni asır kahramanıdır!..

Halit Fahri Bey beni anlayabilseydi, kullandığım lisan için bana hak verirdi.

Halit Fahri Bey kendimi müdafaa edecek yere ağır sözler söylediğime hayret ediyor. Başkalarının kanaatine karışmam. Fakat bence hakaret ve iftiraya üç suretle mukabele edilir: Ya böyle ağır söz söylemek (Ki en temiz mukabele bu olmadığını itiraf ederim.) ya mahkemeye müracaat ya bir zaman evvel sevgili bir arkadaşımın gördüğü muamele...

Tekrar ediyorum ki bir şahsa karşı vuku bulacak sebepsiz, delilsiz, budala bir isnada karşı bundan başka cevap yoktu. Halit Fahri Bey'in daha iyi anlamaları için daha kabataslak bir misale müracaat ediyorum. Mesela budalanın biri çıksa da: "Filan efendiyi, filan bakkal dükkânının önünde dolaşırken, bakalla sıkı fıkı konuşurken gördüm. Bu onun ya bakkalı dolandıracağını, ya bir şeyi çalacağını ispat eder." diye bir şey yazsa insan o adama karşı "Maksadım vallahi bu değildi..." yolunda sözlerle kendini müdafaa mı eder?

Halit Fahri Bey mümkün olduğu kadar temiz bir lisan kullanacağını vadediyor. Sonra başlıyor, anlaşılan hakkımda sarf ettiğı bütün o kelimelere, sonra o göz kırpmadan söylenilmiş yalanlar, şahsıma taarruzlar Halit Fahri Bey nazarında gayet temiz şeyler...

Bir mezbeleğe düşmek şüphesiz bir felakettir. Fakat o mezbelede yuvarlanırken kendini gülistanlarda sanacak kadar histen ve nezahetten mahrum olmak on kat büyük felaket oluyor. Ben kendi hesabıma bilcevriye sürüklendiğim bu mezbele hakkında hiçbir hayale kapılmıyorum. Kendimi, sokakta “Pazar Ola Hüsnü Bey”le dövüştüğünü geçenlerde gazetelerin yazdığı ciğerci kadar kaba, adi ve gülünç buluyorum. İşte size bir itiraf ki istediğiniz gibi aleyhime kullanabilirsiniz.

Halit Fahri Bey lisanı için kullandığım “adi ve terbiyesiz” sanatlarına bilhassa kızmış görünüyor. Ben Halit Fahri Bey’in yaptıklarına nispetle bu kelimeleri o kadar fazla ağır bulmuyorum. Halit Fahri Bey bir insan cemiyetinde yaşadığı için şahsiyetinin, haysiyetinin masuniyetini istemeye hakkı olan bir adamın portresini yapmaya kalkıyor. Mesela gözü açık, pratik, becerikli kelimelerini hilekâr, entrikacı manalarında kullanarak bana veriyor. Darülbedayi meselesindeki hareketimle bu sanatlara istihkakımın sabit olduğunu söylüyor: Hangi hareketim, hangi ispat?

Darülbedayi heyet-i idaresi için söylediğim sözler mi? Fakat bunları birçok ağızlar söyledi. Hatta şehremini paşanın da -Akşam’daki mülakatlarına nazaran- aynı fikirde olduğu görünüyor. Acaba biz hepimiz mi bu sanatlarla muttasıfız. Artistlere ve heyet-i idareye nabız-girlik ediyormuşum.

Delili, “*Belkıs*” ve “*Küçük Beyler*”e tenkit yazmamışım. Onların lehinde bir tenkit yazmaktan beni kim men ederdi? Sonra Ramazan gecesini iki arkadaşın yanındaki talebenize rağmen “*Baykuş*”unuz hakkında da tenkit yazmadığımı unutmayınız. Artistlere mizacgirlik ediyormuşum.

Menfaat düşkününü imişim. Delili “*Hançer*”in oynanmasına muvafakat edişim.

Yine tekrar ediyorum ki bu kadar senedir tiyatro ile uğraşmış, beş altı piyes yazmak için birçok seneler, birçok emek ve menfaat sarf etmiş bir adam için yalnız bir eserini, yalnız dört defa oynatmış olmak kâfi bir delil olamaz.

“Eser oynatmak behemehâl menfaatperestliğe delalet eder. ” diye bir kaide koymakta inat ederseniz ben kârlı çıkarım. Çünkü bütün dünyanın, yüzlerce defa eserlerini oynatacak kadar haris olan tiyatro ve muharrirlerinin en az menfaatperesti ben olduğumu tasdik buyurmanız lazım gelir. Son ikinci, üçüncü makalelerinize geçelim.

Bu makalelerdeki iftira ve yalanlardan bir kaçını kaydediyorum.

(1)Yusuf Ziya ve Salih Beyler yanında ayrı ayrı, heyet-i idareye vuku bulacak hücumlara karşı muhafaza-i bî-terafı edeceğini söyleyen Reşat Nuri Bey her zaman tasdik ettiğim Yusuf Ziya Bey’in bittesadûf o günlerde yüzünü görmemiştim. Salih Fuat Bey’i şahit olarak gösterdiğiniz iyi oldu. Çünkü hakikat daha iyi anlaşılacak. Kapı kapı, gazete gazete dolaşırken kendinize partizan avlamaya çalışırken, tabii bize de başvurdunuz. Gerek Salih Fuat Bey, gerek sen ne maksatla bu işe girdiğinizi biliyorduk. Fakat yüzünüze karşı bunu söylemek nezakete sığmıyordu. O vakit heyet lehinde yazı yazmamdan endişe ettiniz. Size dedim ki: “Heyetin icraatında benim de beğenmediğim cihetler var, mektebin tarz-ı mesaisinde benim de başka türlü olmasına taraftar olduğum noktalar var. Bunlar matbuat tarafından tenkit edilirse ben ne diye müdafaa ederim. “Zannederim ki muayyen nokta-i nazarları olan bir adam için bundan açık söz söylemek mümkün olamazdı. Hem de size karşı niçin böyle bir vade lüzum görmüş olayım. Siz kendi kendinizin mühim bir kuvvet, ehemmiyetli bir adam olmanıza inanıyordunuz. Acaba ben de buna kani mi idim?

Beni açık açık söylemeye mecbur ettiniz. Siz arkadaşları arasında gülünç bir budaladan başka sıfatı olmayan bir adamsınız. Tecavüz etmediğiniz müddetçe yine bunu “Saffet, biraz sadelik” diye tefsir eden ben oldum. Buna arkadaşlarınızın birçoğu şahittir. Fakat bugün hakikatınızı açık açık yüzünüze söylenmeyi hak ettiniz. Çünkü işin nihayetinde ben de bir insandım.

Halit Fahri Bey “Salih Fuat Bey”in teklifi üzerine dâhilden heyet-i idareye ıslahları için verilecek heyet-i edebîye takririne vaz-ı imza eyleyeceğini vaat ve temin eden Reşat Nuri acaba kendi itirafları ile de sabit olduğu üzere bu imzadan niçin feragat ettiler diyor. Bu satırlara en ziyade gülen Salih Fuat Bey oldu. Müsaade ve malumatları dâhilinde şu cevabı veriyorum.

Vakanın hudusundan çok zaman evvel mektepte, tedrisatta az çok ehemmiyet verilmesi, heyet-i edebîyeye gelen eserlerin uzun müddet bekletilmemesi gibi bazı noktalar hakkındaki fikirlerimizi bir muhtıra şeklinde yazıp heyet-i idareye vermeyi düşündük. Fakat buhranın çıkması üzerine bu mesele de unutuldu. Binaenaleyh ortada vaadim değil, teklifim var. Takrire gelince bir satırı bile yazılmadı. Görülüyor ki ortada budala bir iftiradan başka bir şey yok.

Halit Fahri Bey beni saman altından su yürütmekle itham ediyor. Delili şu: Yakup Kadri Bey İlk Hücum Günü bir bent yazdığı hâlde, ben saman altından su yürütmüşüm. Yakup Kadri Bey de ne lehimde ne de aleyhimde bulunmamak üzere ihtiyar-ı sükût eylemiş.

Yakup Kadri Bey bir şey yazmış, ben de onunla görünmeyerek nokta-i nazarını değiştirmiş olsaydım bundan tabii bir şey olur muydu? Her şeye (kendi tabir-i veçhiyle) bir mütehassıs sıfatıyla burnunu sokan Halit Fahri Bey bu hakkı da bizden nez ediyor.

Hâlbuki ömrümde iki defa ayaküstü gördüğüm Yakup Kadri Bey’le bu meseleye dair bir kelime teati etmedim.

Bu kadar açık iftiradan çekinmeyen Halit Fahri Bey’in öyle görünüyor ki saman gibi gevşek hüceyrat-ı dimağîyesine akıyor. Şimdi bütün bu vakaları bir araya toplayarak hüküm veriyorum.

Ben zannediyorum ki eski bir arkadaşına bu kadar açık iftiralarda bulunan bir adama verilecek sıfat “terbiyesiz”den çok daha ağırdır. Ben söylemediğim hâlde Fahri Bey’in keşfettiğinden emin olduğum bu sıfatı tercih ederse, “adi ve terbiyesiz”

kelimelerini geri alırım. Fakat Halit Fahri Bey, herhalde buna razı olamaz. Binaenaleyh müsaadeleriyle bu kelimeleri ibka edelim. Çünkü kendi hayırlarına olur.

Halit Fahri Bey, “Salih Fuat, Yusuf Ziya, Tarık Mümtaz, Peyami ve İlhami Safa Beyler ile bugün tamamen müttetik bulunuyoruz.” Salih Fuat Bey, Halit Bey’le müttetik değildir. Çünkü bu ittifak iddiasına ilk gülen zat bizzat Fuat Bey oldu. Kendi ismini bu davaya karıştırdığından dolayı hiç de Halit Bey’e müteşekkiri kalmadı.

Yusuf Ziya Bey, bilmünasebe benimle hemfikir olduğunu geçen gün açıkça söyledi. Tarık Mümtaz Bey ise müessesenin selametinden başka bir emeli olmadığını imzası altında yazdı. İlhami Safa Bey, idarenin değişmesine değil ıslahına taraftar olduğunu daha iki hafta evvel bir gün bilmünasebe bana ve Salih Bey’e söyledi. Peyami Safa Bey ise öteden beri samimi bir muarızdır. Bir görüş, bir içtihat neticesi olarak müesseseye muhaliftir. Fakat Halit Fahri Bey’le müttetik olmasına gelince yürüdükleri yol bir olabilir. Fakat Peyami Bey’in ne bir maksadı ne bir menfaati olduğunu ben bilmiyorum ve işitmedim. Size gelince Halit Fahri Bey, size ehemmiyetle şunu soruyorum. Son günlerde “*Baykuş*”, veya “*Kendini Bil*”in oynanması hakkında idareye vuku bulan teklifiniz reddedilmeseydi, bugünkü müşahedenize başlamış olacak mıydınız? “Raşit meselesi ala bir bahane oldu.” Diye ağzınızla yaptığınız itirafı bugün, inkâr eder misiniz? Bakınız, sizi niyetlerinizle itham etmiyorum. Yalnız vaka söylüyorum. Gezdiğim, dolaştığım yerlere kadar dil uzatmanıza mukabil bu kadar çok saygısızlığı hoş görmenizi rica ederim.

Halit Ziya Bey’in “*Vakit*” ile olan o bedbaht mülakattaki nokta-i nazarlarıma ettiği itirazlara cevap vermeyeceğim. Çünkü Halit Fahri Bey ne dediğimi anlamağa çalışmaktan ziyade maksadımı tahrife çalışmış, bunları cevabdan müstağni görürüm.

Halit Fahri Bey’in makalelerinden daha birçok güzel şeyler var. Şehremini paşaya sırf bir mülakat maksadıyla gittikleri hâlde, paşanın bu “mütehassıs”ı nasıl keşfettiğini, ona nasıl “layiha” yazdırdığı hikâyesi, Darülbedayi artistlerinden birçoğunun kendilerinin müdafii olan bu genç hakkındaki hislerinin hikâyesi (Ki

burada mevzuubahis edilse başlı başına bir roman olur.), buna mümasil birçok sözler...

Mesela bir yerde, benim Ahmet Bey'e ~~تاریق مالدینی~~ söylüyor. Hâlbuki biraz ötede Ahmet ve Suat Beylerin yabancı aza alınmak suretiyle heyetin ıslahına taraftar olmadıklarını söyleyerek bu hususta Ahmet Bey'le aramızdaki ihtilaf-ı nazarı tasdik etmiş olur.

Ne acayip dalkavukluk, "Reşat Nuri Bey, yazdığım makaleleri, eserleri mevzuubahis etmek bana düşmez." Kırk elli satır sonra "Baykuş'a ve bilahare Yusuf Ziya'nın *Binnaaz*'ına gelinceye kadar manzum temaşa namına sahnede az çok tabii lisana yaklaşan bir eser gösterebilirse Reşat Nuri Bey'e minnettar kalırım. Veleve ki hareket itibarıyla biraz zayıf olsun ortaya Baykuş gibi bir eser koyabilen bir gence..."

"Baykuş"un üç seneden sonra bu Ramazan esnasında tekrar temsilinde bütün temaşa-garların gösterdiği coşkun hüsn-i kabule ve alkışa mazhariyet, benim için saadetlerin en büyüğüdür." Bunların da hepsi aynı filmin meali...

"*Baykuş*"a kimsenin bir şey dediği yok. Fakat halkın aşağı yukarı hiçbir eserden diriğ etmediği alkışa "coşkun" sıfatını bulabilmek gayet parlaktır. Bu coşkunların içinde bilhassa birisi vardır ki iki gece üst üste oyun biter bitmez ilk alkış sesi üzerine sahneye çıktı, kendisini seyrettirdi. Dünyada üç defa sahneye çıkan ilk tiyatro muharriri olmak üzere Halit Fahri Bey, temaşa tarihine geçti.

Bana kalırsa bu kadar iptidai bir ruhu olan bir genç her şey olur. Fakat tam manasıyla bir tiyatro adamı, asla!

Tiyatro böylelerinden yalnız bir surette istifade eder. Hayatta kutlu bir mudhike nevine tesadüf edip Bican Efendi ve Enişte Bey tarzındakilere model olmak.

Makalenin sonlarındaki şu satırları da ehemmiyetle kaydediyorum:

"Edebiyat âlemini, daima koştukları kuşdili çayırı zanneden..." Halit Fahri Bey'in ne ruhta bir adam olduğunu bundan parlak bir misal ile göremeyiz. Yanında

Kuşdili Çayırı'nda dolaşmaktan başka bir yüz karam olmadığına çok şükrettim. Yalnız arkadaşlarımıza halisane tavsiye ederim. Bu kibar ve çelebi zat ile gezer ve konuşurlarken ayaklarını denk alsınlar. Dillerini sıkı tutsunlar. Mamafih ben Halit Fahri Bey'e samimiyetle itiraf edeceğim ki bizim edebiyat âlemimiz, Kuşdili Çayırı'ndan daha berbat bir şey olmaya başladı. Çünkü ben, bu kadar sağa sola bakmadan bu kadar iğrenç işler görene, o kadar çok dolaşmama rağmen daha o zata tesadüf edemedim.

Reşad Nuri [GÜNTEKİN], S.93, 16 Ekim 1920. s. 3.

Üçüncü Mecburi Cevap

Halit Fahri Bey şahsım aleyhine bir makale daha neşretti. Kendi rivayetine göre bu benim için yazdığı yazıların sonuncusu imiş. Doğru ise bu da tabii benim son cevabım olacak. Sözü uzatmaya, üç nüsha devam eden son makalesinin her noktasına ayrı ayrı cevap vermeye lüzum görmüyorum. Çünkü kibar ve zeki muarızım ne ruhta, ne zekâda bir adam olduğunu kendi kalemiyle yazdı. Ne hazin bir sefalet-i ruhiye ile malul olduğunu kendi diliyle tasvir etti. Bana yalnız eksik kalmış bazı noktaları tamamlamak işi kalıyor.

Halit Fahri Bey, Darülbedayiye karşı niçin mücadeleye girdi, sonra niçin durup dururken bana sataştı? Bu noktaları, aynı iddialarımdan ziyade, vakalarla tenvire çalışacağım:

Darülbedayi, Halit Fahri Bey'in "Baykuş"unu ilk temsili senesinden sonra "Kendini Bil" ismindeki adapte bir piyesi yalnız iki temsilden sonra -muhakkak gayrı hak bazı sebeplerden dolayı- repertuardan çıkarmıştı. Halit Fahri Bey bir türlü bunu hazmedemedi. İçinde derinden derine bir tahammür başladı ki "Efham"daki ilk hücumlar bunun neticesidir.

Halit Fahri Bey ramazan mevsimindeki eserini oynatmak için de hiç yakışık almayacak bir vasıtaya müracaat etmişti. Mamafih heyet-i idare Baykuş'u oynatmaya karar verdiğini daha ramazan iptidasında söylemişti.

Bu defa Kadıköy mevsiminde "Baykuş"u yahut "Kendini Bil" i oynatmak için ricalara, ısrarlara başladı.

Hatta bir defasında heyet-i idare azasıyla konuşmak için beni tevekkil etti.

Halit Fahri Bey üçüncü makalesinde bunu inkâr ediyor. Beni dâhiyane bir yalan söylemekle itham eyliyordu. Fakat benim iddiam bir kavî-i mücerretten ibaret değildi. Nasıl ki Hüseyin Sadi Bey üç gün evvelki "*Dersaadet*"te intişar eden tekzibinde bunu açıktan açığa yüzüne vurdu.

Halit Fahri Bey kudretin ancak yüzszüzlere ve budalalara nasip ettiği sakin bir cesaretle bunu da ret ve inkâra kalkıştı.

Halit Fahri Bey'in bu arsız müracaatlarından biri hâlâ gözümün önündedir. Hüseyin Suat Bey, o ve ben müesseseye ait bir mesele için yüksek bir makama müracaattan avdet ediyorduk. Hüseyin Suat Bey bana ve Halit Fahri Bey'e o günkü zahmetimizden dolayı teşekkür edecek oldu. Bu teşekkürü karşı Halit Fahri Bey'in ilk sözü "Suat Bey şu (کنندگی) ne yapacağız? " oldu. Suat Bey kahkahalarla gülerek "Canım bakalım... Hele ona sıra gelsin." diye bir cevap ile ayrıldı. Halit Fahri Bey "Yalan... Ben katiyen müracaat etmedim." diye bağırırken o vaziyet gözümün önüne, o sözü söylerken sesinin aldığı arsız ahenk kulağıma geliyor. Hem gülüyorum, hem iğreniyorum.

Halit Fahri Bey'i müesseseye düşman eden sebeplerden biri de, bir gece sahne müdürü Şadi Bey'in eline şemsiyesini vererek sahneden, o kadar sevildiğini iddia ettiği artistler mahfilinden çıkarması olmuştur. O gece birçok söylenen Halit Fahri Bey, bunu bir türlü hazmedememiş, Sadi Bey'e Babîâli Caddesi'nde tesadüf ettiği bir gün, birkaç arkadaşının yanında "Ben serbest serbest girip çıkmadığım bir müesseseye düşman olurum." diye alenen itiraf ederek ne temiz bir maksatla bu mücadeleye girdiğini bir kere daha anlatmıştır.

Yine bir gün "Eyvah artistler anlaşıyorlarmış... Biz yine meydanda kaldık." dediğini arkadaşlarından işittim. Son aylarda Darülbedayi tarafından yeni bir eserinin reddedilmesi de Halit Fahri Bey'i hayli sarsmıştı.

Bana taarruz etmesindeki sebeplere gelince bu karanlık ve haris ruhtan neler geçtiğini bilemem. Fakat az çok tahmin ediyorum. Salih Fuat Bey geçen günkü "Dersaadet"te münteşir tekzibinde söylediği gibi müesseseye edeceği hücumda kendisine müzahir olmamızı ricaya gelmişti. Ben buna razı olmayınca tabii kızdı. Sonra Darülbedayi aleyhinde yazdığı yazıların heyet-i idarenin hususiyetlerine ait çirkin imalardan, siyasi tenkitlere varıncaya kadar hiçbir pislikten çekinmeyerek yazdığı yazının, gezdiği, dolaştığı yerde heyet-i idarenin sükûtundan muhakkak bir şey gibi bahsediyordu...

İşte o günlerde “Vakit” heyet-i idarenin ıslah suretiyle bekasına taraftar olduğuma müteallik bazı şahsi mülahazalarımı neşretti. Fikirlerimi yakından bilen Salih Fuat Bey de tasdik ettiği üzere her yerde söylediğim şeyleri bir kere de gazete sütunlarında tekrar etmek benim en tabii hakkımdı. Sonra bir insan cemiyetinde yaşıyordum. Açık bulduğu kapıdan dalmak hakkını kümes hayvanlarından başka bir mahlûka veremediğini iddia eden bir insan cemiyetinde yaşıyordum. Şahsımın tecavüzden, cürmümün saygısız nazarlardan masun kalmasını istemek benim hakkımdı. Buna rağmen Halit Fahri Bey, bir sabah bana hücum etti.

Suat Bey’in tekzibi karşısında şaşalayıp “Vehme itibar yoktur.” diye Mecelle kaideleri zikreden Halit Fahri Bey, aç gözünün ve budala kafasının bütün vehimleriyle beni iftiralara, hakaretlere boğdu.

Ne yaptığını hâlâ anlamıyor. Hâlâ idrak etmiyor. Ben ona ne yaptım diye tazallüm ediyor. Ne yaptığınızı siz, ele alıp da takdir edemeyeceksiniz Halit Fahri Bey! Çünkü bunu anlamak için insanın izzet-i nefis ve idrak sahibi olması lâzım.

Kendisini yakından tanıyanlar arasında darb-ı mesel hükmüne giren budalalığını bir kere de benim söylediğime Halit Fahri Bey kızıyor. Hayatta budala olmadığımı dair bin türlü delil gösterebilirim. Fakat zekâsına emin olan bir adamın böyle bir teşebbüse kalkması bile gülünçtür.” diyor. Peki ya bu sözler? Hem de ilerlememiş bir derecesine bu sözlerden daha büyük bir delil olur mu? Akli başında bir adamın ağzından böyle şey çıkar mı? Ben Halit Fahri Bey’e açık bunu veriyorum. İstanbul’un en meşhur budalaları ile konuşanlar, bir tanesi bu sıfatı üstüne alırsa bir tanesi -Bin mübalağalı olur- fakat sekiz on delil göstermeye muktedir olmadığını söylerse, ben bütün iddiamdan feragat ederim. Belahat öyle bir havadır ki içinde yaşayanlar onun vücudunu hissetmez bile. Yalnız bu havada derin bir surette bahtiyar yaşar. Büyük bir itimat-ı nefse sahip olur. Başkasına sataşmaktan korkmaz. Kendi rezil olmaktan korkmaz. Onun için hiçbir şeyden endişe ve perva yoktur.

Halit Fahri Bey için sarf ettiğim bu sözü ispat için hâline, hususiyetine, müracaata lüzum görmüyorum. Yalnız “Baykuş”un bu seneki temsili için yazdığı şeyler onun ne idrakte bir adam olduğunu göstermeye kâfidir.

Bundan evvelki cevabımda “Baykuş”un eski bir eser olmasına rağmen, Bu Ramazan Halit Fahri Bey’in iki defa sahneye çıkması, temaşa hayatında ilk görülen bir hadise olduğunu söylemiştim. Halit Fahri Bey bunu izah ediyor: Eser o kadar rağbet görmüş ki mecbur kalmış, hem de artistler kendisini teşvik etmişler. Acaba dünyada ”*Baykuş*”tan daha çok rağbet görmüş bir eser yok mudur ki Halit Fahri Bey, dünyanın üç defa sahneye çıkan ilk müellifi olmak şerefini kazandı. Artistlerin kendisini teşvik ettiklerine gelince böyle bazı saf adamlara bazı şakalar yapılmak her yerde âdettir. Mesela pazar ola Hasan Bey!

Arkadaşlarından biri ertesi günü bu vakayı anlatırken “Halit’i bu gece sahneye çıkardık” diye kahkahalarla gülüyordu. Biçare hâlâ farkında değil, hâlâ kulağında ramazan alkışlarının sesi, etrafına handeler dağıtarak hayat meydanında yürüyüp gidiyor.

Halit Fahri Bey’e şahsını tezyif için bir piyes yazacağımı söylemişler. Arkadaşları bu sefer de kendisiyle eğlenmiş olacaklar. Ben Halit Fahri Bey için piyes yazmak değil, onu hatırlatacak piyesi bile madamelhayat seyretmemeye söz veriyorum. Çünkü bu adamdan o kadar iğrendim.

Halit Fahri Bey “Hançer”in oynanmasını ne kadar istediğime dair bir gülünç hikâye yazmış. Eserimin oynanmasını istemekten tabii bir hakkım olamazdı. Fakat şu var ki ben bu temsilimi, o kadar istediğimi söylediği “Hançer”i on ay evvel elimle repertuar listesinden çıkarmıştım. Bu hemen hemen resmî bir vakadır ki Halit Fahri Bey isterse yerinden tetkik edebilir. Bir de “Bez Parçası” hikâyesi var. Halit Fahri Bey eski bir potin bezini bir askıya tahvil ederek bundan bir hikâye çıkarıyor.

Halit Fahri Bey’in dediği hakikaten olsaydı, ben bunda itiraf edilmeyecek bir şey görmezdim. Fakat bu da onun budala tahriflerinden biri. Halit Fahri Bey isterse hakikati bizzat bana söyletebilir. Daha buna mümasil isnatlar ve iftiralar, o kadar küçük ve adi şeyler ki insan ret için bile onları mevzuubahis etmeye utanıyor.

Makalenin sonunda, şöyle bir fıkra var ki birkaç satırını alıyorum: “Bir su-i tefhimden dolayı, bir aralık bir arkadaşla aramızda geçmiş olan bir münakaşayı, Reşat Nuri Bey’in diline dolaması da azabülazaibden bir şey...” Halit Fahri Bey, arkadaşlarını nasıl yarıştırdıklarını söyledikten sonra her iki tarafın hatayı teslim ederek barışmalarının bir “eser-i fazilet olduğunu söylüyor.” Vakanın hakikatini söylemek artık vacip oldu. Su-i tefhim üzerine bir arkadaşla aralarında geçen münakaşa Halit Fahri Bey’in sarf ettiği halayık bir söz üzerine arkadaşlarından yediği haklı bir tokattır. Halit Fahri Bey on beş gün sonra eski arkadaşıyla musafaha ederken gözlüğünü düşürmüş “mücadele esnasında kırılmayan gözlük, muhafaza esnasında kırılıyordu.” diye bir de nükte yaparak etrafındakileri güldürmüş ve üşütmüştür.

Tahammül ve feragatinin bu asır için çok lazım bir fazilet olduğunu ben de takdir ederim. Bu kadar kahramanca bir yürek genişliğine sahip olan bu adamı büyük istikballere ve muvaffakiyetlere namzet görürüm. Fakat ne çare ki bizim gibi mahdut kafalı, budala adamlar bu nevi faziletler için “hissiyatsız” diye budala bir lügat uydurmuşlar, kitaplara yazmışlar. İkinci cevapta, ben bunda fazla bir şey söylemedim sanıyorum.

Zannederim, artık bu zattan daha fazla bahse hacet kalmadı. Halit Fahri Bey artık bana tecavüz etmemekteki kararında sebat ederse bu kötü kavgada tabii bitmiş olacağından son sözü söyleyeyim: Halit Fahri Bey’in bu mücadelede muzaffer çıktığını itiraf ederim. Çünkü dedikoduya karışmamak, kavgaya etmemek hususundaki bu kadar senelik gayretlerime rağmen bu kadar hazin bir şahsiyetle uğraşmış olmak müebbeten unutamayacağım ve utanacağım bir mağlubiyet ve sükûttur.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 109, 1 Kasım 1920, s. 2-3.

EDEBİYAT ÂLEMİNDE NE VAR NE YOK

Âlemdar muharrir-i edebîsi -Yusuf Ziya Bey'e-

Edebi Bir Mudhike

Dün *Dersaadet*'te münteşir yazınızda, edebî münakaşalarınız münasebeti ile maruz kaldığınız bir latifeyi adilik tavsif ederek fikrinize, edebiyat fakültesi gençlerinin de iştirak edeceğinden emin bulunduğunuzu yazmışsınız. Adilik gibi ifrat-ı tehevvrle sert bir sığata şayan gördüğünüz bu latife ne adi ne âli, sadece eğlenceli bir tecrübe, daha doğrusu bir imtihandı. Zatıâliniz Fransız Ediplerinden gelişi güzel bahsediyor, bizim muteber Ediplerimizi gelişi güzel hiç mertebesine indiriyordunuz. Nüsha-yı edebîyenin “idare-i fikriyesini” deruhte etmekteki iktidarınızı, tercüme etmek için bir imtihana maruz kaldınız ve bu imtihanda mahcup çıkınca sizi imtihan edenlerin hareketini kemal-i tahavvrle adi bir hareket gibi tavsif ediyorsunuz. Gariptir ki imtihan etmeye azm buyurduğunuz Yahya Kemal Bey'in, sözde şiirlerinin Fransızcadaki asıllarını elinden aldığınız arkadaşınızdan bilakis hürmetle bahsediyorsunuz. Niçin? Çünkü o arkadaşınız, size o imtihan varakasını vermedi. Sizi aldatmadı. O onu okurken siz elinden kaptınız. Sevincinizden mal bulmuş mağribiye dönerek hemen gazetenize koştunuz. Hiç tetkike lüzum görmeden, sizi birkaç gün mahcup bir vaziyette bırakan meşhur ilanı verdiniz. Karileriniz vaadinizi beyhude beklediler.

Size şurasını temin ederim ki imtihan, sizden başka kimseyi telaşa düşürmedi. Biz Darülfünun'daki arkadaşlar ve mahdud edebî kariler birkaç gün gülüştük. Bundan başka, bir parça insafla düşünürsek, bu imtihan kendi haddini bilir, çizmeden yukarı çıkmaz. Önüne gelene cahil, hiç, sığır gibi sıfatlar savurmanız, bir genç şaire de yakışmadı. Birkaç gün böyle bir vaziyette kalmak sizin için zararlı değil, bilakis tecrübe-amut olmak itibarıyla fideli oldu.

Arzu ederseniz siz de böyle bir eğlenceli imtihan varakasını Cenap Şahabettin Bey'e gönderiniz. Sizin *Âlemdar*'a yaptığınız gibi o da *Peyam-ı Sabah*'ta ilan ederse

garip bir vaziyette kalır ve siz hiçbir adilik yapmış olmazsınız. Sadece Cenap Şehabettin Bey’i imtihan etmiş olursunuz.

Zatıâliniz bu tecrübeyi burada bırakacağınıza, bilakis muttasıl kurcalıyor ve hâlâ Fransızcadan, Fransız edebiyatından “Zuza Mariya Öredya”dan ve maruz olduğunuz imtihan varakasının bir eğlence olduğunu, “Zuza Mariya Öredya”nın “Tefrikaları”nın “Lukunet Dulil’in mecmuasıyla karıştırıldığını görerek fark ettiğinizden bahsediyorsunuz. Hâlbuki Yusuf Ziya Bey, siz o imtihan varakasını, eğer bizzat Fransızcada olan salahiyetinizle tetkik etseydiniz, o varakada eserlerin isimlerle karıştırılmasından değil, gayet komik bir tarzda tertip edilmiş olan “Leyla”nın sözde Fransızcadaki metin ve tercümesinden anlardınız. Daha çok latifeli tefsirlere müsait bir zemin olan tecrübeyi burada bırakıyorum.

Yusuf Ziya Bey, biz hasbelmeslek iyi ve kötü, acemilerin ve üstatların yazdıkları her şeyi okuyoruz. Hemen hiçbir yazı gözümüzden kaçmıyor. Daha iki ay evvel *Âlemdar*’ın ilk çıkan edebî nüshasındaki ilk makalenizde bize Yahya Kemal’in, pek nefis bir mısra’ının “وأشوء” sükûtundan daha mühim görüldüğünü söylediniz. İki ay sonra aynı sütunda bu kadar ifratla methettiğiniz şaire, cahil, hiç, ilhamı kurumuş tabirlerini de aynı şiddetle söylediniz. Size bu son makaleniz içinde birbirini nakzeden iki nokta göstereyim ki nice karileri bir miktar gülümseterek şaşırttı. Bir sütun tutan bu yazının içinde Yahya Kemal Bey yazmaz, çünkü yazamaz dedikten sonra bunu bir gazetede bir yıldızlı, iki yıldızlı, üç yıldızlı işaretlerle ne çıkarsa Yahya Kemal Bey yazmıştır, diyorsunuz. Acaba sakın bir kariniz size sorsa: “Bu kadar yıldızlı makaleler onun mudur, yoksa yazamaz mı?” Hâsılı bütün bu tenakuzlarınız hüsn-i niyetinizi şüpheyi düşürüyorlar. Birçok Fransız şairleri gibi “Öredya”nın kitabını bize sonunda öğreten Yahya Kemal Bey’di. Hatta bu şairin lisanındaki ayyarını göstermek için aynı güzellikle tercüme ettiği:

“Ve kahramanları tunç, elhanı mermerden” gibi daha birkaç mısra-ı numunesi, bizim gibi sizin de ezberinizdedir.

Siz karilerinize vaat ettiğiniz tercüme bahsini Yahya Kemal Bey’in hiç de intişar etmemiş mısralarıyla değil, bizzat imzasıyla neşrettiği hepimizin ve

hepimizden ziyade sizin ezberinizde olan manzumeleri ile istişhat edecektiniz. En basit bir malumattır ki bir şairin eseri, ancak kendi imzasıyla neşrettiği ve artık orta malı olan eserlerdir.

Arkadaşınız A. Seyfi Bey’e aynı galat-ı rüyet arz olmuş, sizin duçar olduğunuz eğlenceli imtihanı, imtihan edenlerin zararına olarak çirkin sıfatıyla tavsif ederken *Âlemdar* nüsha-i edebîsine refakat-ı tahririyede bulunmadığını aynı gazetede tekzip ediyor, Hâlbuki A. Seyfi Bey’in *Âlemdar*’da intışar edecek eserlerinin ilanlarını ve manzumelerini görüyoruz. Acaba arkadaşınız *Âlemdar*’a manzume verdiğinin mi farkında değil, yoksa “Refakat-i tahririye” kelimesinin manasını mı anlamıyor?

İşte, Yusuf Ziya Bey, sizi birkaç gün zararsız bir telaşa düşürmüş bu tecrübeden bahsederken, ben de *Âlemdar*’da göz ucuyla gördüğüm bu noktaları nazar-ı dikkatinize vazedeyim, dedim. Çünkü:

“Kimse takdir edemez âlemde
Kendi mahiyetini reyi ile
Münferit vasıta-i rüyet iken
Göremez kendini dide bile”

Darülfünun edebiyat medresesi talebesinden Mustafa Nihai

Mustafa Nihat[ÖZÜN], S. 100, 23 Ekim 1920, s. 2



Resim-28 TEMAŞA

Tercümelerden İstifade Edebilir Miyiz?

Bundan evvelki makalede millî eserleri gerek keyfiyet, gerek kemiyet itibarıyla sahnemizi idare edebilecek hale getirinceye kadar adapte eserlerden istifade gösteremeyeceğimizi söylemiştik. Münevver bir arkadaşım bu mütalaaya şöyle itiraz etti: “Bugün kendi sahnemizi kendi eserlerimizle idare edemeyeceğimize ben de kaniyim. Fakat garp eserlerinden istifade için daha emin ve kısa bir yol vardır: Tercüme. Niçin Avrupa eserlerini doğrudan doğruya almıyoruz da memlekete tatbik edeceğiz, diye kanadını, kuyruğunu kesiyoruz. Kendimizi beyhude zahmete (sokup) o biçare eserleri, gülünç gülünç şekillere sokuyoruz. Vaktiyle Mınakyan Tiyatrosu fena mı yapmıştı? Garp eserlerini iyi kötü tercüme ediyor, orsa boca geçinip gidiyordu. Vakıa bunlardan birkaçı iptidaî melodramlardan ibaretti. Fakat aralarında *La Dame Kamelya*, *Kontes Sara*, *Dalila*, *Genç Fromon* ve *Büyük Risler* gibi kıymetli şeyler de yok değildir. Mınakyan kumpanyasının fazla para kazanmak için fena eserleri tercüme etmesi kendi kabahatiydi. Bu kumpanya repertuarında *La Dame Kamelya* tarzında piyesleri tercümesine fazla mevki vermiş olsaydı az hizmet mi olurdu? Hülasa bugün tercümeyi adaptasyona tercih edersek, hem Garp şaheserlerini bozmadan, değiştirmeden memlekete tanıtmış oluruz, hem de “Bu uydu, bu uymadı” yolunda bî-sûd dedikoduların önünü alırız.

Arkadaşımın nokta-i nazarı ilk bakışta çok doğru görünebilir. Fakat fikrimizce sakat ve yanlıştır. İzah edelim:

Lisandan lisana geçmekle alakadar etmek (interessar) zevk ve merak ile dinlenmek hassasını kaybetmeyen piyesler ancak melodramlar, bir kısım vodviller, korku ve dehşet “angaisse” piyesleri, bir de şahıs vakalarını insaniyetin en umumi çehre ve hadiselerinden olan bazı klasik eserlerdir.

Mınakyan repertuarı hemen tamamıyla “Frederik Lumater” mektebi melodramlarından ibarettir. Bunlar arasında “Duran Duran”, “Madam Mungudan” gibi bazı vodvillere, pek nadiren de “La Dame Kamelya” tarzında kıymetli piyeslere tesadüf edilirdi.

Mınakyan Kumpanyası, repertuarı bu tarzda eserlerden vücuda getirmekle hata etmemiştir. Bilakis ameli bir zekâ ve feraset eseri göstermiş, halk ve zamane ruhiyetini çok iyi anladığını ispat etmiştir. Mınakyan Kumpanyası böyle yapacak yere, ciddi edebiyat eserleri almaya kalkışsaydı, senelerce geçindirdiği o kumpanya bir üç ayda darmadağın ederdi. Nasıl ki bugün yeni eserler tercümesini oynayacak bir kumpanya da aynı tehlikeye maruzdur.

Melodram ve vodviller pek güzel tercümeyle geldiği hâlde yeni piyesler, ciddi eserler niçin gelmiyor? Bunun cevabı kolaydır. Bu nevi piyeslerde yalnız vaka ararız, eşhasın tabiat ve seciyeleri, memleketlerin adetleri, hususiyetleri ilh. Mevzuubahis değildir. Bu eserlerde gördüğümüz insanlar tehlikeler geçirirler; birbirleriyle kavgalar, düellolar ederler; gadrlara, iftiralara, ihanetlere maruz kalırlar yahut başlarından korkunç maceralar geçer. İşte melodram ve vodvillerde bize lazım olan şey bu vakalardır. Şahıslar Türk yahut Frenk, Amerikalı ve yahut Japon olmuş, bunun hiç ehemmiyeti yoktur. Zaten daha doğrusunu istersek bu şahıslar, insan bile değildir. Bunlar ihanet, uluv-ı cenap, aşk, vefa ilh. gibi mücerret sanatları temsil eden birer kukla, birer mankendir. Asıl tiyatroya, yeni edebî tiyatroya gelince bunlarda eşhasın seciyye ve şahsiyetleri, memleketin adet ve hususiyetleri birinci derecede ehemmiyeti haizdir. Bu eserlerde vaka ancak kendi çerçevesi içinde nazar-ı dikkati celp eder. Eğer o şahısların hislerini, ihtiraslarını duyamazsak, o memleketin tarz-ı hayatına yabancı bulunursak, zevk almamıza imkân yoktur.

Bu tarzda eserlerin tercümesi için en büyük mani' temsildeki müşkülattan, bir melodram kontu Karamanlı bir tacir gibi giyinip konuşabilir, bir melodram şatosu, bir mahalle kahvesinde olduğu gibi hareket edilirse pek nazar-ı dikkati celp etmez. Bir kavga, bir düello, bir iskemle dövüşüne benzeyebilir. Vaka asıl olduğu için bunları hoş görürüz. Ciddi eserlere gelince mesela bir Fransız asilzadesine ait vakayı kendimize mahsus bir tarz-ı hayat ile oynamak kadar dünyada gülünç bir şey olamaz.

Demek ki bu yolda tercümelerin temsili hemen hemen gayr-ı kabildir. Fakat büyük bir gayret ve hüsn-i niyet göstererek temsilleri bir şeye benzettiğimizi farz edelim. Âli tebaaya yabancı memleketlere, yabancı şahsiyetlere ait hikâyeler dinlemekte ne zevk olabilir? Elbette tiyatroya gitmekten maksadımız, gazetede Amerika garaib-i şüunu okur gibi başka memleket insan ve hallerini tanımak değildir.

Adapte usulüyle hayatımıza tatbik edilen eserlerin hem temsili kolaydır, hem de onlarda az çok kendi hayatımıza, kendi ruhumuza ait parçalar bulabiliriz ki bu, şimdilik hayli mühim bir kardır.

Yine tekrar edelim ki sanata hürmet eden millî izzet-i nefse sahip bulunan bir adam için, adapte eserlerden büyük şeyler beklemeye imkân yoktur. Biz adaptasyonu millî sanatımız tekâmül edinceye kadar –muvakkaten kabul ediyoruz-

Büyük klasik eserlerin tercümesinden edeceğimiz istifade inkâr edilemez. Fakat bu da bir dereceye kadardır. Bunu bilahare izah ederiz.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 31, 7 Ağustos 1920, s. 2

Tiyatro ve Tenkit

İki sene evvel Zaman gazetesinde neşrettiğim elli küsur tiyatro makalesi umduğumdan ziyade rağbet gördü. Onlar da tiyatro edebiyatı bir itidalsiz iptilâ ile samimi duygularımdan başka bir şey yoktu. Bunu herkesten evvel kendim itiraf ederim. Maksadım sade ve mütevazıyane idi: Memleketimizde temizce bir sahne tesis etmiş, iyi kötü bir tiyatro hayatı başlamıştı. Münevverlerimizden bir kısmı tiyatroya oldukça alâka gösteriyorlardı. Bunlardan daha mühim olarak edebiyat meraklısı gençlerin tiyatroyu iyiden iyiye sevmeye başladıkları görülüyordu. Hülâsa memleketimizde küçük fakat ümit verici bir temaşa varlığı tesis etmişti. Müstakil tiyatromuzun mukadderatını elinde tutan bu gıyabi fikir ve zevk arkadaşlarının karşısına vakit vakit tiyatroya ait muhtelif meseleler atmanın bir hizmet olabileceğini düşünmüştüm. Mesela bir gün beş on sade dilin beş on parasını vurmak için tiyatroyu alet eden mahut tuluatçılardan, bir gün memleketimizde verilmiş iyi bir eserin meziyetler ve kusurlardan, bir başka defa tiyatro nazariyesi Avrupa'ya ait bir temaşa hadisesinden bahsedilebilirdi. İstedğim ve beklediğim şey kendi fikirlerimi, görüşlerimi telkin ve temine çalışmak değildi. Sadece “müşterek sevgili” hakkında az çok amal-ı fikir vesilesini hazırlamaktan ibaretti. Zihinlerin işlemeye başlaması için çok kere harici bir vesileye ihtiyaç vardır. Bazen en ehemmiyetsiz bir hadise, birkaç söz, üç beş satır yazı zihnimizin sükûtuna nihayet verir. Bizi düşünmeye, aramaya sevk eder. Netice ilk fikre zıt ve makûs bile çıksa ehemmiyeti yoktur. Çünkü ilk vesile kendinden beklenen hizmeti ifa etmiştir. Zaten fikrimize matbuatın güzideleri, hizmeti muayyen fikirler ve kanaatler vermek, bilinmedik şeyler öğretmekten ziyade muhtelif meselelerin, muhtelif safhalarını araştırmaya sevk etmektir.

İşte “Zaman”daki temaşa makalelerine başlarken hırsım ve emelim bundan ibaretti. Arzuma vasıl olmadım dersem nankörlük etmiş olurum. Güzidelerimizden lüzumundan fazla teşvik gördüm. Genç arkadaşlarım umduğumdan büyük alaka gösterdiler. Bunun için bilhassa fikir ve sanat meselelerine büyük bir mevki' vermek isteyen *Dersaadet*'in sahibi yeniden bir tiyatro makaleleri silsilesine başlamamı teklif ettiği vakit tereddüt etmedim.

Memleketin derin ve nazik hayat meseleleriyle uğraştığı bir sırada tiyatrodan bahsetmeyi saygısızlık sayacaklar. “Ölü Evinde Curcuna” darbimeselini ileri sürecekler ihtimal bulunur. Fakat bunlar tiyatroyu curcuna sanan basit kimselerdir. Kendi hesabıma ilim ve sanat bahislerini bir aynı ruhta ve kuru düşünceler ve matemlerle bir arada yaşayamayacak kadar hafif görenlerden değilim.

Bizde iyi kötü bir tiyatro hayatının başladığını söylemiştim. Son ramazan mevsiminde gerek halkın ve gerek matbuatın Darülbeyti temsillerine gösterdiği alaka bu iddiaya yeni bir delildir. Avrupa’da öyle tiyatrolar var ki bir piyesi üst üste yüzlerce defa oynuyorlar. Bizde en ziyade tutmuş bir piyes bir mevsimde nihayet üç beş kere sahneye çıkabiliyor. Bu hâl karşısında “rağbetten bahsetmek doğru olmaz” diyenler de var. Ben bu fikirde değilim. Bu meselede kendimizi Avrupa’ya benzetirsek yaya kalırız. Avrupa’da tiyatro zevki asır dide bir tiryakilik hükmünü almıştır. Avrupa tiyatrosu birçok ruh ve fikir ihtiyaçlarını temin eden bir maarif müessesesi teşekkülüne girmiştir. Sonra büyük Avrupa şehirlerinde kalmamış gibidir. Bize gelince henüz işin başlangıcındayız. Ruhumuza söylenen hayatımızın düşünce ve davalarını münakaşa eden bir tiyatromuz henüz yok. Ecnebi edebiyatı tesirlerinden bilzarure kurtulamamış bir müessesenin ayda yılda bir vereceği, yine bilzarure nakıs birkaç eser, tiyatroyu hayatımızın itiyat ve ihtiyaçları arasına karıştırmaya kâfi gelemes. Nihayet münevverlerimiz hatta daha iyisi imla yazıp gazete okuyanlarımızın adedi kaçta kaçta balığ olur. Bütün bu şeyleri düşünersek bir mevsimde bir piyes için üç beş salon doldurmanın az bir şey olmadığını teslim eder.

Mamafih bize asıl ümit veren şey tiyatro müşterilerinin kemiyeti değil keyfiyetidir. Tiyatroya gelenler artık yalnız hoşça bir vakit geçirmek için gelmiyorlar.

Bir de aralarında tiyatro salonunu şöyle bir gözden geçiriniz. Kulvarlardaki münakaşalara kulak veriniz. Buradaki göreceğiniz hayat-ı hareketten memnun olmamanız mümkün değildir.

Kibar bir sükûn ve dikkatle temsil takip edilen salonda perde iner inmez derhâl coşkun bir deniz gibi kabarıp heyecanlanıyor. Her tarafta hararetli mübahaseler

başlıyor. O kadar ki günün uykularda bile insanı rahat bırakmayan müzmin endişeleri bir zaman zihinlerden süpürülüp gidiyor. Yer yer sanat meselelerinden, tiyatrodan anlayanlar etrafında gruplar toplanıyor. Şurada, mebusan kulvarlarında olduğu gibi çekişenler görüyorsunuz. Burada bir loca kapısına serini dayamış bir zat etrafındaki meraklılar zümresine bir miting hatibi edasıyla konferans veriyor.

Çehrelere dikkat edilirse onlar da Kafe Şantonlarda eğlenmeye gitmiş insanların bahtiyar inkişafından ziyade düşünen, muzdarip olan “her çe badâbâd” bir kanaat isteyen insanların takallüs ve tereddüdü var.

Demek ki tiyatronun yalnız budala güldüren tabir-i amiyanesiyle dalak şişirten bir şey olmadığını artık anladık.

Tiyatro bizi birkaç saat meşgul ettikten sonra hiçbir iz ve eser bırakmadan hayatımızın hüznüne, ruhumuzun uzletine iade eden bir şey olmaktan çıktı. O bizi teheyyüç ediyor, düşündürüyor. Bu sahnede hayata ve ruha ait bir şeylerin münakaşa edildiğini görüyor. Onun hafif ve köksüz bir şey olmadığını anlıyoruz. Hatta birçoğumuz bununla iktifa etmiyoruz. Bu önümüzde geçen vakanın ruhuna varmak zaif ve kuvvetli taraflarını ayırmak, hülasa yalnız hoş ve nahoş bir intiba ile iktifa etmeyerek tahlil etmek ve anlamak istiyoruz.

Bu hâlet-i ruhiyeyi tasdik ettiğimiz çehrelerdeki bu tefekkür takallüsünü tuluat müşterilerinin yüzündeki memnun inkişaf, gözlerindeki açık kadın manzarasından doğmuş o mesut parıltı ile mukayese edebildiğimiz hâlde bizde de tiyatro hayatının başladığını tasdik etmek zarurî oldu.

Çok hürmet ettiğim çok yaşlı bir zat bir akşam diyordu ki “Dedikodu ihtiyacı bu insanlarda öyle birleşmiş ki tiyatrodaki bile rahat duramıyorlar. Birinin ak dediğine öteki mutlaka kara diyor.”

“Yanınızdaki tiyatroya teşrif ederseniz dedim. Oradaki kantolar ve komediler hakkında hiç böyle bir ihtilafa tesadüf edemezsiniz. Oranın temaşagerleri melekler gibi müttehidülefikâr bulacaksınız.” Asıl maksadımı anlamadı. Hafifçe içini çekerek “Öyle evlât öyle, bizim okuryazar takımımız ahaliden daha fitne fücür.” dedi.

O zat şunu düşünmüyordu ki herhangi bir şey hakkında doğruca bir fikir, muayyen bir kanaat isteyen herhangi bir kimse daima bu tereddütlerin, ihtilaçların esiridir. Bir muhitte bu hâlet-i ruhiyenin doğması en mükemmel kumpanyaları, en güzel şaheserler vücuda gelmesinden daha ümitbahş bir şeydir. Mübahaseler, tereddütler, hücumlar, tenkitler hatta haksız ve insafsız tenkitler birer hâl-i hayırdır. Sönük bir tebessüm, nazik fakat gevşek bir “güzel, hoş” takdiri ciddi alakadan şüphe ettirebilir, fakat bunlar asla...

İyi düşünecek olursak bu tereddütleri, bu ihtilâfları hatta bu kararsızlıkları gayet tabii buluruz. Mademki herkesin ayrı bir zevki, ayrı bir zihniyeti vardır. Şu hâlde bir eserin muhtelif şahıslar üzerinde muhtelif tesirler hâsıl etmesi pek tabiidir. Şişman karnını zorla sıktırdığı koltuğunda tatlı tatlı iftarını hazmeden bir efendinin, burnunu horozibiği gibi kızartarak güldürmeye, basit fakat dekolte bir nükte yanındaki bedbin  kızdırmaktan başka bir şey yapamaz. Binaenaleyh bu iki zat herhangi sebepten dolayı yalan söylemek mecburiyetinde kalmadıkları hâlde bilzarure anlaşılamazlar.

Eserler ve temsiller etrafında vukua gelen münakaşalarda acaba Avrupa’ya benzemek arzusunun tasallüfün tesiri yok mu? Şüphesiz bu da var. Fakat münhasıran tasallüfe müstenit bir münakaşada bu kadar heyecan bahusus bu kadar sebat ve devam bulunamaz.

Halkımız eserler ve temsiller üzerine zihin yormaktan muhakeme yürütmekten zevk almaya başladı. Fakat bu mütalaa ve hükümlerde acaba ne dereceye kadar isabet var?

Tiyatro eserlerini anlamak için başlıca iki şeye ihtiyaç vardır: Evvela az çok terbiye görmüş bir edebiyat ve temaşa zevki, saniyen tiyatro kavaidi hakkında bazı malumat. Bu sualin cevabını ikinci bir makaleye bırakmak mecburiyeti var.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], *Dersaadet*, S.3, 10 Temmuz 1920. s.2

Adaptasyona Dair

Adaptasyon usulü birkaç seneden beri sanat ve edebiyat âleminin biçare bir “abalı”sı hükmünü aldı. Eli eren, gücü yeten ona vuruyor. Bilhassa edebiyat müntesipleri ona haşın bir istihfaf ile muamele ediyorlar. Hemen söyleyelim ki adaptasyon aleyhtarlarının esas itibarıyla yerden göğe kadar hakları var. El malıyla tüfeyli bir surette efendilik etmek, bir dereceye kadar mümkündür. Fakat başka memleketlerin, başka dimağların eserleriyle sanat yapmak asla... Ecnebi memleketlerden getireceğimiz hazır kalıplara ruh ve hayatımızın bütün hususiyetlerini dökebileceğimizi zannetmek, edebiyattan anlamayanların, tiyatroyu sırf alay ve eğlence addedenlerin işidir. Bitpazarından alınmış, mahalle terzisine tamir ettirilmiş bir elbise, sırtımızda güzel durabilir fakat ne de olsa izzet-i nefse ağır gelir. Hülâsa adaptasyondan millî edebiyat için bir şey beklemek, teyzesi kızının uzun saçlarıyla öğünen kel kızcağızın tesellisinden farklı olmaz.

Bu nokta-i nazardan adaptasyon aleyhtarlarıyla tamamıyla müttetikim fakat kendilerinden yine tamamıyla ayrıldığım noktalar da var. Filhakika bunların bir kısmı var ki adaptasyonun vücudunu kabul etmiyorlar: “Bir memleket için yazılmış bir eser, başka bir memlekete katiyen tatbik edilemez” diyorlar. Bu nokta-i nazarı yanlış buluyorum. Milletler ve memleketler, gerçi birçok hususiyetlerle birbirinden ayrılıyorlar. Fakat yine birçok müşterek fikir, duygu, temayül ve adetlere malik olduklarını inkâr edemeyiz. Bir kısım eserler vardır ki sırf bir memlekete aittir. Fakat öyleleri de vardır ki az çok her memlekete, her millete uyabilir. Muharrir, kütüphaneler dolusu eser içinden en uymayanları alıp tatbik kalkmışsa kabahat kendinindir, adaptasyonun değil. Muharririn vazifesi sadece ism-i hasları değiştirmekten ibaret değildir. Eser üzerinden istediği kadar oynamağa salahiyeti vardır. Bize uymayan noktaların yerine başkalarını ikame etmek kendi elindedir. Bunu becerememişse kabahat yine kendinindir, adaptasyonun değil. Hem plânı, sözü, fikri, hülâsa her şeyi hazır bir eseri tatbik edemeyecek kadar acemi bir muharrirden ne beklenebilir ki onu adaptasyon tarzına râğbet ettiğinden dolayı tahti’e edelim, millî esere çalışmıyor diye şikâyet kalkanım.

Adaptasyon usulüyle bir memleketin hiç yadırgayamayacağı eserler vücuda getirmek pek mümkündür. Elverir ki muharrir, kendi muhitini, milletini ve tiyatro sanatını anlamış olsun. Avrupa’da bunun birçok misallerini görüyoruz. Biz de mesela ibnürrefik Ahmet Nuri Bey’in kalemine medyun olduğumuz bazı eserler buna delil olarak gösterilebilir.

Adaptasyon aleyhtarlarından bir noktada daha ayrılıyorum. Onlar adaptasyonun tamamıyla faidesiz bir şey olduğuna kani. Ben bilakis, ondan istifade ettiğimize ve edeceğimize inanıyorum. Bir tiyatro müessesesi ne kadar yüksek bir maksatla kurulmuş olursa olsun, her şeyden evvel yaşamağa ve müşteri toplamağa muhtaçtır. Böyle bir müessese üç dört temsilden sonra boş bir salon karşısında, müebbeten perdesini kapatmak istemiyor ise adapte eserlere hüsn-i kabul göstermek mecburiyetindedir. Şimdilik millî eserler ne keyfiyet ne de hatta kemiyet itibarıyla bir tiyatro müessesesini gıdalandıracak mahiyette değildir. Defaetle iddia ettiğimiz gibi tiyatro eseri vücuda getirmek ne şiir ne de hikâye yazmaya benzer. Garp’ta bile sahne için çalışan yüzlerce erbab-ı kaleminden ancak birkaçı muvaffak olabiliyor. Binaenaleyh kendiliğimizden ortaya koyacağımız eserler bilzarure kusurludur, eksiktir, daha çok pişmeye muhtaçtır. “Adaptasyon sağil bir şeydir. Millî bir eser kusurlu da olsa biz onu bir gayret ve tespit mahsulü olmak üzere takdir ederiz.” diyenler için bir kumpanya teşkil edildiğini farz edelim. Bu hayırhah zatların kapısı önünden bile geçmeyecekleri muhakkaktır. Hereke kumaşları önümüze ne güzel bir şaldır. Bu millî mahsulün muvaffakiyeti için dilimizden daim (dua) eksik olmaz. Fakat yazdığımız, matteessüf, bundan ibaret kalır. Bir gün onlardan bir elbise yaptırıp sırtımıza takmayı hatta düşünmeyiz bile.

Milli eserler keyfiyet itibarıyla olduğu gibi kemiyet itibarıyla de bir sahneyi yaşatamazlar. Millî tiyatro yazmaya ciddi surette heves eden kaç muharririmiz var? Bunların ayda, yılda bir vücuda getirecekleri bir iki eser kocaman bir tiyatroyu nasıl yaşatır? Görülüyor ki adaptasyona tiyatroda bir mevki, hem de matteessüf mühimce bir mevki, vermek şimdilik zarurettir.

Mamafih şunu tasrih edelim ki adaptasyonu bir gaye gibi değil bir vasıta olarak kabul ediyoruz. Muntazam ve muttarit bir hayat ile yaşayan, iflas ve inhilâl tehlikesinden korkmayan bir müessese vücuda getirmek vasıtası.

Elimizde böyle bir tiyatro olursa bundan binnetice millî sanatımız da istifade eder. Bir kere böylelikle, tiyatro zevk ve merakını kökleştirmiş oluruz. Saniyen, millî eser yazmaya heves edecek muharririmiz, bu vasıta ile sahne sanatının inceliklerini anlamış olurlar. Salisen, bu muharrirler, Avrupa müellifleriyle az çok boy ölçüşmek mecburiyetini duyarlar. Bu suretle ara sıra doğacak millî eserlerimiz de iyice bir sahnede, temizce bir tarzda temsil edilmiş olurlar. Böyle böyle, sanatımız inkişaf eder ve inşallah Garp muharrirlerine muhtaç olmayacağız. Kendi düşünce ve duygularımızı kendi eserlerimizle söyleyebileceğimiz günleri idrake muvaffak oluruz.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 24, 31 Temmuz 1920, s. 2.

Dekor Meselesi

Tiyatroyu, “temaşa-gerde hakiki bir hayat-ı galat hissi (illusion) yaratmak sanatı” diye de tarif edenler vardır. Bu tahrife göre bir eser bize ne kadar tam ve toplu bir hayat hissi verirse o kadar kendimizi unutturur, o nispette mütelezziz veya müteessir eder. Sahnedeki şahıslarla bir fikir yakınlığı, bir ruh münasebeti duymak, onlarla beraber heyecanlanmak, sevinmek, acımak, gülmek, ağlamak için gördüğümüz şeylerin bir yalan, bir oyun olduğunu unutmak hakiki bir vaka görülüyor. Böyle olmazsa vakalar ve sözler tesirini kaybeder. Eseri tam bir alâka ile tanzim imkânı kalmaz.

Hülâsa bir söz nasıl ancak yerinde sarf edilmek şartıyla güzel olursa bir vaka da kendi tabii muhiti, kendi çerçevesi içinde geçmek şartıyla tam tesirini yapar. Hikâyede mekân, zaman, şahsi liyakat tasvirleri tiyatroda dekor ve aksesuar denilen sahne ziyneti ve sahne levazımı bu lüzuma istinat eder.

Romancı mahir tasvirlerle vakanın çerçevesini, şahısların hususiyetlerini hayalimize çizer. Bu tasvir ne kadar vazıh olursa vakayı o kadar kolay ve tatlı takip ederiz.

Tiyatro da söz ile tasvir yapmaya imkân yoktur. Çünkü vakanın şahıslarını karşımızda görürüz. Binaenaleyh muhitlerini ve kıyafetlerini de gözümüzle görmeye muhtacız. Tiyatro tarihinde vakayı çerçeveden ayıran, onu mücerret olarak temsil eden galiba, yalnız Şekspir vardır. Şekspir, tiyatroları düz, beyaz bir sahnede oynatır. Yalnız *الغرفة*, burası “Bir bahçedir, bir divan odası, bir sokaktır” ilh. gibi yazılarla iktifa edilerek dekorun tahsili temaşa-gerin zihnine bırakılmış. Şekspir, dekorları dünya yüzünde güne altında geçen alelade hayat maceraları olmaktan ziyade fevkalade ruhların derinlik ve karanlığında esen ihtiras fırtınalarıdır. İnsan onları gözüyle görmez, kuvvetli rüzgârlar gibi yalnız sinirlerinde sadmelerini, uğultularını duyar. Binaenaleyh bu tecrübe usulü, hemen yalnız Şekspir tiyatrosuna kabil-i tatbiktir. Hem Şekspir zamanında da dekorculuk sanatı bugünkü kadar ilerlemiş değildi. Kezalik, hem Şekspir piyeslerinde sahne ve tablolar lâyenkati’

değişir ki bu da bir sebeptir. Bugün dekorculuk sanatının tekemmülü sayesinde Şekspir’i müteharrik sahnelerde en muhteşem dekorlar içinde oynuyorlar.

Piyes ne cinsten olursa olsun eğer vaka bir monolog veya diyalogdan ibaret değilse mutlaka dekor ister. Bu öyle kati bir lüzumdur ki bugün Karagöz oyunumuz bile takdir etmiş; bir kötü ağaç, iki hamam kurnası ilh. gibi şeylerle dekor yapmaya çalışmıştır.

Tiyatro muharriri, romancı gibi birkaç tasvir ile işin içinden çıkamaz. Muharrir bize boş bir sahnede, bir metre boyunda, cılız bir adam göstererek “Siz bu yerin sefaletine, bu adamın boyuna posuna, kılığına kıyafetine ehemmiyet vermeyin... Burası bir eski saraydır. Bu efendi iki metre boyunda, muhteşem bir yeniçeri ağasıdır. Siz söyleyeceği söze, göreceği işe dikkat edin.” derse gülünç bir şey yapmış olur. Çünkü ne kadar kendimizi zorlasak bu adamcağızı hakiki bir kahraman olarak göremeyiz. Tehditlerini, köpürmelerini işittikçe; işi ister istemez alaya vurur, güler, eğleniriz.

Binaenaleyh yukarıda lüzumundan bahsettiğimiz “Hayat ve Hakikat-ı galat hissi” hiçbir zaman hâsıl olmaz.

Hiç unutmam çocukken bir ramazan gecesi Minak dramlarından birini seyrediyordum. Galiba iflas eden yahut her nasılsa servetini kaybeden bir kolet iki kızını kollarına alarak:

-“Evlâtlarım; artık bu mükellef salonları terk etmek lâzım...” diye bağırarak mülevves bir “kamara” perdesini eliyle göstermişti. Yanımda oturan bir bahriye zabiti, yüksek sesle “Siz hiç merak etmeyin. Ben size altmış kuruş aylıkla bundan iyi bir ev bulurum.” diye eğlenerek etrafındakileri kahkahalarla güldürdü.

Dekor ve aksesuar noksanları karşısında hemen her temaşa-ger az çok bu hissi duyar. Ne kadar cebr-i nefis etse, kendini vakanın cereyanına kaptıramaz.

Dekor ve aksesuarın vazifesi, hikmet-i mevcudiyeti sahneye fazla süs vermek, gözleri eğlendirmekten ibaret değildir.

Dekorun gayesi, bize vakayı hakikat şeklinde göstermek, üzerimizde azami bir tesir husule getirmesini temin etmektir.

Şimdi bu esasa bu maksada göre dekor ve aksesuarın nasıl olması lazım geleceğini tayin edebiliriz. Dekor ve aksesuarda başlıca iki şart aranır:

Birincisi bir odaya, bir meyhaneye, bir bahçeye mümkün mertebe benzemesi... Yani biz de hakiki bir muhit vehmi oluşturmaları.

İkincisi bu dekorun mevzuya mutabık bulunması lazım gelen hususiyetleri haiz olması...

Bilhassa yeni piyeslerden birçoğunun dekorunda birinci şerhim ile iktifa edilebilir. Yani fazla değildir. Hususiyet bulunmasa da olur. Vaka, mesela herhangi bir şekilde yapılmış ve döşenmiş bir zengin yahut orta halli aile odasında geçeni başka bir muhite göstermemek şartıyla eşya ve aksesuar, artistlerin elbiseleri nasıl olsa olabilir.

Dekor, eğer sahne tertibi (ocenographie) muvafık ise pek müşkül-pesent olmaya hakkımız kalmaz. Eskiden tiyatro dekorları boyalı bir “dip perdesi” ile renk ve biçimde onu açık tutan kulislerden ibaretti.

Bunlar Hasan Efendi’de en kötü numunelerini gördüğümüz şeylerdir. Bu perdeler üzerinde pencere cam ve çerçeveleri, ayna, konsol, masa, soba llh. eşya; gözlerinde kaba kaba sırtan resimlerle gösterilir. Bu perdeler ne kadar usta elinden çıksalar yine maksadı temin edemezler. Çünkü menazır (perspektif) yoktur. Hakiki unsurlara benzemezler. Hülâsa hakiki bir mekân vehmini temin edemezler.

Yeni tiyatro bu resimli perdeler yerine menazır kavaidine muvafık olarak tertip edilmiş hakiki unsurlar, hakiki eşya koymuştur. Orada görülen bir camekân, bir kütüphane kitap dolu bir kütüphanedir. Bunların hakiki olmayan unsurları bile, yine görünüşte hakikatten ayırt edilemez. Mesela bir sütun ince tahtadan bir istivanadır. Fakat dışı kireç ile nice boya ile yer, mermer manzarası almıştır.

Avrupa’da dekorculuk sanatı çok tekâmül etmiştir. Bazı zaruri itibariyatı(convertions) nazar-ı dikkate almak şartıyla bina içini, dekorları tamamıyla gözü aldatabilir. Fakat açık tabiat dekorları için mesele halledilmiş değildir. Onlar bilzarure hâlâ, resme mevki verdikleri gibi menazır kavaidine de tamamıyla riayet edemiyorlar.

Mamafih büyük memleketlerde, bhusus Almanya’da, bu hususta da bazı çareler bulunmuştur. İkinci makalede yine bu hususa avdet ederiz.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S. 64, 17 Eylül 1920, s. 2.

Sahne Tezyinatı

Tiyatronun birkaç bin senelik bir tarihi vardır. Bu uzun asırlar içinde tiyatro hesapsız inkılâp ve istihalelerle terakki ve tedenniler görmüştür. Fakat buna rağmen dekorculuk ve sahne tersimi (Scenographie) sanatı, inanılmayacak kadar yeni zamanlarda, hemen bir altmış yetmiş sene evvel doğmuştur.

Bundan evvelki dekorlar manasız birtakım tezyinattan ibaretti. Vazifeleri sadece gözleri eğlendirmektir. Temaşa-gerde hakiki bir zapt vehmi uyandırmayı hiçbir zaman istihdaf etmemişti.

Dekoru sahne levazımına seri bir nazar atfetmek faideden hâli değildir.

Kurun-ı evvelada Yunan ve Latin tiyatroları aşağı yukarı şimdiki spor meydanlarına, at cambazhanelerine benzeyen açık ve geniş meydanlardan ibaretti. Pek uzaklardan seyredilen aktörler ayaklarına gayet yüksek bir nevi kunduralar giyerler, çehrelerini uzaktan kestirebilmek için ayrı çizgili kaba maskeler takarlar. Çok kere seslerini huni, boru kabilinden aletler vasıtasıyla işittirirlerdi.

Kurun-ı vustanın dinî tiyatrolarında, meydana sabit bir sahne kurulurdu: Bu sahnenin bir ucu Cennet bir ucu Cehennem'i tasvir ederdi. Ortadaki ayrı ayrı bölümler ise Kudüs-ı Şerif, mabet, şehir ve denizi gösterirdi. Cennet birkaç sütun üzerine kurulmuş çiçekli ve resimli bir balkon, cehennem açık ağzından kuyruklu, külahlı aktörler girip çıkan bir ejderha tasvirinden, deniz ise küçük bir havuzdan ibaretti. Böylece eşhas mevki değiştirmek, mesela Kudüs'ten cennete gitmek mecburiyetinde kaldıkları zaman havuzdaki kayığa binerler, bir bölmeden öteki bölmeye geçerler ve rollerini orada oynamaya devam ederlerdi. İşte sırasına göre üç gün, beş gün, bir hafta devam eden ve Paskalya gibi günlerde oynanan bu dinî piyeslerin böyle sabit bir sahnesi vardı. Şekspir tiyatrosunun ise büsbütün açık bir sahnede üstünde "Burası çayır yahut dağ başıdır." levhası asılı bir beyaz duvar önünde oynadığını rivayet ederler.

Fransızların ebedi bir iftihar abidesini teşkil eden meşhur klasik tiyatroya gelince o nefis eserler, gayet gülünç ve fena sahnelerde oynanmış.

1640 senesinde, yani tiyatro sanatının en yüksek şahikalardan birine erdiği bir tarihte Paris'in meşhur “*Palervayal*” sahnesi şundan ibaretmiş: tepesine çadır tavanı gibi bez gerilmiş, uzun ve mustatil bir sahne, sağ ve solda iki sıra loca, ayakta duran ve gürültü yapan bir kalabalıkla dolu bir meydancık, locaların üstünde de bir galeri...

Sahne dekorları gayet basit idi: Haileler bir sütunlu saray dehlizi, mudhikeler içinde bir sokak yahut bir salon. Klasiklerin bir vakanın, bir aynı yerde cereyan etmesine ait olan “vahdet-i mekân” kaidesi, kısmen de bir mecburiyet üzerine müessistir.

Bazı vakaların aynı yerde geçmesine imkân görünmüyordu. Mesela Molyer'in “*Kadınlar Mektebi*” bir sokak ortasında cereyan eder. Burada ihtiyar bir adamın taht-ı nikâhına almak üzere olduğu bir genç kıza nasihat verdiği bir sahne vardır ki ayakta oynanamaz. Binaenaleyh Molyer, sokağa sandalyeler dizdirmek gibi pek fazla tasannu konan vasıtalarla müracaat mecburiyetinde kalmıştı.

Klasik tiyatronun yolsuzlukları bundan da ibaret kalmıyordu. O vakitler fena bir adet vardı. Zadeğân, zenginler, hülâsa görmekten ziyade kendilerini göstermek için tiyatroya gelenler sahne üstünde oturuyorlardı. Bu gibiler için sahneye sıra sıra iskemle ve kanepeler dizilirdi. Bazen bu seyirciler, sahneyi o kadar doldururlardı ki aktörler oynayacak yer bulamazlardı.

O zamanın muharrir ve münekkitleri bu münasebetsizlerin saygısızlıklarını saya saya bitiremezler. Şimdi perde arasında koridorlarda yürütülen mülâhazalar, o vakit piyes oynarken sahne üzerinde cereyan edermiş, Bu mülâhazalar bazen münakaşa ve müşateme hâlini alır ve bir zaman için piyes dururmuş.

Bir gün bir marki, kocaman bir köpek için bilet alarak onunla beraber sahneye çıkmış. Bir başka gün zevzeğin biri şehirde ne kadar kambur, çolak, kör cüce varsa toplayarak alay olsun eğlence olsun diye sahnedeki mevki-i mahsusa oturtmuş.

Bir gün bir marki meşhur artist matmazel “Dumayel” e kızarak “Allah belanı versin köpek!” narasıyla sırtına dehşetli bir yumruk vurmuş. Bir gün müvezzilerden biri Samiras'ın hayaletini temsil eden muhteşem bir artiste çelme takmış.

Çok kere de sahnedeki sıralara yüksek aileden yüz, iki yüz kadın toplanır hailenin firaklı yerlerinde ah ve efgan etmek için mendilleri dizlerinde beklerlermiş. Sahneden bu saygısızları defetmek için matbuat ve halkın hemen yüz sene mücadele etmesi lazım gelmiştir. “Volter” bu maksada varmak için senelerce feryat etmiş, ateşli yazılar yazmıştır.

Tuhaftır ki sahnedeki bu mevki-i mahsusların ikasına en ziyade tiyatro idare ve artistleri taraftarlık etmişlerdi. Çünkü tiyatro ve idareleri bu yerleri istedikleri fiyata satıyorlar ve müthiş bir varidat temin ediyorlardı.

Nihayet “Dolaraki” isminde bir asilzade “komedi-i Fransız” artistlerine on iki bin lira tazminat vermiş ve böylece sahneyi temizlemeye muvaffak olmuştur.

Eski tiyatronun perdesi pek iptidai idi. Biz de Hasan Efendi Tiyatrosu’nda olduğu gibi mesela kocaman bir sarayı, kubbeleri ve kuleleriyle birkaç metre boyunda bir perdenin üstüne resmediyorlardı. Kapalı salonlar bundan yetmiş sene evvel başlamıştı.

O vakte kadar kapılar, pencereler ve eşya resimden ibaretti. Sonra bunların yerine hakiki eşya, camlı, çerçeveli hakiki pencereler, hakiki kapılar ikame edildi. Sahneler birer oda şeklini aldı. Ve tedricen sahneler bugün Avrupa’da gördüğümüz şeklini aldı.

Bu terakki kolay olmamıştı. Her yenilik evvela bir tariz tufanı ile karşılaşmıştır. Şayan-ı hayrettir ki bu muarızlar arasında büyük adamlar, meşhur “Fransisk Sarsei” gibi en büyük tiyatro münekkitleri de vardır. Mesela komedi Fransız direktörlerinden Baron “Lamiferiç” ismindeki piyesi temsil ettiği zaman, dekor hususunda mühimce yenilikler göstermişti. “Sarsei onun sahneye hakiki dayaklarla dolu hakiki bir büfe, dumanı tüten hakiki bir çorba çıkarmasını artistlerden birisinin hakiki bir asma çardağına uzanarak hakiki üzüm salkımları koparmasını fazla buluyor. Şiddetle itiraz ediyor.

Dekorculuk tarihinde en büyük teceddüt ve inkılâp yedi sene evvel Darülbedayimizi tesis etmiş olan meşhur “Antuvan”a nasip olmuştur. Bu noktayı tasdikte dost düşman müttefikdir.

“Antuvan” dekorda hakikate o kadar ehemmiyet verir ki mesela meşhur “İhtiyar Haydelberg”i vaz-ı sahne etmeden evvel Haydelberg’e giderek aylarca orada kalmış; gazinolarını, sahralarını, bahusus eski şato harabesini aylarca tetkik etmiştir.

“Antuvan” çok kere yeniliği ifradata vardırıştır. Mesela kendi tesis ettiği “Yeni Tiyatro” sahnesinde bir gün hakiki bir kasap dükkânı göstermiş, bacaklarından çengellere asılmış koyunların, sığırların ağır kokularıyla temaşagerleri izaç etmiştir.

Reşat Nuri [GÜNTEKİN], S.71, 24 Eylül 1920, s.2.

Tiyatro ve Gayesi

“Tahsil: Ahlak dersi, tarih dersi, terbiye dersi, ibret dersidir! ”

Goethe

Hiç şüphe yok ki şu zamanda (tiyatro)’nun insanlar üzerinde bırakacağı tesir, iyilik veya kötülük itibarıyla pek mühim ve büyüktür.

(*Tercüman-ı Hakikat*)’ta Peyami Safa Bey’in tiyatro tenkitlerini okurken Avrupa’da bir düstur makamına geçen Şekspir’in:

[Tiyatro, halkın ahlakını alçaltan ve yükselten bir alettir.] sözü hatırıma geldi. Epeyce bir müddet refakatinde bulunduğum, şarkı iyi tanımış âlim ve mütetebbi’ bir İngiliz dostum bir gün bana:”Şekspir, halkın ahlaken yükseldiğini görmek isteyenlere tiyatroyu, -iki ucu birer elektrik manivelasına merbut ve daima müteharrik bir alete benzeterek- bu aleti idare eden elleri tasfih ve islah etmelidir.” diyor, demiş ve bu manivelalardan birbirine dokunulursa insanlara iyilik, diğerine de basılırsa fenalık öğrettiğini ilave etmişti.

Geçen gün yine tiyatrodan bahsediyorduk. Muhterem dostum tiyatro hakkındaki fikirlerini derin bir vukuf ile anlattıktan sonra bana sordu:

1. Sizin (tiyatro) kumpanyalarınız, bu manivelalardan en ziyade hangisine temas etmektedir.

2. Tiyatro muharrirleriniz yalnız taklit ve tercüme ile mi iştigal ederler, yoksa telifatları da var mıdır?

3. Emraz-ı ahlakiye ve içtimaiyenizi mesut ve bu sahada az çok bir inkılâp yapmak emel ve niyetiyle yazılmış kaç tane piyesiniz vardır?

4. En ziyade makbul ve şöhrat kazanmış piyesleriniz kaç yüz defa temsil edilmiştir? Ve bunların müellifleri şöhrat şayiaları nispetinde bir mevki ihraz etmiş midirler?

5. “Konservatuar”, “Darülbedayi”nin bizdeki manasına göre müteaddit sınıfları havi bir mektep teşkilâtı olması lazım gelir... Bunu görmeyi ve gezmeyi çok arzu ettiğim hâlde, karşımda henüz dekorları eskimemiş bir tiyatro kumpanyasından başka bir şeyi göremedim. Acaba, bulamadım mı?

6. Tercüme, bu her memlekette vardır. Fakat (Ceymis)’i (Ahmet), (Juliyet)’i (Hatice) yapmak ve (Ceymis)’in dimağını (Ahmet)’in kafasına yerleştirmek. (Hatice) Hanım’ı (Juliyet)’in düşüncesiyle, yani- Bir lisan farkı ile- İngilizce yerine Türkçe konuşturmak nasıl oluyor, bunu anlayamıyorum.

7. Hem, siz kendi eserlerinizi neden beğenmiyorsunuz. Gerek sizin ve gerek bazı dostlarımın ifadelerine nazaran, Türk muharrirlerinin telifatı içerisinde vüsat-ı hayal, tarz-ı tahrir ve ifade, zarafet-i üslup itibarıyla yalnız beğenilmeye değil, takdir ve tahsinine şayan piyesler varmış. Bunlardan birkaçının [Tahsin Nahit Bey Rakibesi, Ahmet Nurettin Bey’in Hisse-yi Şayiası, Belkıs] mevzularını dinledim. Beğendim ve takdir ettim. Faraza, bunların aslında ecnebi ruh ve tesiri de olsa bence birer telifdir. Bu ve bu gibilere layık olduğu kıymeti vermekle tereddüt ve kıskançlık gösterenlere verilecek cevap sadece şu olmalıdır: Bundan yükseğini de siz ibda’ ediniz!..

8. Türkçeye nakil ve tatbik edilmiş piyesler üzerinde -diğerinin kalp ve şevkini kırıcı- tenkit ve münakaşalar yapılacağına bu gibi eserler tenkit ve münakaşa edilse ve onların ıslahına çalışılsa acaba bir faide temin edilmiş ve bilhassa ahlakiyet ve içtimaiyat sahasında daima geriye atılan adımlarınızdan birisi olsun ileriye doğru çevirilmiş olmaz mı? Çünkü ben öyle kaniyim ki (Ceymis)’in dimağını İstanbul’daki Ahmet’in kafasına getirir ve koyarsan şüphesiz işlemez ve durur... Öyle olduğu gibi Hatice Hanım’ın lisanı da Londra’da hareketsiz kalır. O kadar ki moda salonlarındaki şık ve süslü taş bebekler gibi samit ve ebkem olur. Laf söylersiniz cevap vermez. Zira lisanı, ruhu ve dimağı yoktur. Onu ancak amili harekete getirebilir. İşte siz böyle bir heykeli söyletmek istiyorsunuz!

Bu mühim suallerden salahiyetim dâhilinde olanlarına cevap verdim. Mahaza, heyet-i umumiyesinin münakaşasını Salih Fuat, Rıza Nuri Bey gibi salâhiyettar kalemlere bırakıyorum.

Bu gibi suallere maruz kaldığım zaman, piyes yazmak veya tatbik etmek için kalemi eline alan muharrirlerimizin Şekspir'in düsturunu hatırlayıp hatırlamadıklarını düşünüyordum. Çünkü biliyordum ki birçoklarımız elan (telif)'in aleyhinde bulunuyorlardı. Yine biliyorduk ki tercüme ve tetkikte ne kadar müşkülât olursa olsun, mevzu kurulmuş ve çizilmiş olarak ortada bulunuyordu. Bunu lisanımıza çevirmek (Ceymis)'i Ahmet, (Juliyet)'i Hatice yapmak; Montekarlo'da geçen bir vakayı Circle de Reyaune operayı peraya, İsviçre'yi Boğaziçi'ne, Paris'in Volter rıhtımını Karaköy'e, Senpol Sokağı'nı Sötlüce'ye, Monte Pertas'ı Sulukule'ye, (Sen Jermen)'i Çamlıca'ya, (Laruş) lokantasını (Tokatlıyan)'a nakletmek, doğrudan doğruya bir eser vücuda getirmekten elbette daha kolay bir iş idi.

Bu neticeye göre ise bizde tiyatrodan ahlak değil -belki gizli menfaatlerin bilzarure doğuracağı- biraz sanat beklenebilir.

Birkaç sene evvel bir yerde Jan Jak Ruso'nun tiyatro hakkındaki fikirlerini okumuştum: "Tiyatro fena bir ahlak mektebidir. İnsanları güldürerek ifsat eyliyor. İlk defa cemiyet tarafından ifsat edilen adam sonra birde tiyatro tarafından telvis ediliyor.

O zamanın muharrirleri inkılâpkâr idiler. İhtilâlperverane fikir ve hislerini birtakım vakayla mezc ederek piyes hâline ifrağ ve vaz-ı sahne ederlerdi. Böylece bittabi ahali zehirleniyor ve tiyatrolar şu suretle fenalığa sahne oluyorlardı. Hatta polisiye dramlardan hırsızlık öğrenenler, dekolte komedilerden fuhuş ve sefahate temayül edenler, velhasıl hırsız ve fahişe olanlar vardı. Bu itibarla jan jak Ruso yanlış bir şey söylemiş değildir.

Yine o vakit. "Emil Fake"nin tenkidini okumuştum.

-Russo'nun tiyatro fena bir ahlak mektebidir" sözü doğru değildir. Mamafih "Tiyatro ca'lî, suni bir ahlak mektebidir." denilirse bir dereceye kadar doğru olabilir. Çünkü burada taklit büyük bir rol yapar. Zaten tiyatro hayatı, hayatta tiyatroyu taklit eder! Yalnız bu noktada (Ruso) ile itilaf kabildir. Ruso: "Tiyatro, ahlaki bir faide temin etmez, kimseyi tenvir ve ıslah eylemez." diyor. Fakat şurası muhakkak ki tiyatro ferdi değil, umumi bir iyilik tevlit eder. Cemiyete iyi hisler verir. Müfit bir muhit, bir halet-i fikriye iddia edebilir. (Emil Öjye)'nin dediği gibi "zaten maksat, bir kişiyi değil âlemi ıslah ve tenvir etmektir."

Manivelanın (iyilik) cihetine dokunmuş olan(Emil Fake), bence (tiyatro)'yu en güzel tarif ve tasvir etmiş bir muharrirdir.

Bizans'ın asır-dide surları enva' rezalet ve habasete sahne, yangın mahalleri memba-ı fuhuş ve fezahat olurken, sanat için işleyen ve işleyecek olan kalemilerin ilk gözeteceği ve tashihine çalışacağı şey (ahlak) olmazsa memleketimizde tiyatroyu "Ruso" gibi telakki etmek de kendimizi değilse de yabancıları pek haklı buluruz.

Dört beş sene mukaddem vaz-ı sahne edilen [Paris'te Bir Türk Kızının Hayat-ı Sefilânesi], [Kadınlar Siyaseti], [Millet Emanet] ve geçen ve evvelki sene oynanan [Firengi], [Sefahat Çıbanları]'nı yazarken, ahlaki ve içtimai hastalıklarımız karşısında titreyerek (ahlak)'ı (sanat)'tan evvel düşünmüştüm.

Darülbedayinin tesisinden mukaddem bir mahfilde toplanan bir kitle-i münevveran da:"Millet ahlaken sükût ediyor. Darülbedayı gibi müesseseler der ki milletin ahlakını tashih ve âlâ edecektir!" diye feryat etmişti.

Bugün ise bir taraftan sükût-ı ahlakımızı ve (tashih-i ahlak) için teşekkül eden resmî ve nim resmî komisyonları görüyor. Diğer taraftan da o vakit ki cereyan ile bugünkü düşünüş ve anlayışları mukayese ediyorum da elde ettiğim neticeyi bir türlü havsalama sığdıramıyorum. Acaba (Temsil; ahlak dersi, tarih dersi, terbiye dersi, ibret dersidir.) diyen "Göte" deli mi idi? Yoksa her şeyde olduğu gibi biz bu vadide yolumuzu mu şaşırdık?

İskender Fahrettin, S. 91, 14 Ekim 1920, s. 3.

II. TARİHLE İLGİLİ METİNLER

Türk İdaresinde Reaya

Türk idaresinde, reaya hukukuna son derece itina edilirdi. Al-i Osman'dan gelen ilk padişahlar bu mühim meseleyi daima nazar-ı dikkate alırlar. Muvaffakiyeti ekseriya bu sayede temin ederlerdi. Kanunnamelerde reaya hukukuna dair maddeler vardı. Bu hukuk çiftlik, tapu, tarla, veraset gibi meselelere müteallikti.

Bilhassa reayanın toprakla olan münasebetlerine dikkat edilirdi. Her eyalette mütemekkin reaya, kendi eyaletindeki hukukunu muhafaza ederdi. Bir eyaletten diğer eyalete muhaceret memnu olduğu gibi beş yıldan az bir müddet bir belde oturur reaya da o beldenin sükenasından addedilmezdi. (Kanunname-i Al-i Osman) da bu madde layıkıyla tasrih edilmiştir:

“On beş yıldan ziyade mütemekkin olup duranı kaldırmak ref olunmuştur. Ve şehirde yirmi yıl mütemekkin olanı, ol oturduğu şehre yazmak buyrulmuştur. Ve İstanbul'da bir kimesne mütemekkin olsa göçmemek memnu'dur.

İstanbul bilhassa ehemmiyet-i mahsusayı haizdi. Anadolu'dan veya sair mahallerden İstanbul'a gelip ikamet memnu'ydu. Bu gibilerden çift bozan resmi alınırdı. Bundan başka İstanbul'un iaşesi nokta-i nazarından da nüfusun çoğalmasına dikkat edilirdi. Reayanın refah ve saadetine ehemmiyet verilir. Su yüzünden müzayakaya duçar olmamaları için İstanbul'da fazla hamam yaptırılmamasına bile gayret olunurdu.

Padişahların, beylerbeyilere ve kadılara yazdıkları bütün hükümlerde reaya hukukuna ehemmiyet verilmesinden bahsedilirdi.

Osmanlı padişahları, devletlerinin reaya sayesinde yükseleceğine, mülklerinin reaya sayesinde zenginleşeceğine kani idiler. O derecede ki ahir diyardan, memleketlerine hicret eden gayr-i Müslimleri bile Osmanlı vatanına ısındırmak çaresine tevessül ederlerdi.

Endülüs'ten Türkiye'ye hicret eden "Endülüs Fıkarası"nı siyaset için Sultan Selim-i Sani'nin yazdığı şu hüküm şayan-ı dikkatti:

"Fukarayı üç yıl tamam oluncaya dek cami-i tekâliften muaf olup üç yıl tamam olup her biri birer yere doluşup, oturuşup birer miktar kuvvet ve kudret gelince sahabet olunup min-ba'd üç yıl tamam oldukta sair reaya gibi lazım olan tekâlif ve gayri hukuk ve rûsum ne ise ol yerlerde cari olan kanun üzere alınıp fukaraya şer'i ve kanuna ve emr-i hümayunuma teati ettirmeyesin ve badelnazar bur hükm-i hümayunumu ellerinde ika eylesin."

Fethedilen yerlerde reayanın çoğalmasına dikkat edilirdi. Sultan Selim-i Sani tarafından Kıbrıs beylerbeyine ve defterdarına yazılan hükümde şu cümleler vardı:

"İmdi memleket ve vilayetin mamur olması, reaya gelip tavattun edip ziraat ve haraset etmekledir. Reaya temekkün ettirip ziraat ve haraset ettirmesi memlekete infa olan mahallerde efendin gibi şimdiye değin kul taifesinin ve gayrının ellerinde olan yerleri mücerret reayaya aldırmamak için vaz-ı kadiminden ziyade külli nesne yaptırmayasın. Velhasıl memleket ve vilayetin mamur olması reaya iledir. Ona göre müfit olup reayayı hazireden nefret ettirmeyesin. Yevma fi yevma şenlenmesine bais olur ise, anı eylesin."

Filhakika bu düstura riayet sayesinde eyaletlerde, fethedilen mahallerde reaya nüfusunun muhafazası temin olunurdu. Hatta reayanın satın alacakları çiftlik ve mezraların fazla fiyatla satılmasına "değerbaha"sından ziyade verilmesine beylerbeyiler ve defterdarlar dikkat ederlerdi.

Kıbrıs fetholunduğu zaman reayanın orada çiftlik vesaire satın almaları icap etmiş, bazı kul taifesi çiftliklerini satmak için fazla para istemişler. Mesele İstanbul'a aksetmiş. Defterdara gönderilen hükümde şu emir verilmiş:

"Kul taifesinden ve gayriden çiftliklerin ve mezraların satın alanlardan reaya değer bahasıyla yer almak murat edildikte, şöyle ki vaz-ı asliyesinden ziyade nesne harç etmiş olmayalar. Elllerinde olan hüccetlerine nazar idüp hüccetlerinde mestur olan baha ile reaya alıvirüp ziraat ve haraset ittiresin. Ziyade baha talep ettirmeyesin.

Ama vaz-ı aslisinden ziyade ettüğü nesne için dahi, külli baha talep ettirmeyip, ol hâl ile satın almak murat edenlere değer bahası ile alıveresin.” Osmanlı Türkleri reayanın refahını temin etmek sayesinde koca bir imparatorluğu idare etmişler.

Ahmet Refik, S.12, 19 Temmuz 1920, s.2.

Bizans'ın Sukutuna Dair

Bizans'ın sükûtuna sebep olan siyasi ve içtimai müessirlerden maada diğer mühim bir sebep daha vardır ki o da askeri inhitattır. Bizans'ta ordunun inhitatıyla arazi kaybedilmesinin büyük rabitaları vardır. Bizans imparatorluğu parçalandıkça ordusunun miktarı da tenzil etti. Bizans en mükemmel askerlerini Anadolu'dan çıkarırdı. XI. Asırda Selçuk Türkleri Anadolu'yu fethedince Bizans bu kuvvetten de mahrum oldu. Dördüncü Ehl-i Salip, imparatorluğu parçaladı. Bu felaketi باله اولوغوس tamir edemedi. XIV. Asırda Osmanlı Türkleri ile Sırlar da Trakya ile Makedonya'yı Bizanslıların ellerinden aldılar. İş o raddeye geldi ki Bizans nereden asker çıkaracağını anlayamadı.

Bizans'ın kuvvetini vücuda getiren askerî zeametlerdi. Bu usul, imparatorluğunun son zamanlarına kadar baki kaldı. Fakat Anadolu eyaletleri elden çıkınca bu teşkilat sayesinde elde edilen kuvvet de perişan oldu. Ahali bir zamanlar muharebe meydanlarında fevkalâde şecaat ibraz ederlerken halkta tedricen askerlik zevki kalmadı. Orduya ücretle asker alınmaya başlandı. Osmanlı Türklerinin istilası hengâmında Bizans ordusunun yüksek bir kıymeti yoktu. Askerlerin birçoğu Türklerin hücumu üzerine kaçıyorlar. Memleketlerine savuşup şahsi menfaatlerini temine çalışıyorlardı. Orhan Gazi'nin fütuhâtı hengâmında, bilhassa Bursa'nın fethinden sonra Bizans ordusu, iki bin süvari istisna edilecek olursa esnaftan ve dükkâncılardan ibaretti. Bunlar muhabere etmekten ziyade, Türkler karşısından nasıl edip de kaçabileceklerini düşünüyorlardı.

Mamafih Bizans'a karşı harp edenlerin orduları da yüksek bir miktarda değildi. Mesela Bursa fethinden sonra Orhan Gazi maiyetindeki kuvvetin mevcudu yedi bin kişiden ibaretti: Bizans'a karşı Türklerin yaptıkları muharebeler meydan muharebeleri olmaktan ziyade ufak cenklerden addolunabilirdi. Bununla beraber Bizans'ın kuvvet ve kudreti artık tamamen sükûta meyyal olduğu için, Türklere karşı ancak küçük kuvvetler çıkarabiliyordu.

Hususiyyetle orduda inzibat yoktu. Böyle bir ordunun memlekete nafi olmaktan ziyade, memleket için bir felâket teşkil edeceği tabiiydi. Ordunun iâşesi, esasen memleketten temin olunduğu için efrat geçtiği yerleri yağma ediyordu.

Bizans ordusunda ücretli Türk askerleri de vardı. On dördüncü asırda gelen Bizans imparatorları bu askerler yüzünden epeyce müşkülata maruz kalmışlardı. Mamafih Bizans ordusunu teşkil eden Alman, Sırp, Bulgar, Katalan, İtalyan, Almanlar meyanında Türkler, en mükemmel askerlerdi. Bunu bütün muasırlar teslim ediyorlardı. Fakat Türk askerleri de Bizanslılar için müthiş bir tehlike idi. İmparator Kattakuzinos yazdığı tarihte diyor ki: “Türkler indinde düşman öldürmek bir zevktir. Esir almak, birçoklarını esarete duçar eylemek, her türlü ganimetten ziyade memnuniyeti muciptir. Mamafih gerek Kattakuzinos ve gerek Gurasin tarihlerinde Türkler hakkında yazılan satırlar bî-arafane değildir. Bu da tabiidir.

Kattakuzinus Orhan Gazi’nin kayınpederiydi. Fakat bu sihriyyetin sırf menfaat temini, taht ve tacın Türk hücumundan siyaneti için olduğuna hiç şüphe yoktu. Hatta değil Bizans’ın müverrihleri, zamanımızın en meşhur Bizans mütehassısları bile yazdıkları tarihlerde Türkler hakkındaki gazezlerini bir türlü setr edemezler.

Bizans ordusunun inhitatı büyük felaketlere sebebiyet verdi. Kuvveti az, inzibatı muhtell bir ordu, Bizans hudutlarını müdafaa edemedi. Hudut kalelerinin ehemmiyetleri kalmadı. Vakıa Alaşehir’de, Dimetoka’da, Selanik’te, Manisa’da mühim kaleler vardı. Fakat bunlar etrafları düşmanla muhat, mütecerrit kalelerden ibaret kalmıştı. İmparatorluğun bütün kalp-gâhına; Sırplar, Türkler ve Bulgarlar nüfuz etmişti. Bu sebepten kaleler gerisinde memleketlerini müdafaaya çalışan askerler, kendilerini o derece tehlikeye koymak istemiyorlardı.

İmparatorların, yeniden ordular teşkil etmek hususundaki gayretlerinden hiçbir faide hâsıl olmadı. Bizans toprağı gittikçe küçüldü. Bununla beraber yedinci ve sekizinci asırlarda, bilhassa on birinci asrın bidayetinde imparatorluk pek ziyade küçülmüş olduğu hâlde büyük devletlerden addolunuyordu.

Bizans’ın sükûtuna en mühim sebep Selçuk Türklerinin Anadolu’ya ayak basmaları oldu. Tuğrul Beyler, Alparslanlar, Melikşahlar maiyetinde Anadolu’nun

göbeğine ilerleyen bu ordular, zaferden zafere yürüdüler. Fırat'ı geçtiler (Anî)yi aldılar. Ermenistan istiklâline tamamıyla nihayet verdiler. (Kayser) önlerinde göründüler. Anadolu'nun tam göbeğinde bir Türk saltanatı tesis ettiler. On birinci asrın nihayetinde Bizanslıların Anadolu'da bulunan arazisi şimaldeki vilâyetlerden Ereğli, Kastamonu ve Trabzon'dan ibaretti.

Vaka Konfesus hanedanı Anadolu'dan birçok yerler aldılar. Fakat Türk sultanlarının fütuhâtına bir türlü mani olmadılar. On ikinci asrın nihayetinde Bizans'ın en mühim kuvvet membânı teşkil eden Anadolu'da Bizans'a kala kala Karadeniz kenarında uzun bir kısım arazi ile Anadolu'nun şimal-i şarkisinde bir arazi kalabildi. İmparatorluk gittikçe Rumeli'ne doğru çekildi. Ve arazisini kaybettikçe de muvazenesinden ve en mühim istinadından mahrum oldu.

Paleogoslar zamanı Bizans'ın felaket devriydi. Osmanlı Türklerinin zuhuru Bizans'ı genç ve taze bir kuvvet karşısında bulunurdu. Artık Bizans'ta hiçbir kuvve-i hayatiye kalmamıştı. Halk bile bu idareden nefret ediyordu. Binaenaleyh Bizans'ın rehaveti, Türklerin azmi ve şiddeti az bir zaman içinde Bizans'ın Anadolu'da kalan kısımlarının da elden çıkmasına sebebiyet verdi. Bizans idaresinden müteneffir olanlar Türk hizmetine girdiler. Ekserisi İslamiyet'i bile kabul ediyorlardı. Bu acı bir izmihlaldi. Fena bir idare müselsel bir zalim halka, dinine de, milliyetine de her şeyi unutturmuştu.

Ahmet Hikmet, S.60, 13 Eylül 1920, s.2.

Edirne’de Bayram Alayı

Edirne Türk payitahtı iken mühim bir mevkii haizdi. Rum ilini fetih için hareket edecek ordular Edirne’de toplanırlardı. Padişah gâh İstanbul’da gâh Edirne’de otururdu. Sultan Mehmet-i Rabi zamanında On Dördüncü Lui’nin sefiri Fevantel kapitülasyonları yenilemek için Türkiye’ye geldiği zaman maiyetinde Fransa ulemasından Galan da bulunuyordu. Galan’ın İstanbul’da, Edirne’de ikameti esnasında müşahedatına dair yazdığı hatıratıta pek müfit malumat mevcuttur. Eski Türk payitahtında Sultan Mehmet-i Rabii’nin Selim-i Sani Camii’nde yaptığı bayram alayı hakkında verdiği malumat, elan giden payitahtlarımızın hatıralarını canlandıracak bir mahiyettedir. Galan diyor ki:

“Sultan Selim Camii’ne geldiğimiz zaman iki sıra dizilmiş yeniçeriler duruyordu. Bunlar başlarında alay serpuşları, silahsız ve hatta değneksiz olarak yolun iki tarafına dizilmişlerdi. Birbirine gayet yakın, azim bir sükûn içinde ve hatta hünkârın askerlerinde pek nadir tesadûf olunan mütevazı bir vaziyette idiler. Mesafe odabaşlar görölüyordu. Bunların ellerinde kumandanlık alâmeti olmak üzere birer değnek vardı. Başlarındaki serpuşlarda yeniçerilerinkinden farklı olmak üzere sürmeli bir sargı, bellerinde gayet geniş ipekli bir kemer bulunurdu. Caminin biraz altında padişahın geçeceği sokağa girdik. Buraya kumlar serpilmişti. Yeniçerilerin arasından geçtik. Hiçbir hakarete uğramadan saray bahçesinden geçen nehir üzerindeki köprüye geldik. Biraz uzaklaşır uzaklaşmaz attı Tatar Hanını gördük. Saraydan, bayram tebriklerinden geliyordu. Önünde kendisine verilen hilati taşıyorlardı. Bu tesadüften alayın geçeceğini anlayarak adımlarımızı hızlandırdık. Bir sene evvel sefirin oturduğu dükkâna geldik. O sırada vüzera görünmeye başlamıştı. O sırada vüzera görünmeye başlamıştı. En önde Rumeli ve Anadolu kazaskerleri gidiyordu. Bunların sırf kendilerine mahsus iri azimleri şayan-ı dikkatti. Sonra iri yeşil sarığıyla nakibüleşraf ve camiinin dört imamı hep birlikte gidiyorlardı. Bu dört imamın sarıkları kazaskerinkine nazaran ufaktı. Bu zatlar din ü kavanin adamı oldukları için bütün maiyetleriyle beraber gayet mütevazıydılar. Bunlardan sonra uzun bir fasıla ile defterdar ve nişancı, daha sonra da müftü göründü. Müftünün arkasında beyaz satenden bir kürk, başında gayet büyük bir arakki vardı. İhtimal ki

tamle illetinden muzdarip olduğundan arabanın içine adeta uzanmış gibiydi. Hatta camiye diğer hocalarla beraber gitmedi, sola döndü, köprünün yanından evine avdet etti. Zat-ı şahaneye karşı vazifesini şu suretle ifa etmiş oldu. Daha sonra kalabalıkla mücevvezeler giyinmiş çavuşun yine, mücevvezeler ve beyaz haftanlarla müteferrikalar, kapıcı başlıardan sonra meydana çıktılar. Çorbacıların başlarında sorguçlar arkalarında rengârenk kadife esvaplar vardı. Bunlar müteferrikalardan sonra geliyorlardı. Daha sonra yine başlarında müteferrikalarından başka türlü sorguçlarla sabuncular, yanlarında da birkaç yeniçeri vardı. Bunlar kendilerine verilen hilatin çukayı taşıyorlardı. Biraz geride de Kethüda Bey vardı. Kethüda Bey'in ne sorgucu ne de esvabı çorbacılarından farklıydı. Yalnız arkasında ve etrafında pek çok yeniçeri vardı. Yerlere doğru eğilerek kendisini selamlayan yeniçerileri selamlamak için Kethüda Bey'in başını her iki tarafa çevirdiğini görmek pek hoştu. Ondan sonra yeniçeri ağası geldi. Ağanın etrafında pek çok yeniçeri bulunduğu gibi önünde de rengârenk esvaplar giyinmiş başlarında sorguçlar, yaya giden solaklar vardı. Yeniçeri ağasının başında sorguç yoktu. Vaktiyle bir paşalığa malik bulunduğu için ayrı bir mücevveze giymişti. Edirne kaymakamı Mustafa Paşa ile vüzeradan İbrahim Paşa da maiyetleri ve şatırları ile gidiyorlardı. Bunların atları muhteşem eğerli olduğu gibi arkalarında da samur kürkleri vardı. Bunlardan sonra beyaz elbisesi ve beyaz saten kaplı samur kürkleri ile vezir-i azam geliyordu.

Veziri azamın yanında padişahın gözdesi Müsahip Paşa vardı. Sadrazam azametle, tantanayla yürüyordu. Önünde kuru yaprak renginde esvaplarıyla şatırlar, Musahip Paşa'nın önünde de kıpkırmızı kadife esvaplı şatırlar vardı.”

Galan, alayın bütün teferruatını naklettikten sonra padişahı şu suretle tasvir ediyor: “Gayet hoş bir manzara arz eden solaklardan, beylerden sonra padişah görüldü. Gayet mükemmel kır bir ata binmişti. At ağır ağır gidiyordu. Arkasına giydiği beyaz, saten elbisenin eteklerini iki şatır tutuyordu. Kürkü samurdandı. Elbisesinin elmaslarla müzeyyen sırmalı ve gümüşlü düğmeleri gözüküyordu. Üstte kısa bir samur kürk, altına da yeşil satenden bir esvap giymişti. Sarığı bir sene evvel gördüğünden farklı değildi. Alnının üstünde gayet iri firuzeye merbut bir sorguç ile iki tarafında da iki küçük sorguç vardı. Siması geçen seyahatimde gördüğümde

daha dolgun ve daha iyiydi. Hatta pek şendi. Rengi kendisi gibi İstanbul’da doğan Türklerinkinden ziyade, Anadolu Türklerinin rengi gibi esmerdi. Arkasında sarığını taşıyan silahtar vardı. Bundan başka kılıcı da silahtarda idi. Kılıcının kını ile kabzası, etrafı altınlarla süslü, ufak yakutlarla müzeyyendi. Silahtarın yanında vakadar gidiyordu.”

Galan, dükkândan bayram alayını seyrettikten sonra acıkmış köprüde “Manya Keferesi”nin elçilerine rast gelmiş, bunlar o ana kadar serbest yaşadıkları hâlde padişahın şimdi kendilerinden haraç istediğini hatta Manya’ya bir kale yaptırdığını tesirler içinde anlamışlar. Edirne büyük bir faaliyet içinde imiş. Sokaklarda yığın yığın kurbanlar, bütün Türkler mağrur bayramlarıyla meşgul imişler.

Filhakika, Galan’ın İstanbul’u ziyaret ettiği demlerde Köprülülerin dehası Osmanlı idaresini oldukça ıslah eylemişti. Bu devreye gelinceye kadar Türklerin uğradıkları felaketler padişahların zaafından, sarayı, devlet ricalini ve memleketi idare edecek bir şahsiyetin reis-kâra geçememesinden ileri geliyordu. Türkiye’de veziriazamların büyük bir mevkii vardı.

Hususiyetle padişahlarda sanat, acz ve şahsi endişeler baş gösterdiği tarihten itibaren Türkiye’ye en büyük hizmetleri ifa edenler veziriazamlardı. Sokullu’nun vüzeratı bana en büyük misaldi.

Bu devirde Köprülüler de aynı vazifeyi ifa eyliyorlardı. Türkler cihan siyasetinde yine vazifelerini ifaya başlamışlardı. Mamafih bu parlaklık Köprülülerin şahıslarıyla kaim oldu. Bayram alayları, debdebeler, tantanalar baki kaldı. Bu zahiri şaşaalar milleti aldatmaktan, ona zaafını unutturmaktan başka bir fayda temin edemedi.

Ahmet Refik, S.67, 20 Eylül 1920, s.2-3

Kara Mustafa Paşa'nın Katli

Muharriri: Ahmet Refik

Tarihimizde muharebe meydanlarında celadet gösteren veziriazamlardan pek çoğu ölüme karşı da aynı metaneti göstermişlerdir. Kara Mustafa Paşa'nın suret-i katli, buna parlak bir misal teşkil eder.

Türk ordusunu Viyana kapılarına kadar götüren bu haris serdar, aynı zamanda büyük bir metanet-i tabiiye de malikti. İstanbul kaymakamlığı esnasında elçilere karşı gösterdiği şiddet, siyaseten makbul olmamakla beraber, paşanın pervasızlığını da gösterecek bir mahiyette idi. Kara Mustafa Paşa, Köprülülerin tesisine muvafık oldukları kuvvet ve satvete güveniyordu. Maksudı bu kuvvete istinaden Türk saltanatını şaşalandırmak ve aynı zamanda kendisine de bir şan ve şeref hissesi ayırmaktı. Bu hırs, nihayet felaketine sebep oldu. Viyana'dan Tuna'ya kadar senelerce Türk kanı döküldü. Neticede hiçbir muvaffakiyet elde edilemedi.

Kara Mustafa Paşa'nın büyük bir cezaya duçar olacağı muhakkaktı. Bunu kendi de biliyordu. Hatta Vakanüvis Reşat'ın rivayetine göre:“Aya, taraf-ı padişahîden ne muamele zuhur eder deyu, leyl ü Nehar endişe ve efkâr ile bîkarar olup havf-ı ikab ile dideleri kala-yı bab-ı ısdırap idi.”

Esasen padişahın yanında, paşanın en büyük düşmanları vardı. Bunlar: kızlar ağası Yusuf Ağa ile büyük Mir-ahur Boşnak Sarı Süleyman Ağa idi. Bittabi paşa da bunlara sert muamele etmekten geri durmamıştı. Viyana felaketi haberi gelir gelmez, bu iki düşman için gün doğdu. Bu devri idrak eden Fındıklılı Silahtar diyor ki:“Sıkadan haberim var. Haber Belgrad'a geldikte Sarı Süleyman, Ağa'nın odasına varmış. Adumuzun işi bitti. İntikam alacak günler geldi, diyup ayağa kalkmışlar, ellerine makromeler alıp döne döne oynamışlar.” Sonra Kara İbrahim Paşa'yı da kendilerine uydurmuşlar. Kara Mustafa Paşa'nın katli için padişah nezdinde tezviratta bulunmaya başlamışlar.

Mamafih iş yalnız tezvirle de kalmamış, Kara Mustafa Paşa, padişahı memnun etmek için telhisçisi ile yüz bin “frankı nakt-ı altun”la tasaffi miktarda mücevherat

göndermişti. Bunu haber alınca bir kat daha telaşa düşmüşler. Bilhassa kızlar ağası Yusuf Ağa, Sultan Mehmet-i Rabi'yi epeyce doldurmuş. Padişah avdan gelince telhisçisini çağırtnmış, serhat ahvalini sormuş, nihayet pür hiddet:

-Paşan da sen de kazip bir alay melunlarsız. Devletim yıkıp arazim pay mal eyledi. Askerim kırdırıp be-nam paşalarım öldürdü ve memleketlerimi kâfire aldirdı, diye bağırtnmış. Telhisçi hapsedilmiş, Kara Mustafa Paşa'nın katline ferman alınmış. Kara İbrahim Paşa veziriazam olmuş. Hülasa üç arkadaş maksatlarına nail olmuşlar.

Fakat mesele yalnız katlden ibaret değildi. Paşa'nın İstanbul'daki emlak ve eşyası da "kabz" edilecekti. Bu vazife Boşnak Süleyman Ağa'ya tevdi edildi. Paşa'nın kârını itmam itmam vazifesine de korucular kethüdası Gazzazoğlu Ahmet Ağa memur oldu. Ahmet Ağa vezir-i azamı katlettirecek, "Anda emanet olan mühr-i hümayunla sancak-ı şerifi ve miftah-ı Kâbe'yi" alup getirecekti. Bu kararlar Edirne'de süratle verildi. Memurlar yola çıkarıldı.

Fındıklılı, veziriazamın suret-i katlini şu suretle izah ediyor:

"Veziriazam Mustafa Paşa dahi, öğle namazına seccade döşetip İmam Mahmut Efendi sünnete şüru etmişken veziriazam dahi kalkıp namaza şüru edecek mahalde sokakta at şamatası oldu. Kendiler nedir? Deyi, sokağa nazır pencereden baktıkta yeniçeri ağası ve ardınca kapucular kethüdası ve çavuşbaşyı görecek: İmam Efendi, namazı boz, iş gayrı bozuk oldu, deyip ellerin ovuşturarak gezinmeye başladı. Anlar dahi bela tavsif saraya girüp yukarı çıktılar. Derhâl Ali kethüda önlerine varup, nutuk ve kelim etmeden doğru veziriazam olduğu odaya girdiler. Yeniçeri ağası varıp damenin bus ve kapucular kethüdasıyla çavuşbaşı selam virüp durdular. Veziriazam dahi ne haber? Diyicek kapucular kethüdası:

"Şevketli padişahımız hazretleri, sende emanet olan mühr-i hümayunla sancak-ı şerif ve miftah-ı Kâbe'yi istedi." dedi. Ol dahi: Emir padişahımın deyup, koynundan mühr-ü hümayunu çıkarup ve sancak-ı şerifle miftah-ı Kâbe'yi sandukayla getirip teslim eyledi. Ve bize ölüm var mı? Dedikte: Ölmek gerek. "Allah imandan ayırmayın." dedi. Ol dahi rıza Allah'ın diyüp seccade kurdurdu. Anlar da taşra çıktılar. Öğle namazını kılup kendüye asla infial gelmedi ve dua idüp

el yüze çaldıktan sonra iç oğlanına: Artık siz varın gidin. Beni duadan unutman dedi ve kendi eliyle kürkün ve sarığın çıkarıp, gelsinler ve şu kaliceyi kaldırın. Cesedim toprağa alude olsun didi. Ve kaldırdılar ve cellâtlar dahi gidip iplerin hazırladıkta, kendi elleriyle sakalını kaldırıp bir hoş usulüyle takın, diyüp kazaya rıza verdi. Anlar da takıp iki defa çekip teslim-i ruh eyledi. Ba'de esvabın soyup aşağı saray havalisinde bir köhne çadıra indirip gusül ve telkin ve kaldurup namazını kıldılar. Ve yine ol çadıra götürüp tabut içinde cellât başını yüzüp cenazesini saray karşısında olan camii şerif havaisinde defneyleydiler.”

Kara Mustafa Paşa'nın başı Edirne'ye, padişah'ın huzuruna getirildi. Padişah başı gördü. Ve “İstanbul'da Vani' Irgat Pazarı'nda bina eylediği türbede defin olmasını ferman” etti.

Paşa'nın İstanbul'daki serveti iki bin beş yüz kese akçe ile iki bin keselik cevahir; Belgrat'taki serveti de sekiz yüz kese “nükud akçe idi. Bu paralar padişaha takdim olundu.

Kellesi için yazılan mezar taşında şu satırlar okunuyordu.

“Ser-i Serdar-ı ekrem Sadrazam Mustafa Paşa
Edip rihlet cıvar-ı evliyaı eyledi me'vâ
Kusuru yoğ iken say-ı gazada men vech-i bu nümâ
Şehit ü hem şehit oldu Firdevs-i ebet sükna”

Büyükada, Teşrinievvel

Ahmet Refik, S 102, 25 Ekim 1920, s.2

Tasavvuf Tarihi

Mahirriri: Köprülüzade Fuat

-Veled Çelebi mahlaslı Ayn-i İzmirli İsmail Hakkı Bey Efendilere-

İslam Akvamının tarihine, dinine, edebiyatına, ahval-i ruhiyesine kesb-i vukuf için tetkik ve ta'miki icap eden marifet sahalarından biri de “Tasavvuf Tarihi”dir. Tasavvuf cereyanının İslam âleminde asırlardan beri ne kadar kuvvetle icra-yı tesir ettiği, İslam hayatının her noktasında nasıl bir amil-i müessir olduğu düşünülürse “*Tasavvuf Tarihi*” vücuda gelmeden “*Akvam-ı İslamiye Tarihi*”nin layıkıyla yazılamayacağı derhal teslim olunur. Filhakika bir taraftan “kelam”, diğer taraftan “felsefe” ile gayet sıkı münasebeti bulunan “tasavvuf”, edebiyat âleminde gayet kuvvetli tesirât vücuda getirmek suretiyle zevk üzerinde müessir olduğu gibi halk arasında yapılmak suretiyle pek mühim içtimai teşkilat şeklinde de meydana çıkmıştır. İslam milletleri arasında hâlâ bugün bile hükümrân olan muhtelif tarikatların asırlar esnasında oynadıkları rollerin ehemmiyeti müstağni-i izahtır. Aynı zamanda fikri, edebî hatta birçok defalar siyasi bir mahiyeti haiz olan bu roller, etrafla tetkik ve tahkik edilmeden, İslam tarihini anlamak imkânsızdır, diyebiliriz.

Bir misal olarak kendi tarihimizi gösterelim: Osmanlı tarihinin ilk safahatını hatta daha umumi olarak, Anadolu’da Türklerin nasıl ve ne suretle birleşip yaşadıklarını anlamak, o devirdeki tasavvuf cereyanlarını bilmeksizin nasıl kabil olabilir? “Babaîlik” hakkında sarî malumata malik olmadan “Ahilik” namı altında bütün Anadolu’yu asırlarca kaplayan teşkilât şebekesini öğrenmeden, “Bektaşî”, “Mevlevî” tarikatlarının menşei ve inkişafı hakkında malumat-ı layika ve müspete edinmeden tetkikatına başlanabilir mi? Sonra onuncu asra kadar Osmanlı tarihinde sık sık gördüğümüz dinî, siyasi kıyâmlar, tasavvuf tarihi ve tasavvufun Türkler arasındaki tesirâtı malum olmadan bir muamma şeklinde kalmaz mı? Bu mühim meseleler karşısında “Tasavvuf tarihi”nin ehemmiyetini tasdik etmeyecek ve bu husustaki yoksulluğun diğer tarihî şubelerini tetkik için ne kadar zararlı olduğunu itiraftan çekinecek hiçbir müverrih yoktur. Bu ufak misal bize “Tasavvuf Tarihi” tetkikatının etnografik, tahribat hususundaki ehemmiyetini de anlatabilir. Bugün

memleketimizde “Kızılbaş, Tahtacı, Babai...” gibi unvanlar tahtında mevcut birtakım mühim itikadi zümreler vardır ki memleketimizi tanımak ve idare edebilmek için bunlar hakkında “etnografik” tetkikat icrasına er geç mecbur olacağız. Bunu biz yapmasak bile herhâlde Avrupa uleması mutlaka buna tevessül edeceklerdir: İşte tasavvuf tarihinin ve bilhassa Türkler arasındaki tasavvuf cereyanları tetkikatının bu hususta büyük faidesi olacaktır. Anadolu’da daha Selçukîler zamanından başlayarak on altıncı asra kadar pek mühim tezahürat vücuda getiren fikrî, edebî, siyasi birçok neticeler tevlit eden dinî hareketler hakkında yapılacak ciddi bir tetkik, tarihi, bugünkü etnografların doğru müşahedelerde bulunabilmeleri için en büyük yardımcı olacaktır. Böyle bir esas, tarihçiye istinat edilmeyerek yapılan etnografik tetkikatın ne kadar yanlış olduğunu şimdiye kadar müteaddit defalar tezahür ve tebeyyün etmiştir.

Akvam-ı İslamiyenin psikolojisini anlamak isteyen Avrupalılar, bu hususta belki en mühim bir vasıta olan ”Tasavvuf tarihi” tetkikatına senelerden beri kemal-i ciddiyetle devam etmektedirler. İlk zamanlarda gayet basit ve iptidai mahsuller vücuda getiren hatta bir aralık yolunu şaşıran bu cereyan, elyevm doğru yolunu bulmuştur. İlk zamanlarda birdenbire terkibi mahsuller meydana getirmeye ve meseleyi az bir zaman içinde suhuletle hâl ve intaca çalışan münekkitlerin iflasından sonra son yirmi beş seneden beri ayrı ayrı ve mi-şikâfane tahlili eserler meydana getirmeğe çalışıyor. Tasavvuf tarihi hakkında pek ciddi mesaide bulunan “Massinyon”un itirafı veçhiyle, henüz “umumi ve terkibî” bir tasavvuf tarihi vücuda getirilemez. Bu husustaki tetkikat henüz böyle bir emr-i cesim için nâ-kâfi bulunuyor. Lakin bir taraftan eski menâba-ı tarihiyenin neşri, diğer taraftan muhtelif tarikatlar ve büyük mutasavvıflar hakkında ayrı ayrı tetkikat icrası suretiyle, istikbal için hazırlanmaktadır. ”Massinyon”un mesela “Hallacı Mansur” hakkındaki tetkikatı, “Kaleman Havar”ın Mevlevilik hakkındaki en mühim menbadan biri olan “Eflâki Menakıbı”nı tercüme ve neşre başlaması ve daha bu kabil mesai, ileride vücuda gelecek bir “Tasavvuf tarihi” için çok kıymetli menbalardır. Müsteşrikler arasında Türklere ait tetkikatla uğraşanlar pek mahdud olduğu cihetle, bizzat çalışarak Türkler arasındaki Tasavvuf tecelliyatı hakkında tetkikat yapmamız elzemdir. Bizim Yesevilik tarihi hakkında ve bilhassa Anadolu’daki tasavvuf cereyanları hakkında

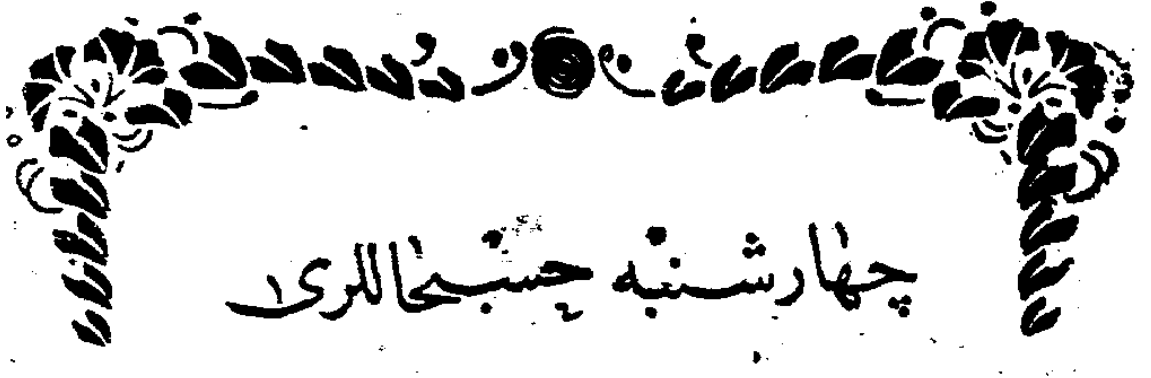
ayrı ayrı tetkikat-ı tarihiyede bulunmaya çalışmamız, bu saha-yı marifet ve ehemmiyet-i fevkaladesinden ve edebiyat tarihiyle olan revabıt-ı samimiyesinden münbaistir. “Babailer, Ahiler, Kalenderler, Abdallar, Bektaşiler, Hurufiler, Kızılbaşlar” gibi muhtelif zümreler hakkında icra ettiğimiz tetkikat eğer intişar edecek olursa bütün kusur ve noksanıyla beraber umumi tasavvuf tarihinin meçhul bir neslini oldukça tenvir edecektir. Yalnız Anadolu Türkleri tarihi için değil, Anadolu’da icra edilecek müstakbel etnografi tetkikatı için de bir esas teşkil edeceğini tahmin ettiğimiz bu eser, maatteessüf şerait-i hazırâ dâhilinde gayr-ı matbu’ kalmaya mahkûmdur.

“Veled Çelebi, Mehmet Ali Aynî, İzmirli İsmail Hakkı” Beyefendiler gibi erbab-ı ihtisasın tasavvuf tarihi hakkında icra ettikleri tetkikat-ı mühimmede, maalesef, aynı esbaptan dolayı gayri münteşir kalıyor. Evkaf veya meşihat-ı İslamiye bu gibi mütehassısın kıymettar muavenetlerini temin ederek tasavvuf tarihi hakkında tetkikat ve neşriyat icrasına teşebbüs ederlerse, uhdelerine düşen mühim bir vazifeyi ifa etmiş olurlar. Tarik-i İslamiyeye hizmet “meclis-i meşayih” namı altında idari bir meclis teşkiliyle değil, asıl bu gibi ilmî himmetlerle olur. Yoksa bu hâl-i lakaydi böyle devam ederse tasavvuf tarihini de diğer şeyler gibi ecaniden öğrenmek mecburiyet-i elimesinde bulunacağız. Makam-ı meşihat, İslam gençlerinin tasavvufu, Katolik enstitülerinin neşriyatı sayesinde öğrenmelerini tecviz ediyorsa şimdiki vaz-ı lakaydisinde de pek âlâ devam edebilir ki biz buna kail olmak istemeyiz.

Köprülüzade Mehmet Fuat

Darülfünun “Türk Edebiyatı Tarihi” Müderrisi

Köprülüzade Mehmet Fuat, *Dersaadet*, S. 106, 29 Ekim 1920, s. 2.



Resim-29 ÇARŞAMBA HASBİHALLERİ

İki Asil Ruh

Bundan on sene evvel Roma’da bulunuyordum. Mayısın son günlerinde bir pazar idi. Şehrin haricinde arabaların kaldırdığı tozlar kızgın güneşin hararetini celbettikçe alnımın üstünü küçük kıvılcımlar gibi yakıyordu. Yarı viran bir kule önünde durduk. Semt-i aziz (Mukaddes Mülk) kulesi dediler. Bir seyl-i hatırat beni bunalttı. Kutlu avucundaki keskin kılıcıyla bir vuruşta ezeliyeti ikiye parçalayan kurun-u vustayı kurun-u cedideden ayıran Fatih Sultan Mehmet’in en ceri, en kıymetli şehzadesi Cem, bu kuleye hapsedilmişti. Geniş, yüksek ve toparlak bir kule.

Bu macera bütün azabı, hicranı ile beraber ne muazzam bir sergüzeşt idi. Kralın tarihleri bu akvalından ziyade efaliyle şair, yani bedbaht olan şehzadeye (Zizim, le majestueux) “Muazzam Cem” lakabını beyhude vermemiştir. Ümitler, ihanetler, hileler, fezahatlerin saikasıyla hah ü nahah gezdiği veya gezdirildiği Bursa, Konya, Suriye, Hicaz, Kudüs, Kahire, Rodos, Nis, Şamberi, Liyon, Marsilya, Rus Şinar, Sasonaj, Yevalay, Toraskon, Tulon, Roma ve Napoli şehirleriyle Cenubi Fransa ve Vasati İtalya’nın muhtahkem şatosu olan hemen ekseri kariyesi bin yeis-i hıraman ile bu şehzade esaret zindanı olduğu hâlde bile Osmanogulları hanedanına mahsus olan ihtişam-ı vakarından bir nebze kaybetmemiş ve her yerde muazzam Fatih’in muazzam oğlu olarak yaşamıştır.

Tam on üç sene süren makhuriyyet demlerinde maruz olduğu sitem girdapları karşısında bir ulu çınar gibi bir gün bile inlemeden kırılmış ve çatırtılarla devrilmiştir.

Esasen hamalı bile, efendi ruhu taşıyan vakur bir milletin efendisi olan bu hanedandan başka bir hareket beklenemezdi. Burada Cem'in ne elim sergüzeştinden bahsolunacak ve ne biraderi Beyazıt-ı Veli ile ihtilâfı müdafaa edilecektir. Zaten şehzadenin iddia-yı saltanatı ancak biraderi gibi pederinin şehzadelğinde değil padişahlığında tevellüt etmesinden irfanen kardeşinden yüksek olmasından neşet ediyordu. Âlemin nizamı ve halkın rahatı bu iki imdi ve manevi sebepten dolayı ihlâl edilemezdi. Cem'i bila-lüzum ve bila-mantık bir felâket kahramanı yapan evvela hayal-i şairanesi, saniyen su-i karini idi.

Belki Burbon hanedanından bir kadın olduğu zayıf bir ihtimal ile iddia edilen validesi⁷² ve bazı karinleri ona Avrupa şövalyelerinin vefa ve civanmertliklerinden fazlaca bahsetmişler ve şehzadenin saf ve tecrübesiz kalbini izlal eylemişlerdir.

Cem on üç senelik macerayı esaretinde Vasati Avrupa'nın on beşinci asır rical-i asaletinin uzaktan ve yakından hemen kâffesini tanımış ve bunlardan yalnız bir tanesi müstesna olmak üzere hiç birinden ne alicenabane bir tavır ne civanmerdane bir hareket ne asilane bir muamele görmüştür. Rodos şövalyeleri reisi "Obusun"dan krallarına, papalarına varıncaya kadar o zamanki Hıristiyan zümre-yi asaleti sanki müptezel bir haydut çetesi gibi Cem'in ailesini ve Sultan Beyazıt'ı mütemadiyen hediyeler, avaidler ve türlü masraflarla soymaktan fariğ olamamışlardır. Yalnız Şövalye Obusun'un "Cem'in yüzünden her seneden vacip ettiği tahsisata bakınız.

Sultan Beyazıt'tan kırk beş bin doka altını,

Cem'in valide ve zevcesinden yirmi bin doka altını,

Mısır Memlukundan yirmi bin doka altını,

Papa'dan ve Macar kralından on bin doka altını.

⁷² Frenk tarihlerinde Cem'in validesinin Türkmen beylerinden Süleyman Han'ın kerimesi Zatülkadir Sultan olduğu mezkurdur. İhtimal ki Dulkadir hanedanına mensuptur.

Ki senevî doksan beş bin doka altını Cem'in iâşe ve muhafaza masrafı olarak “Obusun”un kasasına girerdi. Beyazıt tarafından papa Sekizinci Obusan’a ve Altıncı Aleksandır’a ve Fransa kralı On Birinci Lui’ye ve Sekizinci Şarl’a verilen nukut ve hedâya bu paradan hariçtir. Bizans’tan bize intikal eden gayet kıymettar mukaddesatı Hristiyanıyenin hemen kâffesi bu sırada papalara ve On birinci Lui’ye hediye edildi.

Cem daha Rodos’tan Nis’e müteveccihen hareket ederken Hristiyan kalbini ve Avrupa zihniyetini anlamıştı. Riya ve ca’liyyet ile örtülü bir menfaatperestlik.

Şehzade, on üç yılda kat ettiği bu esaret sahrasında ancak üç teselliyet vahasına tesadüf edebilmiştir. Bunların ikisi cins-i latiften ve üçüncüsü Savva dukası Birinci Şarl idi.

Fatih’in bedbaht oğlunu Savva dukasından ayırdıktan sonra hali bir dağ başında, yalçın kayalıklar üstünde Kâin “روني شيدرو” kulesine hapsedmişlerdi. Etrafındaki kontlar, dükler, markiler bu Türk asilzadesinin hayatını merak ederek Cem’i ziyaret ederlerdi. Bu zayir ve zayireler meyanında “Baron Sasanaj”ın kızı,

“Çeşman-ı siyeh-mestine üftâde gönüldür
Ebrûlarının hep hedefi sâhe-i zendir.”

ساخته سندن ده de anlaşılacağı üzere kara gözlü “Helen Filip’in” dahi bulunuyordu. Cem’in necip hâline pek yakışan büyük yeisi, kafeste bir kartal gibi mehabet-vakarı “Helen”i evvela ürkütüyor, sonra şehzadeyi büyük bir aşk ile sevdiliyor. Bu muaşakanın devam-ı ulûmu birkaç ay sürüyor. Fakat hatırat-ı şairânesi asırları takip ederek bize kadar geliyor. Şimdi bile Fransa’nın “Dufina” eyaletinde hanedan-ı Al-i Osman’dan bir nihalin dalları mevcut olduğunu mütereddidane iddia edenler vardır.

Cem’in ikinci macera-yı aşkı da Fransa’nın “Deyin” eyaleti dâhilinde “Monsenu” sinyorlarına ait şatoda ikameti esnasında bu sinyorlardan birinin hemşiresi olan sarı saçlı mavi gözlü “Agnes” ile vukua gelmiştir. Bu muaşakadan

bizim tarihler bahsetmezler. Gayet az bir zaman süren bu tesellibahş vukuat-ı samimiye bertaraf edilince Cem koca Avrupa’da yalnız bir kalp görüyor: Savva dukası Birinci Şarl’ın nezih kalbi.

Cem’in Nis’te birkaç aylık bilnisbe serbestçe ikametinde otuz kişiye yakın esbai vasıtasıyla ahali ile temasta bulunduğu tahakkuk edince şehirde zuhur eden “veba” bahanesi ile Flengz’de şehzadeyi Fransa’nın dâhiline sevk etmişlerdi.

Hâlbuki şehzade mütemadiyen Fransa kralı On Birinci Lui ile görüşmek üzere Paris’e gitmek istiyordu. Lui müthiş mutaassıp bir Katolik olmakla, ahir ömründe müşrik addettiği İslam padişahının kardeşi ile temasta bulunmak ve Cenap-ı Hakk’ın gazabını “?” celp etmek istemiyordu.

On gün sonra Cem kendisini maiyeti halkı ile beraber Savva dukalığı merkez idaresi olan “Şamperi” de buldu. Le Gerrier Cengâver namıyla yâd edilen Birinci Şarl Cem ile tanıştığı zaman henüz on sekiz yaşında bir civanmert idi. İlk görüşte Cem ile aralarında nâ-kabil-i zeval bir samimiyet hâsıl oldu. Cem’in yeisini ısırap-ı kalbini layığı ile anladı. Çünkü esasen kendisi de bedbaht idi. Beylik makamına geldi geledi hiçbir zaman serbest-i harekâtına malik olamamış, evvela On Birinci Lui’nin ve sonra dayısı Fransa kralı Sekizinci Şarl’ın vesayet boyunduruğu altında senelerden beri bunalmış kalmıştı. Hatta genç yaşında bir tecellüd göstermek emniyesi ile asker cem ederek Fransa kralına rağmen “Turan” şehrini zaptetmiş ve kifayetini herkese tasdik ettirmişti. Şehzade kendi ruhunda, hissinde bir refike tesadüfen nail olduğundan dolayı o zamana kadar çektiklerini unutuvermişti. Dük nazik ve kibar çehresi, geniş omuzları, kavi pazusu, teklifsiz etvâriyle hakikaten itimat olunacak ve sevilecek bir zat ile Şarl dahi aynı his ile Cem’i sevmişti. Artık her akşam yekdiğerine ziyafetler çekiyorlar ve mastralar terkip ediyorlardı. Şehzade, dükün hoşuna gidecek Şam imalatından kumaş ve silahlardan hediyeler vermekte kusur etmiyordu. Esasen Türk’ün adet-ı kibâranesinden olduğu üzere Cem’in nezdinde dük neyi beğenirse beğensin bir saat sonra o şey dükün sarayına gönderiliyordu. Kışın soğuk bir kar fırtınası akşamı çekilen bir ziyafetten sonra Şarl Cem’in elini kalbinin bütün harareti damarlarının bütün kuvvetiyle sıkarak misafirini esaretten kurtarıp Macaristan tariki ile Rumeli’ye göndermeyi vaat ve ahd etmişti.

İki gün sonra gizli teşebbüsâta başlandı. Fakat maatteessüf dükün maiyetindeki zevattan bazısı taassup belâsı ile bu sırrı faş ettiler. Ve Cem de bir gün içinde Şamperi civarında “Rumîyi”den kaldırılarak “Puid” kasabasındaki hisara aşırıldı. Bu iftiraktan vaktiyle haberdar olamayan Şarl, şehzadeye yolda yetişti ve ağlayarak teyit-i ahd etti. Ve sözünde durdu. Biçare genç ahir-i ömrüne kadar tam üç sene Cem’i kaçırmak için elinden ne gelirse yapmış hatta cebren müsellah askerler ile kaçırmaya teşebbüs etmiş ve fakat bu siyahdil, mutaassıp muhabbette hiçbir şeye muvaffak olamamış ve belki dostunu zincir-i manevi esaretini takviyesine istemeyerek sebep olmuştu.

Bu yâr-ı vefakârı da kaybettikten sonra asrının ve belki de o zaman Avrupa’nın en ince, en medenî insanı olan ve rikkat-ı his ve kalbini kâinat-ı harim ikdârıyla intak etmek gibi o vakte göre derin bir hürriyet-i hayaliyeye malik olduğunu:

Taşlarla dövünüp yürür âb-ı revânı gör!
Rahm etmedi bu hâlîme gün ü mekânı gör
Dağlar başında ebr-i felek ağlayıp geçer
Yanınca ra’dın ettiği ah ü figânı gör.
Çak eyledi yakasını derd ile sine gâh
Çarhın şafak makâmına döktüğü kânı gör!

Gazeliyle ispat eden münevver ve medenî Cem Sultan bundan sonra gayz-ı taassupla gönülleri, gözleri kararmış papalar ile okumak ve yazmak dahi bilmeyen cahil ve ebter Fransa kralı sekizinci Şarl’ın ellerinde senelerce esir olarak yaşamış ve esir olarak ölmüştür.

5 Temmuz 1336.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, S. 7, 14 Temmuz 1920, s. 2-3.

Dâhilî ve Ahlakî Zaaflarımız

Türkiye'nin en büyük zaafı, dâhilî ve ahlakîdir. Osmanlı Türkleri Rüstem Paşa'nın sadaretine kadar tamam iki yüz elli dört sene dâhilen ve haricen kavi bir millet olarak yaşadılar. İkinci Viyana Muhasarası'na kadar yüz kırk iki sene dâhilî bir zaaf içinde isyanlar ve ihtilallerle çırpındılar. Yüz kırk iki senelik dâhilî zaafın feci bir zamandan beri duçar oldukları mağlubiyetler ve muvaffakiyetsizliklerle görmek felaketine uğradılar.

Türklerin dâhilen ve haricen kavi oldukları devirde millet efradı arasında ahlak fesadı, şekavet hissi yoktu. Başta padişah olduğu hâlde bütün Türk milleti müttehit, azimkâr ve cengâverdi. Türklerin arasına karışanlar refah ve saadetlerinden de emindiler. Bursa sarayı debdebe ve safahattan arıydı. Şehrin her köşesi muazzam padişahların camileri, türbeleri, çeşmeleriyle süslenir; ilim ve irfan için bir mecmu' teşkil ederdi. Anadolu'da müteferrik Türk beylikleri kâmilten birleşmişlerdi. Osmanoğulları Anadolu Türklüğünü müttehit bir kitle hâline koymuşlardı. Bu intizam iki buçuk asır devam etti. Zaferler, muvaffakiyetler birbirini veliy etti.

Harp ganimetleri arttı. Servet çoğaldı. En nefis ve en muazzam camiler bu devirde yapıldı. Türk ilmiyle, kuvvetiyle müftehirdi. Dinî salâbet, millet efradı arasında kavi bir rabita teşkil ediyordu. Dâhilî sanayi müterakki idi. Millet efradı ihtiyacını kendisi temine muvaffak olurdu. Harici düşmandan hiçbir korku yoktu. Çünkü dâhilen mevcut kuvvet ihlale uğramayacak derecede metin ve esaslı idi.

Vakta ki bu kuvvet zaafa uğramaya başladı. Millet efradı arasında ihlal-i milletin silahlı kuvvetleri ile saray arasında müselsel bir ihtilal baş gösterdi. Saray zaafa uğrayınca millet zorbanın amalına tabi oldu. Zorbalık cahil efrat üzerinde emirlik tesiri hâsıl etti. Memleketin hâlini anlayan birkaç hamiyetli şahsiyetin cahil, menfaatperest kitleler üzerinde hiçbir tesiri olmadı. Islahat teşebbüslerinde yegâne rehber, menfaatti. Din namına, ırz-ı devlet namına isyan edenler, muvakkat menfaatlerini temin için tahtlar devirmekten, kanlar dökmekten geri durmadılar. Her isyan menfaattarların değişmesiyle neticelendi. Şahsi menfaatini umumun

menfaatine feda edenler ancak muharebe meydanlarında görüldü. Avrupa ile temas etmek büyük bir günah addedildi. Cahilane bir gurur Türk'ü garp medeniyetinden asırlarca mahrum yaşattı. Türk'ün komşuları içtimai ve siyasi tekamülata devam ettikleri hâlde Türklerde dâhilî zaaf feci bir surette devam etti. Türk'ün düşmanları bu zaaftan haberdardılar. Fakat Türk ordusunun kuvveti onları daima tedhiş ediyordu. Hususiyle kendi aralarındaki rekabetler, kavgalar, muharebeler Türk'ün ordusuna karşı duran toplu bir kuvvet teşkilinden onları mahrum ediyordu. Türkler bu hâlden de istifade ederek dâhilî zaafalarını izale edemediler. Esasen onlar bu zaafı his bile etmiyorlardı. Kabadayılık hissi esaslı kuvvetlere istinat etmediği için Türklerin gafletlerini arattırmaktan başka bir netice hâsıl etmedi. Türk'ün harici kuvvetinin hâkimiyetine emin olduğu için dâhilî zaafını anlayamadı. Bu, adeta kuvvetine gençliğinde bütün düşmanlarını serfüru ettiren fakat dâhilen duçar olduğu marazları bir türlü hissedemeyen bir kahramanlık hâliydi.

Türkler bu zaafalarını Viyana önünde anladılar. Türk'ün düşmanları da ancak Viyana önlerinde Türkleri mağlup etmek kabil olabileceğine kanaat hâsıl eylediler. O tarihten itibaren Türkler için meselsel felaketler başladı. Bu acı mağlubiyetler karşısında Avrupa medeniyetinden istifade etmek arzuları uyandı. Fakat cehalet buna karşı yegâne hail teşkil etti. Menfaat her şubeye hâkim oldu. Devletin yaşamasına, milletin ilerlemesine tesir-i icra edecek her türlü ıslahat, menfaatlerini kaybedeceklerinden korkan cahil ve haris bir zümrenin sefaletine muhalefetiyle tesadüm etti. Türkiye günden güne küçüldü. Yeni düşmanlar Türk'ü en acı felaketine duçar ettiler.

Türkiye'de yanlış bir fikir cariydi. O da kuvvet ve şiddetin arazi cesametiyle ölçülmesi idi. Hâlbuki Türkler Avrupa'da zaafa duçar eden kuvvetlerini ve devletlerini idare edemeyecek derecede vüsatıdır. Krallıklar ihtiva eden koca ülkenin bütün serveti İstanbul'a yığıldı. Anadolu'ya hiç ehemmiyet verilmedi. Yalnız saf ve masum halkının nafakası İstanbul'da debdebe ve İhtişam içinde yaşayan vezirler ve ağalara varidat membaı teşkil etti. Bir İstanbul'dan başka, Anadolu içinde de mamur, muntazam ve mükemmel merkezler teşkil edilmedi. İstanbul mavi semasıyla, güzellikleriyle, eğlencesiyle, bilhassa iktisap ve servet membaı olmak sıfatıyla

hemen bütün düşünen, bilen ve menfaatini arayanlar için ezeli bir merkez teşkil etti. Anadolu bakımsızlık yüzünden harabeye döndü. Dâhilî zaafı izale etmek lazım gelirken, haricen satvet temin etmek hülyasından bir türlü vazgeçilemedi.

Hâlbuki Türkiye için arazi kaybetmenin o kadar ehemmiyeti yoktu. Türkiye'nin istikbali, dâhilen kendini toplayıp kuvvet kesp edebilmesine mütevakıftı. Küçük fakat medeni, ufak fakat milliyet rabıtasıyla müttehit bir devlet hâlinde yaşamak, Türkiye'nin şarkta mevkiini ve nüfuzunu idame edebilmesi, bilhassa Avrupa'nın terakkiyatına karşı mevcudiyetini koruyabilmesi için en birinci düstur olmak lazımdı.

Türk idaresi en feci cinayeti son harpte ıka etti. Türk'ün arasına karışan unsurlar vatanlarını düşman ellere teslim ettikten sonra Türk'ün öz vatanında da yeni bir Makedonya ihdasına çalıştılar. Bu hâlin önüne geçmek Anadolu Türkleri için en mukaddes bir vazife, en değişmez bir düstur olmalıdır. Anadolu halkını düşman topları altında parçalayan paşalar, Anadolu halkını soyarak akla gelmeyecek derecede servetler cem eden zabıtlar, vatandaşlarının kanı pahasına elde ettikleri paralarla vatanlarının felaketine lakayt, ya Avrupa'da kalmışlar veya Avrupa'ya kaçmışlardır. Türk tarihinde ahlakın, faziletin, insaniyetin bu dereke-i pestiye düştüğü asla görülmemiştir. Türk milletini kurtarmak ve yaşatmak için evvela bir dâhilî ve ahlaki zaafı tedavi etmek, kangren olmuş uzuvları kökünden kesmek icap eder.

Ahmet Refik, S.19, 26 Temmuz 1920, s.2.

Çamlar ve Serviler

Büyükada'nın nizam cihetinde, tepede, çamların arasında beyaz boyası kirlenmiş bir köşkün alt kat sofasında Fehim, Nedim ve Yavuz Beyler öğleden sonra ahir-i haziran sıcağının güneşli havasını yorgun yorgun teneffüs ediyorlardı. Barbunya fırını ile baklalı enginar ve kıymalı poğaçadan ve çilekli bir muhallebiden ibaret öğle yemeğini yedikten sonra kahvelerini içerken geçici siyah bulut gibi gözlerine yorgun bir uyku rehaveti arz olmuştu. İlk sigaraları atar atmaz açık pencereyi soğanın içini latif bir çam kokusu ile karışık bir lâden rayıhası bürüdü. Nedim ciğerlerinin bütün kuvvetiyle bu kokuyu emdi, emdi. Derinden bir “oh! .” çekti. Yavuz Bey, kırçıl saçlarını karıştırdı.

-Bu çam kokuları bende ne acıklı, yetim hatıralar uyandırır. Bundan belki yirmi beş sene evvel genç, ateşli bir genç idim. Öğlen üstü elime bir kitap alırdım çamların en kuytu bir yerine gizlenirdim. Orada hayalata daldımdım. Memleketim için, kendim için neler düşünmezdim. Ne azim tasavvurlar ne mübarek endişeler; ne faydalı mesai projeleri zihnimden geçirdi. O müheyyiç efkâr ile kitabı kapar, yerimde oturamaz, kalkar ya bir çam kütüğüne dayanır veyahut taşlık bayırlarda gezinirdim. Sanırdım ki memleketimde Hügo gibi yalnız edebî bir dâhi olup kalmayacağım. Eserlerimle vatandaşlarımın irfan seviyelerini yükselttiğim gibi idarî, siyasi pek çok ıslahata da muvaffak olacağım. Türkiye'yi idaresindeki intizamı, fûnündaki telakkisi, ticaretteki feyzi ve edebiyattaki inceliği ile İslam âlemini bir medeniyet merkezi yapacağım. O zaman düşündüklerim ne sade, icrası ne kolay ıslahat idi. Ve bunları mevki-i fiile koymak için kendimde ne kadar istinat ve ne kadar kuvvet görüyordum. Muvaffakiyetten ne mertebe emin idim. O zaman Ada'nın mavi gökleri, yeşil çamları bana güler, sanki yürü ve çalış istikbal senindir derlerdi! Benim için çamlar şebabet ve saadet demekti.

Fehim ellerini ceplerinden çıkardı. Bir sigara daha yaktı. Ve bir istihza tavrıyla cevap verdi:

-O hâlde neye çalışmadınız. Niye Danet gibi bir dahi, Bismark gibi bir siyasi, Kavur gibi bir idare adamı olmadınız? Yavuz boynunu büktü. Ayaklarının ucuna bakarak:

-Çalışayım azizim, dedi. Hem pek çok çalışayım. Gençlikte hiçbir dakikamı boş geçirmedim. Fakat hiçbir şeye muvaffak olamadım.

-O hâlde...

-O hâlde istidadın yokmuş diyeceksin. Değil mi? Bu belki doğrudur. Fakat birçok seyahat ettim. Benden çok değersiz ecnebi hükûmet adamları gördüm ki vatanlarına müfit hizmetler ettiler. Diyar-ı gurbette ne kadar sade muharrirlere rast geldim ki şayan-ı hayret muvaffakiyetlere nail oldular. Muhitin kadirşinaslığı onlara meyl-i mealiyi, şevk ve gayreti bahşetmişti.

-Bence istidat ve arzu muvaffakiyet için kâfidir.

Üç refikin en genci olan Nedim atıldı:

-Ah! Dedi. Sizin devrinizin insanları tamamıyla hayalperest ve romantiksiniz. Köşenizde düşünür, düşüncenizle istersiniz. Düşünmediğiniz çalışmaktır. Ve çalışmanız da sayıklamaktır. Mesela siz bugün de çalışabilirsiniz. Hâlbuki kımıldanmıyorsunuz bile? Sonra, neden muvaffakiyetsizlikten bahsedersiniz.

Demin size emellerimden bahsederken ateşli, tecrübesiz bir gencin mefkûrelerini saymıştım. Fakat herhâlde ben idarede Kavur'a siyasette Bismark'a, edebiyatta Şekspire muadil olamasam da; edebiyatta, hükûmet işlerinde, alelade bir hizmette, bir muvaffakiyet de mi kazanamazdım?

-Bittabi kazanabilirdiniz.

-Bakınız! Neden kazanamadım? İlk yazı yazdığım zaman, istibdat devirlerinde saha- i matbuat sıkı bir sansüre tâbi idi. Hâlbuki o zaman yaşıam genç ve mefkûrem ateşin idi. Her muharrirde olduğu gibi bu mukaddes ve tabii alev sayesinde ben de daha parlak, daha edebî eserler ibda edebilirdim. Fakat fikir cellâdının satırı

başımızın üstünde idi. Bu devirde hükûmet işleri hafiyelerin elinde ve inkılâptan sonra ise türedilerin inhisarında idi. İşte bizim batnın evlâdı bu suretle kırıldı ve ezildi.

-Her mâniaya rağmen fikrinizin ve tecrübenizin mahsullerini ortaya koymalıydınız.

-Koymak istedik. Kaldırdılar. Düşününüz elli seneden beri fikri, idari ciddi muvaffakiyet göstermiş bir şahsiyet ira'e edebilir misiniz?

-Ne yapalım! Memleketimiz müsteit, azimkâr ve fedakâr adam yetiştirmiyor.

-Bu bedbin hükmünüz doğru değildir. Cenap-ı Hak her kıta-i arza, her kitle-i nasa akıl ve irfanı aynı derecede ihsan eder. Zekâ sahiplerini ululemr olanların teşvik etmelerindedir. Şarkta ise teşvik yerine fetanet erbabı daima tahkir ve tehdit edilmişlerdir. Bu memlekette muvaffakiyet, mesai ve zekâ ile değil, müsavi ve riya ile kaimdir. Bir zaman peygamberler ve cihangirler yetiştiren şark bugün yalnız مائة ألف رجل çıkarıyor. Siz gençler çalışın ki bu çorak zemini daha mümbit hâle getiresiniz. İşte vaktiyle ada çamları altında parlayan gençlik mefkûreleri bugün mezarlık servileri dibinde çürüdü. Bu gün kırk, elli yaşına gelmiş Türk mütefekkirini bıkmış, bezmiş bir kabile-i yeistir. Tıpkı bir küme selvi ağacı gibi mazinin icsad-ı ihtişamını ira'e ederler. Artık onların dallarında bülbül ve rayiha aramak beyhude bir zahmettir.

25 Haziran 336

Müftüoğlu, Ahmet Hikmet, S.21, 28 Temmuz 1920, s. 2

Dümen Neferi

At yarışlarında birinciliği, ikinciliği kazanan hayvanların yanında ekseriya bir küme daha vardır. Bunlar az çok birbirine yakın bir kuvvet ve suretle ve âdeta birincilerin muvaffakiyetini teşyi' eden bir heyet halinde menzile gelirler ve en nihayet bütün evvelki kabilelerle münasebeti yokmuş gibi büsbütün geride kalmış bir süvari görürsünüz. Bu adam tıpkı Müsabakaya girdiğine dahi nadim olmuş bir hâldedir. İşte bizim şimdi her sahadaki manzaramız maalesef bunu hatırlatıyor. Dünyada fikirler, nazariyeler, ameliyeler doğup büyüyor, İntişar ve tevsi' ediyor. Bütün milletler bunlardan kendi hisselerini alıyor. Onları kendi ihtiyaçlarına göre şöyle veya böyle tatbik ve tecrübe ediyor. Ve tamam o eserler tebdil-i şekil ve mahiyet ettiği zaman böyle birtakım şeyler olduğuna dair ez-kaza bize bir haber geliyor. O zaman büyük bir gürültü, büyük bir kıyamet koparıyoruz. Ha şöyle edelim, ha böyle edelim diye bizim bu şamataları yaptığımız zamanlarda ise, yine yepyeni işler ve hadiseler zuhur etmiş ve maalesef yine bunların cümlesi bizim malumat ve naktimizin tamamen dışında kalmıştır! Hâsılı vukuatı, hadisat-ı muhitiyeyi ve zamanın her nevi icabetini teşyi' değil, tahsil ve mütalaa değil hatta semerli bir beygire binerek takip bile edemiyoruz.

Güya biz Merih üzerindeyiz ve vukuat-ı âlemde diğer bir seyyare cereyan ediyor. Eğer medeniyet müteaddi bir şey olsaydı, uyuklayanları kendi rehavetiyle baş başa terk etseydi, bizleri de boğar, gaflet ve rehavet içinde Ashab-ı Kehf gibi horlayarak vakit geçirmemize cevaz verilebilirdi. Lakin mademki bugünün hayatı dehhaş ve girift bir makine halinde manivelasını kullananları büyük bir süratle ilerletiyor ve kullanmayanları dişlerinin altında parça parça ediyor, çare yok, bunu idare etmeyi biz de öğrenmek mecburiyetindeyiz. Ama bilenler, şimdi marifetlerini başkalarına nakl için dünyanın en büyük eziyetini, zahmetini ve ücretini isteyeceklermiş. Yine çare yok buna da razı olup aynı ehliyet-i fenniye ve aliyei elde etmeye atılmak lazım.

Bugün bir sınıf içindeki talebenin, dümen neferi mevkiinde olan ne ise, bizim de sunuf-ı medeniye arasındaki yerimiz o! Başımıza her gün, yeni yeni musibetler

ve felaketler tevlit eden bu hakikati münevver, müdebbir ve mütefekkir fenni inkâr veya adem-i kabulde ısrar ettikçe yeni bir hakikat daha tezahür ediyor. Yani küll-i hacizden başka kendi kusurumuzu hâlâ görmek istemediğimizden, bizden başka, herkesin malumu ve meczumu oluyor. Dünyada ciddi, hakiki hiçbir şey yapmak istemeyenler daima muhalefeti kucaklamak ve semaları ceplerine sokmak gibi saçmalar arkasında zekâlarını israf ve ömürlerini heder ederler. Zira ufacık bir şey vücuda getirmek bile hiç kolay değildir. Onun için orada tecrübe-i iktidar etmeyi bırakıp, numunesini bile görmediğimiz muazzamat-ı hava ile bir nefeste hâl ve tesviye etmeye kalkışıyoruz. Ve rehavet ve ataletimizi saklamak için başımıza gelen her felaketten sonra kendi hisse-i kabahatimizden ziyade, başkalarının zulm ve cinayetine dair hiciv yazmak, maval okumakla vakit-i zayii ediyoruz.

Hakikaten sıhhatimiz berbat, vücutlarımız muzmahil, zekâlarımız yorgun ve perişan bir hale geldi. Tayfunlar gibi devirip parçalayan müteselsil fecayi' önünde başımızı sokup barınacak bir kulübemiz, üzerinde yatıp biraz dinlenecek yatağımız bile kalmadı. Hepimiz aç, muhtaç ve bitkin bulunuyoruz. Lakin zannedilmemeli ki biz böyleyiz diye, şimdiye kadar bizi yerlere çarpıp ezen kabile-i mesaib artık seyrini tahfif edecek, düne kadar bu gaflet bizim en büyük kabahatimizdi. Bugün aynı vaziyet-i naimaniyeyi de muhafaza edersek hareketimizi yarın mutlaka cinayet kelimesiyle telkib ederler.

İtiraf eyleyelim ki şimdi hepimiz, her sahada zavallı ve muhtaç bir hâlde iken gözlerimizin bütün dikkatini yalnız vukuat-ı muhaverenin tecelliyatı üzerinde biriktirmiş bulunuyoruz. Ve bize en az ümit ve teselli vermesi tabii olan o saha üzerinde bağlı duran vaktimiz de müsemmer ve müfit bilgileri taharri ile meşgul değil, bilakis kalabalık bir sokağın faaliyetine şaşan, görmemiş bir abdal kıyafetinde!

Daima mucizeye intizar ettik ve daima bizi kurtarmak için, behemehâl bir gün teşrif edecek bir Mesih-i mevut varmış gibi işlerimizi insaf-ı tesadüfe bıraktık. Hâlbuki memleket gençlerinin, münevverlerinin, erbab-ı sermayesinin faaliyet ve samimiyetine muntazır yüzlerce, binlerce iş bizim adem-i taharrimizden, bizim küçük şeylere add-ı tenzilimizden dolayı beğendiğimiz, hakir gördüğümüz ellerin

içine toplanıyor. Ve bugün biz onlardan istifade edemediğimiz gibi yarın müstefit olmaya şıtab da etsek, yerlerinde yeller estiğini göreceğiz ve yine bugün yaptığımız gibi dövüneceğiz. Ah, bu fırsatı da kaçırdık! Diye, boş boşuna telehhüfler, teessüfler edeceğiz.

Kani olalım ki bütün tembellerin istediği gibi şöyle bir hamlede ilim, bir hamlede servet peyda etmek, bir gözümüzü açıp kapayınca kadar ümran ve şevkete malik olmak katiyen ve katiyen kabil değildir. Nasıl dağ tepesine çıkmak isteyen yamaçları tırmanmaya muhtaçsa aksa-yı saadete gitmek, münteha-yı ümrana varmak isteyen de istihsal ve iktisadın sarp çıkmak taşlı ve yüz bin kıvrıntılı güzergâhından terleye terleye geçmeye mecburuz. Ama biz ne bu eziyeti ne o mükâfatı isteriz diye çıkmışız. Bunun da maalesef hiç hükmü yok. Çünkü o yolların üzerinden yürüyenler bizi karnımız aç ve sırtımız çıplak gördükçe, ümit etmeyelim ki elimize bir sadaka vereceklerdir. Bilakis kendi yüklerini de bizim arkamıza yükletirler.

Binaenaleyh önümüzdeki hakikati görmeyerek arkamızdaki hayali bile sönmeye başlayan evham ile avutmak, badema affedilir şey değildir. Derler ki mazarını unutmayan ve istikbalden ümidini kesmeyen bir millet daima payidar olur. Şu mühim lakırdının bizim vaziyetimize nazaran bu günkü manasını ben şöyle anlıyorum. Düne bakarak çalışmak ve yarını hatırlayarak daha çok çalışmak.

Yoksa edebiyat da bile artık can sıkmaya başlayan havai sözlere, propagandalara rabt-ı kanaat etmek, yine modası çoktan geçmiş şeyleri bugün taklit etmeye başlamaktır. Yine bir sınıfın verilen dersi en son anlayan dümen neferi mevkiinde kalmak demektir. Hâlbuki bize ancak gayret ve himmetin, say ve sebatın temin edebileceği hakiki şeref ve itibar lazım! Bunun için de bu kadar ihtiyaç ve sefalet ve açlığa rağmen, hâlâ muhavver-i kadiminde tedvir edip duran, evham-ı hususiye ve umumiyemize şedit ve kati bir silkinti, bir yakaza vermeli. Saçma ve merdut bir gururu ayaklar altına alarak felaketzede, fakat asil, vakur bir nasiye ile atiye doğru yürümelidir.

Fazıl Ahmet, S.72, 25 Eylül 1920, s.1-2.

Rahat ve Saadet Muhalifleri

Muhalefetim iddiasında. tecavüzata kabahat edeceğim zannolunmasın. Belki şahsiyata girişeceğim. Fakat şahıslarından hatta ruhi temayüllerinden bahsedeceğim. Ser-levhaya rağmen- bahtiyarlar, herkesin nefretini celp etmiş şahıslar değil, bilakis âlemin en derin hürmetini kazanmış zatlardır. İnsanların bülbülleri: Şairler.

O bülbüller ki bazen viranelere ve karanlıklara tesadüf edince İshak sedası ve baykuş avazesi çıkarırlar. Dil-i agâh olanlar için bu acıklı sesler de bir bülbul zemzemesi kadar düşündürücü ve derindir. Çünkü -Tabir-i caiz ise- o virane, o güzel baykuşun nahiye-i imarı o karanlıkta nair-i ikadıdır. Bunun için bu harabe mamur, o karanlık münevver görünür. Hünerden, bilhassa şiirden zevk almak için, hünerverler ve şairler gibi düşünmeye alışmalıdır. Esrar Dede:

“Esrar! Ehl-i hoyrata has-ı ıstılah var.

Her bî-haberle söyleşilir sanma hâl-i dil”

demesinde ne kadar haklıdır. Rahat ve saadetin muhalifleri elbette yeis ve felâketin muvafıklarıdır.

“Yıkanlar hatır-ı naşâdımı ya Rabbi şad olsun!

Benimçün namurâd olsun diyenler bermurâd olsun!”

Feryat-ı hazilini tertil eden “Naili”nin kudsiyet-i ilmüne iştirak etmemek ve bunca sene sonra o şairle beraber boynunu bükmemek kabil olur mu?

Şuaramız içinde en büyük âşık yeis ve bela:

“Oldukça ben götürme belâdan irâdetim

Ben istedim belayı çün ister bela beni” veya

“Bir belâdur göz bir âfetdir dil-i mahzun bana” ve

“Kanda olsam bir belâ haktan mukarrerdir bana”

diye acı acı, fakat sevimli sevimli feryat eden Fuzuli’dir. Fuzuli’ye ”Kerbelayî” demektense “Belayî” demek evladır. Fuzuli’nin her nokta-i şiiri bir katre-i giryedir.

Şuaramız içinde ondan çok ağlayan, ondan tatlı ve masum ağlayan ve belayı ondan ziyade seven yok gibidir. Denilebilir ki Fuzuli “bela” kelimesinin hem edasına, hem müeddasına meftundur.

Mesut olmaya tenezzül etmeyen şairler, bedbaht olmakla iftihar ederler. Gariptir ki ”peri-yi neşe” dünyanın her yerinde, her zaman şairlere sadakatsizlik göstermiştir. Onların yâr-ı vefakârı daima “Fruhte-i elem”, mürebbiye-yi ruhu “cadu-yı bela”dır.

Cihanda neşenin zail ve kederin asıl olduğunu ilk anlayan insan, ilk şair olmuştur. Herhangi lisanda, herhangi iklimin büyük küçük herhangi bir şairin bir beytini okuyunuz. Mutlaka gamdan, elemden bahsedecektir. Şairlerin tebessümlerinde bile, dökülmek üzere kirpiklerde parlayan yaş damlaları mahsustur. Öyle zanediyorum ki mesut doğan, bahtiyar büyüyen bir kimse şair olamaz. Hükümdarların şair olmalarını hâlâ anlayamadım.

Şair oldun mu saadet ne demek bilmezsin. Şiir gülmek değil ağlamaktır. Şairlerin kıymeti altunla değil, inci ile yakut ile ölçülür. Asrımızın o büyük Türk şairi:

“Karanlıkta sevgilim ikimiz
Kara gözde çifte yaş gibiyiz.”

Beyt-i haziniyle en güzel şiirini söylemiş ve muhibbesine en parlak iltifatını bezl etmiştir. Bu gam âşıklarının kafiye saları elbette ki Fuzuli’dir. Bu rutbe-i ikbâl varununu ne şahane ifade eder.

“Menem ki kaafîle-salar-ı kârban-ı gamem
Müsafir-i reh-i sahra-yı mihnet ü elemem
Hakir bahma mene, kimseden sağınma kemem
Fakîr-i padşeh-asâ, gedâ-yı muhteşemem
Sirişk-i taht-ı revandur bana vü ah-ı elem
Cefa vü cevri-i mülâzım belâ vü derd-haşem”

Bu ferman-ı mutantan-ı saltanattan sonra hüviyet-i maneviyesi de ne saf, bir inci kadar saf; ne hazin, bir yakut kadar hazin ifade eder:

“Hâsılım, berk-i havadisten, melâmet bağıdır.
Mesnedim, kuy-ı melâmette cefa toprağıdır.
Zar-ı gönlüm tende zindan-ı bela tutsağıdır”

Dedikten sonra sevdiğine, saltanatına, taleb-i merhamet için:

“Rahm kıl devletlû sultanum mürüvvet çağıdır.

Niyazını ağlar! Ve hangi sultandır ki böyle” Bela-feşan bir burkanı pamuk elleriyle okşamaya cesaret edebilsin, elbette cesaret edemez ve şair de ve şairler de böylece ebediyen mahrum-ı vuslat ve meyyus-ı muhabbet kalırlar. Bülbülün çektiği dili belasıdır.

Bu nefret-i saadet, yalnız “dest-i Kerbelâ”da “bela tutsağı”, bela esiri olan Fuzuli de değildir. Cihan, medeniyet denilen şu  medidin, Avrupa’nın her tarafını refah ve naim içinde gezmiş şu en büyük şairimizin, Abdülhak Hamit’imizin en mesut manzumesi olması lazım gelen “Hacle”sindeki iptilâ-yı derde bakınız!

“Derdim bulur sükûn bulunmazsa çare-sâz
Mahzuz olur tabiatım artarsa gaile.

Gâhî feda kılub olurum hande-nâk-ı zevk
Bir hikmet-i muhakkayı, bir fikr-i batıla

Bir an zaile nice eyyâm-ı rahatı
Bin keşf-i ulemaneyi bir zevk-i cahile

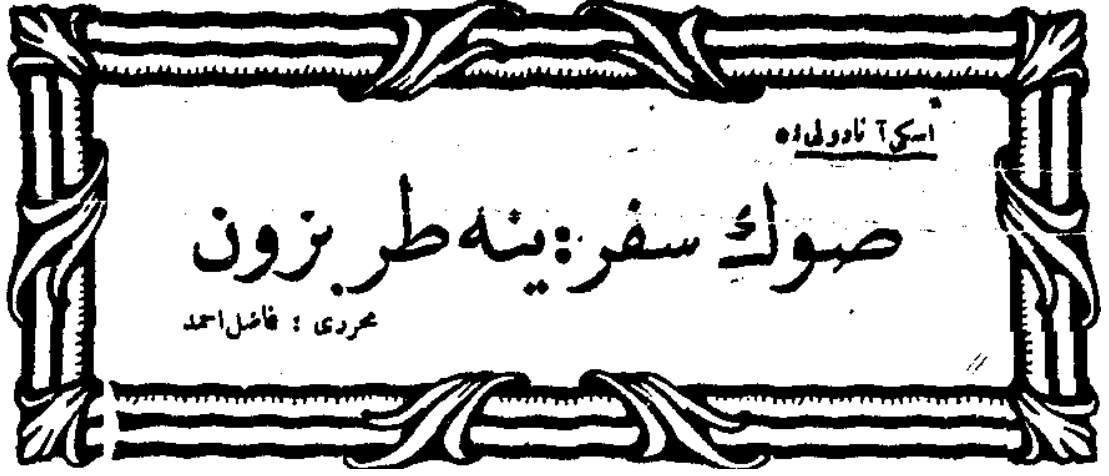
Ta’kib için hayalimi azmettiğim zaman
Bakmam kemin rehzene, ya sedd-i haile”

Öyle tahmin ediyorum ki refah ve naime müstağrak bir şair altun kafese konmuş bir bülbüle benzeyecektir. Ve gaye-i saman ve saadet sükûn ve sükût olacaktır. Bir hezar-ı zârı dikenliğinden, çalılığından ayırmak ne derece günah ise bir

şairi haristan-ı gamından mahcur etmek o kadar nâ-sevaptır. Saadetin düşmanları, neticede düşünülürse insaniyetin dostları oluyorlar. Bu da bir cilve-i hayat.

21 Ağustos 336

Ahmet Hikmet, S. 48, 1 Eylül 1920, s. 2



Resim-30

ESKİ ANADOLU'DA

Son Sefer Yine Trabzon

İlk hayal-i inkisarına uğradıktan sonra asıl hakiki Trabzon'u yavaş yavaş tanımaya başladım. Fakat bu, o kadar ağır oldu ki!.. Trabzon'u adeta lokma lokma, yudum yudum yedim ve sevdim demek caizdir. Ben bu şehri, bir masal memleketi hâlinde bulamamak hüsrânını çektiikten sonra doğruca yola çıkmıştım.

Binaenaleyh Trabzon'dan görüp öğrendiğim şu Şükrü Reis'in otelinden ibaret kalmıştı. Lakin sonraları Karadeniz'in şimdi bir felekdideye benzeyen o zavallı şehrine birçok defa uğradım.

Çocukluğumun muhayyilesinde, bütün efsane ve hülya kerestesinden inşa ettiğim şehir, hakikatin temasıyla yıkılır yıkılmaz, hakiki vatanın çehresindeki buruşuklar yavaş yavaş rikkat-i muhabbetimi kendi üzerine topladı. Fakat zavallı Trabzon hakkındaki son intibalarım çok acıklı olduğu için, bugün beynimde hep felaketli manzaralar kıpırdıyor.

Trabzon'a "İcra ettiğim seyahat-i nihaiye" Brest Litovsk muahedesinden sonradır. Ve Karadeniz boğazından henüz Çar bahriyesinin her tarafa doldurduğu (mayın)lar tamamen temizlenememişti ki ben Batum'a giden bir heyetle İstanbul'dan

ayrıldım. Ve tabii ki yirmi beş sene evvel olduğu gibi bindiğim vapur yine beni her sabah gayet heybetli dağlar eteğinde bir sahile yaklaşıtıyordu.

Hâlbuki Fikret merhumun dediği gibi bir çeyrek asrı geçen o müddet içinde biçare Trabzon da onu ziyarete gelen ben zavallı da feleğin ne kadar yeni kerem ve sercini görüp tatmıştık! Bu defa Trabzon'a yaklaşıırken içimde büyük bir tesir ve melal vardı.

Çok zaman başka ellere düşüp de birdenbire bir lütf-ı talihe mazhar olarak asıl evlatlarının kucağına döndüğünü bildiğimiz esir bir baba veya amcaya kavuşurken ne duyarız? İşte benim de şimdi gönlüme hâkim olan tesir bu mahiyette idi. Ve şehrin şemali yavaş yavaş belirdikçe kalbimde bir hoplama, ruhumda bir nevi hicap ve tereddüt duyuyordum. Çünkü zavallı Trabzon'un muharebe senelerinde başından geçen musibetleri işitirdim ve bütün o zamanlarda güya muktedirmişim de yardımına koşmayı ihmal etmişim gibi deruni bir azap, nedamete benzeyen bir üzüntü bütün hüviyetimi istila ve tesmim ediyordu! Sanki biz bu şehrin kucağına tekrar atılacak olursak o bizi serzenişle değil, fakat vefasızlığı sabit olmuş bir evlat karşısında duyulan yeis ve keselle kabul edecekmiş gibi!

Zira Rusların zaman-ı işgalinde yapılan iskeleyle çıkarak şehrin içine doğru ilerleyinceye kadar vehmetmekte idim ki çok muzdarip ve perişan lakin herhâlde nefes alan, yaşayan bir Trabzon vardır. Fakat bu hayalin de inkisarı için pek az bir zaman kifayet etti. Aziz ve necip arkadaşım Ruşen Eşref Bey'le beraberdik. Bu muazzez dost şehri, benden iyi bildiği için rehberlik etsin diye diliyordum. Filhakika o mutad olan semahat ve cemilekârlığı yine esirgemedi. Fakat şehri dolaşmaya başlar başlamaz ikimiz de yola çıktığımızı pişman olduk! Çünkü...

Evet, işte durdum Çünkü bu söylenir ve yazılır şey değildir. Mamafih kendimi tesci ve ifademi telhis ile söyleyeyim ki:

Biz bir şehir içinden değil, bir mamure kadavrasının -kurtlar, böcekler gibi- kırık dökük gemileri, yırtık pırtık adaleleri arasından geçiyorduk. Ben dünyada hiç harabe görmemiş değilim. Fakat elleri çürüyen masum ve maktul bir şehir naaşı asla düşünmemiştim! Hatta çocukluğumun hayalet arsalarında, cirit oynadığı damlarda

dahi bugün bedbaht ve bigünah vatanın en uzun bir menkıbe-i hüsrânını iki kelime içinde teksif etmek istersem, orada gördüğüm sefalet ve ıstırabı; harabı ve inhidamı hatırlayarak sade derim ki: Zavallı Trabzon! Zavallı güzel Trabzon!

Fazıl Ahmet

Ahmet Fazıl, S. 95, 18 Ekim 1920, s. 2.

III. GENÇLİK VE EĞİTİM HAKKINDA YAZILAR

Yeni Nesil Nasıl Olmalı?

Bu bahtsız memleketin asırlardan beri sürüklendiği felâket uçurumunun hemen her basamağında tekrar edilen bir söz var. “Bu nesil bir şey yapamadı. Yeni yetişen genç nesil daha mücehhez ve daha ihtiyatkâr olarak gelecek ve memleketi kurtaracaktır.”

Maalesef itiraf etmek lâzım gelir ki bu söz nihayet ümitsiz kalplere biraz teselli serpmekten başka hiçbir kıymeti haiz olamamaktadır. Memleketin kurtuluşunu fazla çılgın ve hayali mefhumlara merbut görmek içinden çıkılmaz bir muamma sahnesine düşmek demektir.

Bunun için biz kurtuluş yolunu daha sade daha basit fakat çok mantıkî çok esaslı şeylerde aramalıyız. Mademki her asrın yıprattığı ihtiyar nesle halef olacak bir gençlik kitlesine istinat edeceğiz. Mademki dünkülere yarın için bugünü genç nesle tevdi eyleyecektir, o hâlde bunların maddi, manevi teçhizatını en ihtimamkâr bir şefkatle hazırlamak borcumuzdur. Uzun ve yorucu tahsil senelerini büyük fedakârlıklarla ikmal eden herhangi bir gencin hayatın baş döndürücü velvelesine karışınca sersemlememesi için daha mektep sıralarında lâzım gelen temrini yaptırmış, kelimenin tam manasıyla onu hayata hazırlamış bulunmalıyız. Bu suretledir ki o genç bedbin, ürkek ruhlu olmaktan kurtularak cemiyetin faal müteşebbis bir uzvu olacak ve böyle gençlerin adedi çoğaldıkça yeni nesil daha başka şeraiti haiz bulunacaktır. İşte o zaman dünküler yarını yüksek umutlarla yeni nesle tevdi edecek ve hayattan çekilirken emin birer nefes alabileceklerdir. Bunu temin için ise yapacağımız ilk işi muhtelif unvanlar altında bulunan âli mekteplerimizi daha meslekî, daha amelî bir şekle sokmalıyız. Mesela tahminen otuz, otuz beş senelik bir hayata malik olan bir sanayi mektebimiz var. Hâlbuki bugün buradan mezun olanlar içinde sanatında şahsiyet göstererek sebat eden kaç kişi gösterebiliriz?

Yine mesela bir ziraat mektebimiz var. Yetiştirdiği bu kadar mezunları arasında bu memleketin ziraat hususundaki kabiliyetlerinden azami bir istifade temin edebilen ve mütakabilin memlekette sanatlarının mevcudiyeti hakiki bir servet olarak tevdi edenleri herhâlde pek ufak bir yekûnla ifade edebiliriz.

Velhâsıl hangi bir meslek mektebimizi ele alırsak alalım. Nazariyat arasında boğulmuş bir programın hırpaladığı birçok gençleri hayata atmaktan başka bir şey yapamadığını göreceğiz.

Pek samimi olarak temenni edilir ki uzun tecrübelerin gösterdiği bu hakikate lakayt bir nazarla bakmayalım ve memleketi bu felâketten kurtaracak yeni nesli amelî ve hayatî meslek tahsiline tabi tutalım. Ancak bu suretledir ki onlar yeni nesilden beklenen bütün vazifeleri öğrenmeden ifa edecekler ve ufuklarımıza hâlden daha az hazin bir istikbalin güneşini müjdeleyeceklerdir.

Dersaadet S. 6, 13 Temmuz 1920, s.1

Yarımlar İçin

Harb-i Umumi afeti bugünkü gençliği hayliden hayliye baltaladı. Yalnız Çanakkale müdafaası yarım milyon gencin kanına girdi. Bu kıymettar vücutların bu suretle yok oluşu yalnız kendi aile bucaklarını değil memleketi de boş bıraktı.

Onlar her tarafı yara her köşesi harâbe-zar, ölmez de avucumuzda kalacak olan bir avuç vatanı yarın yaşatmak için genç kuvvetlerinden, azimlerden, ümitlerden istifade edebileceğimiz bir nesildi. Şimdi bu güzide kitle-i şayandan arta kalan kısım maalesef bu gayeye vasıl olmak için kâfi değildir. Binaenaleyh bizim için şimden sonra yapılacak en mühim bir şey varsa o da memleket için, millet için metin, ihtiyacat-ı asra muvafık bir ati ve o ati için de ahlaken, irfanen pek yüksek seviyede bir gençlik hazırlamaktır.

Maatteessüf, şunu söylemek mecburiyetindeyim ki zahir, maişet gibi kendi istikballeri gibi endişe-nah düşünceler arasında bugünkü ebeveyn, vatanın bu ihtiyacını katiyen derpiş etmiyorlar.

Çocuklarımız avare dolaşıyor. Fenalığa, nezahete karşı her ferd-i beşerde mevcut tabii meylin sevkiyle, yarı buçuk okuma bilen mini mini yavrular, ahlak bozucu fikr-i zehr ile yiyici yazılara, kitaplara büyüklerden fazla tahalluk gösteriyorlar. Ahlâk-ı umumiyeyi düşünen yegâne bir müessese-i bihakkın hayriyemiz olan (Darülhikmetülislamiye'nin mesai-yi Huda-pesendanesine rağmen hattı zatında ufak fakat ahlaka, mini mini fikirlere tesiri itibarıyla pek büyük olan bu teferruat her gün saha-yı tahribini tevetti ediyor.

Evet! Çocuklarımızı ihmal ediyoruz. Hâlbuki bu ihmalimiz onlara, kendimize, cemiyet-i beşeriye karşı men-i gayr-ı taammüt ika edilmekte olan bir cinayetten başka bir şey değildir. Bugün bila-murakabe her kitabı, her gazeteyi okuyan, muhitimizin ahlakına uymayan serbest sinema şeritleri temaşa eden bir çocuk yarın beşeriyet için muzır bir uzuv olur. İnsanlığa böyle bir amel-i şer yetiştirmenin vebalini de elbette bize tahmil ederler.

Bir babanın hele bir ananın vazifesi çocuğunu yalnız mektebe vermekten ibaret değildir. Vazife-i ubuvvetin bu tarz telakkisinden vazgeçelim. Erkek evlâdını on beş yaşına vasil olmadan haremnden dışarı çıkarmayan ecdadımız, bu hususta bizden daha iyi düşünüyorlarmış. Bunu kabul edelim. Evde yalnız kalıp başını dinlendirmek için çocuğunun eline para vererek sinemaya gönderen bir ana, iskân-ı cenine cüret eden bir hatun-ı günahkârdan daha büyük bir cürüm irtikâp ettiğini düşünmelidir.

Tarz-ı hayatı, herhâlde bizimkinden kat kat serbest olan garpta bile çocuklara mahsus sinemalar, kitaplar, mecmualar vardır. O memleketlerin sübyanı bunlardan gayrısını görmez ve okumazlar. On altı hatta on sekiz yaşındaki genç kızlara orada izdivaçtan bahsedecek olsanız kulaklarına kadar kızarır. Bir de bizim genç kızları göz önüne getirelim. Bu mukayeseden herhâlde utanırız. Eyvah ki bu bir hakikattir.

İşte bu acı hakikati, arsız arsız birbirimize söylemekten çekinmeyip ona çare bulmakta istical etmemiz gerektir. Yoksa yarın öbür gün oğullarımız da kızlarımız da bedbaht, hem de bizim yüzümüzden bedbaht olurlar. Kâinatın müstahak-ı lâneti oluruz.

Çocuklarımızı murakabe edelim. Mekteplerin tatili esnasında onlarla meşgul olalım. Spor gibi faydalı, fikrî de, vücudu da takviye eden eğlencelerine mâni olmayalım; bilâkis teşvik edelim. Okuyacakları kitapları, gazeteleri, mecmuaları münderecatını nazar-ı tetkikten geçirmeden ellerine bırakmayalım. (Arsen Lüpen) ve emsali asar-ı muzırра polis hafiyele, hayırsız cani hikâyeleri evlerimize girmesin. Hele sinemalar o ismet katili müessesat-ı medeniyeye bilhassa kızlarımızı göndermek hususunda ihtiyatkâr davranalım:

Yoksa tekrar ediyorum Türk milletinin istikbali maazallah feci bir inkırazdır!

Dersaadet S.4, 11 Temmuz 1920, s.1.

Din ve Terbiye

Bundan evvelki bir makalemden çocuklarımızın başıboş bırakıldığından ve böyle bila-murakabe meydana salıverilen bir insan yavrusunun yarın, öbür gün beşeriyet ve cemiyet için muzır bir uzuv olacağından bahsetmiştim.

Bu mevzuun öyle bir, iki hatta beş makalede ikmal edilebileceğine kani olmadığım bir cihetle bugün yine aynı meseleye avdet ediyorum.

Çocuklarımız avare-ser bırakılmayıp okudukları kitapların, seyrettikleri sinemaların, oyunların ebeveyn tarafından murakabesini ahlak nokta-i nazarından pek ziyade şayan-ı temenni görmekle beraber kâfi addetmiyorum. Filhakika akli ermeye başlayan, yani yedi yaşına girmiş bulunan bir çocuğun biraz da binnefs iyiliği kötülükten ayırt edebilmesi elzemdir.

Bu ne ile olur? Bu hususta ebeveynin nesayihî, evlâdına bizzat hüsn ü misal olması elverir mi? Şüphesiz ki hayır, zira ana babanın vereceği nasihate itaat etmeyi öğretecek büyüklüğe karşı his-i hürmeti telkin edecek bir başka kuvvet lâzımdır. Bu kuvvet de din ve itikattir.

Çünkü din insan için bir nur, bir teselli ve bir kuvvettir. Akide, âdemi iyi veya fena her hâl ü kare de teşci, her badirede vikaye eder. İhtirasat-ı beşeriyeye mâni olamazsa da onları hayliden hayliye tadile hizmet eyler. Dinsiz bir adamı cemiyet-i beşeriyenin ortasına atıvermek düzensiz, pervanesiz bir gemiyi engine salıvermekle birdir. Harim-i ailede din hâkimiyet-i ebeveyni, itaat-ı evlâdı; zevcin arasında hürmet-i müteakabileyi hizmetkâranın efendilere karşı sadakatini emreder.

Cemiyet-i beşeriyede müessesat-ı karar ve bekasını kavanine riayeti ma-fevke itaati temin eder. Her yerde ise iffet ve istikameti, hüsn-i niyeti hayra inhimaki, şerden içtinayi, hep sa'yı, telakkiyi, sulh ve saadet-i umumiyeği gafildir.

Bu böyle olduğu hâlde, nasıl olur da çocuklarımızda, her şeyden evvel hissiyat-ı dindârane uyandırmağa çalışmayız. Bugün her vakitkinden ziyade nimet-i maarifi

takdir eden bir asırda yaşıyoruz. Ebnâ-yı vatanın terbiye-yi fikriyesine güya itina ediyoruz da bu terbiyenin **اساسی** din ve terbiye olduğunu unutuyoruz.

Ebeveyn evlâdına murafta ve metin bir istikbal hazırlamak için sarf-ı mukadderat etmekten geri duramıyorlar. Onları her suretle ilimle, sanatla teçhiz etmek için âlâkadrülimkân çalışıyorlar. Bir çocuğa hakiki sûrî bir terbiye vermek kadar kolay bir şey yoktur.

Ancak ilm-i terbiye, dinî ihmal edebilir mi? Hayır! Bin kere hayır! İlm-i terbiye etfâl hiçbir vakit dinî ihmal edemez ve etmemelidir. Çünkü onun esasatından en mühimi olan ahlak, Ahkâm-ı şeriyeye tamam-ı riayetle kaimdir. Bu husustaki kavaid-i beşeriye noksandır. Onu din itmam eder. İnsanların vaz ettiği ahkâm gerçi iraiye-yi tarik edebilir. Fakat o yolu takip etmek için lâzım gelen kuvvet ve kudreti temin eyleyen itikattir. Şer-i mübinin haricindeki nizâmatın kuvve-i teyidiye ve tediyesi yoktur. Hâlbuki korkusuz, ahkâm-ı cezaiyesiz bir kanun noksandır. İhtiyacı tatmin edemez.

Demek oluyor ki vezaif-i hayatiyeye alıştırılacak olan bir sabiye rehberlik eden ana, baba her şeyden evvel ona: (Reisülhikmet-i marifetullah) olduğunu öğretmelidir. Vücudunu, uzletini nasıl takviyeye say ederse imanını, ahlakını da o suretle tersine himmet eylemelidir.

Bizim gibi üst üste üç vahim muharebeden kolu kanadı kırık, kalbi mecruh, aç, fakir, yorgun olarak henüz çıkmış bir millet için kurtulmak ve yükselmek çarelerinin en başlıcası bunu görüyorum.

Evet! İcabet-i medeniyeye elbette tevfi-k-i hareket edeceğiz ve etmeliyiz. Zira etmediğimiz takdirde yaşatmayacakları gibi etmemek de bizim için züldür. Binaenaleyh, asrın seviyesine ne yapıp yapıp yükseleceğiz. Ancak medeniyet denilen şeyin, girdiği yere birçok fenalıklar getirdiğini fuhşun, irtikâbın, kumarın cümle-i tamatından olduğunu unutmayarak bu fazayih ordusuna karşı durabilmek için evladımızı imanla, Allah korkusuyla teçhiz edelim.

Bütün bir cihanı bize karşı hayran kılmakla beraber, düşman eden satvet ve azamet-i maziye-miz, şöhet-i cengaveranemiz yalnız ve yalnız, o tarihlerde akide-i dinîyemizin sağlamlığı ile kabil-i tesirdir. Şehzade Süleyman Paşa'nın dilâverleri Rumeli yakasını, Fatih'in orduları Bizans'ı silahla değil, iman ve itikatla zapt ü teshir ettiler.

Yarın ki mevcudiyetimizi temin için atılacağımız mücadelat ve mücahedat-ı müsalahanede de bize rehber, dinimiz olmalıdır. Ve şunu iyice bilmeli ve çocuklarımıza öğretmeliyiz ki muhayyel Turan'la (Kızıllema'nın) yerine biz (Kelimetullah) ile (cenneti) gaye ve hedef ittihaz etmiş olsaydık. Bugünkü dereke-i musibete hiçbir vakit sükût etmezdik.

Dersaadet, S. 8, 15 Temmuz 1920, s. 1.

Darülfünunumuz

Matbuatımızda Darülfünun hakkında neşriyata sık sık tesadüf olunur. Aralarında “Darülfünuna ihtiyaç olmadığı” yahut “falan filan fakültelerin lağvı “ veya muhtelif nezaretlere rabtı lüzumu gibi yalnız cahilane değil hatta Mecnunane düşüncelere tesadüf olunan bu neşriyatın ehemmiyetiyle telakki olunamayacağı tabiidir. Darülfünunumuzu şimdiki seviyesinin fevkine çıkarmak, maddi ve manevi noksanlarını itmam ederek yüksek bir şahsiyet-i ilmiye iktisap etmesine çalışmak meselesine gelince matbuatımız, buna temastan daima mütebaid bulunurlar. Ali Kemal Beyefendi’nin iki gün evvel Darülfünun hakkında neşrettiği makale, Darülfünunun hakiki bir ihtiyacını bütün acılığı ve açıklığı ile gösterdiği cihetle cidden şayan-ı dikkattir. Darülfünunumuzun senelerden beri geçirdiği safahata ve hal-i hazırına pek yakından vâkıf olduğumuz gibi onun en acil ihtiyaçlarını da içinde tetkik etmiş olduğumuz için bu hususta düşündüklerimizi kemal-i bitarafla arz etmek istiyoruz.

Darülfünunun her medeni millet için nasıl bir ihtiyaç olduğunu ve Balkan devletlerine kadar her devletin müteaddit Darülfünunlara malik olduklarını uzun uzun anlatmak abestir. Akli başında ve Avrupa medeniyetinin mahiyetine az çok vâkıf hiçbir kimse yoktur ki bunun âdem lüzumuna zahip olsun. Yunanistan’ın İzmir’de derhâl bir Darülfünun tesisine kıyam etmesi ve İstanbul için de böyle bir teşebbüsün mutasavver olması, en anlamayanları bile bu hususta tenvir etmiştir ümidindeyiz. Bu ahval karşısında iyi kötü tesis etmiş bulunan Darülfünunu yıkmak değil, bilakis kuvvetlendirmek teali ve tekmiline çalışmak, hiç olmazsa ilim ve irfan sahasında rakiplerimizden geri kalmamaya gayret etmek her fert için bir vazife-i vataniyedir.

Memleketimizde iptidai ve tali tahsil, henüz layıkıyla taammüm edemediği hâlde bir Darülfünun mevcudunu mantıksız bulanlar, Darülfünunun tarihçe-i tesisini bilmeyenlerdir. Tanzimat ricali, Avrupa medeniyetini memlekete ithal bir Darülfünun yapmaya kalkışmışlardı. Daha 1262 senesinde Darülfünun ittihaz edilmek üzere Ayasofya’da muazzam bir bina inşasına başlanılarak 1279’da ikmali

müyesser oldu ise de bu bina, “yani şimdiki adliye nezareti binası” bu işte kullanılmadı. İlk Darülfünun müdürü olan Hoca Tahsin Efendi, ilk tedrisatı 1279 Receb’inin 22’sinde kendi evinde serbest dersler suretinde başlamıştı. Bu dershaneler, 1271’de Atik Ali Paşa Camii karşısında Nuri Efendi konağına kaldırıldıysa da biraz sonra konak yandı. Bunun üzerine şimdiki maarif Nezareti olan bina, Darülfünun olmak üzere yaptırılarak 1286’da Sadrazam Ali paşa tarafından resmi küşadı icra edildi. Lakin o da iki sene sonra kapandı. Bu hâl 316’ya kadar devam etti.

O zamana kadar iptidai ve tali tahsil, az çok taammüm etmiş, birçok âli meslek mektepleri açılmıştı. Tıp ve hukuk şubeleri ise epey zamandan beri mevcut ve müşekkil bulunuyordu. Ulum-ı şeriye, edebîye, riyaziye ve tabiiye olmak üzere üç şubeden terekküp eden bu Darülfünun hatta bir Darülfünun karikatürü bile değildi. Bu hâl, ilan-ı Meşrutiyete kadar devam etti. Meşrutiyet devrinde mütemadi siyaset görüntüleri, Darülfünunun ciddi surette ıslahına mani oldu. Yapılan tadilat, birkaç ders ilavesiyle, birkaç muallimin azl ve nasibinden ibaret kaldı. Nihayet 332-333 sene-i devriyesinden başlayarak Darülfünun hayatında mütemadi bir tahavvül gösterdi. Muhtelif medreselerin ve bilhassa edebiyat medresesinin ruhu, ruh-ı teşkilatı değişti. Vesait-i maddiyenin az çok ikmaline çalışıldı. Darülfünunun şekli-i hazırını alıncaya kadar geçirdiği tebeddülata burada birer birer izah ve tenkidi pek uzun sürer. Yalnız, şunu söylemekle iktifa edelim ki “Teşrinievvel 330 tarihli Darülfünun Nizamnamesi, ruh-ı teşkilat itibarıyla asri bir Darülfünun hâline sokmaktadır.

Bu izahatı vermekten maksadımız, Darülfünunun Devr-i Hamit’ten beri aynı hâlde kalmadığını, teali ve tekemmül yolunda mütemadi ilerlemeye çalıştığını, maddeten ve manen hatta üç dört sene evvelki halinden çok farklı bulunduğunu göstermektedir. Mamafih bu kadar bir terakkiyle iktifa etmek, mevcut tasavvurları ikmale çalışmamak, herhalde doğru bir hareket sayılamaz. İşte bu nokta-i nazardan Darülfünunumuzun, Avrupa’dakilerine hem-ayar olabilmesini temin için hususat-ı atikanın temini iktifa eder:

Evvela: Darülfünunun şahsiyet-i maliye ve hukukiyesi olmalıdır. Maarif bütçesine mülhak fakir bir bütçe ile Darülfünun olamaz. Darülfünun teberrular kabul edebilmeli, varidatını kendi almalı hatta o vakfe malik olmalıdır. İngiliz Darülfünunlarının esbab-ı tekmilinden başlıcası, zengin vakfelere malik olmalarıdır. Hükûmet evkaf bütçesinden senevî la-akal elli-altmış bin lirasını Darülfünuna tahsis etmelidir.

Saniyen: Maarif bütçesinin devletin umumi bütçesi dâhilinde pek ehemmiyetsiz bir mevki tutması, Darülfünun maliyeden pek az tahsisat verilmesini intaç ediyor. Bu tahsisat ehemmiyetli surette tezyil edilmedikçe Darülfünunun tekemmülü kabil değildir.

İşte görülüyor ki bu iki esas noktanın temini doğrudan doğruya hükûmete aittir. Eğer hükûmet, bu ihtiyacı nazar-ı itibara alıp tatmin ve temin ederse, o vakit ayrıca Darülfünuna düşen birtakım vazifeler tahdis eder:

Evvela: Heyet-i tedrisiye'nin maddeten ve manen murafta ve müstakil bir surette ilme hasr-ı hayat etmelerini temine çalışmak. Ali Kemal Bey, Darülfünunun, Darülfünun olması için evvela bu cihetin temin edilmesi lüzumunu uzun uzun izah ederek, Darülfünunumuzun en mühim ihtiyacına dokunuyor. Bu hususta kendileriyle tamamen hemfikiriz. Evet, hakiki bir Darülfünun hocası, hakiki bir ilim adamı, aynı zamanda memur, mebus, ayan, gazeteci, tüccar, komisyoncu olamaz. İlim hayatı, uzun, meşakkatli, yorucudur. Hakiki bir âlim, bir Darülfünun hocası her gün la-akal sekiz saat kütüphanede, laboratuvarında, -kendini unutarak- fedakârane çalışmaya, aşk ve hırsıyla çalışmaya mecburdur. Bizde bugün, böyle yapmak kabil olmadığı için medreselerimiz, oldukları seviyede kalıyorlar, yükselemiyorlar. Çünkü yalnız ilme hasr-ı hayat etseler aç kalırlar. İşte Darülfünun, ihtida hocaların bu ihtiyacını -velev asgari, mütevazı bir şekilde olsun- teminden sonra onlardan yalnız “müderris” kalmalarını talep etmelidir. O vakit, Darülfünunda tabii bir tasfiye yapılmış olur. Darülfünunda sırf ilim aşkıyla çalışacak adamlar kalır.

Saniyen: Kütüphanelere ve laboratuvarları ıslah ve ikmal etmelidir. Beş altı sene evvel bir cilt kitabı dahi bulunmayan Darülfünun bugün elli, altmış bin ciltlik bir

kütüphanesi varsa da bu ihtiyaca kâfi değildir. Binaenaleyh bu hususta da mühim fedakârlıklar icrası icap eder.

Salisen: Medreselerin mütemadi neşriyat-ı ilmiyede bulunmalarını temin ve teşvik etmelidir. Hâlbuki bugün, bin türlü fedakârlıklara katlanarak tetkikatta bulunanlar bile onları neşretmemeye mahkûmdurlar. Bu neşriyat, Darülfünunun yaşadığını, tekemmül ettiğini yâr ve ağyara ispat edebilecek başlıca bir delildir. Darülfünunun matbaası, neşriyatı olmadıktan sonra alelade bir mektepten ne farkı kalır.

Rabien: Müstakbel müderrislerin yetişmesi için şimdiden tedabir-i lazımiye teşebbüs etmelidir.

İşte bütün bu izahat gösteriyor ki Darülfünunumuz, şekl-i hazırıyla memleket için şayan-ı iftihar bir müessese olmakla beraber, birçok noksanlarla maluldür. Darülfünun heyeti bu noksanları ve onların izalesi çaresini herkesten iyi müdrik bulunuyor. Ancak bunun için yukarıda arz ettiğimiz maddi cihetlerin hükûmet-i saniyece nazar-ı ehemmiyete alınması birinci şarttır. Darülfünunumuzun teali ve tekemmülü için, bizce bundan başka bir yol yoktur.

Köprülüzade Mehmet Fuat, , S. 84, 7 Ekim 1920, s. 2.

Gençleri Himaye

Evvelki nüshamızın birinde yeni neslin nirengi vazifelerini muvaffakiyetle ifa edebilmesi için, kendilerini amelî ve hayatî bir meslek tahsiline tâbi tutmak lâzım geldiğini söylemiş, esbabını da izah eylemiştik. Meselenin ehemmiyeti, bugün tekrar aynı mevzuu biraz daha kurcalamak lüzumunu hissettirdi.

Gençlere verilecek amelî ve meslekî tahsil, onların hayatı tarz-ı telakkileri ve bilhassa muvaffakiyetleri üzerinde şüphesiz büyük bir amil olur. Fakat bu da gayr-ı kâfidir. Bir genç mektep sıralarında hayatın boğucu uğultusuna karışırken ne kadar teçhiz edilmiş bulunursa bulunsun, muhakkak yine bir yabancılık duyacaktır. Çünkü tahsil, netice itibarıyla bazı müspet (pozitive) mefhumları müfekkirede tespitten başka bir şey yapmıyor. Amelî olması ise bu mefhumları biraz daha kullanışlı (confortable) bir tarza irca' ediyor. Hâlbuki bir genç, müteşebbis ve azimkâr dahi yetişmiş olsa hayatın çetin ve ürkütücü sahasında icra-yı faaliyet edebilmek için birdenbire kendisine müsait bir vasat(milieu)bulamaz. Muhitle faaliyetini intiyak ettirmek için himaye edilmesi icap eder. Bu suretle o genç, yabancılık ve yadırgama devrini daha emin geçirir ve ilk sadmelerin tesirinden kurtulur. Artık cemiyetin, bu yeni faaliyete geçen uzvu için hayat, korkunç bir heyula olmaktan çıkar. O genç de bu himaye devrinde faaliyetini tanzim, bütçesini izhar eyler ve kendisini hayata intibak ettirmek suretiyle müstakbel sarsıntılardan muhafaza eder.

Bunu temin için ise ilk ve esaslı vazife hükûmete taalluk eder. Çünkü vilâyet-i amme sahibi olan bu kuvvet ferdî (individuelle) himayelere nazaran daha şümullü ve daha tesirlidir. Her sene muhtelif meslek mekteplerimiz yüzlerce genci hayata teşyi' ediyor. Hükûmet eğer bunları tercihen istihdam ederse veyahut sa'ylarına rehber olursa istediğimiz himaye temin edilmiş olur.

Mesela hükûmet umur-u nafiadan herhangi birine teşebbüs edecek, bunda mühendis mektebimizin mezunlarını Avrupa'dan getireceği birkaç mühendise tercihen kullanırsa hem meydana çıkacak eser-i millî sa'yın mahsulü olur; hem de o gençler himaye edilmiş bulunur. Yine mesela devlet imalathanelerine alınacak erbâb-

1 mesai, sanayi mektebimiz mezunları arasından intihap olunursa husule gelen netice himayeyi temin eder.

Yalnız burada itirazen: “Hükûmet kendi işlerinde menfaat-i umumiye mülâhazası ile daha tecrübeli mesai ashabını arar.” denilebilir. Bu hususu teslim etmekle beraber, fikrimizce yarınki tecrübeli ve becerikli kulları elde etmek için bugünden onları himayeye olan ihtiyacı nazar-ı dikkate almak lazımdır. Eğer bu mahzuru ref etmek daiyesiyle herhangi mesleğin genç müntesiplerini kendi hâllerine bırakırsak, yarın elimizde tecrübe-dide bir erbâb-ı mesai sınıfı yerine binlerce sefalet kurbanı buluruz. Çünkü himayeye muhtaç olmaksızın, sırf kendi şahsi teşebbüsleri ile hayata intibak edebilecek gençler bilhassa bizim muhitimizde enderdir. Bugün adetleri büyük yekûnlara varan öyle gençler tanıyoruz ki senelerce devam ettiği mesleği, bir tahsili müteakip himayesizlik yüzünden kendi mesleği ile tamamen zıt işle meşgul... Zira hayatını kazanmak mecburiyeti ona her şeyini çiğnettirebiliyor ve meslek aşkını unutturuyor.

Hülâsa yarın için memleketin hakiki istinat-gâhı ve servetini teşkil edecek olan gençliği, faaliyetlerinin ilk adımlarında himaye etmeliyiz ki hayatın sarsıntılarından sersemlemesinler ve istikbal hakkında ümit versinler.

Dersaadet, S. 13, 20 Temmuz 1920, s. 1

III. YAYIN POLİTİKASI İLE İLGİLİ YAZILAR VE BAŞYAZILAR

Karilerimize

Bugün size ihtiyacat-ı fikriyenize oldukça muvafık bulunacağını zan ve tahmin eylediğimiz yeni bir gazete arz ediyoruz. Bunu tarafınızdan mazhar-ı rağbet olacağında büyük ümidimiz var. Zira günden güne daha ziyade faaliyet istilzam eden hayat-ı beşer eski mesut zamanlardaki gibi mütalaaya hasr-ı evkaf eylemeye hiç de müsait olmuyor. Hâlbuki dimağ da aynen vücut gibi muhtaç-ı gıdadır. O da tıpkı vücut gibi sarf ettiği kıymeti hariçten almak mücadelat-ı hayata karşı daima mücehhez bunmak ister. İşte *Dersaadet* bu gıdayı fikriyi mücmel olmakla beraber mükemmel bir surette ihzar etmek her sabah karilerine muhtelif mebahise dâhil en esaslı noktaları cami, en yeni ve en doğru malumatı arz eylemek gayeleri ortaya atılıyor.

Dersaadet bir semere-yi heves değildir. Mesalik-i içtimaiye arasında en çetin en çok tecrübeye mütevakkıf olan gazetecilikle öteden beri ülfet etmiş ciddi bir zümrenin uzun müddet düşünülmüş düstur-u harekatı tespit olunmuş mahsul-ı mesaisidir.

İlan-ı Meşrutiyet'ten beri intişar etmiş gazeteleri bugün birer birer tadat edecek olsak eslâfın tabiri veçhiyle bir tomar-ı dıraz olurdu. Bunlardan kaç tanesi yaşadığını biliyorsunuz.

Dersaadet onlara mikyas değildir demekle menafi-i kaide-i mahviyet bir hata işlemiş olursak bu hususta karilerimizin affına iltica ederiz. İnşallah kendilerinden göreceğimiz rağbetle iddiamızı ispatla hareketimizi mazur göreceksiniz.

Gazetemizde inzâr-ı karine gösterilecek eksikleri hakkında şimdiden bir şey söylememeyi muvafık görürüz. Yalnız şunu suret-i katiyede ifade edebiliriz ki münderecatımızın tenevvü'ü hakkında bu ilk nüshadan itibaren çizmiş olduğumuz ve fasl-ı mahsusunda ilan ettiğimiz program hiçbir suretle tağyire uğramayacaktır.

Kezalik bir resmin bin satır yazıdan daha fazla mana ifade edeceği umumen müsellemler olduğundan hadisat-ı vukuat-ı dehri mümkün mertebe musavver olacak derç edeceğiz. Bunun için lazım gelen her türlü tertibatı evvelinden ihzar olunmuştur.

Dersaadet'in sair münderecatına gelince asrımızın en güzide en mergup erbâb-ı kalemî bu gazeteye muavenet-i taharrilerini vaat etmişlerdir.

Böyle kıymetli bir cihaz ile ortaya atılan gazetemizin sütunlarında şahsiyet gibi hasis ve menfur davaların menafi-i edep ve nezahet yazıların cay-ı kabul bulamayacağını da ilave etmekle muazzez Türk ve İslam muhitinin öteden beri perverde ettiği bir büyük emele tercüman oluyoruz zannındayız.

Karilerimizi her suretle memnun etmek gayesi ile sebk edecek mesaimizde Cenâb-ı Hak'ın tevfikine vatandaşlarımızın teşvikatına ihtiyacımız derkârdır.

Dersaadet, S.1, 8 Temmuz 1920, s.1.

محکم دلائل سے مزین متنوع و منفرد موضوعات پر مشتمل مفت آن لائن مکتبہ



كرك بايقت وركرك خشره افلازليرك
احتياجيات نكرنفرني ميا اكله سطين
ايدوبديك بايغيمه باغدا مطبوخه برون
ايتيسن اولان «دوسداست» غزنيكي
يوق خاشاكار ملاقله مياون خاشاكار
يوق رغيت وغيغنيك جلبايني كسر عررزي
برترابو مطبوخه ابره ازانده سيمه مطهاغن
قلايرابو مطبوخه پورومس اولان بره يوق
ايدوبديك بايغيمه باغدا «دوسداست»
سولاري ايشه سيمه خاشا افندي ايل احمد
سجكت، مورخ احمد وقى، اوزنگنكمه
رشاد تورى، رشاد اشرف، فضل احمد،
كويكبى احمد ميمى و... بجايرلى احمد
ايدوبديك ايتيسار بايزليبه صورت دمجه
تزيين كچكده
اسلري ترازى ايتيسك بواواي قاعدن
ميچر يوق افندي كرك ايدوبديك اولانده اير
كندريك خنده سيمه معلومات وركمى مناسب
كركده



11

Dersaadet Ailesi Kimlerden Müteşekkil?

Gerek payitaht ve gerek taşra karilerinin ihtiyacat-ı fikriyelerini mühemmemken tatmin edebilmek gayesiyle meydan-ı matbuata bugün atılmış olan *Dersaadet* gazetesi, pek çok fedakârlıklara mukabil münevveran-ı memleketin bihakkın rağbet ve muhabbetini celp etmiş genç muharrirlerini bir araya toplamıştır. Arada sırada muzaheret-i kalemiyelerini vaat buyurmuş olan bazı büyük Ediplerimizin yazılarından maada “*Dersaadet*” sütunları Emine Semiye Hanımefendi ile müverrih Ahmet Refik, Ercüment Ekrem[TALU], Reşat Nuri [GÜNTEKİN], Ruşen

Eşref[ÜNAYDIN], Fazıl Ahmet [AYKAÇ], Köprülüzade Mehmet Fuat, Necmettin Sahir Beyefendilerin kıymettar yazıları ile suret-i dâimada tezyin edecektir. İsimlerini tadat ettiğimiz bu erbâb-ı kaleminden hiçbirini karin-i kiramın meçhulü olmamakla beraber kendileri hakkında bazı malumat vermeyi münasip gördük.

Emine Semiye Hanımefendi pederleri Cevdet Paşa merhumun elhak varise-i kemalatı muhterem bir muharririmizdir. Şimdiye kadar muhtelif cedidelerde intişar eden yazıları daima lezzetle okunmuş ve her birinden büyük bir hisse-i istifade çıkarılmıştır. Bu nüshamızdan itibaren tefrika etmeğe başladığımız *Gayya Kuyusu* unvanlı millî büyük hikâyeye müşarileyhin delil-i kudret-i edibaneleridir.

Ahmet Hikmet Beyefendiyi Edebiyat-ı Cedidenin inkişaf ve tekâmülünü takip etmiş bulunan herkes tanır ve her biri bir bedia olan asarını seve seve okur. (*Haristan ve Gülistan*) muharririnin lehinde söylenecek herhangi bir söz üstat-ı müşarünileyhin şöhret-i edibelerine başka bir şey zam edemez. Filhakika Ahmet Hikmet Beyefendinin asar-ı meth ü senadan vareste-şikârlardır.

Memleketimizin ilim tarihinde yegâne üstadı Ahmet Refik Beyefendinin şöhreti dâhi müstağni-i beyandır. Daha geçenlerde İnci ve Deniz neşriyatı meyanında intişar etmiş olan *Fatma Sultan* isimli eser-i kıymettarlarının az zaman içerisinde gördüğü rağbet kudret-i ilmiye ve kalemiyelerinin inzar-ı mübalağasında ne mertebe mergup ve muteber bulunduğunu ispata kâfidir.

Recaizade Ercüment Ekrem Bey'e gelince hikâyecilik ve mizah-nüvuistlik hususunda (*Evliya-yı Cedit*) ve (*Gün Batarken*) unvanlı eserleriyle bihakkın büyük bir şöhret kazanan bu kıymetli muharririmizi hemen bilmeyen onun yazılarıyla telezzüz etmeyen yok gibidir.

Darülbedayi sanatkârı tarafından geçen ramazan zarfında temsil edilmiş olan “*Hançer*” piyesinin müddei Reşat Nuri Bey biraderimiz öteden beri halkın teveccühünü kazanmış olan zarif ve nezih hikâyeleri ile sık sık sahifelerimizi şenlendirecektir.

Ruşen Eşref Bey: Bu kıymetli muharririn ateşin üşlbu her zaman kariler nazarında bir ziynet-i edebîye telakki edilmiş olduğundan (*Dersaadet*) sütunlarında da rağbet-i umumiyei calip olacağından eminiz.

Fazıl Ahmet[AYKAÇ] ve Köprölüzade Mehmet Fuat beyefendiler de (*Dersaadet*) karilerini kıymettar yazılarıyla müstefit edeceklerdir. Zevat-ı mumaileyhin hakkında her ne söyleyecek olsak şöhret-i kuvviyelerine hiçbir şey ilave etmiş olmayız.

İşte bu güzîde heyet-i tahrireye aktiyle *İnci* mecmuasında ispat-ı iktidar etmiş olan genç şairimiz Necmettin Sahir Bey'i de ilâve edebiliriz.

Dersaadet, S.1, 8 Temmuz 1920, s.1

Dersaadet İlançılıkta Ne Yenilikler Gösterecek?



Resim-32

Eğlencenin yeni devresi... Bugünkü vaziyet karşısında tacirler muvaffakiyetli ilanlar, gazeteler ve eğlencelik, kariler ve ilanlar, (*Dersaadet*) in ilancılığına karşı vazifeleri, ilancılıkta istikamet, (*Dersaadet*)in vazifeleri, *Dersaadet*'te ilanların tertibi.

İlancılığın Yeni Devresi

Harbe tesadüf eden senelerde ilancılık âleminde büyük bir terakki ve inkişaf husule gelmişti. Hatta harp esnasında birbirleriyle mücadele halinde bulunan milletlerin fikirlerini ve menfaatlerini müdafaa meselesinde de ilancılık mühim bir vazife ifa etmiştir.

Fakat bu şekil ilancılığın inkişafı ticarî ve sınaî ilancılık âleminde pek yakınlarda vukua gelecek terakki yanında çok sönük kalıyor.

Memleketimizde maalesef ilancılığın ehemmiyeti anlaşılamadı. Avrupa ve Amerika'da şimdiye kadar bu satış vazifesinden pek çok istifade eden ve hayat-ı iktisadiyedeki ehemmiyeti ve kudretini takdir eyleyen kimseler şimdi onu yeni hayatın müstakil şartlarına tatbik etmek çarelerini hummalı bir faaliyetle keşfe çalışıyorlar.

Evvelce ilancılığı istihfaf edenlerin de şimdi gözleri açılmaya başladı. Şimdi onlarda ilancılığın şeraitini merak ve alaka ile takip ediyorlar. Çünkü bu mühim amilin cahil kaldıkları hâlde bir zaman sonra mücadele-i içtimaiyenin rekabetin müthiş belâları altında gömülüp batacaklarını hissediyorlar. Bu günkü vaziyet karşısında tacirler: Bütün şecaat ve sanat erbabı vazihen görüp anlıyorlar ki istihsalat günden güne artıyor. Binaenaleyh bu mevadî mümkün olduğu kadar az bir zaman içinde satmak en büyük menafi-i hayatiye icabetindendir.

Bir memleketin hayat-ı umumiyesi için vesait-i nakliyesini vagon, vapur meselesi ne ise hayat-ı ticariyesi için de o müstahsilenin süratle fûruhatı odur.

Menfaatli İlanlar

Gerek sınaî ve gerek ticarî mesaideki muvaffakiyet mahalli ve ecnebi piyasalardaki rağbete tâbidir. Mamafih şunu da söyleyelim ki bu muvaffakiyetin yalnız kıymetçe değil keyfiyetçe de ihtimam etmek lâzımdır. Mesele fena cinsten bir malik fevkalade cinsten olduğunu iddia ve ilan eden tacirler ilk zamanlarda muvaffakiyet kazansalar bile çabucak foyaları ortaya çıkar ve bir daha bellerini doğrultmaya muvaffak olamayacaklar.

Fabrikalarının veya ticarethanelerinin şöhretini doğrulamak ve ahlak temellerini istinat ettirenler er geç piyasalara hâkim olmaya namzettirler. “Ticarette en büyük hile, hile etmektir.” düsturu ilancılık meselesinde kuvvetli cay-i tâbiyet bulur. Ticarette hâkim olan bu kanuna matbuat da tâbidir. Gazetecilik gerek neşriyat, gerek ilanât noktayı nazarından, maiyet şerait kavaidi olan bir sanattır. Onun gerek karilerine gerek ilan müşterilerine karşı birtakım vazifeleri ve mesuliyetleri vardır ki bunları da ifa etmek için aynı doğruluk ve ahlak esaslarına istinat etmesi lâzım gelir.

Gazete ve İlancılık

Bir gazete faaliyet ve terakki meselesi olduğu için şerait-i hazıra-i hayatın pervazsız aynası olmak mecburiyetindedir. Harbin coşup taşırdığı ihtisarı fırtınaları

neticesinde mantık ve itidale insaf ve ahlaka susamış olan vicdan-ı umumînin samimi temayülâtına makes olmak bir gazete için en büyük bir vazife değil midir?

Halk her gün okuduğu gazetelerde kendi samimi tefekkürat ve temayyülâtını daha muteber bir şekilde görmeye alışırsa onlara karşı derin bir hürmet, muhabbet ve itimat hissi duyar bu ahlaki esaslardan inhiraf etmemekte ne kadar muvaffak olur ve gerek telkinlerde ve gerek havadislerinde ne kadar isabet gösterirse bu hürmet ve muhabbet ve itimat hissi o kadar artar.

Karşı İlanlar

Gelelim ilanlar kısmına: Halk gazetelerin neşriyat kısmını az çok emniyet ve itimat ile okur fakat ilanlar kısmına gelince dudaklarında alelmutat bir tebessüm-i istihfaf, gözlerinde bir şüphe lem'ası belirir. Çünkü bu kesimde herkesin verdiği para mukabilinde istediği şarlatanlığı etmeğe mezun bulunduğunu bilir. Hatta bazı gazeteler gazetenin ilanlarından dolayı bir mesuliyet kabul etmez diye bunu açıkça yazmaktan da çekinmezler. Bu gerek memleketimizin, gerek ecnebi matbuatın kadim bir anane-yi itiyadıdır.

Dersaadet bugün bu itiyada ilan-ı harp etmeye ve açacağı bayrak üzerine şu satırları yazmaya azmetmiştir.

Dersaadet'in İlan Sahiplerine Karşı Vazifesi

Gazeteler neşriyat ve havadis kısmında halkı nasıl suiistimalden, şarlatanlıklardan ve yalancılıktan vikaye etmek mecburiyetinde iseler ilancılık hususunda da ahaliyi esnafın hilekârlıklarından korumak mecburiyetindedirler.

“*Dersaadet*” bu nokta-i nazar ve bu esasa son hadde kadar sadık kalmaya azmetmiştir. Binaenaleyh ahaliyi aldatacak mahiyette gördüğü ilanata katiyen sütunlarında yer vermeyeceklerdir. Bu kadar büyük bir gayeye bir iki gün içinde istihsal etmeye imkân olamayacağı tabiidir. Hile ve şarlatanlığı bir ilim derecesine getirmiş olan bazı tüccar ile uğraşmak kolay değildir. Fakat herhâlde bu hususa son

derece gayret edeceğiz. Bir ayda frengiyi tedavi eder, teminatsız para tedarik eder, ihtiyarları gençleştirir, yolunda avam-ı garibane tuzaklara karşı karilerini müdafaa etmeyi *Dersaadet* en büyük vazife bilecektir.

Bu suretle hem karimizin iğfal edilmek hususundaki hakları muhafaza edilmiş olacak, hem de namuskâr tacirleri, şarlatanlar ve hilekârlar güruhuna karışmaktan kendilerini kurtarmış olacaklar.

İlanların mukarren-i hakikat olmalarından hem karinin, hem de gazetenin menfaati vardır. Eğer kariler gazete ilanlarının şayan-ı itimat olmadığını bilirler, böyle olduğu hâlde yine o ilanlara kapılmaktan men-i nefis edemezler. Çünkü gazete neşriyatının hamiyeti ne olursa olsun onda az çok bir telkin mahiyeti vardır. Bu suretle hareket eden karilerden birçoğu, çok geçmeden aldandıklarını hile ve iğfale kurban olduklarını görürler. Binaenaleyh bilzarure gazeteye karşı bir kin, gayz ve emniyetsizlik hissi duymaya başlarlar. Bu gayz-ı emniyetsizlik hissi duymaya başlarlar. Bu gayz-ı emniyetsizlik ilan sütunlarından havadis ve makale sütunlarına vesair gazetelere intikal eder. Şu hâlde matbuatın halk nazarındaki ehemmiyet ve itibarı fena hâlde sükût etmiş olur.

Görülüyor ki haiz-i ehemmiyet olmayan ilanlar hem halkı hem gazeteyi mutazarrır eder.

İlancılıkta İstikamet

Gelelim doğru ilanların faydasına. Karin her gün para verip gazete almaktan maksadı, şüphesiz ki ahval-i umumiyeğe ait malumat almak ve merakını tatmin etmektir.

Fakat iyi düşünecek olursak maksadının bundan ibaret olmadığını kolayca anlayabiliriz. Mesela memurumuza ait maaş, havadisler, hadiseleri piyasa ve vesait-i nakliye hadisleri gibi neşriyat bize hususî bir surette de hizmet ediyor.

Hatta kayıplarımızı gazete vasıtasıyla aradığımız da oluyor. Demek ki gazeteler bizim şahsi ihtiyaçlarımıza da az çok hizmet ederler. Medeni bir hayat yaşayan

insanların ihtiyaçlarına payan var mıdır? Bilfarz ev, hizmeti, çocuğumuza mektep, bahçemize bahçıvan, paramızı işletmek veyahut malımıza mukabil para bulmak; yiyeceğimize, giyeceğimize, eğlencemize müteallik birçok şeyler tedarik etmek, yevmi ihtiyaçlarımızın en kutlularından maduttur. şu hâlde bize ahval-i cihanı öğreten gazeteler niçin kendi hususi ihtiyaçlarımızın tatmin ve istifası meselesinde bir rehber olmasınlar? Bir gazete neşrettiği ilanların mekân-ı sıhhat olduğuna karilerini ikna eder. İlanlarına adeta mevsuk havadisler mahiyetini vererek en iyi malı, en ucuz bir fiyat ve en kolay bir vasıta ile tedarik etmek çaresini, karilerine arz ederse az hizmet mi etmiş olur. İşte dünya ve memleket vukuatı en mufit fikir cereyanları için bir ayna ve sahne vazifesini görmek isteyen “*Dersaadet*” ilanlarını da karilerinin istifade edebileceği bir şekle sokmayı en büyük bir gaye-i emel ittihaz eder.

Dersaadet’in Vazifeleri

Dersaadet’in ilan sahiplerine karşı da birtakım vazifeleri vardır. Gazetemize ilan verecek zevat bize bir hizmet veya lütufta bulunmuş olmayacaktır.

Dersaadet ilan müşterilerine muayyen bir meblağ mukabilinde muayyen bir mahal kiralamış olmuyor.

Dersaadet kendi eliyle bir taciri karilerine takdim ediyor. Ve elini vicdan-ı meslekisi üzerine koyarak diyor ki: Bu zat size bazı mevadd-ı ticariye arz edecek, onların evsafından bahsedecek... Onun sözlerine itimat edebilirsiniz. Çünkü bu sözlerin mukarrin-i sıhhat olduğuna biz kefiliz. Biz bu ilanın sıhhatinden eminiz, aksi takdirde kk bir kira bedeli için gazetemizin hüsn-i şöhretini tehlikeye koymazdık.

Görülüyor ki huls ve hüsn-i niyetle çalıştıkları takdirde her iki taraf da istifade eder. Çünkü kari, alım satım işlerinde kendisine sadık bir rehber olan gazetesine minnettar olur. Ona rağbet gösterir. Bu rağbetten yalnız gazete değil, ilancı da istifade eder. Çünkü böyle muteber, meşhur, doğru sözlü ve çok karili bir gazetede ilan neşrettiren tacir mutlaka en iyi bir satış vasıtası kazanmış olur.

Dersaadet'in ilan sahiplerine karşı vazifesi bundan da ibaret kalmayacaktır.

Dersaadet'te İlanların Terkibi

Bir ilanın müessir olması tarz-ı tertibine vasıttadır. Gazeteye gelişigüzel serpiştirilmiş ilanlar katiyen dikkate çarpmaz. Bilakis bu işlerden anlayan bir sanatkâr eli vasıtasıyla tertip edilen ilan sütunları manidar resim levhalarına benzerler. Onlarda öyle bir cazibe olur ki onların hepsine birden atf-ı nazar etmek kariler için âdeta bir zevk ve merak teşkil eder. En küçük teferruat bile nazar-ı dikkatten kaçmaz.

İşte *Dersaadet*, havadis ve makale sütunlarına nasıl ehemmiyet veriyorsa ilan sütunlarına da öyle ehemmiyet verecek ve onun tertibini en sanatkâr ellere tevdi' edecektir.

Nazara çarpmayacak surette tertip edilmiş iki sütunluk ilan, zevk ile tertip edilmiş dört satır ilandan daha az müessir ve daha az calip-i dikkattir.

Adet-i Tabımız

Efkâr-ı umumiye gazetelerin adet-i tabı hakkında kısmen haklı bir fikir ve suizan vardır. Efkâr-ı umumiye gazetelerin âdet-i tablarını daima azam ettiklerine, mesela üç bin nüsha çıkaran bir gazetenin altı, yedi bin nüsha sürdüğünü iddia ettiğine kanidir. Şeref ve haysiyetlerini bilmeyen bazı gazeteler filhakika böyle küçük keleklerden çekinmezler. Fakat ağırbaşlı bir gazete böyle adi bir yalana hiçbir zaman tenezzül edemez.

Binaenaleyh "*Dersaadet*" adet-i tabını kontrol etmek hakkını ilan sahiplerine ve bütün karilerine bahşeder, arzu ettikleri zaman da gazetenin tabını kontrol etmek salâhiyetine sahiptirler. Ve resmî satış defterimiz her zaman nazar-ı tetkiklerine güşadedir.

Dersaadet, S.1, 8 Temmuz 1920, s.4.

IV. FİKRİ YAZILAR

Mesleğe Dair

Siyasiyat-ı cihana bahusus doğrudan doğruya bizi alâkadar eden kısmına vâkıf olmak gerçi iyi bir şeydir. Ban-ı şart ki bu husustaki istitle'ât ve istihbarat her türlü tarafgirlikten azade olsun. Filhakika bugün bize taalluk eden en mühim mesaili tahkik edecek yalnız elde iki memba' var. Biri müddeinin, diğeri müddeialeyhin.

Müddeinin verdiği havadis belki sahihtir. Fakat bunun sıhhatini teyit etmek için başka hiçbir merci' bulunmadığı gibi satırlar arasında pek âyan bir surette göze çarpan makasıt-ı mahsusayı cerh etmek imkânı da külliye mefkut.

Müddeialeyhe gelince onun da verdiği malumat-ı efkâr-ı umumiye tenvire asla kifayet etmiyor.

Binaenaleyh efkâr-ı halk azimkâr ve faal bir propagandanın neşriyat-ı yeis-averiyle müteredit gayr-i sarîh ifadat ve istihbarat arasında bocalamak ıstırasında kalıyor.

Diğer taraftan ne gibi bir zihniyetle hareket ettikleri anlaşılamayan bazı izansız havadis tellallarının her gün, her saat şaia ettikleri ve binnetice ağızdan ağıza dolaşarak kendilerinde inandıkları yalan yanlış işaatta efkâr ve izahata muzır tesirler ikaandan hâli kalmıyor.

Matbuatın vazifesi sükene-i beldeyi irşat bu kabil eracif ve şayiât-ı mefsedet-kârane tekzip vaziyeti bütün vüzuhiyle takrir etmek olduğuna nazaran karilerin okudukları gazetelerden bekledikleri bu şeyleri, onların sütunlarında bulamamaları kendilerini meysus etmez mi?

Fakat matbuat da ne yapsın? Demin de arz ettiğim gibi davayı ya davacıdan veya müddeialeyhten dinlemeye mecburuz. Her iki tarafın da ifadesi karileri memnun edemiyor. Belki biraz da bi-taraf şühûdu dinleyebilsek ne olduğumuzu, nereye gittiğimizi anlayabilirdik. Ancak şimdilik buna kadir olamıyoruz. Sebepleri malum.

İşte bundan dolayıdır ki ser sütunumuzu, kılı kırk yarararak sonunda hiçbir netice çıkaramayarak boş lakırdılarla doldurup ezhanı bütün bütün taklit etmektense, her taraftan topladığımız malumatı, hadisat ve vukuatı olduğu gibi halka arz edip, kendilerini muhakemelerinde serbest bırakmayı zamana en uygun, muvafık bir hareket olmak üzere kabul ettik.

Bundan dolayı tahti'e olunuyoruz. Hiç zararı yok. Elbette bizi takdir edenler de bulunur, bize tariz edenler de... Ancak çok kimseler tanıyoruz ki tatsız, tuzsuz, renksiz, manasız sözler veyahut hep aynı nakaratı tekrar eden şahsiyat dolu, şütüm dolu yazılardan bıkmış olmakla, bizim bîtaraf bir havadis gazetesi olmaklığımızı tahsin ettiler.

Evvelce de söyledik, yine tekrar ediyoruz. Gazetemiz hiçbir fırkaya mensup değildir. Memleketin hayrına çalışan her kim olursa olsun onu alkışlar; halkın ihtiyacat-ı hakikiyesiyle uğraşır, sütunlarını her türlü havadisle doldurur. İktidarı dâhilinde karilerini memnun etmeye çalışır.

Varsın efkâr-ı umumiyezi zehirlemeye yahut hiç olmazsa şaşırtmaya başkaları say olsun. Biz ittihaz ettiğimiz meslekten çok şükür memnunuz. Değil mi ki kimseye zararımız dokunmuyor.

Dersaadet, S.3, s.1, 10 Temmuz 1920.

Abdullah Cevdet Bey'in Nutku

1920 senesi Temmuz'unun altıncı Salı günü sıhhiye müdüriyet-i umumiyesi meclis-i âli-i sıhhî salonunda İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan ittiba-yı mütehassısasının da iştirak ve huzurlarıyla akd-i içtima eden [emraz-ı zühreviye ile mücadele komisyonu] azasına sıhhiye müdir-i umumisi Abdullah Cevdet Beyefendi tarafından irat olunan Fransızca hitabenin tercümesidir.

Muazzez sanattaşlarım, kurbanları çoğalan ve tehlikesi her gün artan ve hiçbir kimsenin haiz-i masuniyeti olmadığı bir müthiş hastalığa karşı mücadele etmek üzere cehtlerimizi temerküz ettirmek için siz muhtelif kavimlere mensup mümtaz sanattaşları burada birleşmiş görmekten coşkun bir meserret hissediyorum. “Mesaip-i kavminde kavm-i fevaid” davasında bulunulan zaman artık geçmiştir. Bu dava hatta iktisat havzasında bile batıldır. Emtia veya erzak yükleri bir Japon gemisinin bahr-ı muhit atlasının uzak uzak açıklarında kazazede olması aks-i darbesini bütün cemiyet-i beşeriye azasının hissedeceği bir ziyan teşkil eder. Mesela: (Avusturalya)'da bir kişinin daha firengiye tutulması bütün sükene-i arzın emniyet-i hayatiyesi derecesi üzerinde mutlaka bir tenzil-i ika' eder. İnsaniyet suret-i mahsusada müthiş iki derdin pençeleri arasındadır: Bolşevizm, frengi. Bunlardan birincisi devr-i kablettarihinin devr-i hayatını tekrar yaşatmaya ve cemiyet-i beşeri yıkmaya saydır. İkincisi hüsrangiz avakıp-ı ruhaniyesi sizce tafsilden müstağni olacağınız bir derece-i kâmilede malum olan istikrah-engiz bir tefessüh-i cismaniyeye duçar ederek ırk-ı beşeri kemiriyor. Cemiyet-i beşer düşmanlarını tenkil etmek ihtimamını devlet adamlarına terk edelim. Biz ırk-ı beşerin düşmanlarına müşterek bir harp yapmaya bakalım. Siyasi ve içtimai sahada ricali –Siyasiler (Milletler Cemiyeti) esamilerini münakaşa ederken biz tabipler, bizzat hayat âleminin ricali hudut ve milliyet mülahazalarını bertaraf ederek bir mefkûre etrafında maiyeti kurbanlarını yere sererken bu bedbahtlar arasında hiçbir fark ve imtiyaz gözetmeyin ve her millet ve her sınıf efradına ölüm zararını aynı şiddetle vuran bir afetin istilasına mukavemet etmek mefkûresi etrafında toplanmış ve yerleşmiş olmakla müftehir olabiliriz. Biz ki hastalıkları şifayab, elemeleri teskin etmek vazifemizi semedani bir vazife telakki ediyoruz. Avamı tahrik eden efkâr-ı batıladan azade cümlemiz aynı ve necip bir şevk

ve heyecan ile müteheyyiç olduğumuz hâlde şuradaki içtimamızla şime-i ihlâsımıza parlak bir bürhan arz ediyoruz. Şevk ve heyecan dedim, şüphesiz eğer mesaimize biraz şiir ile yükseltmeyecek olursak vazifemizi layıkıyla icra edemeyiz. Şiir tamirkâr ve kuvvet-bahşır. Kitle-i avam ruhumuz üzerine soğutucu tesirini icra ettiği zaman şiir bizi ısıtır. Şiir usanan, bikan yorulan ruhlarımızın zindegisini, tüvanını, şevkini tazelandiren en iyi mukayyettir.

Pişvamız, vazifemiz olduğu hâlde ilerleyemeyeceğiz “akl”ın yani “ilm”in müstakbel ve karib zaferini hailler arasından görmek hudut-ı ulviyesiyle mahzuzum. Her nevi ebatıl dertlerinden beşeriyeti o kurtaracaktır. Biz müstakbel zaferlerimizi şimdiden tesit edebiliriz.

Sözü, heyetimizin tarihçe-i mesaisini bende hikâye edecek olan sanattaşımız Doktor “Buyes”e vermeden evvel büyük bir muhabbet, vasi’, hudutsuz, takyitsiz bir merhamet tazammun eden bu mücadeleye iştirak ettiğiniz için size can ü gönülden teşekkür ederim.

Muhterem sanattaşlarım ve kardeşlerim, sözlerimi kerem-karane hüsn telakki ediniz. Onlarda salonların tiraşide lisanındaki münziyat yoktur. Fakat onlarda ruhumun derece-i harareti vardır. Herhâlde onlar yürekten değil ekseriya dudaklardan çıkan nezaket kelimelerinden değildir.

Tamamen kaniyim ki beşeriyet-i mustaribe deyi endam-ı iktisadi huzurunda cümleinizde benim gibi müteheyyiç ve müteellimsiniz. Eminim ki ziya-paş bir muhabbet sizin rehnümânızdır. Ve on sekiz sene evvel bana şu kıtayı ilham etmiş olan halet-i ruhiyeye bigâne değilsiniz.

*“Grand amour! verse- moi ta brulante Caresse.
Qu’ importe la grandeur qu’ on n’ obtient sans hair.
Ouvrir sur l’univers mes ailes de tendresse.
Cest cette immensite que je veux envahir!”*⁷³

Abdullah Cevdet, S.2, 9 Temmuz 1920, s.3

⁷³ “Ey büyük muhabbet, yakıcı nâzîşlerini ruhuma saç. Baz etmeksizin elde edilmeyen büyüklüğü ne yapayım. Cihanın üstüne şefkat kanatlarını açmak, işte benim feth ve istila etmek istediğim fesahat ve azamet budur.” Mealinde olan bu kıta 1907 tarihinde Paris’te [La Plume] idaresi tarafından tab edilen “Les Quantreins maudits et jes. Raves orphelins.” Yani “Melun, rubailer ve nim asıllar unvanlı mecmua-yı eşarının muhteviyatındandır.

Milletimizin Saadeti İçin Ne Düşünüyoruz?

Fudala-yı ricalimizin ve mütefekkirin-i memleketin şayan-ı dikkat mütalaatı.

Devlet-i Osmaniye, sulhun imzası gününden itibaren yeni bir safha-yı hayata dâhil olacağından ve bu yeni şerait-i hayatiyenin gerek idari teşkilatımızda, gerek iktisat ve irfan hayatımızda birçok inkılabat tebeddüla-yı iltizam edeceği bedihi bulunduğundan gazetemiz, rical-i devlet ve ayan-ı kiramın ve mütefekkirlerin bu husustaki mutalaatını tespit etmek için mühim bir (anket) tertip eylemiştir.

“*Dersaadet*” gerek tebeddüllerin mahiyeti ve gerek elimizde kalan cüz-i mukaddes vatani imar ile milletimizi Mesut bir istikbale isal-i emniyesinin husulü neye mütevakkıf olduğu hakkında fudala-yı ricalimizle mütefekkirin-i memleketin rey ü mütalaalarını istimzaç etmekle, memlekete ciddi bir hizmette bulunacağına kanidir. Bu hayati mesele hakkında varit olan cevapları sırasıyla derce devam ediyoruz:

Darülfünun müderrislerinden Cenap Şahabettin Bey üstadımızın Cevabı:

Büyük hailenin işte son perdesindeyiz. Şimdiye kadar tarihte misli görülmemiş ve Avrupalılardan başka Afrika zencileri, Avustralya muhacirleri, Japonya, Hindistan ve Hint Çini, Malezya, ırk-ı ahmer ve Amerika; velhasıl bütün beşeriyetin tav’î ve mecburi iştiraki ile küre-i arzın her kıtasına yayılmış bir haile... Bu mülhime-i kübrada en vahim yara en ağır elem ve en ezici zarar bizim zimmetimize düştü ki bu akıbet hiç istemediğimiz, fakat maalesef pek muntazır olduğumuz bir ukubetti. Şimdi yaralı başımızı yumruklarımız arasında ezerek düşünmek zamanıdır: Ne yapacağız?

Ne yapacağız? Ben bu suale biraz kaba ve pek kısa bir vevap vereceğim:

-“On iki senedir yaptıklarımızın aksini!..” On iki senedir insanca ve medenice yaşadığımızı iddia edemeyiz. Bundan sonra eğer yaşamak istiyorsak gözümüz, aklımız, ilmimiz istikbale medeniyet niyeti ile dolsun! Maziye yalnız hatalarını tekrar etmemek için hatırlayalım. His ve itiraf etmez miyiz ki şimdiye kadar hasta, cahil ve budala idik.

Yeni etvarımızdan herkes anlamalı ki dünkü marazımızdan, dünkü cehlimizden ve dünkü gafletimizden artık iğreniyoruz.

Biz -inkâr etmeyelim- vazifelerimizi pek fena tanıyoruz ve hukukumuzdan hâlâ bihaberiz. Şimdiye kadar ne hâke-ı intihabımızı ne hâke-ı murakabemizi ne hakk-ı hürriyetimizi, hiçbirini istimal edemedik.

Bize :“Yürü!” dediler, hiçbirimiz: “Nereye ve niçin” diye sormaksızın hepimiz bir sürü mevaşi gibi yürüdük. Bilmek bir hakkımız olduğunu içimizde bilen guya yoktu. Bize izahat bile vermek istemeyenler bizden hayat-ı milleti ve hayat-ı devleti istediler ve ummadıklarından daha kolay aldılar. Biz de Allah’ın bir ismi de “Hak” olduğunu bile hatırlamadık. O kadar hakkımıza bigâne bulunduk. Bugün maluller ıstıraplarıyla ve ölümler sükûtlarıyla ve hepimiz nedametimizle soruyoruz: “Ah, niçin ve nasıl oldu?..”

Bizi bidayet-i meşrutiyetten beri kan namına, din namına, hamiyet namına, mukaddes ve muhterem şeylerin hepsi namına aldattılar. Hâlâ teslim edelim ki bütün o şeyler muhterem ve mukaddestir. Fakat artık onların mukaddes ve muhterem namına bile aldanmayalım. On iki senedir parlak sözler, ağzımızı yakan en büyük yalanlardı. Onlardan dudaklarımız yıkansın ve şayet başkasının dudaklarında görürsek hemen kulaklarımızı tıkayalım. Hülya ancak şiirde kılavuz olur. Hayatta ancak ahmaklar ve mecnunlar, hakikatten başka rehber ittihaz ederler. Gaye-yi millîye eğer hakayık-ı müsbeteye istinat etmezse dalale, harb-ı umumiye ve hıfz-ı mesaibe sürükler, bizi sürüklediği gibi hikâye ve destan ile tarihi taklit etmekte ısrar edersek, demektir ki yaşamak istemiyoruz.

Birisini bize: “ İşte kahraman!” diye gösterdiler mi eteklerimizi toplayalım, maşamızın ucu ile: “Geri, efendi, geri!” diyelim. Acı tecrübeler bize gösterdi ki köleler o kahramanlardan daha az mühliktir.

Sa’yımız gürültüsüz olsun ve mukaddesatımızı sükût içinde sevelim. Artık anlamış olmalıyız ki vatan ve millet şarkı ile davul ve zurna ile sevilmiyor. “Vatan! Millet!” naralarıyla kulaklarımızı patlatan İttihat ve Terakki, işte hepimizin gözleri önünde millet ve vatani soydu ve bir tahtelbahire yükletilmiş kasa halinde, diyar-ı

ağyara kaçtı. Millet ve vatanı sevdirecek vasıta yaygara değildir. Vatan ve milletini sevdirmek isteyen evvel evvel millet ve vatanı sevilecek hale getirir. Her yerden ziyade vatanında ve her cemiyetten ziyade milleti içinde mesut olduğu gün herkes, şüphe yok, çılgın bir aşk-ı vatan ve müstağrak bir meftun-ı millet olur.

Vatan ve milleti sevdirmek için yalnız bir çare vardır: Medeniyet!.. Muhitimizle birlikte –mana-yı hakikisiyle temeddün edecek olursak, vatanımız bize kalır ve milletimiz yaşar. Biz vatanımızı an-samim severiz ve bizden Avrupa an-samim nefret etmez. Bazıları sanıyorlar ki biz Türkler, vatanımızı az seviyoruz. Zira kâfi derecede samimiyetimiz yok. Ve Avrupalılar bize husumet ediyorlar. Zira biz ırken Türk ve dinen Müslümanız... Bu iddiada eğer varsa hisse-i hakikat hiç mesabesindedir. Memleketimizde adl ü ümran ve kendimizde irfan ve terbiye hadd-ı matlupta tecelli ettiği gün, anlayacağız ki biz hiç de hamiyetsiz değilmişiz ve mehafil-i medeniyet, bizim şahsımızın ve dinimizin değil fakat nefayis ve taksiratımızın düşmanı imiş...

Cenap Şahabettin

Hamiş: “Medeniyet nedir? Ve bir millet nasıl temeddün eder?” Bu sualleri “*Peyam-ı Sabah*” gazetesindeki birkaç makalemde mevzuubahis ettiğim için burada tekrar etmiyorum.

C.Ş.

Cenap Şahabettin, *Dersaadet*, S.39, 17 Ağustos 1920, s.2.

Bela-yı Maişet

Cihan Harbi'nin intaç ettiği gunagun mesaip içerisinde belki en müthişi bu beladır. Dün salimen tahlis-i giriban edebilenlerin giriftar oldukları bela-yı maişettir.

Filhakika, bütün devletlerin intizam-ı maliyesini ihlal eden; bir kısmını, hatta iktisat hususunda en metinlerini iflas uçurumunun kenarına kadar sürükleyen muhafaza-i istiklal endişesi, evvelce tedahül eden ve her biri bizatihi haiz-i kıymet bulunan altın ve gümüş meskûkât yerine evrak-ı nakdiyeyi ikame eder etmez, iktisat âlemi bir hercümerce uğradı.

Her an tahavvül ve her tahavvülde büyük farklar irae eden kıymet-i eşya mütehassılı da mutavassıtı da müstehliki de şaşırttı. Bu tahavvülatın esbap ve avamili olmak üzere pek çok şeyler tadat olundu.

Vaziyetin sebatsızlığından istifade etmek isteyenler ki bunlara biz muhtekir namına verdik, mütehassıl kulların azaldığından, mevadd-ı iptidaiye fıkdanından bahsettiler. Bu iddia, sathı düşünce ashabı nazarında belki makbul ve muteber olabilirdi. Ancak biraz tahkik edilince batılâtı tezahür etti. Zira bu mühim neticenin sebebini bu kadar uzakta aramaya hiç de hacet yoktu.

İhtikârın da pahalılığın da fiyat tahavvülünün de yegâne saiki hükûmetsizlikten başka bir şey değildir. Filhakika, cümlesi hudutlarının, topraklarının muhafazası kaygısına kapılmış olan cihan-ı zimamdarın umuru, ahval-ı tabiyede en ufak teferruatına kadar düşünmek mecburiyetinde oldukları halkın menafiini alabildiğine ihmal ve imhal ettiler. Hatta cumhurun menfaatini pek çok defalar mülkün selametine feda ettiler.

Bu tarz hareket ihtimal ki o zamanki davanın icabı olarak muhik olabilirdi. Fakat bu öyle bir çığır açtı ki önüne geçmek mukadderat-ı âlemi tayin etmekten herhalde çok daha müşküldür.

Farz edelim ki harita-i rub-i meskunde bugün birçok tadilat vücuda getirilerek yeni yeni hükûmetcikler, mini mini cumhuriyetler vücuda getirildi. Büyük devletler

kırıldı, ufaklar büyüldü, müvazene-i cihan efsanesi bir hakikat oldu sonra. Evet, sonra bu bakkiyetülsüyuf kütle-i beşer aç, çıplak, temin-i maişetten aciz, sağıl ve perişan kalacaksa hayat-ı iktisadiye bugünkü şekl-i feciini muhafaza edecekse, her şeyin nedreti hissolunacaksa görülen iş noksan kalmış olamaz mı?

Günden güne buhran kelimesiyle, gözlerimiz, kulaklarımız istinas etti. Kömür buhranı, kâğıt buhranı, pamuk, yol buhranı... Hep buhran!

Gerçi arada, sırada ve bu yakınlarda (Nevyork), (Mençıstır) ve daha bazı bilad-ı baide piyasalarında vagon başına tonilato başına birkaç liralık bir tenzil-i fiyat vaki olduğunu Avrupa matbuatı meserretlerle kaydediyorsa da nafi bu havadis sadre şifa vermiyor.

Artık hükûmetler için el ele verip insanları, insanlığı düşünmek zamanı gelmiştir. Kala kala bir bizim sulhumuz kaldı. O da er veya geç, iyi veya fena kariben akdedebilecek.

Bundan sonra artık dünyada, zamanla elbette iltiyam bulacak bazı yaralardan başka harb-ı umumi kâbusundan bir eser kalmayacak.

İşte o vakit hayat, bugünkü gibi tahammül-fersa şeraite maruz bırakılmamalıdır. Harp komisyonlarının, askeri encümenlerin yerine, mesail-i iktisadiyeyi tahfif-i maişet çarelerini müzakere edecek, ihtikâra, suistimale mani olacak. Büyük sermayedarların doymaz iştihalarına set çekecek heyetler teşekkül etmeli ve ufk-ı istikbali ebsar-ı beşere kuraklık gösteren esbabı ortadan kaldırmaya say olmalıdır.

Akvamın iade-i hürriyeti için harp edildi, değil mi? Bugün o akvam bela-yı maişetin ezici istibdadı altında inim inim inliyor.

Dersaadet, S.2, 9 Temmuz 1920, s.1

Sulhtan Sonra

Hükûmetin ve dertlerin vezaifi harb-i umuminin dört sene devam eden yıpratıcı ve bunaltıcı kâbusunu müteakip hahişle kollarımızı açtığımız mütareke devresi de maalesef muhtaç olduğumuz sükûnu tesis edemedi. Öyle zannederiz ki altı senedir müteessir kaldığımız bu sükûn ancak sulhu müteakip esaslı bir surette birleşecek ve ondan sonra asude günler görebileceğiz.

İşte mevzuubahis etmek istediğimiz mesele sulhtan sonra bu sükûn devresi esas ile nice neler yapmağımız icap edeceğini araştırmaktır.

Filhakika sulhu müteakip hem hükûmete hem de fertlere mühim vazifeler isabet edilecek ve altı senedir muhtelif suretlerle sarsılan memleketi en ihtimamkâr bir şevkate tâbi tutmak lazım gelecektir.

Evvela hükûmetin vazifelerini zikrederim: Sulhtan sonra hükûmete müterettip vezaifin başlıcalarını nâzım ve hami olmak gibi iki şıkta toplayabiliriz. Hükûmetin ilk işi altı senelik cidal ve kargaşalık devrinde gayr-ı tabiliğe doğru bir istihale geçiren bütün müessesesat-ı umumiye ve hususiye üzerinde hatta fertlerin sarf-ı şahsi teşebbüsâtı da dâhil olduğu hâlde nâzım vazifesini görmektir. Muhitin sakin olmamasının ve binnetice gayr-ı tabiliklere karşı aksülamel gösterecek yerde daha elverişli bulunmasının tevlit eylediği bugünkü vaziyeti mecra-yı salime isal ancak hükûmetin sulta-'i idâriyesinin (autorite administrative) kudretiyle kabil olabilir.

Hükûmetin ikinci vazifesi de himaye siyasetini en şamil bir surette tatbik etmektir. Sulhun sakin günlerinde bütün faaliyet-i iktisâdi sahaya intikal edeceğinden ticaretimizi, sanayimizi, ziraatımızı velhâsıl memleketin servet ve hayat membalarını ve onların itimat edeceği kulları, yani tüccar, sanatkâr ve ziraât sınıfını himaye eylemek lazımdır.

İşte hükûmet bu suretle nâzım ve hami mevki'inde müsemmer bir faaliyet ifa edince sulh ve sükûn devresinde kendisine düşen en mühim vazifeleri görmüş demek olur.

Fertlerin vezâifine gelince: Onlar için ilk ve esas vazife altı senelik yoksulluktan alınan tecrübelerden istifade etmek ve o tecrübeleri sükûn devresindeki faaliyetlerinde rehber ittihaz eylemektir. Bu suretle az bir zaman zarfında iktisaden yükselmek kabil olabilecek ve müteşebbis zevat servetlerini mütemerkiz bir şekle getirerek vazı sahalarda çalışabilecektir.

Dersaadet, S. 20, 27 Temmuz, s. 1.

14 Temmuz

Fransız milleti bugün zincir-i zulüm ve istibdadı kırdığı büyük günün 131. devr-i senevîsini tesit ediyor.

1879 senesi Temmuz'unun 14. günü kral 16. Lui'nin idare-i keyfiyesinden bizar olan halk nazarında en karanlık en tahammül-fersa bir zalimi temsil eden meşhur [Bastil] zindanı bilhücum zapt etmiş ve hâk ile yeksan eylemişti.

Bu vakıa cihan-ı beşeriyeti kayd-ı esaretten tahlis eden Fransa ihtilâl-i kebirinin en mesut bir hâdisesi olmak üzere telakki edilmiş ve 4 Ağustos'ta hukuk-ı beşer beyannamesi neşrolunmuştu. O günden itibaren evvela Fransa sonra tedricen ve sırasıyla bütün milletler sakim ananelerin ve batıl ananelerin ve batıl efkârın boyunduruğundan kendilerini kurtarmak bahtiyarlığını idrak eylediler.

Fransa ihtilâl- i kebirinin cihan üzerindeki tesirât-ı hasenesini inkâr etmek kabil değildir. Bugün yeryüzünde düşünen, kendisini bilen bir tek kavim yoktur ki ondan istifâza ve istifade etmiş olmasın. 20. asr-ı medeniyet o inkılâp-ı mühimin mevlûdudur.

İşte bu sebepten bugünkü bayram yalnız Fransa'nın ve Fransızların değil yeryüzünde sakin bütün milletlerin müşterek bir ıyd-ı kibri olmak lâzım gelir. Ve bittabi nesl-i ahire mensup pek çok gencin irfanı hatta hissiyat-ı vatanperverâne ve insanperveranesini o necip millete medyun olan asil Türk kavmi de zevali karib olan aradaki su-i tefehhümlere rağmen yaralı kalbiyle bu hürriyet bayramına sessiz sessiz iştirak edecektir.

Bahusus mütarekeyi müteakip ilk hızla sırtımıza yükletilmek istenilen ağır, pek ağır şeraitin ne derece tahammülsüz olduğunu en evvel anlayan, matbuatıyla mütefekkirleriyle en evvel bize karşı izhar-ı uluvv-ı cenap eden (Piyer Loti)'nin memleketi oldu.

Nankörlük, Türk'ün meçhulü olan bir şeydir. Bunun içindir ki en kara günlerimizde bize izhar edilmiş olan bu dostluğu amak-ı kalbimizde yığılı duran başka hatıralarla mezc ederek ilelebet saklıyoruz.

Bu bölüm tay edilmiştir.

Biz, Fransızlarla bu cihan harbinde çarpışmadan evvel Kırım seferinde müşterek düşmana karşı aynı safta harp ettik. Hepimizin aile bucağında bu mesut devirlere ait hatıralar yaşar.

Tesadüfat-ı garibeden olarak haber irtihali dünkü bir ajans telgrafıyla haber verilen imparatoriçe (Ojeni)'nin sekiz çifte kayık içerisinde Boğaziçi'nin mavi sularının üzerinden süzülüp geçerken veya dört atlı saltanat arabasının döşemeleri üzerinde kurulmuş giderken saçılmış hayal-i füsunkârı henüz ninelerimizin gözleri önündedir.

Fransa'ya karşı daha birçok ananevi revatıp ile merbutuz. Bunların en kavisi bütün cihanı mütemeddin için müşterek olan bugünkü bayramın ifade ettiği hürriyet lafz-ı mübeccelidir.

Ah! Bizi endişenâk eden kâbusu da tepemizden kaldırsalar da iki kardeş gibi artık kucaklaştık.

Dersaadet, S. 7, 14 Temmuz 1920, s. 1.

Darülmuallimat

Evvelîsi gün refikamızdan biri elim bir havadis verdi. Aileleri taşrada olup da beray-ı tahsil-i tahsil darülmuallimatta bulunan talebe hanımların bu kere mektep müdüriyeti tarafından iskân ve iaşeleri kabil olamayacağı kendilerine tebliğ olunmuş. Bu tedbirin neticesi nerelere varabilir düşünülmüş mü?

Darülmüallimat bir mektep-i âlidir. Burada tahsilde bulunan kızlar on dört, âlâ yirmi yaşındadır. Bu çağdaki bir genç kıza:

“Biz artık seni besleyemiyoruz, yatıracak yerimiz de yok. Çık git ne yaparsan yap!” diyoruz.

Hayatın her vakitkinden ziyade hatirnâk ve dikenli yollarına, bu beş on genç kıyı bilâhimaye atıvermek onlara karşı yapılabilecek azami fenalığı irtikâp etmektir.

Ebeveyn aile Anadolu’da yollar kapalı, burada hayat pahalı, akraba –o da varsa- kendilerini geçindirmekten aciz, ismet ve iffet düşmanları her zamandan kesir, bu şerait karşısında devlete emanet edilmiş bir bıkı-i masumu sokağa atmak ne vicdanın ne de Allah’ın razı olacağı bir şeydir.

Paris’ten henüz avdet etmiş olan maarif-i umumiye nazırı beyefendinin kendi gıyaplarında ittihaz edilmiş olan bu karar-ı sakimi herhâlde tashih ve hatta ittihaz edenleri tevbih buyuracaklarından şüphe etmem.

Zira bu günden sonra ihtiyacımız topa değil, tufenge değil fakat irfanadır. Mecruh vatanın her bucağında açılmış yaralar, “maarifle iltiyâm” bulacak, her köşesindeki harabeler ilim ile mamur olacaktır. Bu vazife-yi celileye hizmet edecek yarınki fikir ordusunun erkân-ı harplerini daha bu günden meyus eder, o Mübeccel gayeyi şimdiden ihmal edersen, istikbal-i vatanı tehlikede görürüm.

Bahusus ki (Darülmallimat)’tan çıkacak güzide muallimler, memleketin belki en hayırlı hademeleri olacaktır. Çünkü nesl-i müstakbel’in analarını yetiştirmek kar-ı mühimi onlara mevdu’ bulunacaktır.

Bir cemiyetin tarihinde nam veya bednam olmasından, o cemiyetin o cemiyetin kadınları mesuldür. Çocuğu terbiye eden anadır. Ve hin-i sebâvette elde edilen itiyadât madamülömr-i insanın ahlakına tesir eder.

Binaenaleyh anaları ona göre hazırlamak vazifemiz iken biz bu gün tutuyor, o anaların mürebbiyesi olacak genç kızlara düşünmeden, taşınmadan hasis bir fikr-i tasarrufla:

- “Kalk git ne yaparsan yap!” diyoruz.

Bu derecede birtakım münasebetsiz, lüzumsuz masraflar için fasıldan fasıla, maddeden maddeye Tanrı’nın günü münakaşalar yapar, bir memura yarım saat çalıştı diye pul pul yevmiyeler veririz de, şu beş on evlâd-ı vatanın temin-i iaşesi için, muhafaza-yı ismeti için mi para bulamıyoruz?

Artık eski hayratı yıkmak merak-ı mazarrattan vaz geçip biraz da muhafazakâr olalım. Bahusus iyi, kötü, eslaftan kalan müessesat-ı irfanımızı bu âdet-i tahripten vikaye edelim.

Biliyorum. Eski bir nazırın dediği gibi mektepler olmasa maarifi iyi idare etmek işten bile değildir. Ancak asır o asır değil. Bize her şeyden evvel, her şeyden ziyade mektep lazım. Hazır elimizde birkaç tane var ve onları ıslah edemiyorsak, hiç olmazsa muhafaza edelim. Maarif bütçesinde tenkihat mı yapılmak lâzım, fazla masrafları her kim olsa tadat edebilir, onları kısıalım. Yoksa Darümuallimât talebâtını kapı dışarı etmekle maksat hâsıl olmaz.

Tedrisat-ı âliye müdir-i umumisi beyefendiyi yakından tanırım. Maarif nezareti tesis edileliden beri o makama müşarünileyh gibi bir ehil getirilmedi dersem yanlış olmam. Vicdan-ı âlileri bu işte nasıl kail oluyor.

Bahusus nezd-i âlilerinde şahadetim makbul olursa şunu da ilâve edeyim. Bir müddet evvel memuren Edirne’de bulunuyordum. Bizzat gördüm ve halktan işittim ki İstanbul Darümuallimat’tan mezun genç muallimler belki yeni olduğu için, biraz acemi fakat sağlam bir hamule-yi irfanla orada pek ciddi ve azimkâr bir suretle çalıştılar. O yakın şehrimiz bu gençler için bir gurbetti. Ve her gün korkunç haberler

alıyorlardı. Fakat meslek aşkıyla yanan genç gönüllerine zerre kadar endişe, yeis girmeden vazife-i talimiyelerini sonuna kadar bihakkın ifa ettiler.

Bir sene zarfında yetiştirmiş oldukları talebâtın semere-i tahsilini müşahade edince de büyük bir iftihar hissettim. Böyle neticeler veren bir müessese tasarruf bahanesiyle kapatılamaz, Yazıktır! Zira emsalini gördük, bir daha açamayız geçmiş ola.

Dersaadet, S. 9, 16 Temmuz 1920, s. 1.

Bir Dert-i Mühlik

Dünkü gazeteler hükûmet-i seniye'nin pek musip tedbirini haber verdiler. Memleket ve bahusus millet için faidesi nakabil-i ret ü inkâr olan bu gibi tedbiri Tahsin etmek, evliya-yığ umurun istihdaf ettikleri gayenin istihsaline yardım eylemek matbuatın cümle-i vezaifinden olduğu için biz de bu iş hakkında düşündüklerimizi söyleyeceğiz.

Türk ırkını öteden beri harabiye duçar eden pek çok dertler arasında belki de en mühliki muhacerete olan meyl-i ezelisidir. Nerede biraz cebir ve kahr ve istişmam etse, derhâl pılısını pırtısını toplar, emval-i menkulesini öküz arabasına yükler, en üstüne karısını kızanını bindirir. Haydi çıkalım! Ev, tarla, dükkân, ağıl; mevsimine göre mahsul, ekin ne varsa geride bırakır. Başını çevirip bakmaz bile. Bilir ki iltica edeceği mülkte yine kendisine bir dönüm olsun tarla verilecek, kaybettiğini hiç olmazsa rubu kadarını yine edinecektir.

Bugün içinizde en ihtiyarlarınızdan Balkan Harbi'ni derhatır edebilen on, on iki yaşındaki çocuklara kadar, bu muhacir kabilelerinin manzara-yı elemi, elan meyus gözlerinin önüne getirmeyen yok gibidir. En ufak bir tehlike, yüzlerce kilometre ötedeki bir kasabanın yed-i adaya sükûtu, bir seyl-i muhaceretin müsebbibidir. Bir tek aile kaçmaya görsün, müteakiben bir akındır başlar.

Hâlbuki dünyada, hangi bir kavim için olursa olsun bundan fena bir şey yoktur. Ve hatta tasavvur edilemez. Bir kere muhaceret onu ihtiyar edenler için az çok bir sefalet ve zaruret devresi açar. Hazır ekilmiş, dikilmiş, yapılmış, yetişmişin yerine; ekilecek, dikilecek, yapılacak, yetişecek kaim olur. Bu ise ne çok zamana mütevakkıftır. Saniye başka iklimde doğmuş, büyümüş insanların alelekser bataklık, rutubetli; havası bambaşka bir yere alışması da kolay bir iş değildir. Bu, meselenin maddi ciheti, hâlbuki bir de manevi kısmı var ki o, ötekenden daha pek çok haiz-i ehemmiyettir.

Garp müellifleri iddia ederler ki Türk milleti esasen göçebe bir millettir. Bulunduğu yere bir türlü yerleşemez; tutunamaz. Bu su-i zanı üzerimizden

silmeliyiz. Her ne olsa dünya yerinden oynasa yurdumuzu terk etmeyi hatıra bile getirmemeliyiz. Elyevm kesb-i istiklal veya tevsî' eden milletler hep bu sebat sayesinde nail-i emel oldular. Bunu iyice anlamalı ve selâmet-i memleket namına biz de tatbik etmeliyiz. Bu en mukaddes bir borçtur. İstilaya uğrayan bir şehirde, bir köyde kalmakla farz-ı mahal harcanacak halkın yekûnu hiçbir vakit muhaceret esnasında, yolda telef olması muhtemel insanların yekûnuna yaklaşamaz.

Evet, bundan yüz hatta elli sene evvel, belki adanın taassubu, kini ve vahşeti, mahalli halkını mütemadiyen bîzar ederek hicrete mecbur kılabilirdi. Fakat bu günkü muharebeler eskilere mikyas değildir. Muazzam üç devlet-i mütemeddinenin inzâr-ı insaniyetkâranesi her türlü haksızlığı, indelhace bertaraf etmek üzere tarafını murakabeden hâli kalmıyor. Cihan Harbi'nin hakiki gayesi olan halas-ı beşer dustûru masuniyet-i mal ve canı gafildir.

Binaenaleyh, muhacerete katiyen lüzum yoktur. Çünkü bu iş muzırdır. Hem bizzat muhacirler için, hem memleket için, hem de ırk için muzırdır.

Bu mazarratı ahaliye izah etmek irşadat-ı lâzımede bulunmak üzere bazı mahallere bir heyet-i mahsusa izamını düşünüp bu hususta teşebbüsât-ı ciddiye icrasına tevessül eden hükûmet erkânını takdir etmemek elden gelmez.

Dersaadet, S. 10, 17 Temmuz, s. 1.

Pahalılığa Karşı

Harb-ı umuminin netayiç ve haymesinden olan hayat pahalılığı yalnız memleketimize mahsus bir dert değildir. Bugün dünyanın hemen her tarafı ihtikârın, dıyk-ı maişetin pençe-i kahrı altında eziliyor. Ancak bizden başkaları, ıyyadın idame-i hayat ve selameti ile pek ziyade alakadar olan bu meseleye layık olduğu ehemmiyeti vererek her an yeni yeni çareler aramakta ve yalnız aramakla kalmayıp, bulup tatbik etmektedirler.

Ezcümle, komşumuz Bulgaristan, yekdiğerinden layenfekk olan maişet ve sükena muhacereti kemal-i ciddiyetle derpiş ederek bazı tedabir ittihaz eylemiş ve bunlar meyanında, mesken ve mağaza kiralarının itidal dairesinde tespiti iki mucir, dert-i müstecir ve bir devlet memurundan mürekkep bir komisyona havale etmiştir.

Bu suretle müteşekkil olan heyetin arız ve umk tetkikattan sonra verdiği karar hane icar bedellerine yüzde yüz elli zam etmekten ibaret bulunmuştur.

Alakadar zevat tarafından ata edilen bu kararın, herhâlde ihtiyaca muvafık bulunduğu hususunda herkes müteffiktir. Vakıa, bu zammın kabulü için ne nispet gözetildiği bizce malum değilse de, bu nispetin makuliyeti de kabil-i inkâr değildir. Bizde olduğu gibi vergileri esas tutmak, kambiyo farkını nazar-ı itibara almak doğru olamayacağını, doğmasıyla ölmesi bir olan mahut sükena kanunumuz ispat eder. Zira tutup mesken icarelerine yüzde dört yüz, ticarethane kiralarına yüzde dokuz yüz ilave ettik ki bu, bayağı mucirlere, yalnız onlara hizmet etmektir. Hükûmetimiz bu insafsız kanunu geri almamış olsaydı, onun pek yakın bir zamanda bütün hayat-ı iktisadiyeye su-i tesir ettiğini görecektik.

Diğer taraftan havaic fiyatlarının da hatt-ı itidale ircaı için hiçbir şey yapmıyoruz. Pek eskimiş ve artık kimsenin indinde itibarı kalmamış olan narh usulünden başka bir şey bilmiyor hatta onu bile tatbik edemiyoruz. Hâlbuki Bulgaristan, bu hususta da musib icraatta bulunmuştur ki bunların yörece dahi tatbiki kabil olabilir.

Mesela, bir tacir malını satabilmek için, evvel emirde, ticaret odasından tasdik ettirilmiş olması lazım gelen fatura usullerini komisyon-ı mahsusuna ibraz etmeye mecburdur. Bu muameleinin ifasını müteakiptir ki tüccar emtiasını yalnız yüzde on temettü zammıyla pazar-ı fûruhte çıkarabilir. Bu suretle fi-i aslı ile fûruht arasındaki mühim farkların husule sebebiyet veren mutavassıtlar, yok oluyor demektir. Binaenaleyh, onların cebine giren açıktan karlar, müşterinin nefine olarak fiyatlardan tenzil edilmektedir.

Bu basit usul yüzünden, bugün harpten bizim gibi mağlup ve bizim gibi yorgun çıkmış olan Bulgaristan, mühemma-emken bizden daha ziyade refah içerisinde bulunuyor. Bizim yüzümüz ne vakit gülecek acaba?

Dersaadet, S. 12, 19 Temmuz 1920, s.1.

10-23 Temmuz

Ne de meşum bir tarih imiş!

Bundan on iki sene evvel, hudutları Avusturya sınırlarından Bahr-i Ahmer'e uzanan, Afrika'nın mühim bir kısmına hâkim bulunan, adalara sahip, beş denize mahreci olan harita-i memalike Makedonya, Arnavutluk, Hicaz, Trablusgarp, Bosna-Hersek, Rumeli-i Şarkî, ^{شَرْقِيَّة} ilh... isimleri okunan bu muazzam imparatorluğun her tarafı birden sarsılmıştı.

Cihanda bir biz nimet-i hürriyetten mahrum bulunuyorduk. Bu nimet-i uzmadan biz Osmanlıları da müstefit etmek amal-i Huda-pesendnamesi ile ortaya bir zümre-i fedakâran atıldı.

Gaye güzeldi... Ulviydi. Memleketten zulüm, irtikâp, irtişa, himaye, tarafgirlik kalkacak; yerine adalet, irfan, terakki, hürriyet kaim olacaktı.

Ya Rab! Bu ilk on Temmuz ne kadar güzeldi!

Gökler ferah ve ümit ile dolmuş, nazarlar atıye emniyetle bakıyorlardı. Çok sürmedi. Muhitimizden tebid edilmek istenilen müsavi-i sabıka, daha büyük mikyasta iade olundu.

Kolay elde edilen muvaffakiyetlerin verdiği gurur-ı hodperestane ile evvela tarafgirliği ihya ettik, zulüm, irtikâp, tahkir, fazilet, takdir-i asafil birbirini takip eyledi.

Halka hürriyet bahşolunmuştu!..

Tutulan yolun fenalığı, sonundaki muhatarayı, hayırhâhane ihtara cüret eden erbâb-ı basiret, hıyanetle itham olundu. Beynelahali kin, garez, hırs, casusluk gibi hasis, şen'i hisler uyandırıldı. Memleketin mabihiliftiharı cidden vatanperver zevata en çirkin istinadatta bulundu.

Fikret gibi Ekrem gibi nasiyeler, evvâb-ı hükûmetten tağrib edildi. Evvelkinin sultanı, müdiriyeti, diğerinin nezareti üç beş aydan fazla devam etmedi.

İlan-ı Meşrutiyet'ten bugüne kadar geçen on iki senenin bütün on Temmuzlarını birer birer göz önüne getirirsek, her birine millî bir felaketin bağlı olduğunu görürüz: Ya bir harik-i hanümansız veya bir hadiseyi dilşiken!

Bu on iki senenin bir de muhasebesini yapacak olsak... Bu kısa müddet zarfında ne ananelere ne müstahsin adetlere ne mesut günlere, ne kıymetli canlara, ne azim servetlere hele ne cesim ve mukaddes ülkelere ebediye veda etmiş olduğumuzu anlarız.

Hâşâ! Meşrutiyet'in kutsiyetini, fevaidini inkâr etmek aklımıza bile gelmez. Fakat onu evvela su-i tefsir; bade, su-i istimal edip bugünkü bayramı matem yapanlara kim olursa olsun lânet etmemek elden gelmiyor!..

On-yirmi üç Temmuz... Ne de meşum bir tarih imiş.

Dersaadet, S. 16, 23 Temmuz 1920, s.

İrade Meselesi

Son günlerin asap üzerinde şedit tesirler bırakan vakayı çok defa müfret heyecanlar hâlinde tebler ediyor. İradesi zayıf bulunanlar bu vakıa karşısında bütün itidallerini kaybederek şaşırıyorlar. Ve bu şaşkınlık bazen mütevekkil bir sükûneti bazen de ifrata varan bir taşkınlığı intaç eyliyor. Her iki şekilde netice itibarıyla heyecanların irade üzerindeki hâkimiyeti demek olduğundan şüphesiz şayan-ı tenkittir.

Hadisatın asaba olan tesiri, sinirlerin mütekabil mukavemetiyle değil belki iradenin mevcudiyeti ve kuvvetiyle mütenasip bir surette izale edilebilir. Binaenaleyh irademize hâkim olmak için yapacağımız ceht ne kadar fazla bulunursa ne kadar müspet bir netice verirse o nispette heyecanlarımıza mağlup olmaktan kurtulacak, vakayı mutedil bir düşünce ile ve daha mantıki esaslarla muhakeme edebilmek imkânı kazanacağız. Bu suretle hadiseler hakkında vereceğimiz hükümler sıhhat cihetiyle pek ziyade isabet-i fikrî haiz olacaktır. Dikkat edilecek olursa görülür ki ehemmiyetli veya ehemmiyetsiz herhangi bir hadise üzerine sinirlerinde gerginlik duyanlar hakikati görmekten daima uzak kalırlar. Çünkü birinde ehemmiyetsiz bir hadise azam edilecek, diğerinde ise itidal kaybedilmiş olduğundan hakikat ile telâkki arasında fahiş bir fark bulunacaktır.

Daha sonra vakayı ihata ve tetkik bir fikir meselesidir. Mefkûre ne kadar salim olursa en müşevveş vakaları bile o nispette kolaylıkla kavranabilir. Hâlbuki heyecana mağlubiyet, idaresizlik, hadiseler karşısında mefkûreyi işletmez ve binnetice bütün faaliyet-i hisse intikal eder.

İşte bu suretle hadiseler önünde hisleri, fikirlerine galebe edenler bila-tereddüt marizdirler. Tesir-i derecesi yani vakanın asap üzerinde husule getireceği derece-i ihtizaz ne kadar fazla olursa maraz da o kadar tehlikeli bulunur.

Neticenin bedbini veya nikbini şeklinde tecellisi serdettiğimiz bu fikirlerin yanlışlığını katıyen intaç etmez. Zira icabında iradesini faaliyete getiremeyen bir kimsenin yegâne vasıta-i tesiri his olunduğundan, husule gelecek bedbini veya

nikbini zat-ı mesele ile bir tetabuk arz edemeyecektir. Çünkü his aldatıcıdır. Mahsulü de pek tabiidir ki hakikate yaklaşamaz.

Bundan başka iradesini kullanamayıp anî heyecanlara kapılanların tesirleri geçicidir. His uzun müddet hâl-i tesirde kalamaz. Fakat eğer bu heyecanlar zamana taksim edilirse hem müfret hükümlerden kurtulmak, hem de uzun müddet vakanın tesirini muhafaza etmek kabil olur.

Bu satırlarla karilere anlatmak istediğimiz şey şudur ki bazı hadiseler karşısında hissiyata mağlup olup heyecana kapılıp önümüzü görmemek, daha doğru bir tabirle görememek demektir. Binaenaleyh bugün gerek ferdi ve gerekse cem'i menafi'miz icabetinden olarak heyecana fazla bir mevki vermemeli ve her zamankinden ziyade iradeyi kullanmaya ceht etmelidir.

Bu suretle hem asabımızı tahripkâr tesirlerden muhafaza eylemiş ve hem de sukut-ı hayale karşı kâfi derecede mücehhez bulunmuş oluruz.

Son söz olarak söyleyelim ki: Bugün iradesine hâkim olamayıp heyecanlara kapılanlar ve bu heyecanı başkalarına sirayet ettirenler, memlekete en müthiş fenalığı yaptıklarına emin olmalıdırlar.

Dersaadet, S. 17, 24 Temmuz 1920, s. 1

Yakışır mı?

Her türlü kiyl ü kallere nihayet verip bugünkü vazifemizin bütün fecaatini katiyetle izah eden hükûmetin tebliğ-i resmisinden sonra zannettik ki İstanbul Bizans'ı istihlâf ettiğini muvakkaten unutarak, vakur ve mâtemadar bir sükûn ile mukadderatının hâlini bekleyecek.

Hâlbuki müsamereler, eğlenceler, ince sazlar, sinemalar, kafeşantanlar devam edip gidiyor... En ziyade tesir-i umumînin temerküz etmesi lâzım gelen Sirkeci civarında üç dört tane çalgılı gazino var. Şehzadebaşı'nın hâl-i harpten evvelki ramazan gecelerini andırıyor. Herhangi bir emr-i hayrı bahane ederek verilen müsamereler, musabakalar, bahçe eğlenceleri inadına gibi hep şu gamlı günlere tesadüf ediyor.

Hakkımızda verilen ceza-i şedidi, biz böyle mi karşılayacaktık?

Evet, gönüllerden ümit silinmemeli. Hakkın bir gün elbette galip geleceğine, mazlumun ahı yerde kalmayacağına iman etmeli. Cenap-ı Hak'a rabt-ı kalp ederek onun adaletinden her şeyi beklemelidir. Fakat koca bir saltanatın en mübarek ülkeleri ondan ayrılırken halka yakışan eğlence değil, sekinet ve vakardır.

Vakıa, bizi şu satırları yazmaya mecbur eden, halkımızın ekseriyeti değil ufak bir zümredir. Ancak necip ve asil bir milletin efradı arasında, o milletin mesaibine bigâne görünür bir tek kişiye dahi müsadif olmak istemeyiz.

Yabancı olmakla beraber dost bir nazar, Darülfünun'un bugünkü hâlini görse, eğlence yerlerinde tesadüf edilen feslilerin lakırdısına şahit olsa acaba hakkımızda ne gibi bir fikir peyda eder? İzmir'in, Edirne'nin iftirakıyla kalplerimizin nasıl parçalandığına, kanadığına kendisini ne türlü ikna edebiliriz?

Ertuğrul'un necl-i mükerremi bu mülkü kurdu kuralı, biz daha böyle feci, bu derece ıstırap-aver günler yaşamadık. Hâlbuki bundan çok hafif millî felaketleri ecdadımız, bizim gibi karşılamadılar.

Bugünkü badirenin mukaddimesini teşkil eden Doksan Üç Harp-i meşumuyla avakıbının yâd-ı elimini babalarımız, elan gönüllerinde vakit vakit tazelenip sızlayan ebedi bir matem olarak taşırlar. Şimdi uğradığımız musibet ise o eski derdi unutturacak mahiyette ve bin kat elimidir.

Şu dakikada çalgılar susmalı, dillerdeki eninlerden başka bir şey duyulmamalıdır. Gözler sahne-i âlemde başka yere matuf olmamalıdır. Her felaket muhtaç-ı ihtiramdır. Memleketin felaketi ise her felaketten büyüktür. Buna yabancılar, layık olduğu hürmeti göstermezse kendileri sıkılsın. Fakat biz ehemmiyetini takdir etmiyor gibi görünürsek hem çok ayıp, hem de günah olduktan başka, ahlakımızın da lanetlerine kesp-i istihkak ederiz.

Bir kısım halkımızdan biraz vakar, biraz ciddiyet istiyoruz. Bu da vaziyet-i haziranın vahametini iyiden iyiye temelleme olur. İşte acı acı haykırarak bir daha tekrar edelim: Her ey bitti! Ne İzmir’i ne Edirne’yi ne Trakya’yı kurtarmak ihtimali kalmadı. (Yavi) Meydan harbinde, Fransa kralı birinci (Fransuva)’nın bağırduğu gibi: “Her şeyi kaybettik! Bir namusumuz kaldı! Onu da hissizliğimizle ihlâl etmeyelim.

Mukadderatımızı tayin eden devletlerin hürmetlerini kazanalım.

Vatanın şu elim an-ı tarihiyesinde Şehzadebaşı’nı Tatavla’ya benzetmek yakışıyor mu? Sorarız!

Dersaadet, S. 19, 26 Temmuz 1920, s.1

Daima O Dert

Meşbuat-ı küliye istimalinin meni için icra olduğunu nazar-ı ehemmiyet ve minnetle gördüğümüz nim resmî veya hususi teşbisat ki “*Dersaadet*”in neşriyatı o cümledendir ne derecelerde tevsi’ ve takip edilse hebadır. Zira bu itiyat-ı sakim, bilhassa sanin-i ahirede pek ziyade şayi ve tamim-i istidadını haizdir. Hiçbir mahalle hatta hiçbir Müslüman Mahallesi kalmadı ki mey-gedelerle memlu ve mülevves olmasın. Artık hiçbir bakkal hatta hiçbir Müslüman bakkal yok ki müsemmasına uymayan isimler tahtında o semum-ı katileden satmasın. Muallim “During” bundan hayli zaman: “Bu memlekette firenginin önüne geçilmezse Türk nesli otuz, otuz beş yıl sonra yalnız bu yüzden tamamen münkariz olacak” hükm-i ilmiyesini vermiş idi.

Bence daül-küul denilen afet, tahrip ve ahlak hususunda firengiden aşağı kalır bir maraz-ı necis değildir. Bu iki dert-i mahuf Anadolu’nun ezeli sıtmasına, bilhassa şehirlerin veremine, maatteessüf yalnız İstanbul için istatistiklerine muhalli olduğumuz diğer emraz-ı sâriye ve müstevliye ki sanırım, kâtip-i tıbbiye ve sıhhiyede bahsolunan o mahiyette hastalıklar, o istatistiklerde gösterilenlerden ibarettir ve memleketimizde mütehekkimane yerleşmişlerdir. Onlara da inzımm edince bu garip diyar-ı vatanın siyasi dertlerden zaten vahim olan akıbetini görebilmek için taviül-basar olmak lazım gelmez. Küul aleyhine vuku bulan teşebbüsata hükûmetin muavenet-i laikası münzamm olmuyor.

Hâlbuki memleketimizde teşebbüsât-ı hususiye her hâl ü kârda semere-bahş olamaz. Esbabı aşikârdır. Teşebbüsât-ı hususiye ise tembihat, tahrirat, iknaiyattan ibarettir. Seviye-i irfanı henüz yükselmemiş, dine irtibatı hayfa ki kuvvet sabıkasını muhafaza edememiş olan memleketimizde “kavilden esere”, nasihatten neticeye uzun yol vardır. Ekseriya ucu bulunmaz bir yol, başka memleketlerde bu derdin devası ne ile bulundu? Kanunen mücazat-ı şedide tehditleri altında, tahrir ile.

Belçika, sonra Rusya, sonra Fransa külli, cüzi tedbirleri hep bu yolda ittihaz etmek mecburiyetinde kaldılar. “Liyej”li mühendis, Nevyorklu zengin, Petersburglu grandük, Marsilyalı işçi önünde pençe-i kanun ile cam-ı mey alınincaya kadar öyle nasihatlere, vaatlere, sinemalara, tiyatrolara, “taahhüt-i manevi”lere ehemmiyet

vermiyor, içiyor, içiyordu. Efazıl-ı nas bile bazen cebre muhtaçtır. Cihana hitap eden Kuran-ı Hâkim'in meslek lahutisi işte meydanda. Âlimle cahil, fazılla nadan, gani ile fakir için iki türlü emir ve nehiy yok. Bir zaman bir köyde idim. Tütünü bırakmak istedim. Üçüncü gece uyuyamaz oldum. Getirilen sigaraları içtim. Tütün bulamasaydım nihayetülemr bu dert-i siyenden belki kurtulurdum.

Küül muammasının miftahı asıl nerededir, bilir misiniz? Kapitülasyonlarda, esası onlardan mehuz ticaret muahedatımızda, israfatamızın bergüzar-ı tahsiti olan mahrem kararnamesinde. Bu bir mesele-i beynelmilel, bir mesele-i âlîdir. Bir mesele-i hariciye olduğu kadar bir mesele-i dâhiliyedir. Bir muharebede harbiye nazırı, maarif nazırı denilmeye hayal olmadığı gibi maliye nazırı da olur ki bütçesinde temin-i muvazata için makam-ı meşihatla muarazaya kalkışabilir. Dâhilde küül imal olunur, onu sanayiye tahsis ile takyit etmek isterseniz, karşınıza şukuh ve şevket sahibi dainlerinizin adamı çıkar:" Yaptım, alacağım?" gümrüğe gelen fiçıları, süslü şişeleri melekete sokmamak mı istersiniz? Karşınıza daha kalabalık, daha kuvvetli, daha muhip bir heyet-i alakadaran çıkar: "Ya muahdat?" işte devlet bu hususta kavanin-i zecriye yapamaz oldukça, uhuvvet ile sımsıkı bağlı bulundukça, bu derdin devasına destres olmak muhaldir. Müteffikler cevab-ı ahirlerinde: "Ahkâm-ı mezburenin derci... Türk milletinin mesut ve hüsn-i idareye malik olmasını temin..." emelinden münbeis bulunduğunu söylemişlerdir.

Muahedatın yalnız şu küüle temas eden cihet-i iktisadiyesi baki oldukça "Saadet"-i mehule bize müyesser olamayacaktır. Düvel-i müteffikanın bu ümitleri pezira-yı hakikat oluncaya kadar, bana kalırsa nazari çareleri bırakıp ahval-i hazıra içinde mümkün olan tedbirleri, fakat çed ve himmetle, fakat say-ı mütemadi ile ahz ve tatbik etmeliyiz. Küül, ya içilmek veya ancak sanayide kullanılmak için yapılır. Bir yeni cinsi evvelki yerinde istimal ve  edenleri cezalandırmak kezalik ismi müsemmasına uymayan meşrubat-ı küuliyeyi men-i kavi ile men etmek, gümrüklerde ve dâhilde sahip-i ehliyet, maruf ve mutemet kimyagerler vasıtasıyla tahsilâta ve netaiç kanuniyesine keremi ve ehemmiyeti vermek, meyhanelere gerek kemiyet, gerek vücuh-ı bayi, gerek vakt-i küşat ve sedd itibarlarıyla tahdidat-ı külliye koymak, mademki ecnebilere kavanin-i Osmaniye... şubatındaki memurin ve

müstahdemin için işretle melufiyeti mani-i istihdam saymak, halkı meyhane veya meygede-asa mahallerden iğna ve tenfire hadim olacak içtima ve eğlence yerleri hazırlamak -evet, mahalleri gösterip kütüphanelerden, kıraathanelerden çok fayda ummamak, velhasıl alakadar devletlerin tevcihlerini istihsal, küül aleyhine dünyanın hemen her tarafında kıyam eden amme-i sahihenin şu halinden de bila istifade uhud-ı beynelmileli lehimize tadil ettirebilinceye kadar o vadide daha başka ameli çareler araştırmak iledir ki müsmir bir iş yapmış oluruz. Yoksa mesela muhatabı bilhassa avam-ı nas olmak lazım geldiği hâlde güya maksadını unutmuş gibi bir hitabe-i belagat heyetinde ortaya çıkarılan ve manası “okumuş, yazmış”larca bile ve halen derk edilemeyen beyannameler ve emsali ile müspet bir neticeye varılamayacağına şimdiye kadar vuku bulan o kabilden ticaretin semere-bahş olamaması delil-i kâfidir.

Dersaadet, S. 18, 25 Temmuz 1920, s. 1

Matem Günü

Bugün bizim için unutulmaz bir matem günüdür. Yedi asırlık bir şan ve saltanat mazisini bugün elimizle ebedî hab gahına defnediyoruz. Bu bir şahsın, bir zümrenin ölümü; bir şehrin, bir milletin zıyaıyla kabil-i kıyas değildir. Bütün bir milletin emel ve hayal kâinatının yıkılmasıdır. Birkaç sene evveline kadar ne emelimiz ne rüyalarımız vardı! Son asırda bir kâbus gibi üstümüze çöken meskenet ve ataneti atıyorduk. Cahil fakat namuslu ve gayretli bir milletimiz vardı. Onun ruhunu insanlığın bütün faziletleri, medeniyetin bütün süsleriyle işliyorduk. Bakımsız kalmış fakat müsteit topraklarımız vardı. Onları alnımızın teri, elimizin emeği ile bir medeniyet gülşenine, bir dünya cennetine çeviriyorduk. Meşrutiyet başladığı zaman, emelimiz ve maksadımız sade bu idi. Fakat bilinmez hangi seyyiatın cezasına uğradık. Başımıza musallat olan üç beş serseri, bizi muallâk ve neticesiz bir maceraya sevk ettiler. Bu günkü feci akıbetimiz bunun elim bir neticesi midir? Müstahak mıydı? Saltanatımız acaba bu şanssız ölüme müstahak mıydı? Bunu bu kadar elim bir matem gününde, taze toprağı henüz atılmış bir mezar karşısında münakaşa etmek beyhudedir. Bu zavallı memlekete karşı büyük kusurlarımız oldu. Onun asıl yarasını, derdini göremedik. Onun beklediğı hizmet ve ihtimamı veremedik. Vazifelerimizi hakkıyla yapamadık. Bu bizim için ebedî bir dağ-ı derundur.

Bugün milletimizin en büyük matem günüdür. Fakat matem ve felaketlerinde kendilerine göre bir dersi, bir tesellisi olabileceğini aklımızdan çıkarmayalım. Yeis ve ümitsizlik ancak yaşamak hassasını hakikaten kaybedenlere, ölüme hakikaten müstahak olanlara mahsustur. Muhteşem saltanatımız gerçi yıkıldı. En mamur topraklarımızdan birçoğı elden gitti. Fakat ümidimizin leması henüz büsbütün solmadı. Temiz kanlı, asil ruhlu bir milletimiz var. Müsteit ve pürhayat bir gençliğimiz var. Sonra elimizde velev ki enkaz hâlinde, velev ki sefalet ve fakr ile harap olmuş bir toprağıımız var.

Eğer mazi sahibi bir milletin evlatları olduğumuzu ispat etmek, son akıbeta layık olmadığımızın en kutlu delilini göstermek istersek, bu günden itibaren matem hislerimize, beyhude ah u zarlarımıza galebe çalmalıyız.

Matemimizin bize verdiği his-i meftur ve hasta bir nevmidi değil çalışmak, namuskarane çalışmak, yeni bir devlet, medeniyetin bütün muvaffakiyet silahlarıyla mücehhez bir millet olmaktır.

Tarihimize matem günü diye kaydedeceğimiz bu günü eğer istersek, eğer çalışırsak, asrın ruhuna daha muvafık, yeni ve bahtiyar bir saltanatın ilk günü olmak üzere, karim bir mazide tahayyül ederiz. Mazi-i saltanatına yaşlı gözlerimizle elveda derken “Allah milletimize ömür versin.” duasını samimi kalbimizden tekrar ederiz.

Dersaadet, S. 24, 31 Temmuz 1920, s. 1

Bizde Maarif Hayatı

Çocuklarımız beş sene evvel nasıl okuyorlardı, bu gün nasıl yetişiyorlar?

1329 senesine kadar maarif nezaretinin idaresinde bulunan mekatip-i vakfiye, evkaf nezareti müessesesat-ı ilmiye idaresinin şayan-ı şükran faaliyeti sayesinde ve maarif nezareti bu derecesine... otuz liralık tahsisat-ı münzime ilavesi suretiyle, medenî ve asrî bir şekl-i iktisap eylemiştir. Mekatip-i mezkûra, evkaf nezaretine devredilince az bir zaman zarfında ıslah edilmiş ve büyük bir eser-i terakki gösterebilerek tarz-ı tedrisin ve tarz-ı terbiyenin şerait-i hazıra-i asriyeye uymayan şekli, şayan-ı takdir bir surette tebdil ve muntazam bir hâle ifrag olunmuştur.

Bu teceddüdü müteakip 1333 senesinde vahdet-i talim fikriyle evkaf mektepleri maarife devredilmiş ve maarif nezareti mekatibin hususi bütçe ile idaresinde müşkülât çektiğinden tekrar evkafa devretmek istemiş ise de müessesesat-ı ilmiye idaresinin lâğvedilmiş olması buna mani olmuştur.

İşittiğimize göre evkaf nezareti “Mebani-i Hayriye” müdüriyeti, معالندہ کی mekatip-i vakfiyeyi ihya etmek emelindedir. Fakat fikrimizce, bu hususa sarf edilecek meblağ, elyevm mevcut vakıf mekteblerinin bu derecesine ilave olunursa daha müsemmer netaîç elde edilebilir.

Mamafih herhangi şekilde olursa olsun muhakkak olan bir şey vardır ki o da vakıf mekteplerinin birkaç sene evvelki gayr-ı asri şeklinden çıkmış ve müsteit-i inkişaf zekâları körletmekten kurtulmuş olmasıdır. Resimlerimiz, bu mekteplerin evvelki hâlleriyle şimdiki şekl-i muntazamlarını irae etmektedir.

Dersaadet, S. 25, 1 Ağustos 1920, s. 1

Bir Temenni

Coğrafi mevkilerinin münaatı veya azim ve iradelerinin kuvveti hesabıyla, bazı milletler, devre-i tarihîye-i hükûmetlerinde esarete duçar olmamışlar, düşmanların tadillerine, tebaanın inhilâllerine rağmen ülkelerinde daima “sahip ve efendi” olarak kalmışlardır: Türkler, İngilizler, Fransızlar bu kabil milletlerdendir.

Ruslar, Tatarların; Almanlar, Romalıların, Fransızların, Avusturyalıların; İtalyanlar, Avusturya-Macaristan’ın, Fransızların; Macarlar; Romalıların, Türklerin, Avusturyalıların; Sırp ve Ulahların; Macarların, Avusturyalıların, Türklerin; Rumlar, Romalıların, Latinlerin idareleri altında yaşamışlar ve bu mahkûmiyetten, velev bir müddet için olsun, ulviyet-i ruhiye ve necabet-i naksiyelerini süktedar eylemişlerdir.

Türklerin on asrı tecavüz eden mutantan tarihinin verdiği asalet-i vakarın izlerini bugün bile herhangi bir halas Türk’ün etvar ve akvalinde görürsünüz. Sözünde, özünde riya ve meskenet bulunan yurttaşlarımızın aile ve ecdadını tahkik ve tamik edin, onlarda mutlaka ya bir devşirme ve yabancı kanı bulacaksınız. Vasati Asya’dan ser-azade olarak gelen Türkler ve Türkmenlerden, Uygurlar ve Moğollardan, İran’da ve Anadolu’da teşekkül eden Gazneviler, Harezmîler, İlhanîler, Yabrîler, Selçukîler, Ak ve Karakoyunlular ile Karamanoğlu, Ramazanoğlu, Aydınoğlu gibi büyük ve küçük hükûmetler efradı hep “Efendi” olarak yaşamışlar ve hiçbir ecnebi örfün eline teslim-i inan etmeyerek yine millettaşları arasında tebdil-i şekl-i hükûmet eylemişlerdir.

İslam ve Türk hükûmetlerinin en muazzamı olan Osmanlı saltanatının, hatır-i beşerde mahfuz olmayan bir fecaatte izmihlâli vicdan-ı İslamiyet’te bir siyah leke olacaktır. Kible-i İslam’ı merkat-ı Muhammed Mustafa’yı, Meşhet-i Kerbela’yı, Mescit-i Aksa’yı asırlardan beri siyanet eden bazular bugün esaret zincirleri altında kıvrılıyor, kıvrılıyor. Bu haileden sonra İslamiyet tarihi bir yeni devreye, bir tefekkür devresine giriyor. Hürriyetten esarete, efendilikten köleliğe, kifayetten acze düşen bir kısım mühim insaniyetin bu tahvili, bu sükûtu yalnız gönüllerde bir iz

bırakarak tay-ı zaman etmemeli. Bu tarihin elemelerini gelecek batınlara bildirecek bir nişane-i ikaz ihdas ve kabul eylemeli.

Hükûmetlerin teşekkül ve tevsileri tarihleri araştırılırsa görülür ki bunlardan kimi en ziyade ticaret, kimi en siyaset ve kimi de Avusturya gibi hükümdarlarının izdivacı yüzünden büyümek tecelliyesine mazhar olmuşlardır. Türkiye ise yalnız döktüğü kan izlerini takip ederek ve hudutlarına şehit kemiklerinden siperler öreerek itza etmiş ve bu suretle dıraze-i mevcudiyet olarak kızıl rengi kabul etmiştir.

Tarih-i umuminin bu hercümerç ve tarihimizin intibah asrında artık kan cömertliği mevsimi, ecelsiz ölmek devresi geçmiş olduğundan bayrağımızda görünen renk hüviyetinde bir mana ve bir faydası kalmamıştır. Bundan sonra zafer sanat ve ticaretin semeresi, ululuk ilim ve irfanın neticesi ve refah sulh ve servetin bir ganimeti olacağından, bilhassa pek yorgun ve pek bezgin olan İslam ve Türk akvamı için eyyam-ı ıstırap mücadeleyi leyâl-ı sükûn ve tefekkürün takip etmesi pek tabii olduğundan, taliimizi ve istikbalimizi temsil edecek bayrağımıza diğer bir renk bulmalı ve vermelidir.

Evlâdına; hem en gürbüz, en müteşebbis, en cesur, en değerli evladına muhabbet ve hürmet eden bir millet artık kandan, kan renginden ikrah etse gerektir. Bundan sonra kızıl renge bedel sancağımızda dinlenmek ve düşünmek tavsiyeleriyle beraber, daha pek kalbî hisler uyandırarak kisve-i Beytullah'ın rengi olan siyah bir zemini kabul ve üstüne beyaz ay ile yıldızı ikame etsek ve milletin teceddüt ve intibaha olan arzu-yı ciddisini ilan ümidiyle bir tezahürde bulunsak, gelecek nesiller için ne müfit ve manidar ve ne ulvi ve samimi bir cenah-ı ikaz ve sükûn açmış oluruz. İnsan yalnız “görmeğe değil göstermeğe de müsteittir.”

Ahmet Hikmet, S. 28, 4 Ağustos 1920, s. 1

En Pahalı Şehir

Harp-i umumi ateşi hudutlarımızın etrafında muharrep tesirlerini göstermezden evvel İstanbul, hayatın ucuzca temin edildiği bir refah ve saadet şehriydi. Fakat altı seneden beri sâri' bir sefalet ile mütemadiyen saadetten ve refahtan uzaklaştık. Yapılacak ufak bir mukayese, bu hususta bizi ikaza ve vaziyetin vahametini kavramaya kâfi gelecektir. En salâhiyettar sani me hazların verdiği malumata göre bugün İstanbul dünyanın en pahalı şehrini teşkil etmektedir. İstanbul'un İtalya'dan beş, İngiltere'den sekiz, Fransa'dan dört ve ilh. defalar daha pahalı olduğu neticesini veren bu tettebbuların derece-i sıhhati hakkında uzun uzadıya düşünmeye de mahal yoktur. Zira mahrumiyet içinde geçirdiğimiz seneler, bu hususta en müspet delillerdir.

Bugün sulhun ne zamandan beridir müteessir olduğumuz kolları arasına atılırken bile İstanbul, cihan piyasasının en gayr-ı müsait şeklini arz eyliyor. Coğrafi mevkiinin icabetinden olarak harpten evvel hayatın bütün ihtiyaçlarına tekabül edecek kadar tenevvü' ve ehveniyet gösteren İstanbul, muhtelif esbabın tesiri altında bugün için tahammül edilmesi müşkül fiyatlarla herkesi sarsmaktadır.

Muhtelif esbap dedik, filhakika İstanbul(u) böyle dünyanın en pahalı bir şehri hâline getiren avamili tek bir sebebe raptetmek, meseleyi etrafıyla görememekten neşret eder. İstanbul'un bu şekline sebep olan amiller, nüfusun bilhassa mütarekeden sonra fevkalade çoğalması, ihtikârın, yapılan bütün ikdamane rağmen devam etmemesi, kavaim-i nakdiyemizin Avrupa paraları ile olan fark-ı tedavülü vesaire gibi birçok şekillerde tezahür eder.

Çok temenni olunur ki İstanbul'u, hiç olmazsa sulhtan sonra bu iktisadi muvanesizliğinden kurtarmak için ameli ve kestirme bazı çareler düşünölsün ve bu zavallı şehir ahalisi de sulhun, lâfzen değil maddeten de geldiğine inansın.

Dersaadet, S. 31, 7 Ağustos 1920, s. 1

Haber

“Sulhumuz dün mürahasslar tarafından “Sevr” sarayında imzalandı. Bu gün Türklerin matem günüdür.”

Yevm-i Matem

Muazzam Türk İmparatorluğu bugün gözyaşlarıyla, kederle, elemle ve fakat nevmi olmaksızın arkamızda bırakıyor, yeni bir devr-i tarihîye giriyoruz.

Hiç şüphe yoktur ki Osmanlılar, 10 Ağustos 1920 gününü, millî bir yevm-i matem olarak karşılayacak, tarihimizin en büyük matem günü olarak kaydedeceği bu günü azmimizle, sa’yımızla yeni bir saltanatın asrı, asrî bir milletin ilk günü olarak kabul edeceğiz.

Bu feci ve müellim hakikat-ı perişanda meyus olmamalı ve diğer komşu milletlerimiz gibi faalane ve azimkârane bir tarzda çalışmaya başlamalıyız.

Yevm-i matem münasebetiyle umum müessesat bu gün saat birde beş dakika tatil-i say edecek ve bilcümle cevami-i şerife ve mesacit ve tekyâda öğle namazına davet edilecek olan halk tarafından selamet-i mülk ve devlet için dua okunacak ve gece minarelerden sala verilecektir.

Bundan başka gazino ve umumi mahallerdeki çalgılar dahi çalınmayacaktır.

Meclis-i Vükelanın İçtimaı:

Meclis-i vükela, dün saat dörtten sonra Babıâli’de Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi hazretlerinin taht-ı riyasetinde içtima’ etmiş sulhun imzası hakkında Paris’te bulunan heyet-i murahassamızdan mevrut telgrafname kıraat edilerek keyfiyetin bilumum vilayete tebliğ eylesine karar vermişlerdir.

Dersaadet, S.36, 12 Ağustos 1336, s.1.

Mühim Bir Teşebbüsümüz

Büyük günlere, büyük inkılâplara “tarihin dönüm noktası” derler. Bu günlerden sonra devletler ve milletler idari müesseselerini, tarz-ı hayatlarını hatta tarz-ı tefekkürlerini az çok değiştirirler. Yeni zeminlerde yeni yollar tutarlar. İslam ve Türk tarihi şimdiye kadar bu büyük “Tarih dönümü Fırtınaları”ndan birçoğunu gördü. Fakat sulhun imzası gününden itibaren başlayacak yeni hayat, bunların hiçbirisiyle kabil-i kıyas değildir.

Bu inkılâba bir tarih dönümü demekten daha yanlış bir şey olamaz. Bu bir tarihin nihayeti, yeni bir tarihin başlangıcıdır. İslam ve Türk hayatında Osmanlı devletinin istiklal kazandığı gün ne kadar mühim bir gün ise, bu gün de o kadar mühim bir gündür.

Bu günün ıstırap ve ihtilaçlarını, yeis ve hırçınlıklarını anlatmağa ne imkân var, ne de lüzum. Çünkü insaniyet ve tarih, böyle bir matem tanımadı ki onu ifade için kelime icat etmiş olsun. Sonra bunu söylemek de lüzumsuz. Çünkü dinleyen yok, duyan yok, acıyan yok...

Bunun için hiç nafîle sabrımızı, temkinimizi kaybetmeyelim. Beyhude mersiyelerle, fenalığımızı isteyenleri kendi halimize güldürmeyelim. Hatta böyleleri bizim için samimi bir surette ağlasalar bile bu, bizim gibi mağrur ve vakur bir millet için bir zül, bir hakarettir. Sulhun imzası gününden itibaren büsbütün yeni bir hayata başlıyoruz. Bu yeni hayat, idari müesseselerimizde, içtimai hayatımızda, hatta fikir ve telakkilerimizde birçok inkılâpları istilzam ediyor. Bu yeni hayata eski zihniyet, eski usuller, hülâsa eski ruh ile girmek kendimize yeni hüsrânlar, yeni sükûtlar hazırlamak demektir.

Elimizde ne kalıyor? Kuvvet ve kabiliyetimizin keyfiyeti, kemiyeti nedir? Hülâsa bu yeni vaziyeti hayalsiz, ifratsız tetkik etmek, ona göre de ameli bir program hazırlamak mecburiyeti vardır. Alelade inkılâplarda mazi ile kati bir alaka mevzu-u bahis olamaz. Fakat bugün her şeyi yeniden düşünmeye, gayemizi yeniden

tespit etmeye, bu gayeye varmak için tatbiki lazım gelen yolların planını ve programını yeniden yapmaya mecburuz.

Bu mesele politika mesaili sahasından çıkmış, ilim hududuna girmiştir. Binaenaleyh memleketin mütefekkirlerinden, güzidelerinden en büyük hizmet bekleyeceği gün bu gündür. Onlar hayalden, tul-i emelden kalp ve dimağlarını tecrit etmeli, bu memleket hakkındaki tecrübelerini, düşüncelerini serbest bir surette ortaya atmalıdırlar.

Bu elim tasfiye-i hesaptan sonra yeni vaziyeti tetkik ederken yine hataya düşersek netice vahim olur.

“*Dersaadet*” naçiz bir hizmette bulunmak fikriyle bir anket açmış ve memleketin kâr-dide ricaliyle mütefekkirini bu husustaki fikirlerini neşre davet etmiştir. Cevaplar pey-der-pey vürut etmeye başladığından yarından itibaren bunları karilerimizin nazar-ı istifadesine arz edeceğiz.

Dersaadet, S. 35, s.1

Islahat

Mütarekeden beri her ağızda ıslahat sözü dolaşıyor. Gazete sütunlarında her gün okuduğumuz “*Sulha Doğru*” nağmesinden sonra şimdi de “*Islahata Doğru*” teranesi okuyacağız. Bu “Islahata Doğru” cümlesi kalplere her ne kadar emniyet ve ümit bahş ediyorsa da senelerden beri dinlediğimiz ve maatteessüf şimdiye kadar hiçbir emaresini görmediğimiz için, itimatsızlıkla memzuç bir meyusiyete düşmemek kabil olamıyor.

Çünkü bizde “ıslahat” kelimesinin marna-yı hakikisi tamamıyla idrak olunamamıştır. Her derin tebdilinde ıslahat yapmak arzusuyla işe başlanır. Fakat yerleşmiş itiyatları kökünden kırmak, sökmek tamamıyla kaldırmak kabil olamaz. Ve yine yarım yamalak tedabirle işin içinden sıyrılmak yolu ihtiyar olunur. Unkapanı Köprüsü nasıl tamamıyla tebdile muhtaç ise bizim de idari teşkilatımız ve icra vasıtalarımız o derece muhtaç-ı ıslahtır. Netaic-i müessifesi dolayısıyla memleketin uğradığı felaketler birer birer tahlil olunduğu zaman, bunun sebep-i yegânesi cehalet olduğu tamamıyla tezahür eder.

Meşrutiyet’in ilanından itibaren memleketin terakkisi için her atılan adım, bizi terakki ettirecek yerde, bilakis tedenniye maruz bıraktı. Çünkü biz medeniyeti, terakkiyyatı, şekl-i haricisine bakarak Avrupa devletlerinin idare makinelerinin esasatına vâkıf olmadan tatbiki kalkıştık ve memleketimizin irfanen ve iktisaden son derece dun bir mevkide bulunduğunu düşünmeden, daha doğrusu saika-i gururla bir türlü düşünmek istemedik.

İrfan ve iktisat nokta-i nazarından bize faik olan anasırın inkişaf ve tealisini istihfaf eyledik. Ve onların amel-i bigânesinin her şeyden ziyade menafi-i maddiye olduğuna bir türlü akıl erdiremedik. Açıkça söylemek lazım gelirse biz hep şiir ve hayal, vahi ümitler yolunda vakf-ı zaman ettik. Sonra yavaş yavaş gözümüzün önünde hayal perdesinin kalkıp hakikat sahnesinin kaim olduğunu görünce ve git gide felaketlere duçar olunca bunların esbabını başka sahalarda aramaya başladık. Ve bu suretle gülünç bir mevkide kaldık. Hâlbuki bütün felaketlerimiz yukarıda da söylediğimiz gibi doğrudan doğruya cehaletimiz yüzünden husule gelmiştir. Ve bu

da bu gün içinde bulunduğumuz “fakr u zaruret” mevki-i müellematı tehiye etmiştir. Binaenaleyh ıslahata başlarken esbab-ı sükût ve inhizamımızı ihzar eden iki muzır ameli ref etmek lazımdır, yani cehli ve gururu.

Dersaadet, S. 42, 23 Ağustos 1920, s. 1

Kınalı'dan Mektup

Fazıl Ahmet Bey Diyor ki:

Ev, hane, mesken ve son zamanlarda çok kullandığımız (Yurt) kelimeleri insanların içinde oturduğu, altında barındığı yer manasınadır. Hâlbuki benim hayatımda (Kazaya tamamen bir makes). Benim için şimdi ev demek, içinde hiç barınmadığım, boğulmamak, ölmek için behemehâl dışına çıkmak mecburiyetinde kaldığım büyük ve tirit bir ambar manasınadır. Hayatımın tamamen mamur olduğu bir zaman mahfuz değil. Ancak bütün ömrümün bu derece harabe-bent olmak ızdırarında kaldığını da hatırlamıyorum.

İki senedir dalgalarla kapı komşusu ve rüzgârlarla can ve kan kardeşi olarak yaşamaktayım. Kayış Dağı'nın tepesinden besmeleyi çekip ileriye atılan rüzgârların ilk fedailerini, kuvvetlerini denemek için iptida benim kadit ve cılız çerçevelerimi, kaplamalarımı intihap ediyorlar. Lakin o, cidden güngörmüş bir ihtiyar da böyle kuru sıkılara pek aldırıyor.

Eşya ve cemadat içinde (Lafonten)'in meşhur “*Saz ve Meşe*” hikâyesini, bizim ev kadar iyi anlamış hiçbir filozof tanımıyorum. Ondan dolayı kendisinin o tirit göğsü, o lime lime kaburgaları, o çürük dişlere benzeyen küflü ve hurdahaş kiremitleri arasında saklı duran metanetli, sabırlı ve vakarlı kalbe karşı hakikaten hayran ve hürmetkârım. İhtiyarlığa rağmen bizim o, bazı süse meraklı kadınlar gibi bu eski ziynetleri muhafazada devam ediyor. Rengârenk camlarla dolu avlusu mu yok, balkonunda sarmaşık salkım gibi şeyler mi eksik, divanlarında eski zamanlardan kalma, boyalı moyalı ciciler mi var ki üzerlerinde, şimdi varisi hâlini almış şerha şerha beyaz damarlar seyrediyoruz.

Bizim evin bani-i mağfuru kim olduğunu Ata'nın tarihi vazihen kaydetmiyor. Yalnız bilinen şu ki bu salhurde eser Kınalı İnşaat Salnamesi'nin kurun-ı evvelîsine ait metrukât-ı mimariyedenmiş.

Lakin maalesef o zamanlarda Sir Herodot-Batlamyos (Müverrih-i Şer!), çıkıp da ilk planı çizen mimarın adını bir kenarcığa kayd edememiş.

Bizim evin diğer büyük bir iyiliği daha var. Şimdiye kadar muhtelif sahipleri kendine karşı ufacak bir hatırnevâzlik göstermedikleri, velev pek basit olsun bir tamirle gönlünü hoş etmek, biçareyi biraz korumak, sevindirmek gibi bir hüsn-i niyet izhar etmedikleri hâlde ev, muntazaman efendileri için çalışıyor.

Her gün kaplamalarından birini oluklarından baki kalabilmiş küflü meşkeleri (مَشْكَة), yıkık matbahının egzamalî duvarlarını, batık yaşından granit birer şerare hâlinde uçan kiremitlerini feda edüp duruyor. Zavallının döşemeleri delik deşik, yırtık pırtık ve şerha şerha!..

Şu fani dünyada, ölmeden evvel bir haftacık olsun istirahattan mahrum bırakılan mağdur yatalak evime karşı ben, pek vefasız değilim. Gerçi dünya hâli, bazen kızıyorum ve kendisine fena lisan kullanıyorum. Fakat sonra düşünüyorum ki onun ne kabahati var. Zaten ikimiz de anlıyoruz ki otuz altı tane Sükena Kanunu çıksa bizim için birbirimizle uyuşup hoşça geçinmeden başka çare yok. Hatta ben sırf o ihtiyarın hatırı için, eski döşemelerin göğsünde yeni bir yara daha açılmış telaşıyla hiç içeri girmiyorum. Karşımda iki büyük çamla düzce bir yer var: Hep orada oturuyorum. Misafirleri de orada ağırlıyorum. Çoluk çocuk, gece gündüz evin dışındayız. Açık havada tedavi, açık havada ders, açık havada dikiş, açık havada yeme içme ve uyuyup kalkma gibi sıhhi itiyadatı tamamen benimsedik. Size bu mektubumu da şimdi açık havada yazıyorum. Marmara köpükler içinde. Önümüzden neşeli neşeli yelkenliler geçiyor. Öyle görülür ki onlar da bizim gibi açık hava seyranına pek meraklılar.

Evimizin yahut evimizin değil de bu mektubu yazdığım yerin her gece maruf bir fazileti var. Güneşin batışı, Kınalıada'da her yerden ziyade buradan iyi seyrediliyor. Gerçi ben o kadar tulu', gurup meraklısı bir kimse değilim. (Şairanelik)'den de pek hazzetmem. Lakin İstanbul'da güneşten daha büyük daha sahil ve harikulade fırçalı bir artist tasavvur edemiyorum. Ve o güneş, hemen her akşam, aynı sahne üzerinde aynı vesaitle, yani birkaç bulut ve şua ile öyle umulmaz,

hatıra gelmez eserler yapıyor ki şaşmamak, seyretmemek mümkün değil. Malum ya, bizim ada, saçları ustura ile tıraş edilmiş(sportmen) başı gibidir. Burgaz gibi Heybeli gibi maalesef ormanımız yok. Yalnız tepesinde (perçem) kabilinden beş on ağaç var. Dün akşamüstü orada idim ve eve gelirken güneşi seyrettim. Ve güneş dün akşam bana (Çar'ı), sabık kayser'i ve nihayet bizim memleketimizi hatırlattı. Ufuk üzerinde yapayalnızdı. Mahlu fakat vakur bir şehriyar gibi kendisine her vakit mabeyncilik eden o kümelerle, huluskâr bir bulut alayından başka hiç kimse teşyiine gelmemişti. O da vakarlı, şerefli ve kibar bir yalnızlık içinde sakit, gayr-ı mütezelzil, kendi menfasına doğru yürüdü gitti.

Geniş, hemen hemen namütenahi bir perde üzerine mersum gibi duran İstanbul, o vakit büsbütün rüyavileşiyor. Dün akşam ona baktım ve bu batan güneş, sönen memleketle ve yıkılan evin inhidamından yapma üç nev-i batı, bana kendi ömrümün kuruyuşundaki harareti büyük bir sızı ile hissettirdi. Size bu mektubu gönderirken de o melalin gölgesi içinde bulunuyorum ve kendi kendime ahdediyorum ki badema ne olursa olsun, elinden geldiği kadar beni barındırmağa çalışan o felaketzede tamircüda, fakat derya-dil ve derviş-nihad üçünüzden hiçbir şikâyetle bulunmayayım.

Ahmet Fazıl, S. 51, 4 Eylül 1920, s. 3



Resim-34 Her Gün Bir Çam

Alnımızın Yazısı

Ah bu muharrirlik! Ne mahlûk ne nankör ne fena sanattır. İnsan çabalar, yorulur, didinir, düşünmeden yazar, sevilir de maddi veya manevi hiç istifadesi olmadıktan başka, bazen zarar da görür. Hiç değilse vicdan azabı çeker.

Öyle ya! Mesela herkes her şeyi düşünebilir. Hatta düşündüğünü bir iki dostuna da söyler. İş bu kadarla kalır. Fakat her sabah bir başmakale, her gün birkaç sütun yazı yetiştirmek mecburiyetinde kalan bir zavallı muharrir için kazıyye öyle değildir.

O düşüncesini, içtihadını, endişelerini ister istemez karilerine arz etmek mecburiyetindedir. Bazen başka düşünüp başka yazarlar da olmaz değil, ancak böyleleri ahval-i umumiyenin aldığı şekil karşısında o derece şaşırırlar ki hususi endişelerini ketmedemeyerek fikirlerini işgal eden korkuları bila-ihhtiyar, kâğıt üzerine atıverirler. Sonra da cezasını çekerler.

Bilfarz, bir muharrir tasavvur ediniz ki ortalık balta dolu iken bir kısım âli, ağzı bağlı insanlara durmadan sövüp saymış ne şaklabanlıkları kalmış ne mendeburlukları ne kâse-lislikleri... Bu yine veriştirmiş.

Günün birinde iş değişmiş, ahali başkalaşmaya istidat göstermiş, o muharriri bir düşüncedir almış... Bu muhavveli, zavallı hiç beklemiyormuş. Ya bir sırası gelir de o sövüntünün hesabı aranır.

Her gün (alinyazısı) diye dövünüyormuş. Bu cümleyi o kadar diline dolamış ki günün birinde bila-ihtiyar kaleminden kaçırmış...

(Alnımızın Yazısı), hem de (karayazısı) ..

Sen de niye söversin be adam?

Balta, S.114, 11 Teşrinisani 1920, s.2.

V. ÂLEM-İ NİSVAN



Resim-35

Muhasebe

Avrupalı bir muhibbem ile geçen akşam görüşüyorduk. Mumaileyhe dedim ki:

- Dikkat ediyorum. Burada bu sene pek çok kadın var. Kısm-i azamı güzel. Fakat bilmem siz de benimle hemfikir misiniz? Günden güne daha açık giyiniyorlar. Hemen soyunuyorlar diyeceğim. Acaba kumaşların pahalı olmasından mı?

Muhibbem gülümsedi ve:

-Hayır! Dedi. Bunun dahli yok. Bilakis bir şey ne kadar pahalı olursa biz kadınlar, onun üzerine o kadar fazla düşeriz. Şimdi kadınlarımız diz kapaklarından aşağısını meydana çıkarıyorlarsa emin olunuz ki bu iktisadi bir mülahaza ile değildir.

-O hâlde niçin yapıyorlar?

-Bunu bilmem başkası da bilmez. Geçen sene esvaplar gömlek gibi idi. Bu sene bütün terziler o modayı değiştirmeye lüzum gördüler. Ve değiştirirken de kendi menfaatlerini gözettiler. Bunun için karışık, güç, evvelkiler gibi evde ihzarı gayr-ı kabil modeller vücuda getirdiler. Şimdi herkes kendilerine müracaat mecburiyetinde kalıyor. İşte modanın ameli bu.

-Peki, ama acaba bu terzilerin pençe-i ihtikârından kurtulmak için bütün kadınlar ittifak etse de neyumma bir grev ilan etseler olmuyor mu?

- Olmaz, çünkü kadınlar erkeklerle müsavaten nail-i hukuk olmak için birleşebilirler, vatanın, beşeriyetin menafii etrafında toplanırlar. Fakat... bazı mehafile mensup kadınlar “Artık zamanı, modası eskimiş.” bir esvapla çıkmaya hiçbir vakit razı olamazlar.

-Bazı mehafil dediğiniz hangileridir?

-Bu bazı kadını şimdilik koyuyorum. Heyhat ki bu gidişle kadınlarda (Lüks), israf ve bu husustaki batıl düşünceler umumileşmek istidadını gösteriyor. Her şeyin taklidi, ucuzu var. Bazen de bu taklitler aslından güzel oluyor. Bu suretle her kadın (Lüks)’e inhimak ediyor. Zarif giyinmek, daha doğrusu süslenmek sevdası âlemi harap ediyor. Ailelerin o eski, mesut ahengini ihlal ediyor. Bugünkü kadın, bir esvabı güzel diye değil, pahalı diye beğeniyor. Vasat derecede bir libas, son zamanlarda kırk, elli; hatta yetmiş liradan aşağı çıkmıyor. Bazı meşhur mağazalarda ise yüz elli, iki yüz liradan aşağı bir ruba diktirmek mümkün değildir.

Geçenlerde bir harp zengininin hanımıyla görüştüm. Bana altun sırma ile işlenmiş ve kenarında ince mavi tilki kürkünden bir süs ile bezenmiş bir mantoyu, yalnız üç defa giydikten sonra bir ahabına verdiğini iftihar ile anlattı. Bu mantoyu da beş yüz elli liraya yaptırmış olduğunu ilave etti.

-Lakin bu tafsilatınız beni ürkütüyor madam.

-Ürkmeyiniz efendim. Sizin ihtiyar bir hanım efendinizden işittim: Yaşamak devrinde de bu öyleymiş, israf çokmuş.

-Şüphesiz, fakat şimdi o günlerde değiliz. Ahval-i hazırâ, bizi biraz iktisada riayete mecbur eder zannederim.

- Hay hay, ancak bu devir de böyle sürmez Bu ümitle müteselli olabilirsiniz.

Muhaveremiz burada bitmez. İkimizin de nazar-ı dikkatimizi fayton içerisinde önümüzden geçen bir hanım celp etmişti.

Celile Hanım, *Dersaadet*, S.6, 13 Temmuz 1920, s.3

Bir Cevap

Dersaadet'in dünkü günkü nüshasının üçüncü sahifesiyle münteşir (Ahmet Reşit) Beyefendi hazretlerinin mütalaatına(Eserime ait sözleri için) âcizane cevabımdır.

“*Gayya Kuyusu*” ne mensur bir şiir ne de edebiyata numune olmak üzere yazılmış bir eserdir. Bu, içtimai hayatımızın dertli düğümlerinden bazısının çözülmesidir ki onlar da (geçidin içinde ilerlerken güllerin kesret ve kesafetinden kinaye olarak: Muattar derinlikler) gibi (bilakis) nezih tabirler bulunduğu kadar, hakikat parmağı o düğümleri açarken deşilen (hayat çibanlarından!) cerahatli gızzetler de sıçrar!!!

“*Gayya Kuyusu*” dünya cehennemin ufak bir aynasıdır ki şeytanların çirkinliklerini göstermekle (insaniyete hizmet) etmek istemiştir... Böyle korkunç bir sahne, tabii çocuklar için değildir. Bilhassa izan ve idrak sahipleri içindir.

“İçtimai dertlerimizi latif ifadesiyle teşrih eden Reşat Nuri Beyefendi meslektaşımın “*Gizli El*” serlevhalı hikâyesinde de gösterdiği muallim ve memur efendiler gibilerine de... İhtimal ibret-amiz dersler vermeye yarar.”

Hülasa bazı teferruatından başka her bir fırkası hakikat üzerine bina edilen (*Gayya Kuyusu*)’nu yazmaktaki başlıca maksatlardan biri de:

-Sefil edilmiş bedbaht bir kadın güruhu için mütefekkirimizden (insaniyet sadakası) talep etmektir!

İlk bir Türk muharriresi tarafından, hakikatin böyle biraz çıplak gösterilmiş olması (mazhar olduğum takdirattan ayrıca) birtakım gürültüler de hâsıl etti. Bu gürültüler eserin ehemmiyetine delalet ettiği için pek müftehirim. Ben bütün acılığı ve kabalığı ile bir hakikati meydana attım... Bundan herkes kabiliyetine göre hisse alabilir!

Hikâyemdeki (*Gayya*)’nın büyüklüğü haksız tenkitlerin tesirinden tamamıyla beni vikaye ediyor.

Yakıcı bir hakikate bakılınca alışkın olmayan gözlerin, kamaşacağı pek tabii değil midir?

Burada (Alfred Domose)'nin (Teristesı) serlevhalı manzumesinden şu parçayı tekrarlamayı münasip görüyorum:

-Hakikati tanıdığım vakit onu bir dost sanmışım!

Onu anlayıp hissettiğim zaman ise ikrah etmişim...

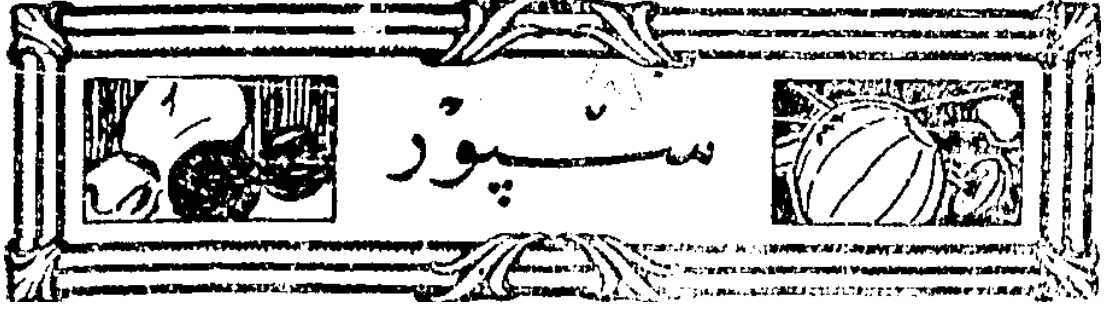
Bununla beraber o ebedidir. Ona ehemmiyet vermeyenler: Her şeyden cahil kalmışlardır. Kalın peçelerden şikâyetle hem dinen hem de asrımız icabetine tevfikân sarîh bir hakkımız vardır.

Allahütealâ hazretleri -Yalnız saçlarımızı örtmeyi emretmiş. (Diğer bir ayet-i kerime ile de) başörtülerimizin uçlarını göğüslerimize indirmekle bizi mükellef buyurmuştur. Şimdi erkeklerle yan yana çalışmak mecburiyetinde bulunan kadınlarımızın yüzlerine (atların boyunlarına takılan) yem torbalarını geçireceğimize... Faziletle örtünmeyi öğretelim ki milletimizin ahlak-ı bünyesi düzelsin!

“Mevkii ve malumatı yüksek bir Fransız muhibbem daima bana:”Fazilet gösterilebilir. Kabahat örtülür...” derdi.

Emine Semiye, *Dersaadet*, S.53, 6 Eylül 1920, s.3

VI. SPOR YAZILARI



Resim-36

Yaz Sporları

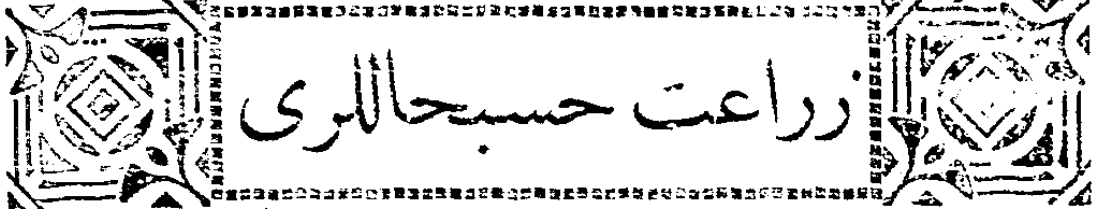
Tabiat en anut itiyadat-ı beşeriye kadar ika-ı tesir eder. Ona karşı mukavemet faydasız olduğunu zaten insanlar çoktan anlamışlardır. Mesela muharebat yazın daha kesif olur. Kış mevsimi öyle faaliyetlere az müsaade-kardır. Harp ve darpta böyle olduğu gibi hayatın her safhası mutlaka tabiatın hevesatına me hazat-ı hareket mecburiyeti karşısında değil midir? Yazlık elbise, yazlık yemek, yazlık ev, yazlık saat olduğu gibi bir de yazlık spor vardır ki: Ondan bahsetmek isteriz: Bizim spor hayatıyla alakadar olanlarımıza hafi değildir ki Türkiye’de daha doğrusu İstanbul’da (yaz sporları) tamamen ihmal edilmiştir. Sporu hayat için lüzumlu bir amil telakki eden herkes onun ancak uzviyetle kabil-i telif bir şekilde ve vücudun muhtaç ve müsait olduğu derecede icra eylemesi lazım geleceğini şüphesiz ki; teslim eyler. Bizde öteden beri sporu bir hurus inadıyla takipten gayrı endişe-i ilim ve irfan gözetmeyen idman serdarlarımız bu mühim noktayı her zaman ihmal ederler. İhtar edenlere de müsamaha ile gülmek ve acizlerine hükmeylemekle mukabeleyi unutmazlar. Hâlbuki spor vakıa kati bir tarife henüz nail olamamakla beraber – Nüma-yı bedeni ve ruhiyenin teminine matuf ve mutlaka bir hiss-i tehey yüçle müterafik-i harekettir. Bu hareketin de bir freni vardır ki o da uzviyetin tahammül ve vezaif-i azanın bu hareket sebebiyle az çok muhatell olmamasıdır. Maalesef itirafa mecburuz ki bizim spor cereyanları böyle kıyut ve şüruta karşı asidir. Ve andan dolayı da yine inkâr edilemez ki sporun -maharet noktasından değil- fakat fayda

cihetinden bize bıraktığı nimetler pek endazdır. İşte bu kaygı ile şu satırları yazmaya mecbur olduk. İki milyon nüfusu havi Avrupa şehrinde yazın spor namına hâlâ futbol ve emsali büyük sporlar yapılması ne kadar acınacak bir şey ise bunu hâlâ mihrabı makulüne sevk edemeyen spor kulüpleri erkânının vazı-ı lakaydileri de o derece şayan-ı hayrettir. Hâl-i istirahatta bulunan bir adamın teneffüs ve duran adam faaliyetine nazaran yedi buçuk, sekiz defa daha fazla faaliyet sarfına muhtaç ve anı münteç olan böyle büyük sporlar, alelhusus temmuz ayının 45 ile 50 derecelik güneşi altında yapılırsa ondan ne fayda görüldüğünü ya görülebileceğini bu işle meşgul bir sporcuya yalnız sormak kâfidir.

Bunun için artık yüzme yarışları ve vater polo, kürek yarışları, hafi top oyunları, tenis, bisiklet yolculukları gibi mevsimle mütenasip idmanları bugünkü yakıcı ve kavurucu meşagil yerine ikame eylemek lazımdır. Vakıa kulüplerimizin hemen hemen hepsi bu nokta-i nazardan mücehhez bir hâlde değildir. Fakat dört-beş sene evvel hiçbirinde bir hokey takımı yok iken bugün on-on iki kadar hokey takımı ihzar edebilen gençler şu gayr-ı kabil itiraz-ı hakayıki teslim ile işe başlarsa ona ait her türlü levazım ve hacatı az çok ikmal edebilirler. Öteden beri musır bir taraftarı olduğumuz bu hakikati yalnız teslim değil, tatbik ettirmek emeline olduğumuz için mevsimin sevkiyle iştigal lazım gelen yaz sporlarını mütalaa etmek niyetindeyiz. Futbol ve hokeyin bizde bugün tuttuğu mevki yaz sporlarına teşmil edersek bize tevdi edilen genç vücutları beyhude yıpratmış olmayız. Veya nim resmi müessesattan gayrı bir hususu kulüp veya kulüplerin iştirakiyle ne bir yüzme yarışı, bir deniz eğlencesi hülasa mevsime ve hassaten payitahtın denizle olan şu alaka-i kattiyesine rağmen yaz sporlarına dair bir hatve atılmamıştır. Bu noksanın günün birinde herhalde izalesine çalışılacağı şüphesizdir. Ancak hâlimizi artık bizden başka cihanın anladığını muhtaç-ı intibah bir milletin zamanı çok kıymetlidir. Bu mülahaza ile bu sütunlarda yaz sporlarına dair birkaç bent yazarak gençleri bu yola sevke çalışacağız. Bu mesaimizle bir kişiyi bile ikaz edebilirsek şüphesiz ki bir kardır.

Burhanettin, S.4, 11 Temmuz 1920, s.3

VII. ZİRAAT İLE İLGİLİ YAZILAR



Resim-37

Sultan Abdülhamit Han-ı Sabi

Sultan Abdülhamit-i Sani Yıldız bahçelerinde nasıl yaşardı? En ziyade hangi meyveleri, sebzeleri severdi? Güvercinlere, kuşlara, tavuklara olan merakı? Bahçelerini kime tanzim ettirirdi? At merakı, meyve merakı, böcek koleksiyonları...

Sultan Abdülhamit Han-ı Sani Osmanlı tarihinde hemen hiçbir padişahın ihtiyar etmediği rub asrı mütecaviz uzun bir müddet Yıldız Sarayı'nda münzevi bir hayat geçirdi. Cuma selamlıklarından, Hırka-yı Şerif alaylarından maada hemen hiçbir yere çıkmaz, Yıldız'ın o mürtefi' tepesindeki hücre-i saltanatında kendisine türlü türlü meşgaleler bulur da vakit geçirmek için oymacılık, marangozluk bile ederdi. Fakat müsait havalarda bahçe hayatından da vazgeçemezdi. Bahçe işlerine de merakı yok değildi. Fakat bahçe tanziminde hususi bir fikrî yoktu. Sistem aramaz, yalnız muntazam tarh edilmiş olmasını nazar-ı dikkate alırdı. Mesela Abdülhamit, hiçbir zaman eski ecdadının yaşadığı Türk bahçelerinin eşkâlini aramamıştı. Bahçelerini Mösyö "Daruvan"a, limonluklarını "Helman"a, meyvelerini de "Öşlen" gibi ecnebilere tanzim ettirmişti. Fakat yine bizzat meşgul olmaktan hâli kalmıyordu.

Sultan Abdülhamit Han-ı Sani'nin bahçe hayatındaki bu hususiyeti de seralar, limonluklar içerisinde meyve yetiştirmektir. Kendisinin bizzat yetiştirmeye en ziyade merak ettiği meyve çilekti. Osmanlı çileğinin kokusundan pek haz eder, kışın bizzat yetiştirdiği çileklerden selamlıktaki vükelaya hediye ettiği zamanlar da olurdu. Kışın yetiştirdiği bu turfanda meyvelerle misafirlerini izaz eden Sultan Abdülhamit

hasteganı da düşünürdü. Onlara da verilmesini ferman buyururdu. Yıldız bahçelerinde bir zamanlar yüzü mütecaviz bahçıvan çalışıyor. Çiçek sobalarının odun masarifi mühim bir yekûna baliğ oluyordu. Bazı rivayete göre bu sobalar senevî birkaç bin çeki odun yakıyordu. Sobalarda yalnız çiçek değil, sebze yetiştiriyordu. En ziyade sevip yetiştirdiği sebze “bamya” idi. Hatta bamya yetiştirmek hususunda ecnebi bahçıvanlardan istimdat etmiyordu. Çünkü memleketlerinde olmadığından onlar bamya yetiştirmesini bilmezlerdi. Bu cihetle Abdülhamit-i Sani “bamya”yı bizzat kendi zatî tecrübeleri ile yetiştiriyorlardı.

Meyve sobalarını Fransız Mösyö ”Herman” idare ediyordu. Gerek Amerika’dan ve gerek Fransa Belçika ve İspanya’dan mutena meyve neveleri celp ettirmişti. Abdülhamit-i Han Sani turfanda yetiştirmek hususunda çileği nasıl seviyorsa ekl etmek hususunda ilkbahar meyveleri içinde eriği tercih ediyordu. Yani pek lezzetle yediği meyve erikti. Kiraz, üzüm, armut da mergupu olduğu meyvelerdendi. Bilhassa kavun yemekten de mütelevviz olurdu.

Bahçe kapısında Sultan Abdülhamit Han-ı Sani meyveler, çiçeklerle meşgul olduğu kadar kuşlarla da eğleniyordu. Ehli kuşlar arasında güvercinleri pek severdi. Yıldız’da müteaddit, cesim güvercinlikler vücuda getirmişti. Güvercinlerin hususi “besleme parkları” içinde çiftleşmelerini seyretmekten büyük haz duyardı. Tavuk merakı da yok değildi. Diğer taraftan renk-amiz tüyleriyle sülünleri temaşa etmekten kendini alamazdı. Hatta harem-i has dairesinin üst tarafında sülünlere tahsis edilmiş daireler mevcuttu. Bu kuşlar arasında bahçenin kenarından yeşil ormanlıklardan istifade eden ceylanlar da vardı.

Ziraat hayatında Sultan Abdülhamit Han-ı Sani’nin en ziyade itina edip ehemmiyet verdiği hayvan yetiştirmektir. Hatta Yıldız’da “Nadir Ağa”nın nezareti altında “Ferman” tavlasında yetiştirdiği Garp cinsi kısıraklara resm-i geçit yaptırır ve Almanya İmparatoru için inşa ettirdiği köşkten seyrederdi. Bu kısıraklardan misafir gelen krallara hediye ettiği de olurdu. “Mihaliç” çiftliğinde da hayvanat-ı ganimenin teksirini ferman buyurmuşlardı. Alman Mösyö Mayer’in nezaretinde bu çiftliğattaki hayvanat-ı ganimiye pek büyük bir yekûna baliğ oluyordu. Hatta “Feshane”nin yapağısı buradan geliyordu. İstanbul’a Arnavut cinsi koyunlar

getirtmiş ve cinslerinin ıslahına çalışılmasını irade etmişlerdi. Kiler-i Hümayuna mahsus yağlar da buradan geliyordu. Sultan Abdülhamit-i Sani bizzat telebbüs ettiği yün çamaşırlarını bu çiftliğin yünlerinden Hereke fabrikasında nesc ettirirdi. Görülüyor ki Sultan Abdülhamit-i Sani sanayi-i nesciyeye de hususi bir ehemmiyet vermişti. Hereke fabrika-yı Hümayunu da bunu gösteriyordu. Bu fabrikaya Avrupa'dan birçok alet edevat getirtti. Diğer taraftan fes fabrikasının imarına ehemmiyet veriyorlardı. Hâlbuki bugün gerek bu fabrikalar ve gerek çiftligat pek fena birer mevkiye düştü. Hiç şüphe yok ki Mihaliç çiftligatı zamanın terakkiyatı nispetinde bir yenilik göstermedi, bilakis fena idare edilmeye başlandı. Eski parlaklığını kaybetti. Herhâlde Sultan Abdülhamit-i Sani Selâtin-i Azam-ı Osman içinde bilfiil ziraata ehemmiyet veren bir padişahı. Suret-i hususiyede vücuda getirdiği böcek ve kelebek koleksiyonları da bunu gösteriyordu. Fakat memleketteki idare makinesinin bozukluğu, dâhilî harici gavail-i kaht ü rical zirai teşkilatımızın hiçliği uzun müddet devam eden zaman-ı saltanatında ziraatı bihakkin inkişaf ettiremedi. Fakat iyi kötü, hemen bütün müessesesat-ı ziraiyemiz yine Sultan Abdülhamit Han-ı Sani zamanında vücuda getirildi. Hatta meşrutiyet dediğimiz zamanlardan sonra bu müessesesatın tarz-ı idaresi daha ziyade fenalaştı. Bahçelerimiz bozuldu. Tarlalarımız fakirleşti. Belki Selim Mülhime Paşa olmasaydı, bu günkü ziraat nezareti teşkilatını göremeyecektik. Acaba Abdülhamit Han-ı Sani'nin saltanatı zamanında görülen bu zirai işler sonraları neden görülmedi. Meşrutiyet'ten sonra memleketimizin zirai mukadderatı ile uğraşanlarımız Abdülhamit Han-ı Sani'nin Yıldız bahçelerinde geçirdiği hususi ziraat hayatına bir nazar-ı tetkik atfetselerdi. Şayan-ı emsal pek çok şeyler göreceklardı.

Mesela Abdülhamit Han hususi zevk ittihaz ettiği toprak meşgalelerinde bile ecnebi mütehassısların fikirlerinden istifade etmeyi düşünmüş; ilmin, fennin ehemmiyetini takdir etmişti. Körü körüne çalışmıyordu. Fakat maalesef zıman-daran-ı ziraatımız keyfi hareketleri dünkü seyyiat-ı ziraiyeyle bu günkü inkıraz-ı ziraiyemizin çorak topraklarını kazıyorlardı.

Kalamış

Cevat Rüştü, S.62, 15 Eylül 1920, s.2

Dersaadet'in Çiçeklerinden Yasemin, Zambak

Dersaadet'in yaz günü açan güzel kokulu çiçekler arasında vaktiyle en ziyade sevilen bir çiçek de yasemindi. Beyaz yıldız şeklindeki sade tüveycatı ile en hassas şameleri zevklendiren bu çiçek aynı zamanda bütün şuaranın da mergubu idi. Şairlerimiz yaseminin kokusundan aldıkları zevki, lafzından ettiği istiarelerle itmam ederlerdi. Lale Devri'nin şuh şairi Nedim bile:

“Ey şah-ı hubanım ol kadd-ı mevzuna sen
Rengi gülden came “buy-ı yasemen”’den pirehen”

demişti. Cidden yasemin, dokunulmayacak derecede güzel bir kadının tenine beyaz bir gömlek olacak kadar hoş, hafif bir kokuya malik bir çiçektir. Eski Türk bahçelerinin ilkbaharda mor salkımlarla süslenen çardakları yazın yaseminlerle tezyin ederdi. Ragıp Paşa devrinde:

“Derunda dağımı feyz-i bahar-ı aşkınla

Gehi gül gehi lale ki erguvan buldum” diyen Fitnat merhuma:

“Mail olmuş yasemini seyreyleyip nazik tenin
Bağrı hundur hasret-i lâl-ı lebinle goncanın”

Yahut:

“Azerde eyler ey peri nazik tenin senin

Buy-ı yaseminden olsa da pirehenin senin” diye feryat eylemiş idi herhâlde yasemin vaktiyle bugünden fazla sevilirdi. Fransızların çiçek dilinde “amabilite” sevimlilik manasına delalet eden bu çiçek, Ortaköy bahçelerinde ehemmiyetle yetiştirilen bir çiçektir. Yalnız çiçeğinden kokusundan değil sakından, gövdesinden de istifade olunurdu. Yasemin lale gibi yalnız çiçek şeklinde “dâhil-i bezm-i kibar olmakla kalmaz, balı çubuk şeklinde zaika-i pür-mest dudaklar arasına kemirerek zengin tiryakilerimizi zevklendirmek şerefine de nail olurdu. Yasemin çubuklar vaktiyle bizim kibarımızı zevklendiren en sevimli eşyadan mahduttu. Yaseminin

sakından mamul çubuğunu tellendiren bir tiryaki her nefesinde yasemin kokusunu ruhuna massetmiş kadar zevk alırdı. Üzerinde tabiaten yılan sırtı şeklindeki çizgiler de ayrıca nazarların hurde tetkikatından kaçamazdı. Limon sularıyla beyazlatılan bu çubuklar üzerinde daha ziyade zahir olurdu.

Fennin zeytuniye fasılasında gösterdiği yasemini eski Türk müellifleri zambak ile karıştırıyorlardı. Mesela “risale-i feyziyye” sahibine göre : “etbakında yasemin-i ebyaz” murat olursa zambak zikrederler yani zambak zikrolunsa murat beyaz yasemindir. (Yasemine siclat dahi derler) dediği gibi aynı zamanda zambak, Türkî de maruf çiçektir. Lakin maruf çiçektir. Tabakatında “yasemin-i ebyazın”dır ki maruftur. Zambağa “süsen-i ebyaz” dahi derler.) diyor. Görülüyor ki kadim müelliflerimizce bilhassa etıbbamız, hekimbaşılarımızca beyaz yasemin denilince zambak kastediliyordu. Hâlbuki bugün bu telakki kalmadı. Islahat-ı ziraiyemizle meşgul olanlarımızca bu nokta pek mühimdir. Eski gayrı matbu asar-ı ziraiyede ‘yasemin’in icnasına ait tesadüf ettiğimiz malumata göre ‘yasemin’in ‘beyaz, sarı’ yasemin olmak üzere iki nevi vardır. Fakat herhâlde mergup olan beyaz yasemindi.

Zaten şu aramızın bu çiçekten ettikleri tarz-ı istiaratta beyazının daha ziyade sevildiğini gösterir. Yasemin’in Türk bahçelerinde revaç bulması en ziyade sarılcı olması çardak tezyinatına hizmet etmesi idi. Çünkü çardak tezyinatı Türk bahçelerinin evsafı mahsusasındandı. Yasemin kokuları içinde çardak altı muhabbetleri eski bahçe zevklerini en ruh-efza hususatındandı. İlkbaharda gül çardakları altında beyaz, pembe, ateşin, sarı, gurubî daha bilmem ne renkten güller arasında “sümbül”ü karanfili hatırlayıp da:

“Ey turra bağ-ı hüsnede “sümbül” müsün nesin

Zülf-i nigar mı yoksa karanfil misin nesin” diyen şairin yazın vüruduyla yaseminlerin açmasını tahassürle beklediğine şüphe yoktu. Çiçek muhibbi Âdemi Efendi merhum:

“Nazarı başka sırra bağlamışız
Geçmişiz yasemin kaddlere”

beytini herhalde ruhtan söylemiş şairimiz ki ne yasemin kadlerden ne de yaseminlerden vazgeçememişti. Ondan şameyi usandırmak değil adeta hafif bir cezbe ile ruha nüfuz eden kokusuyla nasıl vazgeçilirdi. Yaseminler bahçelerin adeta dallar üzerinde açmış, etrafa kokular saçan beyaz yıldızlarıydı. Sultan Murat-ı Salis zamanında Ortaköy yasemingahlarla dolmuştu. Ortaköy yaseminleri pek meşhurdu. O yasemingahlarda başlarına gizlice yaseminler takınıp da gezinen kim bilir ne yasemin-tenlerimiz vardı. Eğer olmasaydı “ümidi” merhum:

“Ey letafet gülşeninde taze bitmiş yasemin
Vey melahat-ı gülistanda gül-i nazik beden”
Demeyeceği gibi Enderunlu Vasıf merhum da
“Takınıp bahçede mahfi başına yasemini

Garezin neydi küşat eyledin pireheni “sual-i şairanesini hiç irat eder miydi?

Diğer taraftan yaseminler tüveycatının müşabeheti itibarıyla adeta bahçelerimizin “zerrin kadeh”leri idi. Yani ilhamat-ı şairane itibarıyla onlardan aşağı kalmıyordu. Mesela bir yasemin gâhta:

Hem-meclis iken bu baş ile bu gece تنها

Aldı beni ruyundaki müşgin bin ziba” diyen Sümbülzade merhum:

“Zerrin kadeh elde gelip ol şuh...
Güldürür gelip meclise hanende-i gülşen

“Sünbül mü, nergis mi, ıtr-ı şah mı derken:

“Naz ile süzüp “nergis” çeşmin dedi fulya” dedikten sonra:

Eğmiş fesini turrasın ol sim-ten içmiş
Sandım ben ise bahçede “top fesleğen” açmış

“Naz ile süzüp nergis-çeşmin dedi fulya” gibi yaseminler kadar muattar terennümatta bulunuyor. Fakat vaktiyle kendi yaseminî kaddine:

Gel nesrin giydir gerdeni amma Vehbi

Komadı bu semeni ah o hoş-bu semeni

Diyecek kadar pür neşe olan o şaire, bugünkü matemli günlerimize yetişip de o yasemingâhların ağyara birer haymegâh olduğunu görseydi hiç şüphesiz ruhunda büyük bir matem hissederek:

“Görelî hatt-ı *اگرچه* *باز* o ruh-ı yasemini

Matem-i hüsn ile duş eyledi gam-ı yasemeni” demekten kendini alamayacaktı.

Kalamış 19 Temmuz 336

Cevat Rüştü⁷⁴, S.16, 23 Temmuz 1920, s.2

⁷⁴ Cevat Rüştü için bkz. “*Bir Demet Çiçek, Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine Cevat Rüştü’den Bir Güldeste*, Hazırlayan: N. Hikmet Polat, Kitabevi, İstanbul 2001”

DİZİN

16. Lui	295	Ahmet Hikmet	9, 29, 34, 36, 38, 51, 52, 54, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 68, 98, 128, 242, 248, 255, 275, 317
A(Elif). Fenni	50, 51, 53, 56, 98	Ahmet Refik..	9, 30, 38, 40, 41, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 63, 66, 76, 82, 98, 99, 225, 231, 234, 245, 275
A(Elif). Recaî	53, 55, 98	Ahmet Reşit	45, 57, 62, 71, 77, 78, 81, 85, 94, 99, 331
A. Reşit.....	38	Ahmet Selahattin	56, 99
A. Süleyman.....	63, 98	<i>Akşam</i>	4, 173, 178, 181, 187
Abdulhamit Han	337	<i>Âlemdar</i> . 4,	28, 45, 173, 174, 180, 182, 186, 198, 199, 200
Abdulhamit-i Sanî	134, 336	Alem-i Nisvan.....	44, 51, 100, 329
Abdulkerim Hadi.....	38, 39, 63, 98	Alfred Domose.....	332
Abdullah Cevdet	38, 40, 50, 63, 68, 98, 285, 287	Ali Kemal Beyefendi	266
Abdülhak Hamit	177	Ali Nusret.....	88, 99
Acem	111, 113, 116, 125	Ali Sami	38, 68, 75, 99
Adana	5	Almanlar	64, 227, 316
Ademî Efendi	339	Altı Yüz Sene Sonra	57, 98
Af	97, 99	Amerika	42, 45, 58, 62, 64, 71, 91, 99, 136, 137, 203, 277, 288, 336
Afrika	288, 304	Anadolu... 3, 4, 5, 6, 20, 21, 22, 23, 27, 30, 33, 41, 42, 43, 56, 60, 68, 72, 76, 85, 88, 89, 90, 91, 103, 116, 131, 138, 223, 226, 227, 228, 229, 231, 235, 237, 243, 244, 245, 256, 297, 310, 316, 356	
Agah İzzet	95, 98		
Ah Şu Kadınlar.....	26, 52, 102		
<i>Ahde Vefa</i>	27, 65, 104		
Ahlak Zaafî.....	63, 98		
Ahmet Cevdet.....	25		
Ahmet Fazıl.....	76, 98, 257, 326		
Ahmet Hamdi	58, 98		

Ankara.....xii, 3, 4, 5, 17, 20, 131	Balkan Harbi..... 33, 121, 300
Arabî.....127	Balta..... 30, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 328
Arabistan 21	Batı Trakya 43
Arnavut.....336	<i>Baykuş</i> 190, 191, 193, 196
Arnavutluk 65, 304	<i>Bedayi-i Sühan</i> . 12, 30, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 91, 92, 94, 96, 109
Arşak Çobanyan.....111, 112, 115	Belâ-yı Maişet..... 50, 100
Asaf Mahir 62, 99	Belçika 63, 80, 310, 336
Asaf Mehmet Bey 39	Beyrut 6
Asaf Muammer.....67, 99	Bican Efendi 191
Ashab-ı Kef 249	Bir Banknotun Sergüzeşti 95, 98
Âşık 55, 99, 131	Bir Hatıra 41, 70, 87, 105
Aşir Efendi 121	Bir Kadın Gibi 56, 105
Aşkın Kuşu.....74, 100	Bir Temenni 36, 56, 101, 316
Avusturalya 285	Birinci Dünya Savaşı iii
Avusturya-Macaristan 316	Birinci Ferik Hurşit Paşa 58, 99
Aydınlık dergisi.....5	Bismark..... 247
Aydınoğlu.....316	Bizans 29, 32, 41, 66, 98, 116, 222, 226, 227, 228, 240, 265, 308
Baba.....30, 66, 103, 181	Bolşevizm 285
Babıali 319	Borazan Tevfik 26, 133, 135
Bahayî 30	Bosna-Hersek..... 304
Bahir.....95, 99	Brest Litovsk..... 256
Bahr-i Ahmer 304	Budin'de Türkler 59, 98
Baki 127	
Bakir İzdivaç 97, 99	
Balıkesir 5	

Bulgaristan	61, 302, 303	Çimenoğlu Yurda.....	122
Burhan Felek	45	Çingenelerin Köyü.....	27, 54, 104
Burhanettin..	45, 51, 54, 55, 57, 59, 60, 68, 69, 72, 76, 79, 81, 82, 84, 90, 93, 95, 99, 100, 105, 334	Dahiyane Bir Keşif	27, 55, 106
Bursa	5, 62, 88, 129, 130, 131, 226, 238, 243	Daima O Dert.....	53, 100
Bursalı Ahmet Paşa .	29, 30, 56, 57, 60, 64, 104, 105, 129	Damat İntihabı	27, 51, 106
Buyes.....	286	Danet.....	247
Cak Conson	174	Daruvan.....	335
Cavit Bey.....	77, 100	Darülmallimat	297
Celile Hanım	44, 51, 100, 330	Darülfünun.....	28, 132, 175, 179, 200, 266, 267, 268, 269, 288
Cemal bey.....	71, 100	De Morgan	112
Cemal Beyefendi	35	<i>Dekor Meselesi</i>	26, 67, 106, 211
Cenap Şehabettin.....	38, 59, 100, 199, 238	Deniz.....	54, 100, 173, 275
Cevaba Cevap.....	73, 109	Deniz Sporları.....	54, 100
Cevat Gültekin	74, 100	<i>Dersaadet</i> 4, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 61, 63, 66, 78, 79, 82, 91, 93, 95, 96, 97, 100, 101, 138, 140, 142, 143, 145, 158, 162, 175, 179, 180, 181, 192, 193, 194, 197, 198, 204, 207, 222, 225, 237, 260, 262, 265, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 281, 282, 284, 288, 290, 292, 294, 296, 299, 303, 305, 309, 310, 312, 314, 315, 318, 321, 323, 330, 331, 332, 338, 356	
Cevat Rüştü	53, 66, 100, 337, 341	Dicle.....	6, 135
Cevdet Paşa	275	Diken.....	59, 121
Cihan Harbi	291, 301		
Cingözoğlu	122, 123, 124		
Cingözoğlu Prodromus	122		
<i>Çamlar ve Serviler</i> .	29, 34, 54, 98, 246		
Çanakkale.....	21, 261		
Çar	256, 326		

Doktor Cemil.....	86, 101	Enişte Bey	191
Dostum Polis	55, 99	Ercüment Ekrem .	9, 18, 26, 29, 43, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 121, 135, 154, 274, 275
Dümen Neferi.....	30, 71, 103, 249	Ermeni Aşıkları.....	111, 112
E.M.....	96, 101	<i>Eski Anadolu</i> (Gezi Yazıları).....	30
Ebubekir Çelebi.....	132	Evliya-yı Cedid.....	275
Ecimli	67, 103	Facia-yı Leyliye	53, 98
Edebi Bir Mudhike	27, 85, 105, 173, 180, 198	Fahrettin Osman	30, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 77, 79, 88, 93, 96, 97, 103, 143
Edebi Mudhike	84, 109	Farisî	125, 127
<i>Edebiyat Âleminde</i>	29, 84, 105, 176, 180, 198	Fatih	6, 32, 130, 131, 238, 240, 265
Edebiyat Müsahabeleri.....	50, 104	Fatma Aliye	25
Edirne	29, 43, 68, 98, 129, 130, 132, 229, 230, 231, 233, 234, 298, 308, 309	Fazıl Ahmet	29, 68, 71, 72, 75, 82, 89, 103, 251, 257, 274, 276, 324
Edirne’de Bayram Alayı	29, 68, 98, 229	Fazlı Necip.....	94, 103
Ekrem Bey.....	121, 177	Fehim	134, 246
Elazığ.....	5	Fenni Sergiyi Ziyaret	97, 105
Elmülemma ve Risale	64, 98	Ferit Paşa	35
Emil Edwards	59, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 101	Feridun Fikri DÜŞÜNSEL	77, 78, 103
Emine Semiye	9, 18, 25, 26, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 101, 102, 159, 162, 274, 275, 332	Ferik Zeki Paşa	30, 88
Emir Sultan	131	Ferman	336
En Pahalı Şehir	22, 38, 56, 101, 318	Feshane	336
Encümen-i Müdiranda.....	152	Fıtnat Hanım	30, 46
		Fi dumuyasan.....	57, 104
		Fransızcadan	91, 104

Fransuva	309	Hadi Paşa	35
Fuat Köprülü	9, 26, 28, 29	Halid Fahri Bey.....	28, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197
Fuzuli	30, 127, 253, 254	Haluk	52, 104, 136
Gaak	75, 99	Hamur Teknesi.....	93, 104
Gabriyel Danunçir.....	93, 104	<i>Hançer</i>	28, 184, 185, 187, 196, 275
Galata	123	Harezm.....	138, 316
<i>Gayya Kuyusu</i> ...	25, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 101, 102, 159, 160, 161, 162, 275, 331	Hasan ...	2, 58, 104, 131, 196, 213, 217
Gazete Düşmanı	27, 62, 104	Haşmet	46, 148, 149
Gazneviler	316	Hayalet.....	52, 105
Genç Musikişinas.....	80, 109	Hayrettin Rüştü.	27, 51, 53, 54, 55, 58, 59, 61, 62, 65, 104, 158
Gençliği Himaye	52, 100	Helman.....	335
Gerupe	114	Henri Durennya	180
<i>Gizli El</i> ..	27, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 106, 107, 331	Her Gün Bir Çam.....	99
Gözyaşı Çeşmesi	29, 52, 98	Heredya.....	180
Gözyaşları	30, 79, 103	Hereke.....	209, 337
Gün Batarken	29, 43, 54, 104, 121, 124, 275	Heybeli.....	326
<i>Günün Fıkrası</i> ...	30, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 107, 108, 109	Hicaz	43, 52, 304
Güzel Yılan.	27, 51, 104, 155, 156, 157	Hicran ve Nisyan	30, 96, 103
		Hind Çini	288
		Hindistan.....	96, 288
		Horasan	138
		Hulki Bey.....	122
		Hulki Efendi.....	121
		Hürriyet ve İtilaf Fırkası	43, 58

Hüseyin Sadi Bey	193	İstanbul iii, xii, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 27, 31, 33, 37, 41, 44, 65, 72, 74, 75, 78, 85, 87, 96, 118, 121, 122, 123, 130, 145, 155, 195, 220, 223, 224, 229, 231, 232, 233, 234, 244, 256, 266, 298, 308, 310, 318, 325, 326, 333, 336, 356	
II. Mahmut	34	İstanbul Hükûmeti	5
İslahat	34, 59, 60, 61, 67, 68, 70, 74, 85, 88, 101, 243, 322, 339	İstikamet Hanı.....	123
İbnürrefik Ahmet Nuri	83, 84, 85, 104, 165	İsviçre	142, 221
İbrahim 6, 14, 38, 61, 95, 96, 104, 105, 142, 230, 232, 233		İttihad ve Terakki.....	33, 289
İçtimai Dertlerimiz	92, 105	İzmaru	123, 124
İçtimai Meseleler.....	62, 75, 78, 99	İzmir.....	2, 4, 5, 6, 43, 52, 60, 76, 266, 308, 309
İkdam.....	5, 115	İzmirli Tokadizade Şekib....	30, 38, 42, 66, 80, 104
İki Asil Ruh	29, 51, 98, 238	İzzet Molla	30
İki Cereyan	94, 99	Cak Conson.....	174, 180
İkinci Viyana Muhasarası	243	Jan Moreas	174
İleri	4	Japon	70, 80, 202, 285
İlhami Safa	190	Joza Mariya Duherdiya.....	180
İlhanîler	316	Jozef Ru	95, 104
İlim ve Fen.....	45, 50, 56, 98	Kadın Kalbi.....	27, 58, 104
Muzır Böcekler.....	56, 98	Kadınların Hukukî Siyasî	73, 109
İngiliz ..	21, 31, 38, 57, 60, 87, 92, 219, 268, 285	Kafkas	21
İntihar	30, 64, 80, 103	Kalamış	337, 341
İntiharlar Çoğalıyor	71, 103	Kalk Borusu	30, 72, 103
İskender Fahrettin.....	80, 104, 222		
İsmail Hakkı	38, 62, 104, 235, 237		
İspanya	81, 336		

Kara Mustafa Paşa.....	30, 82, 99, 232, 233, 234	Konya.....	5, 238
Karadeniz	76, 81, 98, 228, 256	Köprülüzade Mehmet Fuat .	30, 50, 51, 53, 54, 56, 57, 60, 64, 67, 70, 77, 80, 84, 88, 104, 105, 114, 120, 124, 132, 140, 179, 237, 269, 274, 276
Karagümrük.....	178	Kur'an-ı Hakim.....	311
Karakoyunlular.....	316	Kurtuluş Savaşı.....	4, 10
Karamanoğlu	316	Kurmuş Güller	30, 88, 103
Karınca Memleketi.....	51, 53, 98	Kuvayımilliye	5
Karlı Dağlar Gibi.....	26	Lafonten	324
Kastamonu	5, 228	Lale Devri	338
Kavur.....	247	Latin.....	iii, 215, 316
Kaza ve Kader	72, 105	Liyej.....	310
Kemalettin Turgut	52, 104, 137	Londra.....	58, 118, 220
Kenan	56, 104, 146	Lütfi Fikri.....	71, 105
Kendini Bil	193	M. H.(He).....	58, 105
Kerbelayî	253	M. M. Şerafettin.....	76, 79, 105
Kible-i İslam.....	316	M. Şerafettin	72, 83, 87, 105
Kılınç.....	89, 104	M. Vehbi	53, 77, 105
Kınalı İnşaat Salnamesi.....	324	M.N.....	54, 105
Kınalı'dan Mektup	29	Maarif Islahatı Etrafında....	77, 78, 103
Kınalıada	29	Macar	55, 98, 240, 316
Kırpıntı Bahçesi	30, 75, 103	Mahcup Adam	86, 107
Kısmet Ağacı	28, 97, 109	Makedonya	121, 226, 245, 304
Kızkulesi	3	Mari.....	122
Kiler-i Humayuna.....	336	Marmara.....	81, 325
Kitabül-Üstadaneden.....	26, 102	Marsilya	238
Koçak	114		

Masalıcı Kadın	79, 109	Molla Hüsrev	130
Matbuat Hakkında.....	29, 57, 98	Mondros Mütarekesi	6, 17, 356
Matem günü	35, 36, 54, 100, 313	Moris Miterling.....	180
Mayer	336	Mösyü “Panutiye”	95, 105
Medeni Günahlar.....	27, 53, 106	Muallim Şehid	146
Mehlika Sultan	173	Muhammed Mustafa.....	316
Mehmet Fuat	18	Muharrem Merasimi	29, 70, 105
Mehmet Ali Ayni	38, 45, 83, 105	Muharrir Ali Ayni Bey	40
Mehmet Asaf.....	38, 97, 105	Muhlis Paşa.....	30
Mehmet Rasim	51, 53, 105	Mustafa Kemal Paşa	4, 23
Mekâtib-i mezkure	315	Mustafa Nihat	85, 105, 200
Memur	30, 66, 103, 153	Mübahase-yi İktisadiye.....	53, 105
Merih	249	Mütareke Dönemi iii, 4, 10, 14, 17, 18, 22, 26, 31, 34, 44, 46, 356	
Mescid-i Aksa	316	Mütercem Asım	62, 105
Mesleğe Dair	50, 100, 283	Müverrih-i Şer	325
Mesut Bir İzdivaç.....	51, 105	Naciye Hanım ... 59, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 101	
Meşhed-i Kerbela	316	Nadir Ağa.....	336
Meşrutiyet ... 19, 33, 34, 267, 305, 313, 337		Naili Kadim	30
Mihaliç	336	Nâzım H. POLAT	1, 2, 47
Mihrünnisa Asım.....	62, 105	Necat Yolu	97, 105
Millete Hitap	58, 109, 147	Necip Asım 30, 41, 42, 58, 84, 87, 105	
Milletler Cemiyeti	285	Necmettin Sagir	276
Millî Mücadele	356	Nedim	148, 246, 247, 338
Mim Kemal	97, 105	Nefi	127
Moda	52, 54, 57, 60, 178		

Nergisi	30	Pirinççi Çayırı	178
Nevyork	292	Piyango İstikrazı	85, 99
Niğde Üniversitesi	2	Piyer Loti	52, 295
Nimelcelis	126, 127	Porselen Çay İbriği	27, 50, 106
Nurettin Şefik	52, 105	R.N.	92, 105
Nübüvvet	83, 87, 105	Ragıp Paşa	30, 46, 148, 149, 338
Ohanis	114	Ramazanoğlu	316
Ojeni	296	Recaizade Ercüment Ekrem.....	26, 275
Olimpiyat	59, 100	Refik Ethem	59, 105
Orhan Mithat	79, 105	Resmî Tebliğ.....	3
Orhan Sermet	97, 105	Reşat Nuri9, 18, 26, 27, 28, 50, 51, 53,	
Ortaköy.....	338, 340	54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63,	
Osman Zeki Bey.....	58, 104	65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 76, 78,	
Osmanlı ...4, 10, 20, 21, 33, 36, 39, 43,		79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,	
74, 90, 105, 131, 223, 225, 226,		88, 89, 90, 91, 92, 95, 105, 106,	
228, 231, 235, 243, 316, 320, 335		107, 169, 172, 185, 197, 203, 207,	
		210, 214, 218, 274, 275, 331	
Osmanlı Hükûmeti	4, 10	Reşit	52, 54, 107, 185
Osmanlı Tarihi Meselesi	74, 105	Rıfat Mufit(çev.)	107
Osmanoğulları	238, 243	Rıza Tefvik	35, 60
Öşlen	335	Romalıların	316
Pahalılığa Karşı	51, 100, 302	Rum.....	229, 316
Paris.31, 38, 58, 64, 85, 135, 216, 221,		Rumeli 32, 43, 228, 229, 242, 265, 304	
222, 241, 287, 297, 319		Ruşen Eşref.....	257
Patates Çuvalları.....	27, 59, 104	Rübab'ı Şikeste'den.....	60, 109
Payitaht.....	23	Rüstem Paşa.....	243
<i>Peyam-ı Sabah</i>	4, 290	Rüşvet	30, 63, 103
Peyami Safa.....	190, 219	Rüzgar Önünde	27, 57, 106

Sabahat Hanım	45	Sinan Paşa.....	131
<i>Sabir Efendi</i> .26, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 102		Sir Heredot-Batlamyos	325
Sadi Bey	194	Sivas.....	5
Sağır ve Kör	91, 104	Spor. 45, 51, 52, 59, 60, 63, 66, 68, 69, 72, 76, 79, 83, 90, 93, 99, 100, 105, 174, 262	
<i>Sahne Tezyinatı</i>	26, 70, 106, 215	Suat Bey.....	191, 194, 195
Salih Bey	190	Sultan Beyazıt-ı Velî.....	131
Salih Fuat188, 189, 190, 194, 195, 221		Sultan Abdulhamit Han	66, 100, 30, 335, 336
Salmatomruk	178	Sultan Mehmet-i Sani	129, 130
Salname-i Osmaniye	6	Sultan Murat-ı Salis	340
Sanatkâr Ruhu	59, 104	Sultan Mustafa-yı Salis Hazretleri. 148	
Sanî Yıldız.....	335	Suriye	43, 55, 61, 79, 87, 92, 238
Saniyen.....	116, 140, 166, 268, 300	Sükena Kanunu.....	325
Saz ve Meşe.....	324	Sükna Derdi	79, 85, 105
Sebil'ür Reşat	5	Şair Eşref	30, 80, 104
Sedat Simavi .5, 13, 14, 15, 20, 21, 23, 26, 27, 46		Şark Çiçeği.. 25, 26, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 102, 103	
Sedir Altı	63, 98	Şehremini	190
Selanik.....	6, 227	Şehri 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 107, 108, 109	
Selçukîler.....	236, 316	Şehzade Süleyman Paşa.....	32
Selen DOĞAN	2	Şehzadebaşı.....	142, 309
Selim Mülhime Paşa	337	Şekspire.....	247
Selim Sırrı	38, 40, 67, 107		
Selim Şevket	155, 156		
Sevr Barış Antlaşması	35		
Sırp	227, 316		

Şemsiye Hırsızı	27, 54, 104	Trablusgarp	304
Şeyh Galip	30	Trabzon	82, 103, 228, 256, 257
Şeyh Mazlum	26, 92, 103	Trufe	180
Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi ...	38	Tunca'nın Yavuklusu	26, 56, 102
Şükrü Reis	256	Türk	2, 356
T.B.M.M.	xii	Türk Fedakarlığı	51, 98
Talat Hicabi	28, 97, 109	Türk İdaresinde Reaya	98, 223
Tanin	5	Türkiye Büyük Millet Meclisi	xii, 4
Tarik Mümtaz	190	Üçüncü Mecburi Cevap ...	89, 107, 193
Tarik Nihat (çev.)	80, 109	Üstat Ekrem	29, 30
Tasavvuf Tarihi	29, 88, 105, 235	Vagonda	54, 107
Tasvir-i Efkâr	5, 45	Vakit	4, 28, 45, 182, 183, 190, 195
Temaşa	26, 27, 50, 54, 67, 95, 102, 105, 106, 107, 215	Vasfî	73, 109
Terbiye	26, 51, 100, 103, 144, 263	Veliyüddîn Efendi	129
Tercüman-ı Hakikat	5	Viraneler	26, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 103
Terfî	26, 50, 102, 151	Viyana	232, 243, 244
Teristesî	332	Vücut-ı Sanî	76, 105
Terzizade Muallim Osman	56, 58, 104, 109	Vund'a Ait Bir Hatıra	29, 138
Tevfik Fikret	52, 58, 60, 109, 136	Yahya Kemal ..	28, 143, 145, 173, 174, 175, 180, 181, 198, 199
Tevfik İçin	26, 51, 102, 133	Yakışır mı?	53, 100, 308
Teyze maviye	53, 105	Yakup Kadri Bey	189
Tiyatro ve Gayesi	80, 104, 219	Yavi	309
Tiyatro ve Tenkit	26, 50, 105	Yavuz	118, 144, 246, 247
Tolstoy	79, 109		

Yaz Hatıraları “Şarkı”	93, 103	Yusuf Sıddık Beyzade İbrahim Efendi	14
Yaz Sporları	51, 99, 333	Yusuf Ziya	28, 38, 65, 84, 109, 173, 174, 181, 188, 190, 191, 198, 199, 200
Yegâne Mehmet	45, 73, 109	Yüreğ Anahtarı	61, 62, 105
Yemen	43	Zaman	iii, 356
Yeni Nesil	51, 100, 259	Zamana Göre (Pirottempero)	81, 99
Yeni Ses	45	Ziya Muhittin	9, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 101
Yenigün	4	Ziya Paşa.....	30
Yetimler İçin	59, 105		
YEVİM-İ MATEM	319		
Yine O Dert	52, 100		
Yunan	41, 50, 64, 67, 77, 79, 81, 85, 86, 87, 88, 215, 285		

SONUÇ

Mütareke Dönemi Yayın Organlarından *Dersaadet* gazetesi isimli çalışmamızla, Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve ardından Sevr Barış Anlaşması'nın kabulüne paralel olarak İstanbul'da ve Anadolu'da başlatılan Millî Mücadele Hareketi'nin kuruluş aşamasını kapsayan bir zaman aralığına, o dönemi yansıtan bir gazeteden yola çıkarak bakmaya çalıştık.

Çalışmamıza konu olan gazetenin yazar kadrosu Türk edebiyatı ve düşünce hayatının son derece önemli şahsiyetleridir. Bu isimlerin söz ettiğimiz dönemi yansıtan yazılarından yola çıkarak devrin edebiyat ve kültür hayatının yanında sosyal ve siyasi olaylarını da takip etme fırsatını yakalayabildik.

Gazetenin genel olarak eğitime, özel olarak da çocuk eğitime büyük nem verilmiştir. Kadın yazarlara sayfalarında yer vermesi ve kadın haklarını savunma konusundaki tavrı oldukça dikkat çekicidir. Eğitim, çocuk eğitimi ve kadın hakları konusunda çalışan araştırmacılar için önemli sayılabilecek yeni bir kaynağın kapısını araladık.

Kültür ve basın hayatımız açısından *Dersaadet* gazetesinin yerini ve önemini belirlemenin yanında “*Seçilmiş Metinler*” başlığı altında verdiğimiz ve dönemi hem yaşayan, hem de yazan ustaların yazılarından oluşan bir seçki de ortaya çıkmış oldu. Bu seçki özellikle yukarıda sınırlarını çizdiğimiz zaman aralığı ile ilgilenenlerin çok işine yarayacaktır. “**Mütareke Dönemi Türk Basını**” başlığı altında sözü edilen dönemin neşriyat hareketleri de etraflı bir şekilde ortaya konulmaya çalışıldı. Ayrıca kronolojik ve alfabetik olarak verdiğimiz “*Dersaadet* Tahlilî Fihristi” alan araştırmacıları için son derece kolaylık sağlayacaktır.

Ortaya çıkması iki yıla yakın bir süre alan bu çalışma ile bu alanda çalışan ve çalışacak olanlara az da olsa katkımız olacağına inanıyoruz. Bu ihtimal emeğimizin boşa gitmeyeceğinin en önemli teminatıdır.

KAYNAKÇA

- COŞAR, Ömer Sabri, *Millî Mücadele Basını*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul. 1993.
- DERVİŞOĞLU, M. Fatih, *Millî Mücadele Döneminde Basın ve İrade-i Millîye Gazetesi*,
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Lügat*, Ankara 1986.
- GÖKMAN, Muzaffer, *Sedat Simavi*, Ara Ofset Basımevi, Ticaret A.Ş. İstanbul 1970.
- [http:// www. Biyografi.info/ kişi/ burhan felek](http://www.Biyografi.info/kişi/burhan-felek).
- İmla Kılavuzu, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- İNÜĞUR, Mehmet Nuri, *Basın Yayın Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1993.
- İSLAM, İbrahim, Dicle Üniversitesi, *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2009).
- KOLOĞLU, Orhan, *Türk Basını, Kuva-yı Millîye'den Günümüze*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s.21-22
- ÖZKAYA, Prof. Dr Yücel, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 3, Cilt: I, Temmuz, 1985
- PEPEYİ, Haluk Nihat, *Atatürk Devri Türk Edebiyatı II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- POLAT, Nazım Hikmet, *Alışılmadık Reklamlar, Kitaplık Dergisi*, sayı:137, İstanbul Nisan 2010, s.4-6
- POLAT, Nazım Hikmet, *RÜBAB MECMUASI*, ANKARA 2005
- SABRİ, Dr. İhsan, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, Atatürk Yolu Dergisi, S.41, Mayıs 2008
- Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul 1987.
- TOPUZ, Hıfzı, *100 Soruda Basın Tarihi*, İstanbul 1986.
- VARLIK, Bülent, *Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I., İletişim Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

12 Nisan 1970 yılında Samsun'un Havza ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Havza'da tamamladı.

1987 yılında Uludağ Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 1988 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne yatay geçiş yaptı. 1991 yılında aynı okuldan mezun oldu.

“Selahattin Enis'in Romanlarında Naturalizm” adlı çalışmayı mezuniyet tezi olarak hazırladı. İlk yazı çalışması “Hiç Bitmese Horoz Şekerim” adıyla Gençliğin Sesi dergisinde yayımlandı.

1991 yılı Eylül ayında Batman Fatih Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak göreve başladı. 1993 yılında evlendi.

1997 yılında Ankara Sincan İmam Hatip Lisesine, 2002 yılında da Sincan Yunus Emre Lisesine atandı. 2006 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Eğitim Materyallerini İnceleme Araştırma ve Geliştirme Müdürlüğünde görev yapmaktadır.

Evli ve üç çocuk annesidir.